

Journal of Politics and Governance (JOPAG)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2561

(Volume 8 Issue 3 September– December 2018)

การเคลื่อนไหวทางการเมือง และการนำนโยบายไปปฏิบัติ

(Political Movement and Policy Implementation)

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคามในฐานะหน่วยงานทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่ผลงานวิจัยของนิสิต นักศึกษา อาจารย์ ตลอดจนนักวิจัยทั่วไป จึงเห็นสมควรจัดทำวารสารชื่อ “วารสารการเมืองการปกครอง” (Journal of Politics and Governance) เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และให้มีมาตรฐานเทียบเคียงกับระดับชาติ ระดับนานาชาติ หรือระดับสากล และเป็นการเสริมสร้างศักยภาพทางวิชาการของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยฉบับแรกตีพิมพ์เมื่อ กันยายน พ.ศ.2553

วัตถุประสงค์การจัดทำวารสาร

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความทางวิชาการ และบทความหนังสือที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถแสดงถึงประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎี เพื่อให้นักวิชาการหรือนักวิจัยสามารถนำไปพัฒนาหรือสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ และประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ ผู้สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานด้านรัฐศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคม ในรูปแบบการเผยแพร่ความรู้ทางรัฐศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ระหว่างคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และประชาชนทั่วไป

การตีพิมพ์เผยแพร่ราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

โดยเผยแพร่ในรูปแบบเล่มและออนไลน์ทางเว็บไซต์ <http://www.copag.msu.ac.th/journal> และ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jopag/index>

Print ISSN: 2228-8562

ที่ปรึกษา

- | | |
|------------------------------------|----------------------|
| 1. คณะบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |
| 2. รองศาสตราจารย์สีดา สอนศรี | |

บรรณาธิการ

- | | |
|---|----------------------|
| ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญารัตน์ มีสุวรรณ | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |
|---|----------------------|

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

- | | |
|---------------------------|----------------------|
| อาจารย์ ดร.วนิดา พรหมหล้า | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |
| อาจารย์ ดร.คู่บุญ จารุมณี | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |
| อาจารย์ จีรวัฒน์ เจริญสุข | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |

กองบรรณาธิการ

- | | |
|---|--|
| Prof. Dr. Mahmud Mastura | National University of Malaysia, Malaysia |
| Prof. Dr. MS. Sumar Tono | Universitas Brawijaya, Indonesia |
| Assist.Prof. Dr. Maria Faina Luceo-Diola | University of the Philippines, Philippines |
| Dr. Ahmad Aldrie Amir | National University of Malaysia, Malaysia |
| ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม | มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ |
| ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ |
| ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย |
| รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุรณ์ ศิริสรธริรัญ | มหาวิทยาลัยมหิดล |
| รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี | มหาวิทยาลัยมหิดล |
| รองศาสตราจารย์ ดร.อัครศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ | มหาวิทยาลัยรังสิต |
| รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศรี | มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช |
| รองศาสตราจารย์ ดร.ประโยชน์ ส่งกลิ่น | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |
| ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |
| ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิดา กมลเวช | มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ |
| ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์ | มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ |
| ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเฝือ | มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ |
| ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐา ชิตช่วง | มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ |
| อาจารย์ ดร.ธัญญาทิพย์ ศรีพนา | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย |

เจ้าหน้าที่ประจำวารสาร

ว่าที่ร้อยตรีภวิณทร์ พิมพ์จันทนา

เลขานุการกองบรรณาธิการ

นายวรฉัตร รุ่งวิริยะวณิช

ผู้ช่วยเลขานุการ (ดูแลเว็บไซต์)

นโยบายของวารสารการเมืองการปกครอง

1. วารสารการเมืองการปกครองจะตีพิมพ์บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือในดำนรัฐศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น
2. ทศณะและข้อคิดเห็นใด ๆ ในวารสารการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย
3. บทความในวารสารนี้มีผู้เชี่ยวชาญประเมินบทความ
4. บทความในวารสารฉบับนี้ สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย การจะนำไปเผยแพร่ต้องได้รับการอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากกองบรรณาธิการเท่านั้น

สำนักงานกองบรรณาธิการ

วารสารการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

เว็บไซต์ : <http://www.copag.msu.ac.th/journal> , <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jopag/index>

โทรศัพท์ 043-754317, 0-4375-4333 ต่อ 3708 โทรสาร : 043-754137

อีเมล : copagjournal@gmail.com



บทบรรณาธิการ

วารสารการเมืองการปกครองปีที่ 8 ฉบับที่ 3 มีประเด็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอีกรูปแบบ โดยมีความวิพากษ์และบทความวิชาการจำนวน 13 บทความในฉบับซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มตามอีกรูปแบบได้ ดังนี้

บทความวิพากษ์ในประเด็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีจำนวนสี่บทความเริ่มด้วยบทความเรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตร และคนเสื้อแดง : มอง “คนเสื้อแดง” ผ่านแผนภาพการรับรู้ ของ ประสงค์ชัย เศรษฐสุรวิชัย** ในบทความวิพากษ์ชิ้นนี้ ผู้ศึกษาพบความสัมพันธ์ของนโยบายของทักษิณ ชินวัตร การต่อต้านการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 และความชื่นชมในตัวทักษิณ ชินวัตรกับการตัดสินใจเป็นคนเสื้อแดง ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ในบทความวิพากษ์เรื่อง **ความนิยมทางการเมืองของประชาชนหมู่บ้านเสื้อแดง จังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ของธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์** ก็ได้ข้อสรุปในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ความนิยมในพรรคเพื่อไทยในกลุ่มคนเสื้อแดงเป็นผลจากนโยบายของพรรคเพื่อไทยและความชื่นชอบในตัวผู้นำพรรค แสดงให้เห็นว่า พรรคการเมืองไทยควรปรับตัวและให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

ขณะที่สมศักดิ์ เงามาม และวินัย ผลเจริญ ในบทความวิพากษ์เรื่อง **วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนากับการชุมนุมทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. : ศึกษาผ่านแนวคิดของพระพุทธอิสระ** ได้ผลการวิจัยว่า วาทกรรมเชิงศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ผ่านการผูกขาดการเป็นคนดีและสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินการทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. **นุกูล ชื่นพัก, วรลักษณ์ สลิตศิริวิมล และฐิติพงศ์ เกตุอมร** ในบทความวิพากษ์เรื่อง **Populism in Southern Border Provinces: Case Study of Yala, Narathiwat, Pattani, and Songkla** พบว่า นโยบายประชานิยมจะยังคงมีอิทธิพลในการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ ไปในอนาคตของประเทศไทย

ในประเด็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วยบทความวิพากษ์ห้าบทความ โดยมีความวิพากษ์เรื่อง **ความต้องการบริการสาธารณะของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล : ข้อเสนอการกระจายอำนาจจากล่างขึ้นบน ของอริวัฒน์ อุดมก้านตง และอลงกรณ์ อรรคแสง** เป็นบทความแรกของประเด็นนี้ งานวิจัยชิ้นนี้เสนอว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ใด ๆ ควรเริ่มจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ส่วน **คณะนง พิไล** ในบทความวิพากษ์เรื่อง **รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์** พบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาไม่ได้รับการดูแลและจัดหาสวัสดิการที่เพียงพอจากรัฐ และรัฐควรให้ความสำคัญกับการดูแลด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ในบทความวิพากษ์เรื่อง **การศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วทอง ตำบลเลิงแฝก**



อำเภอภูตรัง จังหวัดมหาสารคาม ของจිරศักดิ์ โพกาวัน ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่ทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอภูตรัง จังหวัดมหาสารคาม ไม่ประสบความสำเร็จเป็นผลจากการขาดการสนับสนุนให้ความรู้จากเครือข่ายจากภายนอกพื้นที่

บทความวิจัยชิ้นที่สี่ในประเด็นการนำนโยบายไปปฏิบัติของพรณสุภา โพธิ์ย้อย และ ณัฐกริช เปาอินทร์ เรื่อง การนำนโยบายสภากาชาดธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภากาชาดธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร ระบุปัจจัยความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของสามฝ่าย คือ สภากาชาดธรรมตำบลเจ้าของนโยบาย หน่วยงานงานภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน ในพื้นที่ บทความวิจัยชิ้นสุดท้ายในประเด็นนี้ คือ ผลของการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ : กรณีศึกษาสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและบังคับคดีสังกัดภาค 2 ของ วณิชชา โพธิ์ทอง และเทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ การประนอมข้อพิพาทส่วนใหญ่เกิดในคดีทางแพ่ง โอกาสความสำเร็จของการประนอมข้อพิพาทอยู่ที่ร้อยละ 44.34 และใช้เวลาเฉลี่ยในการประนอมข้อพิพาทที่ 15 วัน

นอกจากนี้ ในวารสารฉบับนี้ยังมีอีกหนึ่งบทความวิจัยและสามบทความวิชาการ ประกอบด้วย บทความวิจัยเรื่อง การฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ ของประโยชน์ ส่งกลิ่น บทความวิชาการเรื่อง การทูตเชิงวัฒนธรรม : นโยบายต่างประเทศของไทย ต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน ของอภิรักษ์ ทะสุนทร และระบบการเมืองอันน่าตื่นตาในสปาร์ตา ของเผ่า นวกุล โดยมีบทความวิชาการเรื่อง การเมืองของปรณัมในการสถาปนาระบอบความจริง ของชาวมินังกาเบา ของ ภาราดา ชัยนิคมเป็นเรื่องสุดท้าย

ในส่วนสุดท้ายของวารสารฉบับนี้เป็นการรีวิวหนังสือเรื่อง The Oxford Handbook of Political Networks โดย ศุทธิกานต์ มีจัน ซึ่งอธิบายความเป็นมาและความสำคัญของเครือข่ายต่อระบบการเมืองตั้งแต่ระดับประชาชนไปยังระดับรัฐ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้สนับสนุนทุกท่านที่ตีพิมพ์ในวารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความและให้ข้อเสนอแนะ รวมถึงผู้อ่านทุกท่าน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านจะได้รับประโยชน์จากวารสารฉบับนี้

กองบรรณาธิการวารสารการเมืองการปกครอง

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

ก

บทความวิจัย

- ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับคนเสื้อแดง: มอง “คนเสื้อแดง”
ในจังหวัดมหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้ 1

(The Relations between Thaksin Shinawatra's Policies and Red-shirt Movement:
Looking the Red-shirt Movement in Mahasarakham through Cognitive Mapping)

ประสงค์ชัย เศรษฐสุริวิชัย

- ความนิยมทางการเมืองของประชาชนหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย
ภายหลังการรัฐประหาร 2557 29

(The Political Popularity of the Pheu Thai Party among Udon Thani Villagers
after the 2014 Coup)

ธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์

- วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนากับการชุมนุมทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. :
ศึกษาผ่านแนวคิดของพระพุทธรูปอิสระ 49

(Moral Discourse of Buddhism and Thai Politics: A Case Study of Buddha Isara's Thought)

สมศักดิ์ เงามาม และ วินัย ผลเจริญ

- Populism in Southern Border Provinces: Case Study of Yala, Narathiwat,
Pattani, and Songkhla 67

Nukool Chinfuk Woraluck Lalitsasivimol and Thitiphong Ketamon

- ความต้องการบริการสาธารณะของประชาชนที่มีต่อการบริหารส่วนตำบล : ข้อเสนอ
การกระจายอำนาจจากล่างขึ้นบน 79

(People Demands on Public Services Provided by Sub-District Administrative
Organizations: Recommendations for Decentralization from the Bottom)

อธิวัฒน์ อุดมก้านตง และ อลงกรณ์ อรรคแสง

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทความวิจัย (ต่อ)	
รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรีอำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ (Models of Welfares for the Elderly a Case Study of Nongkungsri Municipality, Nongkungsri District,Kalasin Province) คณะอง พิลุน	98
การศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่ทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม (Feasibility Study of Agro-tourism management of BorkaeBorthong Village, Loengfaek Sub-district, Kut Rang District, Maha Sarakham Province) จิรศักดิ์ โพทาวิน	110
การนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร (The policy implementation of the Council of Cultural Affairs: A case study on the Sub-district cultural councils in Samutsakorn province) พรรณสุภา โพธิ์ย้อย และ ณัฐกริช เปาอินทร์	132
ผลของการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ: กรณีศึกษาสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิ และช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2 (Results of Dispute Conciliation by Public Prosecutors: A Case study of the Office of Civil Rights Protection, Legal Aid and Legal Execution Region 2) วนิชชา โพธิ์ทอง และ เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ	152
การฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ (The Resurrection of Virtue Ethics in Public Administration) ประโยชน์ สังกสิน	169

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทความวิชาการ	
การทูตเชิงวัฒนธรรม : นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน (Cultural Diplomacy : Thailand's Foreign Policy to Indochina, the Neighboring Countries) อภิรักษ์ ทะสุนทร	192
ระบบการเมืองอันน่าตื่นตาในสปาร์ตา (The Novel Political System in Sparta) เผ่า นวกุล	207
การเมืองของปกรณัมในการสถาปนาระบอบความจริงของชาวมินังกาเบา (The Politics of the Myths in the Construction of Truth Regime of the Minangkabau) ภาราดา ชัยนิคม	220
วิจารณ์หนังสือ (Book Review)	
The Oxford Handbook of Political Networks ศุทธิกานต์ มีจั่น	235
ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรม	237
ใบสมัครสมาชิก	245



ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับคนเสื้อแดง :
มอง “คนเสื้อแดง” ในจังหวัดมหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้*

ประสงค์ชัย เศรษฐสุริวิทย์**

(วันรับบทความ : 14 สิงหาคม 2561 /วันแก้ไขบทความ : 24 กันยายน 2561 /วันตอบรับบทความ : 28 กันยายน 2561)

บทคัดย่อ

การถือกำเนิดขึ้นของคนเสื้อแดงรวมไปถึงความขัดแย้งทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นสองขั้วตรงข้ามในประเทศไทยเป็นผลพวงประการหนึ่งจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนบทบาททางการเมืองของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดงและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับการเป็นคนเสื้อแดง จากกรณีศึกษาหมู่บ้านคนเสื้อแดงในจังหวัดมหาสารคามจำนวน 3 หมู่บ้าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม คือ วิธีวิจัยเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 310 ชุด ร่วมกับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกคนเสื้อแดงจำนวน 25 คน จากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ่านโปรแกรม SPSS และแผนภาพการรับรู้ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดงมี 3 ประการสำคัญ คือ นโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร การรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 และความชื่นชอบในตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรกับการเป็นคนเสื้อแดงพบว่า นโยบายรัฐบาลดังกล่าวสัมพันธ์กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเสื้อแดงให้ดีขึ้น นโยบายที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดงได้แก่ นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค และนโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า ปัจจัยการเป็นคนเสื้อแดงกลับไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแตกต่างไปจากงานศึกษาก่อนหน้าที่มุ่งระบุว่าการเป็นคนเสื้อแดงมีปัจจัยจากรายได้ อาชีพ และระดับการศึกษาเข้ามากำหนด

คำสำคัญ: เสื้อแดง/ นโยบายทักษิณ/ แผนภาพการรับรู้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณกับคนเสื้อแดง: มอง “คนเสื้อแดง” ในจังหวัดมหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้” สนับสนุนทุนวิจัยโดย JSPS KAKENHI Grant Number JP17K02028 และทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2561

** อาจารย์, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม



The Relations between Thaksin Shinawatra's Policies and Red-shirt Movement: Looking the Red-shirt Movement in Mahasarakham through Cognitive Mapping^{*}

Prasongchai Setthasuravich^{**}

(Received Date : August 14, 2017, Revised Date : September 24, 2018, Accepted Date : September 28, 2018)

Abstract

One of the effects of the 2006 coup d'état were the uprising of the Red-Shirts and political conflicts, showing through the polarised politics in Thailand. Also, the Red-Shirts were considered to be the main political supporters of Thaksin Shinawatra. The study, therefore, aimed at investigating the factors leading to being the Red-Shirts and the relations between Thaksin Shinawatra's policies and the Red-shirt movement, focusing on the case study of the 3 Red-Shirts' villages in Mahasarakham province. The study employed mixed methods by using 310 questionnaires for the quantitative method and in-depth interviews of the 25 Red-Shirts for the qualitative method. The data gained was, then, analysed by SPSS program and cognitive mapping respectively. The study showed that the factors leading to being the Red-Shirts were Thaksin Shinawatra's policies, the 2006 coup d'état and the popularity of Thaksin. It was moreover found that Thaksin Shinawatra's policies could literally improve the Red-Shirts' quality of life. The policies supporting the claim were the 30 Baht Health Care Scheme and the Farmers' Debt Repayment Policy. Moreover, Red-shirts have no relationship with sex, age, marital status, education level, career and income of the sample. This is different from the previous study, which aimed to identify whether red-shirts had a factor in their income, occupation and education level.

Keywords: Red-Shirts/ Thaksin's Policies/ Cognitive Mapping

^{*} This paper is a part of the research project entitled "The Relations between Thaksin Shinawatra's Policies and Red-shirt Movement: Looking the Red-shirts in Mahasarakham through Cognitive Mapping," which was supported by JSPS KAKENHI Grant Number JP17K02028 and the College of Politics and Governance, Mahasarakham University.

^{**} Lecturer, College of Politics and Governance, Mahasarakham University.



บทนำ

ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงทศวรรษ 2550 ที่ผ่านมาระหว่างขั้วสีต่าง ๆ ในประเทศไทย ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองของทุกรัฐบาลที่ขึ้นมาบริหารประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ความขัดแย้งดังกล่าวสะท้อนถึงชุดความคิด อุดมการณ์ และค่านิยมร่วมบางประการที่แตกต่างกันระหว่างแต่ละขั้วสี ดังที่ต่างฝ่ายต่างแสดง “ปฏิกิริยาโต้กลับ (reaction)” ของความเจ็บปวดทรมานทางการเมือง (political trauma) ในรูปแบบต่าง ๆ ความเจ็บปวดทรมานดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากค่านิยมทางการเมืองของชนชั้นนำไทย (elites) ที่มีภูมิพื้นฐานความเชื่อสืบต่อมาว่า วัฒนธรรมการเลือกตั้งเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรของชนชั้นกลางในเมืองและของชนชั้นล่างในชนบทนั้นแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ชนชั้นนำไทยมักมองว่าชนชั้นล่างในชนบทนั้นไม่รู้เท่าทัน เปราะบางและง่ายต่อการถูกชักจูงหรือถูกล่อลวงทั้งด้วยเงินและด้วยของสมนาคุณจากนักการเมืองที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ในท้องถิ่น ขณะที่ชนชั้นกลางในเมืองมีการศึกษา มีความรู้และเหตุผลจึงรู้เท่าทันความกลอุบายของนักการเมือง

ความคิดดังกล่าวนี้เองก่อให้เกิดความคิดต่อยอด คือ ชนชั้นล่างในชนบทขาดภูมิคุ้มกันจากการถูกชักจูงด้วยนโยบาย “ประชานิยม” (populist policy) ขาดความสนใจว่าพรรคการเมืองมาเพียงแข่งขันเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมือง แต่หวังเพียงว่าจะได้รับประโยชน์จากนโยบายดังกล่าวเท่านั้น แม้นโยบายดังกล่าวอาจจะมีได้มุ่งพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างแท้จริงก็ตาม ในทางกลับกัน ชนชั้นกลางในเมืองมักคิดว่าพวกตนมีความรู้เท่าทันกลอุบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่มาในรูปของนโยบาย “ประชานิยม” ว่าเป็นเพียงโฆษณาชวนเชื่อ ชนชั้นกลางในเมืองจึงจำเป็นต้องเลือกพรรคการเมืองจากความชื่นชอบและความศรัทธาในพรรคการเมืองเดิมที่ตนเคยเลือก อีกทั้งยังมีหน้าที่ให้ความรู้ชนชั้นล่างในชนบทเพื่อปลดปล่อยพวกเขาจากวงจร “โง่ จน เจ็บ” อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของชนชั้นล่างในชนบทของไทย (เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2554; ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2557) ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “คนชนบทเป็นคนเลือกตั้งรัฐบาล คนเมืองเป็นคนล้มรัฐบาล” (Ferrara, 2015; ประสงค์ชัย เศรษฐสุริวิชัย, 2557; เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2546)

หากวัฒนธรรมทางการเมืองในปัจจุบันกลับไม่เป็นเช่นนั้น ชนชั้นล่างในชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปจากความคิดข้างต้น ดังที่เวียงรัฐ เนติโพธิ์ (2554, 2551) กล่าวว่า ชนชั้นล่างมีพัฒนาการความตระหนักรู้ในระบอบประชาธิปไตย ด้วยการสร้างวัฒนธรรมการเลือกตั้งที่ยึดโยงกับการเลือกพรรคการเมืองจากนโยบายที่เป็นไปได้ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขา พรรคการเมืองเหล่านี้ มักปรากฏตัวพร้อมกับนโยบายที่มุ่งเน้นยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา นั่นก็คือ พรรคไทยรักไทย (ในสมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร) พรรคพลังประชาชน (ในสมัย นายสมัคร สุนทรเวช) และพรรคเพื่อไทย (ในสมัย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร) ตามลำดับ



สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้างต้นเนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่การบังคับใช้รัฐธรรมนูญปีพ.ศ. 2540 หรือ “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” และภายหลังจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 หรือ “รัฐธรรมนูญฉบับทหาร” (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2557, 2549) จนทำให้การเมืองไทยในปัจจุบันปรากฏในรูป อำมาตย์-ไพร่ เสื้อเหลือง-เสื้อแดง ประชาชน-ทหาร เป็นต้น โดยงานวิจัยของ Siamwalla and Jitsuchon (2012) ได้แบ่งลักษณะความแตกต่างของความคิดทางการเมืองเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเสื้อเหลือง (yellow shirts) กลุ่มเสื้อแดง (red shirts) และกลุ่มที่ไม่เข้าพวกกับสองกลุ่มข้างต้น (neither) เหตุนี้เองจึงนำไปสู่การสร้างความคุ้นเคยสำคัญต่อวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมืองของไทยให้มีลักษณะเป็นสองขั้วตรงข้าม (polarized politics) หรือเรียกได้ว่ามีลักษณะเป็นความขัดแย้งทางชนชั้นระหว่างชนชั้นล่างและชนชั้นนำขึ้นมา (ประสงค์ชัย เศรษฐสุริวิชัย, 2557)

เมื่อวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยได้เปลี่ยนไปเป็นสองขั้วตรงข้าม ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การทำความเข้าใจการเกิดขึ้นของขั้วต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นล่างในชนบทซึ่งมักถูกมองว่าเป็น “คนเสื้อแดง” โดยเฉพาะชนบทในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย อันมาพร้อมกับชุดความคิดที่ว่าพวกเขา “โง่ จน เจ็บ” “ไม่มีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย” ทว่าการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา มักเน้นการพิจารณาคุณลักษณะของกลุ่ม “คนเสื้อแดง” มากกว่าที่จะทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ทำให้เกิด “คนเสื้อแดง” (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2557) และยังไม่ปรากฏงานวิจัยชิ้นใดที่กล่าวถึงประเด็นด้านนโยบายกับการเป็นคนเสื้อแดง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาต่อไปให้ละเอียดว่า ในบริบททางการเมืองดังกล่าว คนเสื้อแดงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม เกิดขึ้นได้อย่างไร นโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความสัมพันธ์อย่างไรต่อการเกิดขึ้นของคนเสื้อแดงอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความสลับซับซ้อนที่มีพลวัตของคนเสื้อแดงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้นด้วย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบเป็นเบื้องต้นว่า แผนภาพการรับรู้ (cognitive mapping) ซึ่งเป็นแผนภาพที่นำเสนอความคิดของผู้คนที่อธิบายถึงปัญหาหรือประเด็นหนึ่ง ๆ (Tolman, 1948) สามารถนำมาใช้เพื่ออ้างถึงระบบความเชื่อ (belief systems) ของผู้คนในการรับรู้ความเข้าใจบริบทแวดล้อมและทำให้เข้าใจถึงปัญหาที่ซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้น (Eden, 1988) ยิ่งหากต้องการศึกษาการรับรู้ปัญหาหรือการทำความเข้าใจระบบวิธีคิดของกลุ่มคนเสื้อแดง จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำแผนภาพการรับรู้มาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ว่านโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความสัมพันธ์อย่างไรต่อการเกิดขึ้นของคนเสื้อแดงอย่างลึกซึ้งและเป็นระบบมากยิ่งขึ้นด้วย



งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาหาปัจจัยที่ก่อให้เกิดคนเสื้อแดง และ ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างชุดนโยบายของทักษิณกับคนเสื้อแดง สำหรับพื้นที่ในการศึกษาผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดมหาสารคามเป็นกรณีศึกษา โดยอ้างอิงจากผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 พ.ศ. 2548 พ.ศ. 2549 พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2552 และพ.ศ. 2554 ที่พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็นพรรคการเมืองของตระกูลชินวัตรซึ่งเป็นพรรคการเมืองหลักที่สนับสนุนกลุ่มคนเสื้อแดงจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การจะอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวผู้วิจัยเลือกใช้แผนภาพการรับรู้ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการอธิบายถึงปัจจัย การรับรู้ บริบทและความสัมพันธ์อันมีความซับซ้อนได้อย่างลึกซึ้ง เป็นระบบและรอบด้านอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับการเป็นคนเสื้อแดงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้แบ่งการทบทวนวรรณกรรมเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ วรรณกรรมเกี่ยวข้องกับคนเสื้อแดง เพื่อทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับคนเสื้อแดง และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแผนภาพการรับรู้ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1) วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนเสื้อแดง

คนเสื้อแดง (red-shirts) เป็นกลุ่มผู้ที่สนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ประกอบด้วยประชาชนในชนบท ประชาชนผู้ต่อต้านการรัฐประหาร มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ” (นปช.) (National United Front for Democracy against Dictatorship: UDD) เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในช่วงปลายปี พ.ศ. 2551 (Thabchumpon & Duncan, 2011,p.1) ภายหลังจากที่พรรคพลังประชาชนซึ่งเสมือนเป็นตัวแทนของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ชนะการเลือกตั้ง แต่กลับถูกยุบพรรค พลเอก อนุพงษ์ เผ่าจินดา ผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นจึงได้เรียกนักการเมืองจากทุกพรรคเข้าร่วมหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ผลของการหารือ นำมาสู่การขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะจากพรรคประชาธิปัตย์ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายทหารและเครือข่ายของสถาบันพระมหากษัตริย์ (Bunyavejchewin, 2010, p.243) เหตุนี้คนเสื้อแดงจึงถือว่าเป็นมวลชนที่เกิดขึ้นมาเพื่อโค่นล้มการเคลื่อนไหวของขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยหรือที่เรียกว่า “เสื้อเหลือง” และเพื่อต่อต้านการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 (เอกพลณัฐ ญัฐพัทธนันท์, 2558)



การเกิดขึ้นของคนเสื้อแดงได้ทำให้เกิดงานวิจัยที่อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวไว้หลายชิ้น ประเด็นแรก คือ คุณลักษณะที่เรียกกลุ่มคนเสื้อแดงว่าต้องมีลักษณะเช่นใดบ้าง โดยอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2557) ได้รวบรวมประเด็นนี้ไว้ในบทความเรื่อง **“ความเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็น “เมือง” ของสังคมชนบท : กระบวนการเคลื่อนไปสู่ “ประชาธิปไตย”**” และจำแนกงานวิจัยที่กล่าวถึงเสื้อแดงเป็นไปใน 2 แนวทาง กลุ่มแรกเน้นไปที่ **“ลักษณะร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้าน”** ซึ่งมีคำจำกัดความที่บ่งชี้ถึงคนเสื้อแดงว่ามักเป็นชาวนาผู้มีรายได้ปานกลาง (middle-income peasantry)¹ ชาวนาผู้รู้โลกกว้าง (cosmopolitan villager)² คนรากหญ้าชั้นนำ (top roots)³ ชนชั้นกลางระดับล่าง (lower middle class) คนกึ่งเมืองกึ่งชนบท (urbanized villager)⁴

ส่วนอีกกลุ่มจะเน้นไปที่การศึกษาความหลากหลายข้ามชนชั้นของคนเสื้อแดง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กลุ่มคนเสื้อแดงไม่ได้มีลักษณะร่วมกันในเชิงประสบการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ดังเช่นงานวิจัยของ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2554) ในรายงานการวิจัยเรื่อง **“พัฒนาการจิตสำนึกและขบวนการทางการเมืองของชาวเสื้อแดงในจังหวัดเชียงใหม่”** เสนอว่า สมาชิกของคนเสื้อแดงเป็นขบวนการที่ “ข้ามชนชั้น” หมายถึง ประกอบกันขึ้นมาจากความหลากหลายของชนชั้น ไม่ได้มีเพียงแค่ “คนยากจน” เท่านั้น ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ ความสำนึกในความสำคัญของการประชาธิปไตย (democracy consciousness) ซึ่งเห็นได้จากการออกมาเคลื่อนไหวภายหลังเหตุการณ์การรัฐประหารในพ.ศ. 2549 (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2557, น.99) ทั้งนี้ งานศึกษาของปิ่นแก้วยังเสนอประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง คือ อุดมการณ์ของคนเสื้อแดง แท้จริงแล้วไม่ได้มาจากฐานความเชื่อเดิมดังที่เคยเชื่อตามมาตั้งแต่แรก คือ การเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งใหม่ แต่อุดมการณ์นั้นถูกเปลี่ยนผ่านอย่างน้อย 2 ระลอกใหญ่ คือ ช่วงก่อนและหลังเหตุการณ์การสลายการชุมนุมเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2553 ซึ่งภายในกลุ่มคนเสื้อแดงเรียกกันว่า “ตาสว่าง” ปิ่นแก้วยังเน้นย้ำว่าเหตุการณ์การสลายการชุมนุมฯ พ.ศ.2553 เป็น “เงื่อนไขสำคัญ” ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของคนเสื้อแดงในการมองความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสถาบันต่าง ๆ ในสังคมไทย

ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการศึกษาคุณลักษณะของกลุ่มคนเสื้อแดง ที่ทำให้เข้าถึงถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองหรืออธิบายว่ากลุ่มคนเสื้อแดงประกอบด้วยคนกลุ่มใดบ้าง อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2557, น.99) กลับวิพากษ์งานวิจัยของทั้งสองกลุ่มที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า การศึกษาทั้งหลายเหล่านี้ **“กลับทำให้ ขาดการวิเคราะห์บริบทของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของพื้นที่ “ชนบท” ที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมชนบท และทำให้คนชนบทเข้า มาเกี่ยวข้องกับเมืองอย่างเข้มข้น”**

¹ Andrew Walker (2011)

² Charles F. Keyes (2010)

³ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2554)

⁴ Thabchumpon & Duncan (2011)



การศึกษาในระยะหลังจากการศึกษาของอรรถจักร์พยายามอธิบายคุณลักษณะของคนเสื้อแดงอีกหลายแง่มุมเช่นกัน คำว่า “พลเมืองใหม่” กลายเป็นคำที่ได้รับการกล่าวถึงในงานวิจัยของอภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ (2556) เรื่อง *“บททวนภูมิทัศน์การเมืองไทย”* คำว่า “พลเมืองใหม่” เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของสังคมการเมืองไทย คนกลุ่มนี้มีลักษณะเหมือนกับคำว่า “ชนชั้นกลางระดับล่าง” ซึ่งสอดคล้องกับที่ข้อเสนอของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ซึ่งได้เสนอไว้ว่า คนกลุ่มนี้มีลักษณะแตกต่างกับชนชั้นกลางเก่า และพวกเขาเหล่านี้ไม่ใช่กลุ่มคนที่ยากจนที่สุดของสังคมไทย คนกลุ่มเหล่านี้มีความต้องการและความคาดหวัง (new needs and aspiration) จากนโยบายจากรัฐที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากผลประโยชน์ของชนชั้นกลางเก่า แต่งานวิจัยชิ้นนี้ก็ได้กล่าวถึงว่าใครคือกลุ่มที่ยากจนที่สุดในสังคมไทย

การอธิบายว่าคนเสื้อแดงเป็นชนชั้นใหม่ที่มีความต้องการแตกต่างจากชนชั้นแบบเดิมในสังคมไทย ข้างต้นสอดคล้องกับงานของสมชัย ภัทรนันทน์ เรื่อง *“การเมืองของสังคมหลังขบวนการ : เงื่อนไขการก่อตัวของคนเสื้อแดงในอีสาน”* งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในภาคอีสานประสบปัญหาการทำมาหากินและยากจนกว่าคนในภาคอื่น ๆ หากมีใช้ชีวิตใกล้เคียงกับคนในชุมชนเมือง โดยเฉพาะการบริโภคสินค้าและบริการและการเข้าถึงสื่อใหม่ ๆ แต่งานชิ้นนี้ยังไม่ได้วิเคราะห์เนื้อหาของสื่อที่คนเสื้อแดงอีสานเข้าถึง และไม่ได้วิเคราะห์ประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนอีสานในอดีตว่าเป็นอย่างไร ตลอดจนขาดการอธิบายว่าการจัดตั้ง เพื่อออกมาเคลื่อนไหวในฐานะคนเสื้อแดงเกิดขึ้นได้อย่างไร (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2557, น.100) ทั้งนี้ แม้การศึกษาทั้งสองเรื่องพยายามอธิบายบริบทของความเปลี่ยนแปลงในชนบทเพื่อจะชี้ให้เห็นว่ามีความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชนบทไทยและชนบทอีสาน แต่ทั้งสองเรื่องยังไม่ได้วิเคราะห์และอธิบายพลวัตที่สลับซับซ้อนของพื้นที่ชนบทได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาคนเสื้อแดงโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่งาน Siamwalla and Jitsuchon (2012) เรื่อง *“The Socio-Economic Bases of the Red/Yellow Divide: A Statistical Analysis”* ซึ่งได้ศึกษาลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นทางการเมืองกับลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic) ของประชาชนทั่วทั้งประเทศ โดยเก็บกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4,097 คนครัวเรือน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์จัดกลุ่ม (cluster analysis) ในการวิเคราะห์แบ่งกลุ่มประชากร ผลของการวิจัยพบว่า ภายใต้สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในปี พ.ศ. 2552 สามารถแบ่งประชากรออกได้เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเสื้อเหลือง (yellow shirts) กลุ่มเสื้อแดง (red shirts) และกลุ่มที่ไม่เข้าพวกกับสองกลุ่มข้างต้น (neither) และยังอธิบายถึงลักษณะทางเศรษฐกิจของแต่ละกลุ่มอีกด้วย แต่งานนี้ยังไม่ได้อธิบายถึง “เจตสี” ต่าง ๆ ของแต่ละกลุ่ม รวมไปถึงเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มประชากรเข้าเจตสีต่าง ๆ ต่อมาจึงมีงานวิจัยเพื่อเติมช่องว่างทางวิชาการนี้ คือ งานของวรรณวิภาศ มานะโชติพงษ์ (2557) เรื่อง *“มองเหลือง-แดง ผ่าน*



ข้อความคิดทางการเมือง” ผลการวิจัยเสนอการแบ่งเขตของภายในกลุ่มสีทางการเมือง โดยกลุ่มคนเสื้อแดงสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 เขตสี และกลุ่มเสื้อเหลือง แบ่งออกเป็น 3 เขตสี งานวิจัยชิ้นนี้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2,200 คนจาก 5 จังหวัด ประกอบด้วยพิษณุโลก อุตรดิตถ์ นครศรีธรรมราช และกรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความคิดเห็นว่ามีความสอดคล้องกันตามสมมติฐานร่วมกับวิธีการวิเคราะห์จัดกลุ่ม (cluster analysis) ในการจัดเขตภายในกลุ่มสีอีกด้วย

งานวิจัยเชิงปริมาณอีกชิ้น คือ งานของ Jermstittiparsert and Kitipatmontree (2017) เรื่อง *“Red, Yellow, or No Shirt: Where do University Students of Thailand Stand?”* ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย จำนวน 400 คน ผลการศึกษาชี้ว่า มีเพียงนิสิตนักศึกษาในสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีแนวโน้มของทัศนคติทางการเมืองแบบคนเสื้อเหลือง ทั้งนี้ ยังพบอีกด้วยว่า สถานที่เกิด อาชีพของบิดามารดา ไม่ได้มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา ในขณะที่นักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้สูงสุดและต่ำสุด จะมีแนวโน้มที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบคนเสื้อเหลือง ส่วนนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ปานกลาง จะมีแนวโน้มที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบคนเสื้อแดง

ส่วนพื้นที่ที่ผู้วิจัยต้องจะศึกษาคือ จังหวัดมหาสารคามนั้น พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับคนเสื้อแดงในจังหวัดมหาสารคามไม่มาก หนึ่งในนั้นคืองานวิจัยของ สุริพร คลังพระศรี (2558) เรื่อง *“เครือข่ายการสื่อสารการเมืองของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (กลุ่มคนเสื้อแดง) ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”* เสนอว่า หมู่บ้านคนเสื้อแดงในจังหวัดมหาสารคามมีการเคลื่อนไหวการเมืองในเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายของเสื้อแดงระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับหมู่บ้านเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองสนับสนุนประชาธิปไตย พรรคเพื่อไทยและ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร การสื่อสารทางการเมืองมีรูปแบบอย่างไม่เป็นทางการ จากผู้ส่งสารที่ไม่เป็นทางการ เช่น วงสนทนา พื้นที่สนทนาย่อยภายในหมู่บ้าน ประเพณีวัฒนธรรมทางสังคม และช่องโทรทัศน์เฉพาะกลุ่ม

ทั้งหมดที่กล่าวไปเกี่ยวกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเสื้อแดงจะเห็นได้ว่ายังมีช่องว่างทางความรู้ (gaps of knowledge) อยู่หลายประการได้แก่ การพยายามวิเคราะห์และเชื่อมโยงบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่ส่งผลให้คนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง รวมไปถึงอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง ซึ่งหากหนึ่งในปัจจัยที่มีผลคือปัจจัยด้านนโยบายของทักษิณ น่าศึกษาต่อไปให้ลึกซึ้งด้วยว่านโยบายใดมีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง ซึ่งยังไม่มีงานวิจัยใดที่นำเสนอข้อมูลในประเด็นนี้ และจะเห็นได้ว่า จากระเบียบวิธีการวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีผู้ใดนำแนวคิดเรื่องแผนภาพการรับรู้มาประยุกต์ใช้มาก่อนด้วย



2. วรรณกรรมเกี่ยวกับแผนภาพการรับรู้

แผนภาพการรับรู้⁵ (cognitive mapping) เป็นเครื่องมือที่อ้างถึงระบบความเชื่อ (belief systems) ของผู้คนในการรับรู้ความเข้าใจบริบทแวดล้อมและทำให้เข้าใจถึงปัญหาที่ซับซ้อน (Eden, 1988) เป็นเครื่องมือที่นิยมนำมาใช้ในสาขาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น จิตวิทยา (psychology) ภูมิศาสตร์ (geography) การจัดการ (management) นโยบายสาธารณะ (public policy) และการวางแผน (planning) โดยมีหลักการและแนวคิด ดังนี้

แผนภาพการรับรู้เป็นแผนภาพที่นำเสนอความคิดของผู้คนที่อธิบายถึงปัญหาหรือประเด็นหนึ่งๆ (Tolman, 1948) เป็นสิ่งที่แสดงถึงเครือข่ายของเหตุและผล (cause-effect networks) โดยจะมี Nodes เป็นตัวแทนของความคิดของคนหนึ่ง ๆ และมีการเชื่อมโยงเหตุและผลของความคิดเข้าด้วยกัน (Srinivas and Shekar, 1997) แผนภาพนี้สามารถนำมาใช้เพื่ออ้างถึงระบบความเชื่อ (belief systems) ของผู้คนในการรับรู้ความเข้าใจบริบทแวดล้อมและทำให้เข้าใจถึงปัญหาที่ซับซ้อนได้ดีอีกด้วย (Eden, 1988) โดยในปี ค.ศ. 1976 Robert Axelrod ได้เขียนหนังสือเรื่อง “Structure of Decision The Cognitive Maps of Political Elites” ถือว่าเป็นนักวิชาการคนแรกเป็นคนแรกที่ใช้ “digraphs” เพื่อแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรตามที่กำหนด และอธิบายความคิดของผู้คนที่ต้องการศึกษา ทั้งนี้หนึ่งในเป้าหมายของการนำแผนภาพการรับรู้มาใช้ในการวิจัยคือการทำให้เกิดการเชื่อมโยงของความคิดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (Eden et al., 1986)

นอกจากนี้ ยังมีผู้นำแผนภาพการรับรู้ไปใช้พัฒนาแบบจำลองในเชิงคุณภาพและแปลงผลเป็นแบบจำลองกึ่งปริมาณ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้จะนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาแปลงผลผ่านแผนภาพการรับรู้ ที่ Bart Kosko (1986) ได้พัฒนาโปรแกรมขึ้นและใช้ชื่อเรียกว่า “Fuzzy-Logic Cognitive Mapping (FCM)” มีที่มาจาก “ความคลุมเครือ” ซึ่งเหมือนกับวิธีการที่จิตใจของมนุษย์ใช้ในการตัดสินใจ

แผนภาพการรับรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ส่วนประกอบของระบบ (components) หรืออาจเรียกว่า node
2. ความสัมพันธ์เชิงบวกหรือเชิงลบระหว่างแต่ละส่วนประกอบ
3. ระดับของความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบหนึ่งกับอีกส่วนประกอบหนึ่ง โดยสามารถกำหนดมาตรวัดเชิงคุณภาพ (สูง กลาง ต่ำ) ซึ่งจะแสดงว่าระหว่าง -1 ถึง 1 ได้ดังสามารถอธิบายได้ตามแผนภาพที่ 1

⁵ คำว่า “แผนภาพการรับรู้” ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Cognitive Mapping ซึ่งจะปรากฏในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นแห่งแรก เนื่องจากที่ผ่านมายังไม่มีการขึ้นโดเมนถึงเรื่องนี้อย่างเฉพาะเจาะจง



ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ-สกุล: Su Lake

เพศ: หญิง

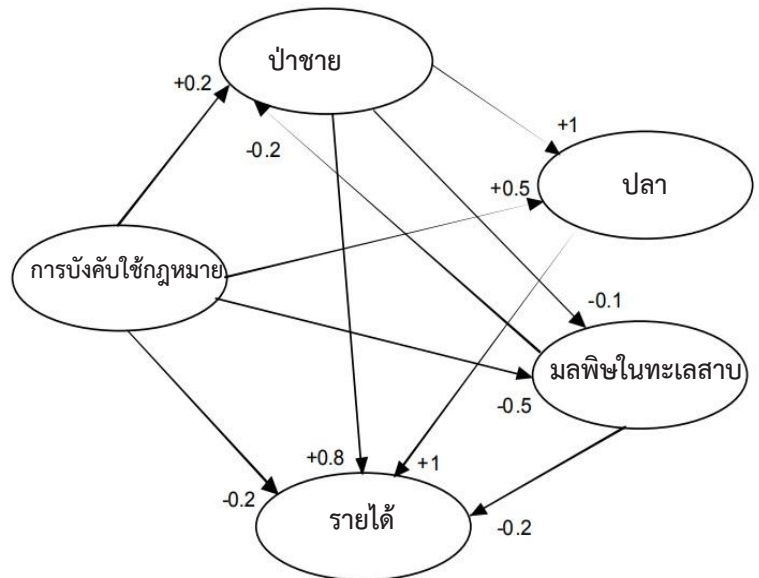
อายุ: 40 ปี

วันที่สัมภาษณ์: 12/1/01

สถานที่สัมภาษณ์: MyTown

อาชีพ: NGOs

กลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย: NGOs



แผนภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างของแผนภาพการรับรู้
ที่มา: ปรับปรุงจาก Özesmi and Özesmi (2004), p.49

ผู้วิจัยเห็นว่า แผนภาพนี้จะช่วยวิเคราะห์และอธิบายพลวัตที่สลับซับซ้อนของพื้นที่ชนบทและ “ความเป็นคนเสื้อแดง” อย่างเป็นระบบและเข้าใจง่าย หากจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ในวงวิชาการของไทยยังไม่ได้มีงานวิจัยชิ้นไหนที่นำแผนภาพการรับรู้มาอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองและสังคมอย่างเป็นระบบ งานวิจัยชิ้นนี้จึงถือว่าเป็นงานวิจัยที่จะบุกเบิกวิธีการในการแสวงหาความรู้ทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ด้วยเครื่องมือชนิดใหม่ ที่เรียกว่า “แผนภาพการรับรู้”

นิยามศัพท์

1. คนเสื้อแดง (red-shirts) คือ ประชากรที่เคยเข้าร่วมการชุมนุมของกลุ่ม นปช. และ/หรือมีบัตรประจำตัวคนเสื้อแดง และอายุมากกว่า 15 ปี
2. ประชากร (population) คือ ประชาชนที่มีชื่อรายชื่อและทะเบียนบ้านอยู่ในหมู่บ้าน A B และ C และอายุมากกว่า 15 ปี

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) ซึ่งเป็นการใช้เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative methodology) ผสมกับวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative methodology) โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง และ



ความเป็นเหตุเป็นผลของปัจจัยต่าง ๆ โดยผู้วิจัยใช้หลักการของการวิจัยแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (exploratory sequential design) ในการดำเนินการวิจัย สามารถแบ่งขั้นตอนเป็น 3 ช่วง ดังต่อไปนี้

ช่วงแรก ดำเนินการโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

เพื่อสำรวจข้อมูล ทั้งการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทยและคนเสื้อแดง รวมไปถึงสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แกนนำคนเสื้อแดง และผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการจัดทำแบบสอบถาม (questionnaires)

ช่วงที่ 2 ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ

ใช้แบบสอบถามที่ได้จากการสรุปข้อมูลในช่วงแรกในการลงพื้นที่ และแบบสอบถามนั้นจะต้องผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (delphi technique) และใช้การสุ่มประชากรแบบแบ่งกลุ่ม (cluster sampling) จากนั้นใช้การสุ่มอย่างง่ายในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อตอบปัญหาการวิจัย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 310 คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มาใช้ในการสุ่มตัวอย่าง จากประชากรทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยจำนวนประชากรทั้งหมดมีรายละเอียดตามตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ประชากรในการศึกษาแยกตามหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	เพศ		รวม (คน)
	ชาย	หญิง	
บ้าน A	249	270	519
บ้าน B	194	225	419
บ้าน C	282	297	579
รวม			1,517

ที่มา: รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน ประจำปี พ.ศ.2560 กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย

ทั้งนี้ตามนิยามศัพท์ที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยต้องการจำนวนของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เนื่องจากคนเสื้อแดงถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2551 ซึ่งในช่วงของการทำวิจัยขึ้นนี้อยู่ในปี พ.ศ.2561 ประชากรที่อายุต่ำที่สุดในขณะนั้นคือ 5 ปี ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าประชากรที่มีอายุ 5 ปีเป็นช่วงที่เด็กมีความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตแล้ว อ้างอิงจากการศึกษาของ Gummer (2015) ที่เสนอว่าช่วงอายุ 5 ขวบถือว่าเป็นช่วงอายุที่เด็กสามารถจำเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ



ในชีวิตได้แล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรกำหนดอายุประชากรของการศึกษาเป็น 15 ปีขึ้นไปของทั้ง 3 หมู่บ้าน ตามเหตุผลข้างต้น ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านข้อมูลของกรมการปกครองยังมีไม่เพียงพอ กล่าวคือ ไม่ปรากฏข้อมูลจำนวนประชากรแยกตามอายุในระดับหมู่บ้านมีเพียงระดับตำบลเท่านั้นผู้วิจัยเลือกใช้ จึงใช้วิธีการเทียบบัญชีไตรยางศ์เพื่อเทียบและประมาณค่าอัตราส่วนจากข้อมูลระดับตำบล ทั้งนี้ ข้อมูลจำนวนประชากรแยกตามอายุของตำบลที่หมู่บ้าน A B และ C ซึ่งทั้ง 3 หมู่บ้านตำบลเดียวกัน จากข้อมูลพบว่าประชากร ในปี พ.ศ. 2560 ทั้งตำบล มีจำนวนทั้งสิ้น 8,669 คน และมีจำนวนประชากร ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 1,546 คน คิดเป็นร้อยละ 17.83 โดยผู้วิจัยจะขอนำตัวเลขร้อยละของ ประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ในระดับตำบลเพื่อเป็นเกณฑ์เบื้องต้นในการหาจำนวนประชากรของ ทั้ง 3 หมู่บ้าน ผู้วิจัยพบว่า ร้อยละ 17.83 ของจำนวนประชากรทั้ง 3 หมู่บ้าน คือ 270 คน ซึ่งสามารถ อนุมานเป็นเบื้องต้นได้ว่าจำนวนประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีของทั้ง 3 หมู่บ้านมีประมาณ 270 คน

เพราะฉะนั้นจำนวนประชากรในการทำวิจัยครั้งนี้จึงมีทั้งหมด $1,517 - 270 = 1,247$ คน ส่วน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างในกรณีทราบจำนวนประชากรโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มาใช้ในการสุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

โดยที่ n = ขนาดของตัวอย่างที่สุ่ม

N = ขนาดของประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มที่ยอมรับได้

เมื่อคำนวณตามสูตรแล้วจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ ร้อยละ 95 กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมต้องไม่ต่ำกว่า 303 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ผ่าน โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณในการศึกษาค้นคว้านี้ ผู้วิจัย ได้เลือกใช้สถิติที่สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูล ดังต่อไปนี้ (ดำรงค์ วัฒนา, 2542)

1. สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการสรุปลักษณะทั่วไปของ ประชากร ได้แก่ ความถี่ (frequency) และ ค่าร้อยละ (percentage)
2. ค่าไคสแควร์ (chi-square) เป็นการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงคุณภาพ 2 ตัวแปร



ช่วงที่ 3 ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยเลือกกลุ่มประชากรแบบก้อนหิมะ (snowball sampling) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 คน เพื่ออธิบายผลการศึกษาให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นและนำผลการศึกษาเชิงคุณภาพมาอธิบายผ่านแผนภาพการรับรู้ ทั้งนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการทำวิจัยที่นำแผนภาพการรับรู้ (cognitive mapping) มาประยุกต์ใช้จะมี 3 วิธีการพื้นฐานสำหรับการสร้างแผนภาพการรับรู้ ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire survey) การใส่ documentary coding และ การสัมภาษณ์ (interview) (Hwang & Lin, 1987) ดังนั้นในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพและเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งสามารถอธิบายตามกรอบการวิจัยได้ดังต่อไปนี้



กรอบการวิจัย (Conceptual Framework)

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง

1. การชอบและรักในตัวทักษิณ (Like Thaksin)
2. การรัฐประหารปี 2549 (COUP D'ÉTAT 2006)
3. การไม่ชอบ พรรคประชาธิปัตย์ (Dislike Democrat party)
4. ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (Head of Village)
5. การไม่ชอบระบอบเผด็จการ (Anti-Dictatorship)
6. บุคคลในครอบครัวและสิ่งแวดล้อมในชุมชน (Family and Village Environmental)
7. การที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมทางการเมือง (Political unfairness)
8. อุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy)
9. นโยบายของทักษิณ (Thaksin's Policies)

นโยบายกับการเป็นคนเสื้อแดง

1. นโยบายของทักษิณสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (Quality of life)
2. นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค (30 Baht Health Care)
3. นโยบายกองทุนหมู่บ้าน (Village Fund)
4. นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร (Debt Moratorium)
5. นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)
6. นโยบายทำสงครามกับยาเสพติด (Anti-drug policies)
7. นโยบายการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
8. โครงการกล้วยพารา (นำยางพาราจากภาคใต้ ไปปลูกที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) (Rubber Tree)

ข้อมูลทั่วไป

- | | |
|-------------------------------|------------------------------------|
| 1. เพศ (Sex) | 4. ระดับการศึกษา (Education Level) |
| 2. อายุ (Age) | 5. อาชีพ (Career) |
| 3. สถานะสมรส (Marital Status) | 6. รายได้ (Income) |

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

คนเสื้อแดง
(Red-Shirts)



กรอบการวิจัยดังกล่าวได้มาจากข้อมูลจาก ดำเนินการโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงแรก จากนั้นผู้วิจัยนำมาพัฒนาเป็นตัวแปรเพื่อการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ (independent variables) อันได้แก่ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง นโยบายกับการเป็นคนเสื้อแดง และข้อมูลทั่วไป รวมทั้งสิ้น 23 ตัวแปร ส่วนตัวแปรตาม (dependent variable) มีเพียง 1 ตัวแปรเท่านั้น คือการเป็นคนเสื้อแดง

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ด้วยงานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ฉะนั้นในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งได้ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ผ่านโปรแกรม SPSS โดยใช้ร้อยละ (percentage) และไคสแควร์ (chi-square) ในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปรที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา จากนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิเคราะห์ผ่านแผนภาพการรับรู้ สุดท้ายผู้วิจัยจะอธิบายภาพรวมในเชิงเปรียบเทียบของผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งผลการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (%)
เพศ	
ชาย	132 (43%)
หญิง	178 (57%)
รวม	310 (100%)
อายุ	
ต่ำกว่า 20 ปี	10 (3%)
21-30	30 (10%)
31-40	24 (8%)
41-50	37 (12%)
51-60	104 (33%)
มากกว่า 60 ปี	105 (34%)



ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (%)
สถานภาพสมรส	
โสด	58 (19%)
สมรส	236 (76%)
หย่าร้าง	16 (5%)
ระดับการศึกษา	
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	230 (74%)
มัธยมศึกษา	57 (18%)
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	5 (2%)
ปริญญาตรี	18 (6%)
อาชีพหลัก	
ทำนา	196 (63%)
ทำไร่	15 (5%)
ทำสวน	4 (1%)
รับราชการ	7 (2%)
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	-
ค้าขาย	27 (9%)
พนักงานบริษัท	5 (2%)
รับจ้างทั่วไป	31 (10%)
อื่นๆ	25 (8%)
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	
ต่ำกว่า 3,000 บาท	148 (48%)
3,000-6,000 บาท	82 (26%)
6,000-8,000 บาท	33 (11%)
8,000-10,000 บาท	27 (9%)
10,000-15,000 บาท	15 (5%)
มากกว่า 15,000 บาท	5 (2%)
ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วม นปช.	
เคยเข้าร่วมการชุมนุมกับกลุ่ม นปช.	59 (19%)
มีบัตร นปช.	25 (8%)



จากตารางที่ 1 พบว่า จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 310 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 60 ปี รองลงมาคืออายุ 51-60 ปี และ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 34 ร้อยละ 33 และร้อยละ 12 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานะสมรส คิดเป็นร้อยละ 76 และมีระดับการศึกษาอยู่ในประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 74 รองลงมาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 18 สำหรับอาชีพส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 63 โดยส่วนมากมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท รองลงมาคือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3,000 - 6,000 บาท และ 6,000 - 8,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 48 ร้อยละ 26 และร้อยละ 11 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 19 ของผู้ตอบแบบสอบถามเคยเข้าร่วมการประชุมกับกลุ่ม นปช. และร้อยละ 8 มีบัตร นปช.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง

ประเด็นคำถาม	Chi-square	p-value
1. ท่านคิดว่าคนเสื้อแดงมาจากคนที่ชอบและรักในตัวทักษิณ	16.922	0.002*
2. ท่านคิดว่าการรัฐประหารปี 2549 ส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมขบวนการคนเสื้อแดง	16.548	0.002*
3. ท่านคิดว่าการที่ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการคนเสื้อแดง เพราะไม่ชอบฝ่ายตรงข้าม เช่น พรรคประชาธิปัตย์	8.751	0.068
4. ท่านคิดว่าผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีส่วนช่วยปลุกฝังให้เป็นคนเสื้อแดง	9.354	0.053
5. ท่านคิดว่าประชาชนไม่ชอบระบอบเผด็จการ จึงส่งผลให้เข้าร่วมขบวนการกลุ่มคนเสื้อแดง	3.175	0.529
6. ท่านคิดว่าบุคคลในครอบครัวและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีผลทำให้ลูกหลานเป็นคนเสื้อแดงไปด้วย	3.729	0.444
7. ท่านคิดว่าคนเสื้อแดงเกิดขึ้นมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมทางการเมือง	4.973	0.290
8. ท่านคิดว่าอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยมีส่วนทำให้ท่านเป็นคนเสื้อแดง	3.620	0.460
9. ท่านคิดว่าว่าคนเสื้อแดงมาจากคนที่ชอบนโยบายของทักษิณ	12.287	0.015*

หมายเหตุ: * หมายถึง มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ < 0.05



จากตารางที่ 2 พบว่า การเป็นคนเสื้อแดง มีความสัมพันธ์กับความเห็นในประเด็นที่ว่า คนเสื้อแดงมาจากคนที่ชอบในตัวทักษิณ การรัฐประหารปี 2549 ส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมขบวนการคนเสื้อแดง และคนเสื้อแดงมาจากคนที่ชอบในนโยบายของทักษิณ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ความสัมพันธ์ของนโยบายกับการเป็นคนเสื้อแดง

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของนโยบายกับการเป็นคนเสื้อแดง

ประเด็นคำถาม	Chi-square	p-value
1. ท่านคิดว่านโยบายของรัฐบาลทักษิณสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น	10.574	0.032*
2. ท่านคิดว่า นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง	10.003	0.040*
3. ท่านคิดว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้าน มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง	6.046	0.196
4. ท่านคิดว่า นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง	10.917	0.028*
5. ท่านคิดว่า นโยบาย หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง	4.332	0.363
6. ท่านคิดว่า นโยบายทำสงครามกับยาเสพติด มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง	8.141	0.087
7. ท่านคิดว่า นโยบายการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง	10.226	0.037*
8. ท่านคิดว่า โครงการกล้ายางพารา (นำยางพาราจากภาคใต้ไปปลูกที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง	1.002	0.909

หมายเหตุ: * หมายถึง มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ < 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า การเป็นคนเสื้อแดง มีความสัมพันธ์กับความเห็นในประเด็นที่ว่า นโยบายของรัฐบาลทักษิณสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง และนโยบายการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05



ข้อมูลทั่วไปกับการเป็นคนเลื้อยแดง

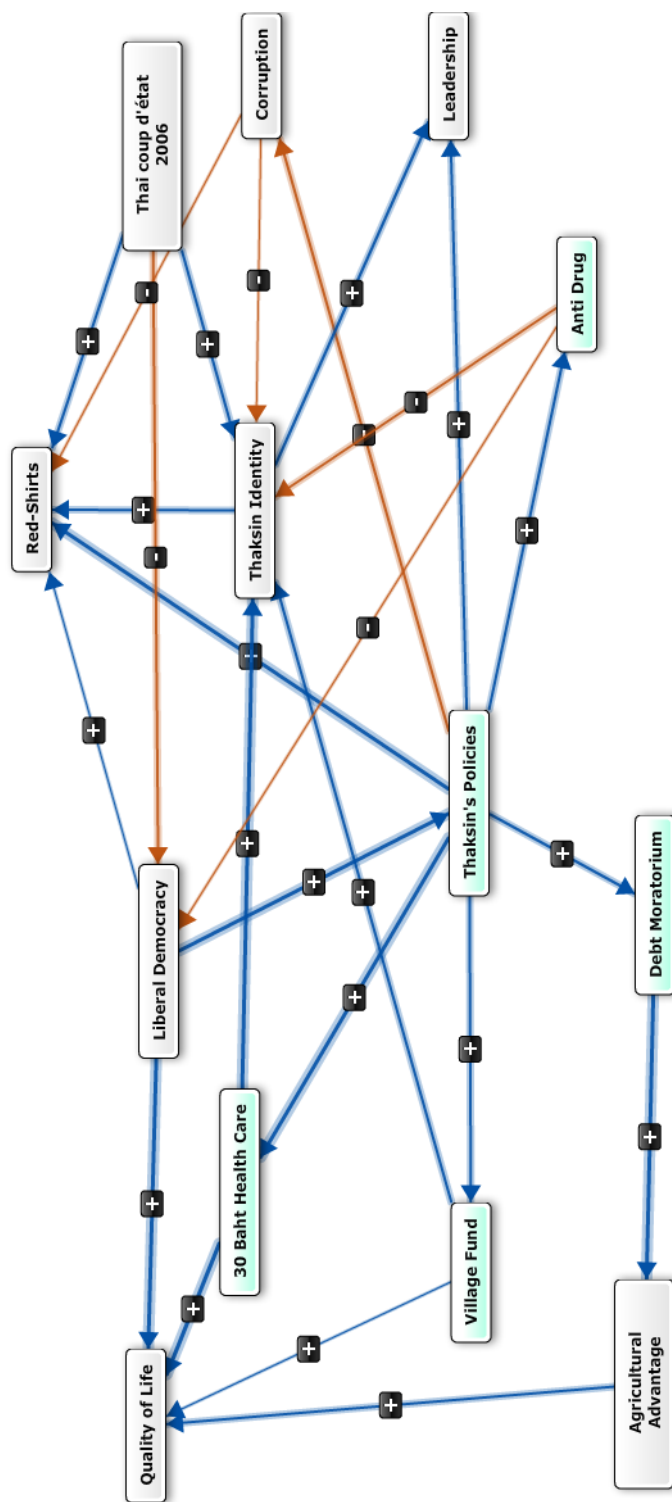
ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปกับการเป็นคนเลื้อยแดง

ข้อมูลทั่วไป	Chi-square	p-value
เพศ	0.211	0.646
อายุ	8.707	0.121
สถานภาพสมรส	1.064	0.587
ระดับการศึกษา	0.948	0.330
อาชีพหลัก	0.379	0.538
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	0.013	0.909

จากตารางที่ 4 พบว่า การเป็นคนเลื้อยแดง ไม่มีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านแผนภาพการรับรู้

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพนั้นผู้วิจัยนำบทสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 25 บทสัมภาษณ์มาจัดกลุ่ม (grouping) สำคัญในแต่ละประเด็นคำถามเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย 2 คำถามหลัก คือ ปัจจัยใดที่ส่งผลให้ท่านเป็นคนเลื้อยแดง และนโยบายใดของทักษิณที่มีอิทธิพลทำให้ท่านเป็นคนเลื้อยแดง จากนั้นนำคำสัมภาษณ์ที่ผ่านการจัดกลุ่มมาวิเคราะห์และใส่ข้อมูลในโปรแกรมสำเร็จรูปชื่อว่า “Mental Modeler” ที่พัฒนาโดยสตีเวน เกรย์ (Steven Gray) แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา Mental Modeler ยังสามารถสร้างโครงสร้างแบบเมทริกซ์ (matrix structure) ดังปรากฏในตารางที่ 5 ซึ่งนำผลมาจากค่าของความสัมพันธ์ในเชิงปริมาณที่ผู้วิจัยกำหนดค่าไว้ในข้อมูลในแผนภาพการรับรู้ โดยจะปรากฏค่าเชิงปริมาณระหว่าง -1 ถึง 1



แผนภาพที่ 3 แสดงการรับรู้ของสื่อแดงต่อปัจจัยต่าง ๆ
ที่มา: พัฒนาโดยผู้วิจัย



ตารางที่ 5 แสดงเมทริกซ์ของแผนภาพการรับรู้ ของคนเสื้อแดงในจังหวัดมหาสารคาม

Components	a Thaksin's Policies	b Thaksin Identity	c Thai coup d'état 2006	d 30 Baht Health Care	e Leadership	f Village Fund	g Anti-Drug	h Liberal Democracy	i Debt Moratorium	j Agricultural Advantage	k Quality of Life	l Red-Shirts	m Corruption
A Thaksin's Policies				0.6	0.24	0.36	0.2		0.28			0.76	-0.28
B Thaksin Identity					0.32							0.24	
C Thai coup d'état 2006		0.36						-0.24				0.16	
D 30 Baht Health Care		0.52									0.6		
E Leadership													
F Village Fund		0.36									0.12		
G Anti-Drug		-0.16						-0.16					
H Liberal Democracy	0.52										0.52	0.16	
I Debt Moratorium									0.60				

[illegible]



ผลการวิจัยพบว่าแผนภาพการรับรู้ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดงได้อย่างละเอียดและเป็นระบบ ดังที่ผู้วิจัยแสดงในแผนภาพที่ 3 จากแผนภาพการรับรู้และโครงสร้างเมทริกซ์ของคนเสื้อแดงในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง ประกอบด้วย 4 ปัจจัยดังต่อไปนี้

1. นโยบายของทักษิณ (Thaksin's policies) เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก มีค่า 0.76 อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับ Components อื่นอันประกอบด้วย นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค (0.6) นโยบายกองทุนหมู่บ้าน (0.36) นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร (0.28) และนโยบายทำสงครามยาเสพติด (0.2) ในทางตรงกันข้ามการทุจริตคอร์รัปชันของทักษิณ ชินวัตร เป็นปัจจัยเชิงลบที่มีต่อนโยบายของทักษิณ มีค่า -0.28

2. ตัวตนของทักษิณ ชินวัตร (Thaksin identity) เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก มีค่า 0.24 อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ภาวะผู้นำ (0.32) ประกอบกับการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของทักษิณ ชินวัตรก็ส่งผลในเชิงบวกต่อความนิยมในตัวทักษิณเช่นนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค (0.52) และนโยบายกองทุนหมู่บ้าน (0.36)

3. การรัฐประหารปี พ.ศ.2549 (Thai coup d'état 2006) เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก มีค่า 0.16 อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับ ตัวตนของทักษิณ (0.36) ในทางตรงกันข้ามยังส่งผลในเชิงลบต่ออุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย มีค่าอยู่ที่ -0.24

4. อุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย (liberal democracy) เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก มีค่า 0.16 อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับ นโยบายของทักษิณ และ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนเสื้อแดง ในระดับที่เท่ากันที่ 0.52

นโยบายของทักษิณที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง ประกอบด้วย 4 นโยบาย ดังต่อไปนี้

1. นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค (30 Baht Health Care) ส่งผลในเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของคนเสื้อแดง (0.6) รวมไปถึงตัวตนของทักษิณ (0.52)

2. นโยบายกองทุนหมู่บ้าน (Village Fund) ส่งผลในเชิงบวกต่อตัวตนของทักษิณ (0.36) และคุณภาพชีวิตของคนเสื้อแดง (0.12)

3. นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร (Debt Moratorium) ส่งผลในเชิงบวกต่อข้อดีด้านการเกษตร ในระดับ 0.6

4. นโยบายทำสงครามยาเสพติด (Anti-Drug Policy) ส่งผลในเชิงลบให้แก่ตัวตนของทักษิณ (-0.16) รวมไปถึง อุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย (-0.16)



เมื่อนำผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาพิจารณาร่วมกันพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนเสื้อแดง มีจุดร่วมกัน 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางด้านนโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปัจจัยด้านตัวตนของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และปัจจัยด้านการรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 ซึ่งปัจจัยข้างต้นมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 รวมไปถึงมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกซึ่งปรากฏในแผนภาพการรับรู้ ผลการวิจัยดังกล่าวระบุว่าสอดคล้องกับข้อสรุปของ Prapart Pintobtang (2011) ที่กล่าวถึงคนเสื้อแดงว่าถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านการรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 และงานของอุเชนทร์ เชียงเสน (2554) ที่อธิบายถึงขบวนการเสื้อแดงว่าเป็นขบวนการโต้กลับของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) รวมไปถึงการรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 ขณะที่ปัจจัยด้านอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย แม้มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกที่ปรากฏในแผนภาพการรับรู้ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เมื่อทดสอบผ่านโปรแกรม SPSS

ส่วนนโยบายที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นคนเสื้อแดงพบว่า มีจุดร่วมกัน คือ เป็นนโยบายที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเสื้อแดง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร และนโยบายทำสงครามยาเสพติดซึ่งทั้งสามนโยบายข้างต้นเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 รวมไปถึงมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกซึ่งปรากฏในแผนภาพการรับรู้ด้วย มีเพียงนโยบายกองทุนหมู่บ้านที่พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกที่ปรากฏในแผนภาพการรับรู้แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เมื่อทดสอบผ่านโปรแกรม SPSS ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นในทิศทางเดียวกับงานของอภิชาติ สถิตนิรามัย (2556) ที่กล่าวว่า นโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถตอบโจทย์ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของชนชั้นกลางระดับล่างได้ โดยเฉพาะโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และโครงการกองทุนหมู่บ้าน

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า นโยบายทำสงครามยาเสพติดถึงแม้ว่าจะมีอิทธิพลสำคัญต่อการเป็นคนเสื้อแดงแต่ก็นับเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและขัดแย้งกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับรายงาน “Not Enough Graves: The War on Drugs, HIV/AIDS, and Violations of Human Rights” หรือ “หลุมฝังศพไม่พอ: สงครามยาเสพติด เชื้อเอชไอวี/โรคเอดส์ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” เสนอหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ใช้อำนาจเหนือกฎหมายในการสังหาร และจับกุม รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ในช่วงที่มีการทำสงครามยาเสพติด โดยหลักฐานเหล่านั้นประกอบด้วย คำให้การของญาติผู้เสียชีวิต และคำให้การของผู้ที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทรมาน บังคับให้สารภาพ และจับกุม (Human Rights Watch, 2004)

ข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ เดิมมักเชื่อกันว่าการศึกษาและรายได้มีผลต่อการเป็นคนเสื้อแดง ดังที่ Siamwalla and Jitsuchon (2012) ได้เสนอว่า สถานะทางเศรษฐกิจเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นคนเสื้อแดง หากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับ



งานวิจัยของ วรณวิภากร์ มานะโชติพงษ์ (2557) ได้ให้ข้อสังเกตว่าผู้สนับสนุนเสื้อแดงมีแนวโน้มจะมีรายได้ต่ำกว่าผู้สนับสนุนเสื้อเหลืองนั้นน่าจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะของอาชีพ และวุฒิการศึกษา แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มการศึกษาใด ๆ แล้วพบว่ารายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการสนับสนุนกลุ่มเสื้อเหลืองหรือกลุ่มเสื้อแดง

ทั้งหมดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า นโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ความชื่นชอบตัวตนของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และการรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในจังหวัดมหาสารคามตัดสินใจเข้าร่วมเป็นเสื้อแดง โดยนโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจของประชาชนเป็นเสื้อแดงเป็นนโยบายที่ยกระดับคุณภาพชีวิตของพวกเขา ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุนวิจัยโดย JSPS KAKENHI Grant Number JP17K02028 และทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2561 รวมไปถึงนิสิตของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในรายวิชา Seminar on Specific Issues in Political Science ปีการศึกษา 2560 ภาคการศึกษาปลาย กลุ่มเรียนที่ 11 ทั้ง 45 คน ที่ได้ทุ่มเทพลังกายและพลังใจในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างไม่ย่อท้อต่อความท้าทายนานับประการที่เกิดขึ้นระหว่างเก็บข้อมูล สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่เสียสละเวลาในการทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ดำรง วัฒนา. (2542). *สถิติประยุกต์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางรัฐประศาสนศาสตร์และรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โครงการผลิตตำราและเอกสารประกอบการสอนของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (25 สิงหาคมพ.ศ. 2551). *การปรับระบบการเมือง*. มติชน: 6
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2557). ปาฐกถา ประจักษ์ ก้องกีรติ: เส้นทางแห่งความไม่เสมอภาคในสังคมไทย. Retrieved 15 ธันวาคม 2560, from ประชาไท <http://www.prachatai.com/journal/2014/06/54226>



- ประสงค์ชัย เศรษฐสุรวิชัย.(2557). การเข้าสู่วาระนโยบายระบบขนส่งทางรางในประเทศไทย: กรณีศึกษาโครงการรถไฟความเร็วสูงโดยใช้ตัวแบบของคิงด้อม. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการจัดการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรีและคณะ. (2555). *พัฒนาการจิตสำนึกและปฏิบัติการทางการเมืองของชาวเสื้อแดงในจังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการวิจัยในชุดโครงการทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), แผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อการพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี(นสธ.), สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (PPSI)
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2549). *รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ฉบับ ค้างคิน และ ฉบับ ค้างแรม*. Retrieved 15 ธันวาคม 2560, from ประชาไท <http://www.prachatai.com/journal/2006/10/9935>
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2557). *ก่อนจะถึงยุครัฐธรรมนูญ ฉบับด้านประชาชน*. Retrieved 15 ธันวาคม 2560, from มติชน http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1415698651
- วรรณวิภาศ มานะโชติพงษ์. (2557). มองเสื้อแดง ผ่านข้อคิดทางการเมือง. *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* 32(3), หน้า 31-68.
- เวียงรัฐ เนติโพธิ์. (2551). *การกระจายอำนาจกับการเมืองท้องถิ่น อำนาจและผลประโยชน์อยู่ที่ใคร?* Retrieved 15 ธันวาคม 2560, from ประชาไท <http://www.prachatai.com/journal/2008/02/15809>
- เวียงรัฐ เนติโพธิ์. (2554). *เมื่อชาวอีสานเข้าใจโลกกว้าง รู้จักชนชั้นสูง-คนชั้นล่าง และมีจุดยืนทางการเมือง*. Retrieved 15 ธันวาคม 2560, from มติชน http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1303393309
- สมชัย ภัทรธนานันท์ และอัญชลี มณีโรจน์. (แปล). (2555, กรกฎาคม - ธันวาคม).การเมืองของสังคมหลังขบวนการ : เงื่อนไขการก่อตัวของคนเสื้อแดงในภาคอีสาน. *ฟ้าเดียวกัน*. 10 (2). หน้า 76.
- สุริพร คลังพระศรี. (2558).เครือข่ายการสื่อสารการเมืองของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (กลุ่มคนเสื้อแดง) ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *นิเทศศาสตร์ปริทัศน์* 19(1), หน้า 224-233.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย นิติ ภควัฒนพันธุ์ ยุคติ มุกดาวิจิตร. (2555). *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).



- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2556). “เหลือง VS แดง: สีของความขัดแย้งทางชนชั้น?” ในชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ. *พฤษภา-พฤษภา: สังคมรัฐไทยกับความรุนแรงทางการเมือง*. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: กรุงเทพฯ.
- อุเชนทร์ เชียงเสน. (2554). “กำเนิด ‘เสื้อแดง’ ในฐานะขบวนการโต้กลับ,” *ฟ้าเดียวกัน* 9(3), หน้า 122-154.
- เอกพลณัฐ ญัฐพัชรนันท์. (2558). การเมืองเสื้อสีกับการศึกษาขบวนการโต้กลับตามจารีตการศึกษาขบวนการทางสังคมและการเมือง. *วารสารสังคมศาสตร์* 27(1), หน้า 85-128.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2546). *สองนคราประชาธิปไตย: แนวทางปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจเพื่อประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: ทิพย์ พอยท์.

ภาษาอังกฤษ

- Axelrod, R. (1976). *Structure of Decision: The Cognitive Maps of Political Elites*. Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Bunyavejchewin, P. (2010). Constructing the ‘Red’ Otherness: The Role and Implications of Thainess on Polarised Politics. *ASEAS - Austrian Journal of South-East Asian Studies*, 3(2), pp. 241-248.
- Eden, C. (1988). Cognitive mapping. *European Journal of Operational Research*, 36(1), pp. 1-13.
- Eden, C., Williams, H., & Smithin, T. (1986). Synthetic wisdom: The Design of a mixed-mode modelling system for organizational decision making. *Journal of the Operational Research Society*, pp. 233-241.
- Ferrara, F. (2015). *The Political Development of Modern Thailand*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gummer, A. (2015). *Play: Fun ways to help your child develop in the first five years*. London: Penguin Random House.
- Jermisittiparsert, K. and M. Kitipatmontree. (2017). Red, yellow, or no shirt: Where do university students of Thailand stand?. *Rangsit J. Soc. Sci. Human.*, Vol. 4, pp. 43-50.
- Keyes, C. F. (2010, November). *From Peasant to Cosmopolitan Villagers: Refiguring the ‘Rural’ in Northern Thailand*. Paper presented at the A special lecture



- organized by the Anthropology Graduate Program, Thammasat University, Bangkok.
- Kosko, B. (1987). Adaptive inference in fuzzy knowledge networks. In *Proceedings of the First IEEE International Conference on Neural Networks (ICNN-86)*, San Diego, CA, pp. 261–268.
- Lin, C. S., & Hwang, C. L. (1987). New forms of shape invariants from elliptic Fourier Descriptors. *Pattern recognition*, 20(5), pp. 535-545.
- Özesmi, U., & Özesmi, S. L. (2004). Ecological models based on people's knowledge: a multi-step fuzzy cognitive mapping approach. *Ecological modelling*, 176(1-2), pp. 43-64.
- Prapart Pintobtang. 2011. *What Makes Thai Villagers "Grass Tip" Uprising after the September 19, 2006 Coup?* Chiba: IDE-JETRO.
- Siamwalla, A. and Jitsuchon, S. 2012. The Socio-Economic Bases of the Red/Yellow Divide: A Statistical Analysis. in Michael Montesano, Pavin Chachavalpongpun and Aekapal Chongvilaivan (eds). *Bangkok May 2010: Perspectives on a Divided Thailand*, pp. 64-71.
- Srinivas, V., & Shekar, B. (1997). Strategic decision-making processes: network-based representation and stochastic simulation. *Decision Support Systems*, 21(2), 99-110.
- Thabchumpon, N., & Duncan, M. (2011). Urbanized villagers in the 2010 Thai Redshirt protests. *Asian Survey*, 51(6), pp. 993-1018.
- Tolman, E. C. (1948). Cognitive maps in rats and men. *Psychological review*, 55(4), p.189.
- Walker, A. (2010). Thailand's Farmers Have Stood Up. *Wall Street Journal*, 19



ความนิยมทางการเมืองของประชาชนหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อพรรคเพื่อไทยภายหลังการรัฐประหาร 2557*

ธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์**

(วันรับบทความ : 16 ตุลาคม 2560 /วันแก้ไขบทความ : 30 เมษายน 2561 /วันตอบรับบทความ : 23 กรกฎาคม 2561)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนหมู่บ้านเสื้อแดงที่มีต่อพรรคเพื่อไทย 2) ศึกษาระดับความนิยมทางการเมืองของประชาชนหมู่บ้านเสื้อแดงที่มีต่อพรรคเพื่อไทย 3) ค้นหาองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนหมู่บ้านเสื้อแดงที่ส่งผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย 4) ศึกษาแนวทางในการสร้างความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อพรรคเพื่อไทย โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านเสื้อแดง 5 หมู่บ้าน ในอำเภอเมืองอุดรธานี 5,611 คน กลุ่มตัวอย่าง 358 คน ใช้สุ่มตัวอย่างแบบง่าย สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 19 คน และสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 23 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ด้วยการตีความ ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์ประกอบความนิยมทางการเมือง ประกอบด้วย อุดมการณ์พรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง ผู้นำพรรคการเมือง ผู้สมัครพรรคการเมือง และกลไกการบริหารพรรคการเมือง (2) ประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีมีความนิยมต่อพรรคเพื่อไทยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3) องค์ประกอบความนิยมทางการเมือง ด้านนโยบายพรรคการเมืองและด้านผู้นำพรรคการเมืองส่งผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4) แนวทางในการสร้างความนิยมทางการเมือง ควรเน้นการพัฒนา นโยบายของพรรคให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไปได้มากกว่าการเน้นนโยบายเชิงการตลาด

คำสำคัญ: ความนิยมทางการเมือง/ หมู่บ้านเสื้อแดง/ พรรคการเมือง

* บทความนี้ใช้ทุนวิจัยส่วนบุคคลในการดำเนินการ

** นักวิชาการอิสระด้านรัฐศาสตร์



The Political Popularity of the Pheu Thai Party among Udon Thani Villagers after the 2014 Coup *

Thammarat Thammayarit **

(Received Date: October 16, 2017, Revised Date: April 30, 2018, Accepted Date: July 23, 2018)

Abstract

This research aimed to 1) investigate the elements of political popularity for the Pheu Thai Party among so-called “Red-Shirt” villagers, 2) study the level of political popularity for the Pheu Thai Party among Red-Shirt villagers, 3) investigate the factors affecting the aforementioned political popularity, and 4) study the approaches of political popularity among Red-Shirt villagers towards the Pheu Thai Party. This study identified a population of 5,611 voters in 5 Red-Shirts villages of Muang District, Udon Thani Province. The sample size comprised 358 people who participated in in-depth interviews, with focus placed on 2 groups comprising 19 persons and 23 persons. The tool used for data collection was a questionnaire, which was analyzed by means, percentage, standard deviation, and multiple regression analysis. In-depth interviews were assessed by the inductive method. The results revealed that: (1) the elements of political popularity consisted of political ideology, political policies, political leadership, political candidates and administrative systems; (2) People who live in Red-Shirt villages have higher overall political affinity for the Pheu Thai Party; (3) The factors of political popularity from the aspects of political party policy and political leadership affect popularity towards the Pheu Thai Party at a .05 level of significance; (4) the approaches to political popularity should focus on developing party policies in line with reality and possibly more emphasis on marketing policies.

Keywords: Political popularity/ Red-shirt village/ Political party

* This research funded by owner.

** Independent academician in political science.



บทนำ

หลักการของประชาธิปไตยได้ให้ความสำคัญกับพลเมืองในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่จะใช้อำนาจผ่านองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือข้อเรียกร้องของตนเอง ลำพังพลเมืองที่เป็นปัจเจกบุคคลไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมด ต้องอาศัยตัวแทนที่ตนเองได้เลือกเข้าไปทำหน้าที่ ดังนั้น บทบาทของพลเมืองในทางการเมือง จึงมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง (สัญญา เคนาภูมิ, 2558) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประชาธิปไตยนั้นให้ความสำคัญกับพลเมืองตนเองในฐานะที่เป็น “เสียงสวรรค์” ซึ่งมีความชอบธรรมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองผ่านการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมทางอ้อม ผ่านกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ แทนในรัฐสภา และการมีส่วนร่วมทางตรง เช่น การรวมกลุ่มเสนอข้อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาการรวมกลุ่มกันประท้วงเพื่อให้รัฐบาลรับทราบถึงปัญหา เป็นต้น (Rushkoff, Douglas, 2004, pp.25-26)

แม้ว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะเป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด แต่ในความเป็นจริงนั้น ประชาชนทุกคนที่มีสิทธิออกเสียงในประเทศไม่สามารถจะเข้าไปทำหน้าที่ในทางการเมืองได้ทั้งหมด จำเป็นจะต้องเลือกตัวแทนที่มีแนวความคิด มีนโยบายการบริหารประเทศที่ตรงกับเจตจำนงของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่ ผู้ที่สมัครเป็นผู้แทนราษฎรและเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภานั้น จะต้องสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง เมื่อพรรคการเมืองใดได้คะแนนเสียงข้างมาก พรรคการเมืองนั้นก็จะมียุทธวิธีอันชอบธรรม ในการจัดตั้งเป็นรัฐบาลขึ้นมาบริหารประเทศ (พิชัย ขวัญทอง, 2559, น.25) จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง เพราะเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงข้อเรียกร้องหรือความต้องการของประชาชนในพื้นที่ แล้วนำมากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารประเทศ

พรรคการเมืองจะมีเสถียรภาพจนกลายเป็น “สถาบันทางการเมือง” ที่ทำหน้าที่ได้อย่างเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ จำเป็นต้องได้รับความนิยมหรือแรงสนับสนุนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปที่ให้ความเชื่อมั่นศรัทธาในแนวคิด หลักการ และอุดมการณ์ โดยพรรคการเมืองนั้นได้มีการประกาศจุดยืนอย่างแน่วแน่ในการก่อตั้งพรรคตั้งแต่แรกว่า จะพัฒนาให้เป็นสถาบันทางการเมืองเพื่อเป็นที่บ่มเพาะอุดมการณ์การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จึงทำให้ประชาชนเกิดความนิยมและจงรักภักดีต่อพรรคการเมืองที่มีจุดยืนและนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ และส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคและทำหน้าที่ในนามสมาชิกพรรคอย่างเข้มแข็ง (วิทยา ชินบุตร, 2559, น. 58-59) นอกจากนี้ความนิยมต่อพรรคการเมืองยังรวมถึงการมีความรู้สึกผูกพันรักหวงแหนและมีความศรัทธา คล้ายกับความศรัทธาต่อศาสนา ซึ่ง James David Barber (1969, p.55) เห็นว่าความนิยมทางการเมืองเกิด



จากการที่ประชาชนมีความคิดเห็นในเชิงการเมืองต่อพรรคการเมืองในฐานะที่เป็นองค์กรทางการเมืองที่ทำให้ประชาชนเข้าใจการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าความนิยมทางการเมืองเป็นเรื่องของความเชื่อมั่นศรัทธาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อพรรคการเมือง อุดมการณ์พรรค นโยบายพรรค ผู้นำพรรค และกลไกการบริหารพรรค (ธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์, 2559, น.16)

พรรคเพื่อไทยเป็นพรรคการเมืองหนึ่งในประเทศไทยที่เป็นพรรคขนาดใหญ่ มีสมาชิกของพรรคทั่วประเทศและมีฐานคะแนนเสียงส่วนใหญ่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ 3 ช่วงได้แก่ ช่วงที่ 1 พรรคไทยรักไทย ช่วงที่ 2 พรรคพลังประชาชน และช่วงที่ 3 พรรคเพื่อไทย โดยใน 2 ช่วงแรกพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนได้ถูกยุบตามคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ (ประกอบ จิรिति, 2552, น.6) ต่อมาได้กลายมาเป็นพรรคเพื่อไทยอีกครั้ง และถูกขนานนามว่า “เป็นพรรคนอมินี” ของตระกูลชินวัตร (อมรรรัตน์ ล้อธิธรร, 2551, น.5) อย่างไรก็ตามบทพิสูจน์ครั้งสำคัญของการเป็นพรรคการเมืองของประชาชนเห็นได้จากแม้จะมีการยุบพรรคและตัดสิทธิ์กรรมการบริหารพรรคที่เป็นคนสำคัญออกไปหลายคน แต่การเลือกตั้งครั้งต่อมาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ในนาม “พรรคเพื่อไทย” โดยมีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในฐานะผู้นำพรรคคนใหม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เข้ามาบริหารประเทศ อีกสมัย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดความนิยมทางการเมืองที่ว่าเมื่อประชาชนมีความพึงพอใจและความชื่นชอบต่อพรรคการเมืองแล้ว จึงเป็นเรื่องยากที่จะทำให้เปลี่ยนแปลงความนิยมของประชาชนได้ (บุญทัน ดอกโธสง, 2557)

นอกจากนี้ ความนิยมทางการเมืองที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ยังรวมถึงการมีความรักความผูกพันและให้ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตัวผู้นำของพรรค ซึ่งประชาชนที่นิยมพรรคเพื่อไทยเรียกว่า “นายกทักษิณ ชินวัตร” งานวิจัยความนิยมทางการเมืองของวัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2553, น.94) ได้ชี้ให้เห็นว่า การที่พรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นในหลายครั้งที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีการยุบพรรคไปหลายรอบเป็นเพราะนโยบายการหาเสียงที่รู้จักกันคือ “ทักษิณคิด ยิ่งลักษณ์ทำ” ตัวอดีตผู้นำพรรค (ทักษิณ ชินวัตร) ก็มีผลสำคัญไม่น้อย เห็นได้จากการหาเสียงในเวทีสาธารณะแต่ละครั้งในทุกพื้นที่ ผู้แทนปวงชนในพื้นที่จะอ้างถึงตัวอดีตผู้นำพรรค แสดงให้เห็นว่าทั้งกระบวนการทางนโยบายของพรรคและตัวอดีตผู้นำพรรคมีส่วนต่อการนำมาสร้างเป็นยุทธศาสตร์การหาเสียงพรรคอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเห็นได้จากผลสะท้อนจากการเลือกตั้งที่พรรคเพื่อไทยชนะอย่างท่วมท้นในการเลือกตั้งทั่วไปทั้งในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือทุกครั้ง (วิภาวดี พันธุ์ยางน้อย, 2555, น.18)

จังหวัดอุดรธานีได้ชื่อว่าเป็นฐานเสียงที่มั่นคงและเข้มแข็งของพรรคเพื่อไทย ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งการเมืองทุกระดับ หากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคเพื่อไทยเลือกตั้งระดับท้องถิ่น โอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้งมีค่อนข้างสูงจนมีการกล่าวกันในภาษาชาวบ้านว่า “ใครก็ตามต่อให้เป็นเสาไฟฟ้ามาลงพรรคเพื่อไทยชาวบ้านก็จะเลือกหมด” (รัตนาวรรณ สุขศาลา, 2559, บทสัมภาษณ์) เหตุผลสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านตัดสินใจเลือกพรรคเพื่อไทยเพราะยังมีความศรัทธาต่ออดีตผู้นำพรรคและ



มีความเชื่อมั่นว่าพรรคเพื่อไทยตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้ (อานนท์ แสนน่าน, 2559, บทสัมภาษณ์) เห็นได้จากผลการเลือกตั้งหลายครั้งในจังหวัดอุดรธานีได้พิสูจน์ให้เห็นถึงคะแนนเสียงที่มีต่อพรรคเพื่อไทยอย่างท่วมท้น อย่างไรก็ตาม ภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ส่งผลโดยตรงต่อพรรคเพื่อไทยไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้และประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถเข้ามาทำกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับพรรคและพรรคไม่สามารถสื่อสารทางการเมืองกับประชาชนได้โดยสะดวก

ประเด็นที่น่าสนใจในการวิจัยครั้งนี้ คือ การรัฐประหารดังกล่าวได้ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนคนเสื้อแดงในจังหวัดอุดรธานีมากน้อยเพียงใด และองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองใดบ้างที่ประชาชนยังคงให้ความนิยมอย่างมั่นคง และการเลือกตั้งครั้งต่อไปพรรคเพื่อไทยจะมีแนวทางการต่อสู้ทางการเมืองอย่างไรเพื่อที่จะรักษาฐานเสียงให้มั่นคงในเขตการเลือกตั้งทั้งจังหวัดได้ ประเด็นดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายต่อแนวโน้มสถานการณ์ทางการเมืองในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยได้ติดตามและวิเคราะห์จากปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละห้วง จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ความนิยมทางการเมืองของประชาชนหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหาองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557
2. เพื่อศึกษาระดับความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557
3. เพื่อค้นหาองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานี ที่มีผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความนิยมทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยภายหลังการรัฐประหาร 2557

สมมุติฐานการวิจัย

องค์ประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีส่งผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย



ขอบเขตการวิจัย

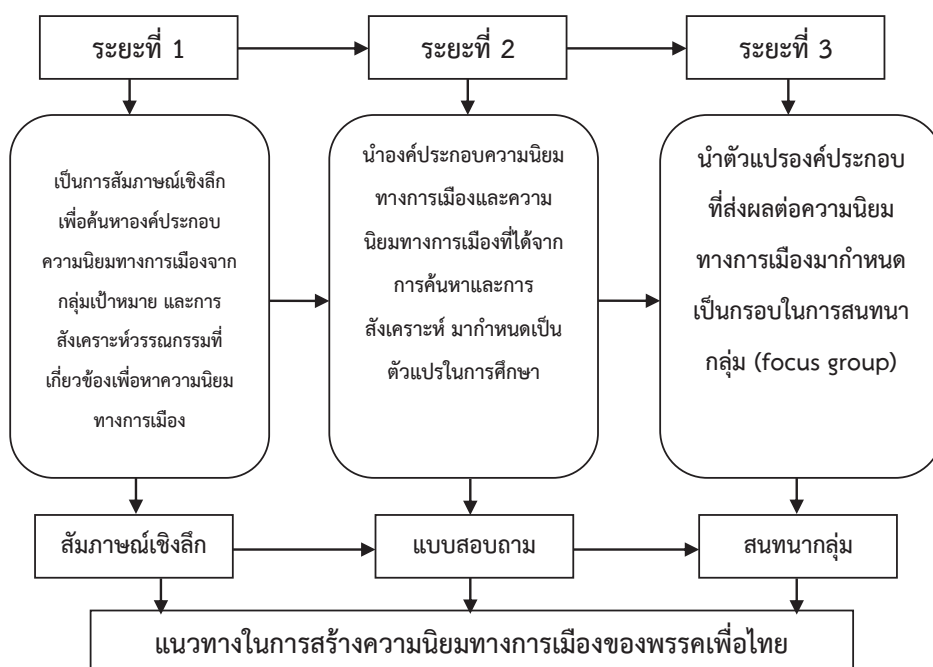
ขอบเขตประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านเสื้อแดง 5 หมู่บ้าน/ชุมชนในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี แกนนำคนเสื้อแดง ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการบริหารพรรคเพื่อไทยประจำจังหวัดอุดรธานี นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์

ขอบเขตเนื้อหา เป็นการค้นหาองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองจากกลุ่มเป้าหมายและเป็นการศึกษาองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองจากกลุ่มตัวอย่าง และค้นหาปัจจัยองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองแล้ว นำมาสร้างเป็นแนวทางการพัฒนาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งบนฐานความนิยมของมวลชน

ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ หมู่บ้าน/ชุมชนเสื้อแดงในจังหวัดอุดรธานี 5 หมู่บ้าน/ชุมชน ในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี

กรอบแนวคิด

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในลักษณะผสมผสานวิธีเพื่อค้นหาองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองจากกลุ่มเป้าหมาย และศึกษาองค์ประกอบความนิยมทางการเมือง ดังรายละเอียดกรอบแนวคิดดังนี้





วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557” ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557 มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมือง และเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคเพื่อไทยในพื้นที่ ประกอบด้วย แกนนำคนเสื้อแดง จำนวน 5 คน ประธานชุมชน จำนวน 6 คน กรรมการบริหารพรรคเพื่อไทยประจำจังหวัดอุดรธานี จำนวน 3 คน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความนิยมทางการเมือง จากนั้นนำมาयर่างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหา ได้แก่ ผศ.ดร.โชติ บดีรัฐ ด้านวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ และด้านภาษา ได้แก่ ดร.พิชัย ขวัญทอง ทำการตรวจสอบเมื่อได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดแล้ว นำมาแก้ไขปรับปรุงให้ครอบคลุมบริบทเนื้อหา และนำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์จริง ซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้นมีลักษณะกึ่งโครงสร้าง และนำไปทดลองใช้กับผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และแกนนำทางการเมืองในจังหวัดอุดรธานีที่มีใช้กลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์เสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการนัดวันเวลาและสถานที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อพบกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ครั้งนี้พร้อมทั้งขออนุญาตกลุ่มเป้าหมายในการบันทึกเสียง ทั้งนี้ เป็นการสร้างความคุ้นเคยเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์คลายความรู้สึกว่าเป็นการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ และขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์อยู่นั้น ผู้วิจัยได้จดประเด็นสาระสำคัญไปด้วยพร้อมทำข้อสรุปเบื้องต้น

4. การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย ได้แก่ การวิเคราะห์ความ การตีความ และการสรุปความ ให้สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการจะศึกษา

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการศึกษา (1) ระดับความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557 และ (2) องค์ประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557 รายละเอียดดังนี้



1. ตัวแปรการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร คือ (1) ตัวแปรอิสระ คือ องค์ประกอบความนิยมทางการเมือง ซึ่งได้มาจากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในระยะที่ 1 ประกอบด้วย อุดมการณ์พรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง ผู้นำพรรคการเมือง ผู้สมัครพรรคการเมือง และกลไกการบริหารงานพรรคการเมือง และ (2) ตัวแปรตาม คือ ความนิยมทางการเมือง ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น James David Barber (1969) มองว่าความนิยมทางการเมืองเป็นเรื่องของความศรัทธาที่มีต่อพรรคการเมือง โดยมีความเชื่อว่าพรรคการเมืองที่ตนเองเลือกจะตอบสนองความต้องการได้ ขณะที่ วิทยา ชินบุตร (2559) ได้ทำวิจัยเรื่องความนิยมทางการเมืองเน้นการศึกษาพรรคชาติไทย โดยมองว่าความนิยมทางการเมืองเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก่อน เช่น การมีส่วนร่วมกิจกรรมของพรรค การร่วมรณรงค์หาเสียง และการติดตามข้อมูลข่าวสาร ส่วนวัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2553) มองว่าความนิยมทางการเมืองเป็นผลมาจากการตระหนักในอุดมการณ์ของพรรคการเมืองก่อน ดังนั้น ความนิยมทางการเมือง จึงประกอบด้วย การติดตามข้อมูลข่าวสารของพรรค การร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้กับพรรค การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรค ความศรัทธามั่นคงต่อพรรค และการสืบสานอุดมการณ์พรรค

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านเสื้อแดง 5 หมู่บ้าน/ชุมชนในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 5,611 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 358 คน จากการเปิดตารางสำเร็จรูปเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 187) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยกำหนดสัดส่วนตามจำนวนประชากรตามสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\text{จำนวนประชากรที่สุ่มมา} = \frac{\text{ประชากรที่ต้องการสุ่มทั้งหมด} \times \text{ประชากรทั้งหมดในกลุ่มที่สนใจ}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	รายชื่อหมู่บ้าน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1.	บ้านหนองไฮ	1,080	69
2.	บ้านทุ่งแร่	1,071	68
3.	บ้านสามพร้าว	1,250	80
4.	บ้านอุดมพัฒนา	1,150	73
5.	บ้านหนองนาคำ	1,060	68
รวม		5,611	358



3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ได้ค่าความตรงของเนื้อหาเท่ากับ 0.95 (Index of items-Objective Congruency: IOC) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีเนื้อหา 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบความนิยมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ อุดมการณ์ของพรรคการเมือง นโยบายของพรรคการเมือง ผู้นำพรรคการเมือง ผู้สมัครพรรคการเมือง และกลไกการบริหารพรรคการเมือง เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท จำนวน 25 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	ระดับความคิดเห็น
5	มากที่สุด
4	มาก
3	ปานกลาง
2	น้อย
1	น้อยที่สุด

การอธิบายผลการวิจัยของลักษณะแบบสอบถามที่ใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์เฉลี่ยในการอธิบายผลและแปรความหมายค่าคะแนนอธิบายผล 5 ระดับ ดังนี้ (กริช แร่งสูงเนิน, 2554)

$$\begin{aligned}
 \text{คะแนนอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ช่วงคะแนน}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} \\
 &= 0.08
 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดการแปรความหมายลำดับคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด



ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความนิยมทางการเมือง ประกอบด้วย การติดตามข้อมูลข่าวสารของพรรค การร่วมรณรงค์หาเสียงให้กับพรรค การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรค ความศรัทธามั่นคงต่อพรรค การร่วมกันสืบสานอุดมการณ์ของพรรค เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท จำนวน 25 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	ระดับความนิยม
5	มากที่สุด
4	มาก
3	ปานกลาง
2	น้อย
1	น้อยที่สุด

การอภิปรายผลการวิจัยของลักษณะแบบสอบถามที่ใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์เฉลี่ยในการอภิปรายผลและแปลความหมายค่าคะแนนอภิปรายผล 5 ระดับ ดังนี้ (กริช แร่งสูงเนิน, 2554)

$$\begin{aligned}
 \text{คะแนนอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ช่วงคะแนน}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} \\
 &= 0.08
 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดการแปลความหมายลำดับคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ระดับความนิยม
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยในนามนักวิชาการอิสระอาศัยทุนส่วนตัวในการทำวิจัย การทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ จึงทำหนังสือจากที่อยู่ปัจจุบันของผู้ทำการวิจัยไปยังผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านสีแดงในจังหวัดอุดรธานีเพื่อขอเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เมื่อผู้วิจัยได้รับหนังสือตอบรับจากผู้ใหญ่บ้านแล้ว จึงลงพื้นที่แจก



แบบสอบถามตามสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ด้วยตนเอง และรวบรวมแบบสอบถามกลับมาดำเนินการตรวจสอบเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามกับระดับองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองและระดับความนิยมทางการเมืองต่อพรรคเพื่อไทย ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์องค์ประกอบความนิยมทางการเมืองที่ส่งผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression)

การวิจัยระยะที่ 3 การนำเอาระดับความนิยมทางการเมืองที่มีค่ามากที่สุด และองค์ประกอบทางการเมืองที่ส่งต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย นำมาจัดทำเป็นแนวทางสร้างความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านสีแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group) มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนหมู่บ้านสีแดงในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 5 แห่งๆ ละ 3 คน รวม 15 คน ตัวแทนผู้ประสานงานพรรคเพื่อไทยประจำจังหวัดอุดรธานี จำนวน 5 คน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 23 คน เลือกแบบเจาะจง

2. การสร้างเครื่องมือ ได้แก่ เป็นการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยผู้วิจัยจะคัดเลือกเฉพาะผลการวิจัยที่มีค่าระดับโดดเด่นและมีนัยสำคัญตามที่กลุ่มเป้าหมายเห็นพ้องกันว่า เป็นประเด็นสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ จัดเตรียมประเด็นสนทนา และทำหนังสือจากที่อยู่ปัจจุบันของผู้ทำวิจัยไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อนัดแนะวัน เวลา และสถานที่ ในการจัดสนทนากลุ่ม จากนั้นดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยยกประเด็นสำคัญที่เตรียมไว้เพื่อให้ผู้สนทนากลุ่มได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำเสนอแนวคิดและองค์ความรู้เพิ่มเติม

4. การสรุปผลการสนทนากลุ่มและร่วมกันสร้างแนวทาง ระหว่างที่มีการอภิปรายในแต่ละประเด็น ผู้วิจัยจะทำการสรุปผลการอภิปรายไปด้วย และให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มยืนยันในประเด็นที่ผู้วิจัยได้สรุป จากนั้นให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มร่วมถอดบทเรียนและสร้างตัวแบบหรือแนวทางการดำเนินการต่อไป



ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557” ประกอบไปด้วย

1.1 อุดมการณ์ของพรรค เป็นเรื่องที่ประชาชนได้เล็งเห็นความสำคัญและรับรู้ถึงเป้าหมายของการจัดตั้งพรรคเพื่อไทยรวมถึงมีความเชื่อในอุดมการณ์ของพรรคที่มีการจัดตั้งขึ้นมาจะช่วยสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคม และคำนึงถึงคนรากหญ้า ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งในเรื่องของปากท้องชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และโอกาสในการเข้าถึงการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน รวมถึงการได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

“อุดมการณ์ของพรรคมีความสำคัญตรงที่ช่วยบ่งบอกให้ทราบถึงว่า เป้าหมายของเราคืออะไร ทำเพื่อใคร ช่วยแก้ไขให้กับพี่น้องประชาชนอย่างไร” (นายกมลศิลป์ สิงหสุริยะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2559)

“ผมว่า อุดมการณ์ของพรรคเพื่อไทยตามที่สัมผัสส่นะครับ เขาช่วยคนรากหญ้า ช่วยให้เกิดความเป็นธรรม เช่น บัตร 30 บาท ช่วยคนจนอีหลี” (นายคงชัย ชัยกัน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559)

1.2 นโยบายพรรคการเมือง นโยบายพรรคเพื่อไทยเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเลือกพรรคเพื่อไทยเข้าไปบริหารประเทศ เนื่องจากนโยบายพรรคเพื่อไทยมีลักษณะที่เอื้อต่อการตอบโจทย์ความต้องการพื้นฐานของประชาชนรากหญ้า และสามารถขับเคลื่อนให้เห็นผลเป็นรูปธรรมได้ แม้ว่าจะมีหลายฝ่ายไม่เห็นด้วยกับนโยบายของพรรคเพื่อไทยด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นนโยบายประชานิยมที่ไม่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (ไสว บุญมา, 2554)

“ผมคิดว่า สิ่งที่ชี้ขาดว่าพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้ง เพราะนโยบายนี้แหละ เพราะมันตอบสนองความต้องการของคนรากหญ้าได้ ใครจะพูดว่าเป็นประชานิยมก็เถอะ แต่คำถามตามมาแล้วนโยบายพรรคอื่นล่ะ” (นายอานนท์ แสนน่าน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2559)

“คนที่ยังคงนิยมพรรคเพื่อไทยอยู่ เช่น พวกผมคนเสื้อแดง เพราะคิดว่า เป็นเรื่องนโยบายที่จับต้องได้ ผมว่าทุกพรรคประชานิยมหมดนั่นแหละ” (นายกมลศิลป์ สิงหสุริยะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2559)

1.3 ผู้นำพรรคการเมือง ประชาชนที่นิยมพรรคเพื่อไทยยังมีความศรัทธาต่อนายทักษิณ ชินวัตร อดีตผู้นำพรรคยุคแรก คือ พรรคไทยรักไทย ซึ่งเคยนำพาพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลายและบริหารประเทศจนเป็นที่นิยมของประชาชนคนรากหญ้า เห็นได้จาก



การกำหนดนโยบายและการขับเคลื่อนนโยบายที่เห็นผลเป็นรูปธรรมสืบเนื่องจนถึงผู้นำพรรคในยุคปัจจุบัน

“ผู้นำอดีตนายกทักษิณ คนก็ยังให้ความเชื่อมั่นอยู่ แม้ตอนนี้ ผมคิดว่า ประชาชนก็ยังคิดถึงอดีตนายกอยู่ เฝื่อนอยู่ผลงานมีหลาย แต่ส่วนว่าเฝื่อนโกง พวกผมก็ยังได้เชื่อ เพราะทุกพรรคมันโกงโกงก็กัน สาบานได้ บ่” (นายพิชัย ขวัญทอง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2559)

1.4 ผู้สมัครพรรคการเมือง ตัวผู้สมัครของพรรคสามารถแก้ไขปัญหากับประชาชนได้โดยเชื่อว่า หากเลือกผู้สมัครพรรคการเมืองเข้าไปแล้ว จะสามารถเสนอข้อเรียกร้องส่งผ่านไปยังที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองให้จัดทำเป็นวาระนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างเร่งด่วน แม้ว่าผู้สมัครพรรคการเมืองจะเป็นใครก็ตาม ถ้าลงสมัครแข่งขันในนามพรรคเพื่อไทย ประชาชนก็ตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนนั้น จนเป็นที่มาของวาทะกรรมที่ว่า “เอาใครก็ได้มาลงรับสมัครในนามพรรคเพื่อไทย ประชาชนจะเลือกทั้งนั้น” อย่างไรก็ตาม ตัวผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยก็ยังเกิดปัญหาไม่น้อย เพราะมีบางพื้นที่ที่ประชาชนไม่ชอบผู้สมัครของพรรค แต่ที่เลือกเข้าไปเพราะชอบนโยบายพรรคการเมืองมากกว่า จึงมองข้ามตัวผู้สมัครของพรรค

“ชี้เอาผู้ได้ มาลงกะซาง ผมก็ยังเลือกพรรคเพื่อไทยคือเก่า แต่ตอนนี้เสียอย่างเดียว ผม บ่ ค่อยมัก สส.พรรค เพราะมันบ่ได้สร้างอียัง เพียงแต่ว่า มันสังกัดพรรคเพื่อไทย พวกผมจะต้องจำใจยอมเลือก” (นายคงชัย ชัยกัน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559)

1.5 กลไกการบริหารงานพรรคการเมือง เป็นรูปแบบการบริหารที่มีลักษณะการบริหารในนามของคณะกรรมการบริหารพรรค การตัดสินใจทั้งในเชิงนโยบายและในเชิงการบริหารจะเป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการบริหารพรรคทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าพรรคเพื่อไทยจะพยายามแสดงให้เห็นถึงการบริหารงานของพรรคในรูปแบบประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้งหัวหน้าพรรค และกรรมการบริหารพรรค เป็นต้น ซึ่งอาศัยการลงคะแนนจากสมาชิกของพรรค แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ถึงข้อครหาว่า “การบริหารงานทุกอย่างภายในพรรคต้องอยู่ภายใต้การสั่งการจากอดีตนายกทักษิณ ชินวัตร” (สุรวิชัย วีรจรรณ, 2560)

“ผมว่า ทุกพรรคมีกลไกการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการนะอาศัยเสียงข้างมากในการตัดสินใจดำเนินการ แต่ทุกพรรคผมก็ยังเชื่อว่า หลีกไม่พ้นความเกรงใจต่อนายทุนของพรรคเช่นกัน” (รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559)

2. ประชาชนหมู่บ้านสีแดงในจังหวัดอุดรธานีมีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, $S.D. = .48$) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ นโยบายของพรรคการเมือง ($\bar{X} = 4.14$, $S.D. = .52$) ผู้สมัครพรรคการเมือง ($\bar{X} = 4.06$, $S.D. = .57$)



อุดมการณ์ของพรรคการเมือง ($\bar{X}=3.83$, $S.D. = .61$) กลไกการบริหารพรรคการเมือง ($\bar{X}=3.77$, $S.D. = .57$) และผู้นำพรรคการเมือง ($\bar{X}=3.64$, $S.D. = .64$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน องค์ประกอบความนิยมทางการเมือง โดยภาพรวม และรายด้าน

องค์ประกอบความนิยมทางการเมือง	$\bar{X}$	$S.D.$	ระดับความคิดเห็น
1. นโยบายของพรรคการเมือง	4.14	.52	มาก
2. ผู้สมัครพรรคการเมือง	4.06	.57	มาก
3. อุดมการณ์ของพรรคการเมือง	3.83	.61	มาก
4. กลไกการบริหารพรรคการเมือง	3.77	.57	มาก
5. ผู้นำพรรคการเมือง	3.64	.64	มาก
รวม	3.89	.48	มาก

เมื่อพิจารณาความนิยมต่อพรรคเพื่อไทยพบว่า ประชาชนหมู่บ้านเสื่อแดงในจังหวัดอุดรธานี มีความนิยมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$, $S.D. = .52$) เมื่อพิจารณาความนิยมทางการเมืองต่อพรรคเพื่อไทยเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรค ($\bar{X}=3.64$, $S.D. = .56$) การติดตามข้อมูลข่าวสารของพรรค ($\bar{X}=3.62$, $S.D. = .60$) การร่วมกันสืบสวนอุดมการณ์พรรค ($\bar{X}=3.58$, $S.D. = .60$) การร่วมรณรงค์หาเสียงให้กับพรรค ($\bar{X}=3.54$, $S.D. = .61$) และความศรัทธามั่นคงต่อพรรค ($\bar{X}=3.47$, $S.D. = .63$)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความนิยมทางการเมืองต่อพรรคเพื่อไทย โดยภาพรวม และรายด้าน

ความนิยมทางการเมือง	$\bar{X}$	$S.D.$	ระดับความนิยม
1. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรค	3.64	.56	มาก
2. การติดตามข้อมูลข่าวสารของพรรค	3.62	.60	มาก
3. การร่วมกันสืบสวนอุดมการณ์พรรค	3.58	.60	มาก
4. การร่วมรณรงค์หาเสียงให้กับพรรค	3.54	.61	มาก
5. ความศรัทธามั่นคงต่อพรรค	3.47	.63	มาก
รวม	3.57	.52	มาก



3. องค์ประกอบความนิยมทางการเมืองที่ส่งผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557 มีตัวแปรพยากรณ์ คือ นโยบายของพรรคการเมือง และ ผู้นำพรรคการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรพยากรณ์สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรความนิยมทางการเมืองต่อพรรคเพื่อไทย คิดเป็นร้อยละ 55.70 ($R^2 = 0.55$) ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 26.19$, $\text{sig} = 0.00^*$) ดังนั้น องค์ประกอบความนิยมทางการเมืองที่ส่งผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย ได้แก่ นโยบายของพรรคการเมือง ($\beta = 0.45$) และผู้นำพรรคการเมือง ($\beta = 0.31$) เมื่อพิจารณาจากค่าคะแนนดิบ (Unstandardized Coefficients) พบว่า เมื่อนโยบายของพรรคการเมือง และผู้นำพรรคการเมือง เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความนิยมทางการเมืองต่อพรรคเพื่อไทย เพิ่มขึ้น 0.40 และ 0.25 หน่วย

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่ส่งผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทย

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	ค่า t	Sig.
	b	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	0.84	0.30		2.79	0.06
1. อุดมการณ์ของพรรคการเมือง	-.05	0.07	-.06	-.72	0.47
2. นโยบายของพรรคการเมือง	0.40	0.09	0.45	4.26	0.00*
3. ผู้นำพรรคการเมือง	0.25	0.08	0.31	3.06	0.03*
4. ผู้สมัครพรรคการเมือง	-.05	0.08	-.06	-.65	0.51
5. กลไกการบริหารพรรคการเมือง	0.16	0.09	0.16	1.82	0.07
$R = 0.74$, $R^2 = 0.55$, $R^2 \text{ daj} = 0.53$, $df_{\text{reg}} = 5$ และ 104 , $F = 26.19$, $\text{sig} = .000^*$ Durbin-Watson = 2.29					

4. แนวทางในการสร้างความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ควรเน้นย้ำไปที่การพัฒนานโยบายของพรรคให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไปได้มากกว่าที่จะเป็นนโยบายการหาเสียงที่เน้นเรื่องการตลาดมากเกินไป จนดูเหมือนว่านโยบายไม่มีความน่าเชื่อถือและกลายเป็นจุดบกพร่องที่ฝ่ายตรงกันข้ามนำมาเป็นชนวนเหตุในการสร้างวิกฤตการณ์ทางการเมือง

“ควรเน้นไปที่ทำอย่างไรจะทำให้นโยบายมีความเป็นไปได้มากกว่าจะสร้างแนวทางการตลาดมากเกินไป โดยไม่คิดถึงความเป็นจริงว่า ทำได้หรือไม่ เพราะมันอาจจะกลายเป็นหนี้สาธารณะขึ้นมาได้” (สัญญา เคนาภูมิ, สนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2559)



อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557” มีประเด็นนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการค้นหาคำประกอบความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557 ประกอบด้วย อุดมการณ์พรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง ผู้นำพรรคการเมือง ผู้สมัครพรรคการเมือง และกลไกการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา ชินบุตร (2559, น.15) ผลการวิจัยพบว่า ความนิยมทางการเมือง ประกอบด้วย นโยบายพรรคการเมือง ผู้สมัครพรรคการเมือง และพรรคการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้การที่ผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ความนิยมทางการเมืองเป็นเรื่องของความชื่นชอบหรือเรียกว่า “รสนิยมทางการเมือง” ของปัจเจกบุคคลที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อพรรคการเมืองที่ตนเองนิยมและมีความเชื่อมั่นศรัทธาว่า พรรคที่ตนเองชอบนั้นจะสามารถตอบสนองความต้องการและข้อเรียกร้องทางการเมืองได้ ซึ่งการที่พรรคการเมืองได้ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นแล้ว ก็จะมีผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเหนียวแน่น และการร่วมรณรงค์หาเสียงกับพรรคการเมือง ตลอดจนการช่วยเหลือพรรคการเมืองในการประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดอุดมการณ์เป้าหมายของพรรคการเมือง เป็นต้น เมื่อประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับพรรคการเมืองมากขึ้น ในที่สุดก็จะกลายเป็นความผูกพัน ความรักหวงแหน เสมือนหนึ่งว่า ความศรัทธาในศาสนา ซึ่งประเด็นนี้ James David Barber (1969, p.55) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ความนิยมทางการเมืองเป็นเหมือนกับความศรัทธาต่อศาสนา

2. ประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีมีความนิยมทางการเมืองต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ คำจันทร์ (2547, น. 19) พบว่า ประชาชนมีความนิยมทางการเมืองต่อพรรคประชาธิปัตย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า องค์ประกอบความนิยมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็น อุดมการณ์พรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง ผู้นำพรรคการเมือง ผู้สมัครพรรคการเมือง และกลไกการบริหารจัดการพรรคการเมือง ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้ประชาชนตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างไม่ลำบาก เพราะองค์ประกอบความนิยมทางการเมืองดังกล่าว ประชาชนสัมผัสได้โดยง่าย อาทิ นโยบายของพรรคการเมืองที่ประชาชนสัมผัสได้จากผลงานที่เห็นเป็นรูปธรรม หรือผู้นำพรรคการเมืองที่มีความตั้งใจกับการขับเคลื่อนนโยบายของพรรคการเมือง เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2553, น. 76-78) พบว่า ประชาชนมีความนิยมต่อพรรคเพื่อไทย ด้วยเหตุผลขององค์ประกอบทางการเมืองที่เด่นชัด อาทิ นโยบายของพรรค ผู้นำพรรค ผู้สมัครพรรค การทำกิจกรรมของพรรค เป็นต้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ โซติ บัตริรัฐ (2558, น. 59-60) เห็นว่า ความนิยมทางการเมืองเป็นสภาพปกติของปัจเจกบุคคลที่พึงแสดงออกต่อพรรคการเมืองที่มี



ความสอดคล้องกับแนวคิดและอุดมการณ์ของตนเอง โดยสิ่งที่เป็นทำให้ตัดสินใจต่อความนิยมทางการเมืองที่มีต่อพรรคคือ องค์ประกอบของความนิยมทางการเมืองที่ค่อนข้างจะมีความสมบูรณ์แบบ

3. องค์ประกอบความนิยมทางการเมืองที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อพรรคเพื่อไทยภายหลังปฏิวัติรัฐประหาร 2557 กรณีศึกษา: หมู่บ้านเสื้อแดงในจังหวัดอุดรธานี พบว่า องค์ประกอบด้านนโยบายของพรรคการเมือง และผู้นำพรรคการเมือง ส่งผลต่อพรรคเพื่อไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุรฉัตร พานธรักษ์ (2555, น.25-26) พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายพรรคการเมืองส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนมากที่สุด และสอดคล้องกับวิทยา ชินบุตร (2559, น.24-25) พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายของพรรคการเมือง และผู้นำพรรคการเมือง ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของพรรคชาติไทยพัฒนา ทั้งนี้การที่ผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าการแข่งขันทางการเมืองในยุคใหม่สิ่งสำคัญที่เป็นตัวชี้ขาดผลแพ้ชนะการเลือกตั้ง คือ นโยบายพรรคการเมืองที่มีการจัดทำจากฐานความต้องการของประชาชนทุกกลุ่ม โดยมีการลงพื้นที่สำรวจและจัดลำดับความสำคัญ นำเสนอเข้าไปสู่วาระนโยบายของพรรคและประกาศให้ประชาชนได้รับทราบ ว่า หากได้เป็นรัฐบาลจะขับเคลื่อนนโยบายของพรรคให้เกิดเป็นรูปธรรม เพราะฉะนั้น นโยบายของพรรคที่นำเสนอต่อสาธารณะชน จะต้องเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับความเดือดร้อนและเป็นเรื่องเร่งด่วนของประชาชนทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ภายหลังการรัฐประหาร 2557” มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความโน้มเอียงที่กล่าวถึงนโยบายพรรคเพื่อไทยเป็นตัวชี้ขาดการชนะการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง เหตุผลสำคัญคือ การกำหนดนโยบายของพรรค มาจากการรวบรวมข้อเรียกร้องจากประชาชนคนรากหญ้า ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่สิ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์ค่อนข้างเป็นกังวลในเรื่องของนโยบายพรรคคือ ความเป็นไปได้เมื่อลงสู่ภาคปฏิบัติและการถูกโจมตีจากพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองอื่นๆ เป็นนโยบายประชานิยมที่ไม่มีประโยชน์ ดังนั้น ผู้บริหารพรรคเพื่อไทยในชุดปัจจุบัน ควรคิดทบทวนกระบวนการจัดทำนโยบายของพรรคที่คำนึงถึงความเป็นจริงและความเป็นไปได้ของนโยบายและสามารถอธิบายสร้างความเข้าใจในประเด็นของนโยบายพรรคแต่ละนโยบายได้อย่างชัดเจน

1.2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การที่ประชาชนยังคงความนิยมทางการเมืองต่อพรรคเพื่อไทย เหตุผลสำคัญ คือ ความนิยมในตัวอดีตผู้นำพรรค (นายทักษิณ ชินวัตร) ประเด็นผู้นำพรรคการเมืองนี้ หากพิจารณาเป็นจุดแข็งก็ถือว่า เป็นจุดขายของพรรคเพราะภาพลักษณ์ของผู้นำใน



การบริหารประเทศได้สร้างความประทับใจให้กับประชาชนรากหญ้า ในทางกลับกันก็ได้กลายเป็นจุดด้อยเช่นกัน ฝ่ายการเมืองตรงกันข้ามมองว่า พรรคเพื่อไทยยังคงเป็นเหมือนบริษัทที่อดีตผู้นำพรรคใช้ในการทำธุรกิจ เพราะฉะนั้น ผู้บริหารและกรรมการพรรคเพื่อไทยในปัจจุบัน ควรจะพิสูจน์ให้ประชาชนทั่วไปทั้งที่เป็นผู้นิยมพรรคเพื่อไทยด้วยกันและให้ฝ่ายการเมืองอื่นๆ ได้เห็นว่า พรรคเพื่อไทยเป็นของประชาชน มิใช่เป็นพรรคของอดีตผู้นำพรรค

1.3 ข้อมูลการสัมภาษณ์และข้อเสนอในแบบสอบถามพบว่า ปัญหาสำคัญของพรรคเพื่อไทย คือยังไม่สามารถสร้างพรรคการเมืองให้มีความเป็นสถาบันทางการเมืองได้ตามที่วางเป้าหมายกันไว้ตั้งแต่แรกก่อตั้ง เนื่องจาก ตัวผู้สมัครพรรคส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากการสร้างของพรรคโดยตรง หากแต่เป็นการไปเจรจาต่อรองกับผู้สมัครพรรคอื่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่ที่ไม่เคยสังกัดพรรคไทยรักไทยมาก่อน และพรรคไทยรักไทยสมัยนั้นไม่สามารถเจาะฐานเสียงได้ จึงเจรจาต่อรองให้มาเข้าพรรค และผลที่ปรากฏเกิดเป็นมั่งเล็กมั่งใหญ่ในพรรคขึ้นและไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคอย่างเข้มแข็ง เพราะฉะนั้น ผู้บริหารพรรคและกรรมการบริหารพรรค ควรจะวางยุทธศาสตร์ของพรรค เริ่มจากการปลูกฝังอุดมการณ์ของพรรคและการส่งเสริมการเรียนรู้อุดมการณ์ของพรรค ผู้บริหารพรรค กลไกการบริหารพรรคให้กับสมาชิกทั่วประเทศ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือการสร้างพรรคเพื่อไทยให้มีความเป็นสถาบันทางการเมือง

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

2.1 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า บางพื้นที่ประชาชนไม่ได้นิยมต่อผู้สมัครพรรคตามที่ผู้บริหารและกรรมการพรรคส่งลงมารับสมัครเลือกตั้ง ทั้งนี้ยังไม่ได้มีการสำรวจผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตอย่างละเอียดว่า ประชาชนในพื้นที่ชอบผู้สมัครที่ส่งลงมารับสมัครเลือกตั้งหรือไม่ เพราะฉะนั้น การจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขต ผู้บริหารและกรรมการพรรค โดยเฉพาะผู้บริหารประจำสาขาพรรค ควรจะทำการสำรวจความนิยมของผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อเป็นการตรวจสอบให้เกิดความแน่ใจว่า ประชาชนชื่นชอบในการทำงานในพื้นที่ของผู้สมัครคนนั้นหรือไม่

2.2 ประเด็นการสร้างความเข้มแข็งและการขยายเครือข่ายพรรคให้มีความกว้างขวางและยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่นทั้งในเชิงอุดมการณ์และเป้าหมายของพรรค ซึ่งผลการสัมภาษณ์และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงของประชาชนคนเสื้อแดง ส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่า พรรคเพื่อไทยมีระบบการบริหารงานอย่างไร และมีอุดมการณ์เป้าหมายอย่างไร เพราะฉะนั้น ผู้บริหารพรรคและกรรมการพรรค ควรจะลงพื้นที่และสร้างกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้กับประชาชนทั้งที่เป็นฐานเสียงและมีฐานเสียงของตนเองได้รับทราบว่า อุดมการณ์พรรค นโยบายพรรค และกลไกการบริหารงานของพรรค มีลักษณะเป็นอย่างไร



3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ยังมีข้อบกพร่อง คือ เป็นการสำรวจความคิดเห็นประชาชนคนเสื้อแดงในจังหวัดอุดรธานี และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่นิยมพรรคเพื่อไทยอยู่แล้ว ทำให้ผลการวิจัยออกมาจึงดูเหมือนว่า ไม่สะท้อนความคิดเห็นได้หมดทุกกลุ่ม ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้ลดทอนอคติและสะท้อนมุมมองจากกลุ่มคนอื่นๆ การวิจัยครั้งต่อไปเห็นควรให้ทำวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นทางการเมืองที่มีต่อพรรคเพื่อไทยของกลุ่มคน กปปส. ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี” ทั้งนี้ให้นำผลการวิจัยดังกล่าวกลับมาเปรียบเทียบและสะท้อนในสิ่งที่กลุ่มคน กปปส. ได้ให้ความคิดเห็น เพื่อนำจุดบกพร่องไปปรับปรุงพรรคเพื่อไทยให้ตอบโจทย์ความต้องการของคนทุกกลุ่ม

บรรณานุกรม

- กริช แรงสูงเนิน. (2554). *การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- จิราภรณ์ คำจันทร์. (2547). *ความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้: ศึกษากรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 และที่ 10 จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้รับการตีพิมพ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โชติ บติรัฐ. (2558). *ความรู้เบื้องต้นรัฐศาสตร์*. พิษณุโลก: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม.
- ธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์. (2559). *การเมือง : ผลประโยชน์และความขัดแย้ง*. กรุงเทพฯ: นาคาการพิมพ์.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2558). *การบริหารอำนาจ : สงครามแย่งเงิน : ยุคใหม่*. กรุงเทพฯ : นัยนาประไพ.
- บุรฉัตร พานธงรักษ์. (2555). *การตลาดการเมืองของพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกอบ จิรिति. (2552). *ผลกระทบของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ กรณีการยุบพรรคการเมืองที่มีต่อการพัฒนาการเมือง*. เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 13 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- พิชัย ขวัญทอง. (2559). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์และการเมือง*. อุดรธานี: วิทยาลัยปัญหขบบัณฑิต.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2553). *ความนิยมของคนอีสานที่มีต่อพรรคเพื่อไทย: ศึกษากรณี จังหวัดขอนแก่น*. รัฐศาสตร์ปริทรรศน์. 1(1), 76-78.
- วิทยา ชินบุตร. (2559). *ความนิยมทางการเมืองของพรรคชาติไทยพัฒนาในจังหวัดสุพรรณบุรี*. รัฐสภาสาร. 64(7), 96-122.



- วิภาวดี พันธุ์ยางน้อย. (2555). หมู่บ้านเสื้อแดง: การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชนชนบทไทย กรณีศึกษาหมู่บ้านนาใหญ่ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิตไม่ได้รับการตีพิมพ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). ประชาธิปไตยกินได้: ของจริงหรือแค่ภาพกรรมกรการเมือง. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาลัทธิและชุมชน*. 2(2), 91-92.
- ไสว บุญมา. (2554). *ประชาชนนิยม: ทางสู่ความหายนะ*. กรุงเทพฯ : โปสบุ๊ค.
- สุวิชัย วีรจรรณ. (2560, 14 กรกฎาคม). เสรีภาพในพรรคเพื่อไทย ไหนล่ะที่เรียกฝ่ายประชาธิปไตย. *ผู้จัดการออนไลน์*, น. 8.
- David Barber, J. (1969). *Citizen Politics: An Introduction to Political Behavior*. Chicago : Markham.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. New York : Mc Graw Hill.
- Rushkoff, Douglas. (2004). *Open Source Democracy*. London : Prinflow.

สัมภาษณ์

- กมลศิลป์ สิงห์สุริยะ แกนนำหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานี. (2559). ให้สัมภาษณ์ วันที่ 3 มีนาคม 2559
- คงชัย ชัยกัน แกนนำหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานี. (2559). ให้สัมภาษณ์ วันที่ 10 มีนาคม 2559
- ดร.พิชัย ขวัญทอง นักวิชาการอิสระด้านรัฐศาสตร์. (2559). ให้สัมภาษณ์ วันที่ 15 พฤษภาคม 2559
- รัตนาวรรณ สุขศาลา แกนนำหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานี . (2559). ให้สัมภาษณ์ วันที่ 26 มกราคม 2559
- รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์. (2559). ให้สัมภาษณ์ วันที่ 11 มิถุนายน 2559
- อานนท์ แสนน่าน แกนนำหมู่บ้านเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานี. (2559). ให้สัมภาษณ์ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559



วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนากับการชุมนุมทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. :

ศึกษาผ่านแนวคิดของพระพุทธะอิสระ*

สมศักดิ์ เงามาม**

วินัย ผลเจริญ***

(วันรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2561 /วันแก้ไขบทความ : 23 มิถุนายน 2561 /วันตอบรับบทความ : 24 มิถุนายน 2561)

บทคัดย่อ

การศึกษาวិจัยเรื่อง “วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนากับการเมืองไทย : ศึกษาผ่านแนวคิดของพระพุทธะอิสระ” นี้ มีความมุ่งหมายที่จะ (1) ศึกษาวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาในการกล่าวอ้างเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองผ่านการรัฐประหาร (2) ศึกษาการนำวาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาไปใช้กับการเมืองไทยภายใต้เงื่อนไขหรือบริบททางสังคมแบบใด (3) ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการนำวาทกรรมเชิงศีลธรรมนั้นๆไปใช้เป็นอย่างไร โดยศึกษาผ่านบทบาทการเป็นแกนนำของพระสุวิทย์ ธีรธมโม (พุทธะอิสระ) ผ่าน www.youtube.com และหนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิเคราะห์ ในห้วงเวลาที่กลุ่ม กปปส. ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล ซึ่งผลการศึกษาพบว่า (1) วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาที่พุทธะอิสระนำมาใช้ในการทางการเมืองมี 6 ชุดวาทกรรม ได้แก่ ก) วาทกรรมประชาธิปไตย (แบบไทยๆ) ข) วาทกรรมคนดีมีศีลธรรมแบบพุทธศาสนา ค) วาทกรรมความรักชาติ ง) วาทกรรมความจริงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จ) วาทกรรมต่อต้านการคอร์รัปชัน ฉ) วาทกรรมความเป็นอื่น (2) วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาและวาทกรรมอื่นๆ ถูกนำไปใช้ในเงื่อนไขหรือบริบททางสังคม ก) เงื่อนไขหรือบริบทที่สังคมถูกประกอบสร้างว่าเป็นสังคมที่ขาดศีลธรรม ข) เงื่อนไขหรือบริบทที่สังคมถูกประกอบสร้างว่าสถาบันหลักของสังคมไทยจะถูกทำลายด้วยระบอบประชาธิปไตย (3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำวาทกรรมเชิงศีลธรรมมาใช้กับสังคมไทยคือ ก) เพื่อผูกขาดการมีศีลธรรมและถูกนำมากล่าวอ้างในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. ข) เพื่อสนับสนุนเรียกร้องให้กองทัพเข้ามาแทรกแซงอำนาจทางการเมืองผ่านการรัฐประหาร ค) เพื่อกล่าวอ้างในการทำลายระบอบประชาธิปไตยและสนับสนุนระบอบการเมืองที่ตรงข้ามกับประชาธิปไตย ง) เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ให้กับสังคม

คำสำคัญ: วาทกรรม/ วาทกรรมเชิงศีลธรรมแบบพุทธ/ การเมืองไทย/ ประชาธิปไตย

* บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนากับการเมืองไทย : ศึกษาผ่านแนวคิดของพระพุทธะอิสระ”

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์



Moral Discourse of Buddhism and Thai Politics: A Case Study of Buddha Isara's Thought^{*}

Somsak ngowngam^{**}

Vinai Poncharoen^{***}

(Received Date : May 6, 2018, Revised Date : June 23, 2018, Accepted Date : June 24, 2018)

Abstract

This article aims to study: (1) a set of Buddhism's moral discourse which was used to seize the power by coup d'état, (2) social conditions or contexts in practicing a set of aforementioned discourses in Thai politics, and (3) its consequences. Researching documents was conducted in order to study the roles of Buddha Isara, the core leader of the People's Democratic Reform Committee (PDRC), such as Youtube videos, books, articles and relating researches. The results of the study are as follows: (1) There are six moral discourses of Buddhism which were used to claim the power through coup d'état: A) Thai style democracy discourse, B) good and moral man discourse, C) patriotism discourse, D) monarchy royalty discourse, E) corruption discourse, and F) otherness discourse. These discourses were used by Buddha Isara as a rationale for PDRC's movement. (2) There are two social conditions or contexts in practicing these discourses in Thai politics: A) Society was shown to be immoral as the impure government and politicians committed scandalous corruption, B) society was convinced that the major institutes of Thailand were undermined by democracy. Buddha Isara argued that democracy was inconsistent with Thai origin and would eliminate or diminish the importance of Thai institutes. (3) The consequences of practicing the discourses: A) The discourses were used to monopolize the domination over morality and assert political rationale for PDRC's movement, B) the discourses were applied to support the military intervention in the politics by staging a coup, C) the discourses were practiced in order to undermine democracy and patronize PDRC's opponents, and D) the discourses were used to establish the new principle for the society.

Keyword: Discourse/ Buddhism Moral Discourse/ Thai Politics/ Democracy

^{*} The Article Submitted in Partial Fulfillment of the thesis *Moral Discourse of Buddhism and Thai Politics: A Case Study of Buddha Isara's Thought*

^{**} MA. Student, Master of Political Science Program in Politics and Government, College of Politics and Governance, Mahasarakham University

^{***} Asst. Prof., College of Politics and Governance, Mahasarakham University. Advisor



บทนำ

หากจะกล่าวถึงสังคมการเมืองไทยสิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถมองข้ามไปได้เลยนั่นคือศาสนา เพราะศาสนาเป็นรากฐานชั้นพื้นฐานของสังคมการเมืองไทย กล่าวคือศาสนามีบทบาทเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองเพราะศาสนาให้ความหมายกับสังคมในทุกๆด้าน อีกทั้งบทบาทของศาสนายังมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน เริ่มตั้งแต่พิธีเกี่ยวกับการเกิดจนถึงพิธีเกี่ยวกับการตาย ประกอบอาชีพ การใช้ภาษา เป็นต้น

เรายังถูกปลูกฝังอยู่เสมอว่าผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองมั่นคงคือพระมหากษัตริย์ ไม่ใช่ชาวบ้านหรือประชาชนธรรมดา (วิจักขณ์ พานิช, 2558, น.148) ดังนั้นจินตนาการของพุทธศาสนาแบบรัฐจึงสอดคล้องกับอำนาจของสถาบันกษัตริย์และความเป็นชาติ อีกทั้งพุทธศาสนายังสามารถมีอิทธิพลทางการเมืองในเชิงศีลธรรมที่เหนือกว่า กล่าวคือในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกระบวนการแยกรัฐกับศาสนาออกจากกันแต่อยู่ในสถานะ “รัฐกึ่งศาสนา” พุทธศาสนาจึงคอยทำหน้าที่เป็นผู้นำกับดูแลศีลธรรมให้แก่รัฐและมักมองว่าบางแง่มุมของการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยเป็นภัยคุกคามต่อศีลธรรม ก็ด้วยเหตุว่าด้านหนึ่งศาสนาให้การสนับสนุนผู้ปกครอง ส่วนอีกด้านหนึ่งศาสนาให้การปลอบประโลมผู้ถูกปกครอง (ฟรังซิส ฮูตาร์ท, 2524, น.11) และศาสนายังถูกนำมาใช้กับสังคมการเมืองไทยในฐานะเรียกร้องให้อำนาจประชาชนอยู่ในศีลธรรมและ “เสียสละ” ซึ่งฟูโกต์เสนอว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะของอำนาจไปสู่อำนาจสมัยใหม่นำไปสู่การควบคุมผู้คนได้แน่นหนาขึ้น เพราะอำนาจสมัยใหม่มีคุณสมบัติแทรกซึมแผ่ซ่านเข้าไปถึงรายละเอียดทุกกิจกรรมของมนุษย์มากขึ้น และอำนาจที่ปรากฏออกมาให้เห็นจากการเชื่อมโยงวาทกรรมเข้ากับวัตรปฏิบัติทางสังคมเพื่อรองรับการควบคุมผู้คนในสังคม (มิเชล ฟูโกต์, 2558, น.5)

ดังนั้นการใช้อำนาจผ่านวาทกรรมในการให้ความหมายของคนดีมีศีลธรรมนั้นจึงมีส่วนเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างขอบธรรมในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการปกครองหรือควบคุม กล่าวคือการใช้วาทกรรมเป็นการใช้ความรุนแรงกระทำต่อสรรพสิ่ง แต่ไม่ได้หมายถึงความรุนแรงที่ใช้กำลังบังคับแต่เป็นความรุนแรงที่วาทกรรมนั้นมีปฏิบัติการในการหยิบยื่นและยึดเย็ดขุดถ้อยความบางอย่างในการสื่อความหมายให้กับสังคม เช่น การปล่อยให้คนใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ บ้านเมืองวุ่นวายโกลาหล เป็นต้น เมื่อคิดแบบนี้จึงพยายามใช้ศีลธรรมแบบพุทธศาสนามากำกับประชาธิปไตยและปรากฏการณ์ที่น่าสนใจก็คือการที่มีพระสงฆ์ออกมามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจังในฐานะผู้นำมวลชนออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องซึ่งต่างจากอดีตที่พระสงฆ์จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทางอ้อม นั่นก็คือการสั่งสอนตามคำสอนทางศาสนาเท่านั้น การเข้ามามีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในฐานะเป็นแกนนำมวลชนส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในฐานะศีลธรรมที่เหนือกว่าประชาชนทั่วไป และส่งผลไปถึงข้ออ้างของการยึดอำนาจฉีกรัฐธรรมนูญในแต่ละครั้ง ก็ไม่พ้นเรื่องกำจัดคนเลว นักการเมืองชั่ว คอร์รัปชัน คนโกง ขาชาติ ฯลฯ บ้างก็ถูกใช้เพื่อเหยียดหยามเสียงข้างมากจาก



การเลือกตั้งว่าโง่บ้าง ว่าบ้านนอกบ้าง ล้มเจ้า ถูกซื้อ ฯลฯ (วิจิตร พานิช, 2558, น.123) อย่างเช่น เหตุการณ์รัฐประหาร ปี 2549 ก็ล้นแล้วแต่เป็นการกล่าวอ้างที่จะเข้ามาจำกัดอำนาจนักการเมืองที่ฉ้อฉล ทุจริต คอร์รัปชัน โกงกิน ผ่านการเรียกร้องให้มีการถวายพระราชอำนาจคืนเพื่อให้พระราชทานนายก และเหตุการณ์รัฐประหาร ปี 2557 ก็มีเหตุผลที่ไม่แตกต่างกันรวมไปถึงการปฏิรูปประเทศก่อนเลือกตั้งด้วย ซึ่งเหตุการณ์รัฐประหารทั้ง 2 ครั้ง ล้นแต่เป็นการโยนหาผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มของคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม ผ่านการเรียกร้องของกลุ่มมวลชนที่ผูกขาดการเป็นคนดีตามแบบพุทธศาสนา ซึ่งส่งผลให้ผู้ที่ไม่เห็นต่างถูกเตะออกจากกรอบของคนดีมีศีลธรรม

ดังนั้นการอ้างการปกครองโดยคนดีมีศีลธรรมจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาโดยเฉพาะการใช้สถานะของพระสงฆ์ในการออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยใช้หลักคำสอนของพุทธศาสนาและก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมของฟูโกต์เป็นแนวคิดหลักในการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหวังว่าจะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้วาทกรรมในบริบททางการเมืองไทยเพิ่มมากขึ้นและด้วยระยะเวลาที่จำกัดสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงใช้ระยะเวลาศึกษาในช่วงจากรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ถึงรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 เพราะช่วงเวลาดังกล่าวมีปรากฏการณ์การสร้างวาทกรรมเชิงศีลธรรมที่ค่อนข้างชัดเจน

วิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยใช้กรอบแนวคิดว่าการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) เอกสารที่ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีทั้งเอกสารชั้นต้น (primary sources) และเอกสารชั้นรอง (secondary sources) ในส่วนที่เป็นเอกสารชั้นต้นนั้นจะเป็นการศึกษาวเคราะห์จาก www.youtube.com ของพระสุวิทย์ ธีรธมโม (พุทธะอิสระ) ที่เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นหลัก ส่วนกรณีเอกสารชั้นรองนั้นประกอบไปด้วย หนังสือวิทยานิพนธ์ บทความ งานวิจัย เป็นต้น ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานดังกล่าวข้างต้นและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามหลักการและแนวคิดเพื่อที่จะนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า พุทธะอิสระได้นำวาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนามาใช้ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองร่วมกับการใช้วาทกรรมอื่นๆ มาผสมผสานเพื่อให้เกิดความรู้ความเชื่อ ขึ้นมาในสังคม และให้ภาพสังคมว่าเป็นสังคมที่ไม่ปรกติสุขผ่านวาทกรรมต่าง ๆ และนำไปสู่



การเรียกร้องให้นำศีลธรรมแบบพุทธมากำกับการเมือง และท้ายที่สุดก็นำไปสู่การร้องหาผู้ปกครอง คนดีมีศีลธรรมโดยการเรียกร้องให้กองทัพเข้ามาแทรกแซงการเมือง ซึ่งเป็นชนวนให้เกิดการยึดอำนาจ รัฐประหารของกองทัพ ซึ่งผู้วิจัยจะเสนอดังต่อไปนี้

(1) ชุดของวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาที่พระพุทธอิสระนำมากล่าวอ้างในการเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองผ่านการรัฐประหารมี 6 ชุดวาทกรรม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์และแยกวาทกรรมต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์การสื่อสารทาง ภาษาและสัญลักษณ์ที่กล่าวอ้างหรือแสดงถึงความเป็นสถาบันที่มีอยู่จริงในสังคมไทยหรือความรู้ ความเชื่อที่คนในสังคมไทยให้การยอมรับและเคารพนับถือ ได้แก่ ก) วาทกรรมประชาธิปไตย (แบบไทย ๆ) โดยพุทธอิสระให้เหตุผลว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มาอยู่ร่วมกันและพยายามหาสิ่งที่ดีงามเพื่อให้อยู่ ร่วมกันได้ นั่นก็คือการศึกษาชุดใดชุดหนึ่งบางสังคมเรียกกฎเกณฑ์ กฎหมาย ประชาธิปไตย ฯลฯ และไทย ถูกนำเอาประชาธิปไตยแบบฝรั่งมาใช้โดยไม่คำนึงถึงบริบทสังคมไทยและจะทำให้ประชาธิปไตยไทย เป็นแบบฝรั่งทุกอย่าง ดังนั้น “ไทยควรมีประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ที่ต้องสอดคล้องกับสภาพสังคม สถาบันและภูมิหลัง ไม่ควรเอาแบบประชาธิปไตยฝรั่ง ประชาธิปไตยที่ลอกฝรั่งมา ทำให้เป็นทุกข์ 80 ปี ที่ผ่านมา ไทยนำเอาประชาธิปไตยมาเป็นภาระ” เพราะประชาธิปไตยไม่ได้สร้างความสุขกลับมีความ ทุกข์หนักกว่าเดิมเพราะวิธีคิดแบบฝรั่งจะมาเปลี่ยนรากเหง้าของสังคมไทย องค์ประกอบของสังคมไทย ยังไม่เอื้อให้เกิดประชาธิปไตยแต่ก็พยายามตะกายไป เพราะเหตุนี้พุทธอิสระจึงได้ออกมาที่แจ้งวัฒนะ (อิสระธรรม, 2016)

ข) วาทกรรมคนดีมีศีลธรรมแบบพุทธศาสนา ซึ่งพุทธอิสระกล่าวว่า หลักการมีชีวิตที่ดีเพื่อ ความสุขและเพิ่มความสุขคือไม่ลืมหิน้ำที่ไม่ลืมคุณธรรมซึ่งประชาธิปไตยแบบฝรั่งไม่มีสิ่งนี้และเป็นสิ่ง ที่ทำลายรากฐานของเผ่าพันธุ์มนุษย์และชาติพันธุ์ไทย (อิสระธรรม, 2016) ประชาธิปไตยแบบฝรั่งที่ อ้างว่าสิทธิ เสรีภาพและประชาธิปไตย อำนาจในตัวเอง ไม่ใช่วิธีคิดแบบพุทธ (อิสระธรรม, 2016) และกล่าวอีกว่าเป้าหมายของตน คือ ทำให้บ้านเมืองที่สกปรกกลับมาใสสะอาดโดยเริ่มต้นที่ ศาสนา (อิสระธรรม, 2016) “เรามีอุดมการณ์สีขาวต้องการให้แผ่นดินสงบให้คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างมี ชัยชนะไม่ใช่อยู่แบบแตกแยกและเอารัดเอาเปรียบกัน” นี่คือน้ำที่พูดทุกวันทั้งที่แจ้งวัฒนะ และที่เวที แจ้งวัฒนะมีการสวดมนต์เช้า-เย็น เพื่อดำเนินการสลายการชุมนุม (อิสระธรรม, 2016) พุทธเจ้าเป็น รากฐานของประชาธิปไตยคำสอนของพุทธศาสนาเป็นหลักการของประชาธิปไตยและการเมืองไม่ควร ถูกแยกออกจากศาสนา เพราะนักการเมืองจะขาดศีลธรรมไม่มีสำนึกรับผิดชอบ (อิสระธรรม, 2016)

ไม่เพียงแต่พุทธอิสระเท่านั้นยังมีพระอิกรูปที่มีบทบาทในเวทีปราศรัยด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ท่านจันทร์ ชื่นปราศรัยคู่กับพุทธอิสระ และก่อนเริ่มการปราศรัยได้ให้มีการทักทายระหว่างมวลชน กับพุทธอิสระด้วยคำว่า เจริญธรรม เจริญสุข และพุทธอิสระก็กล่าวว่า “ท่านผู้รักชาติทั้งหลาย บ้านเมืองเราผิดปกติเพราะคนไม่ปกติมาดูแลบ้านเมืองหน้ายืงดีกับปัญหาดังกล่าวเพราะทำให้เรา



ได้มาพบกัน” (ธรรมดีดี แล้วจะดี, 2556) และปราศรัยต่อนักการเมืองมกโกหกเสมอเพราะขาดศีลธรรม สมมติ ปัญหา “เราจึงมาช่วยกันปกป้องรักษาดีช่วยขับไล่ทรราชคนโกหกให้ออกไปจากแผ่นดินนี้ให้หมด” อีกทั้งยังกล่าวว่า ตนไม่ได้มาช่วยพรรคประชาธิปัตย์แต่มาช่วยเพื่อนร่วมอุดมการณ์เพื่อกำจัดคนชั่วให้สิ้นแผ่นดินไทย (ธรรมดีดี แล้วจะดี, 2556) พุทธะอิสระยังกล่าวในเวทีปราศรัยที่ราชดำเนินว่า ทุกท่านทำในสิ่งที่ควรทำตามหลักศีลธรรมเพราะนักการเมืองทำผิดศีลธรรม ศีลคือสิ่งปรกตินักการเมืองทำผิดสิ่งปรกดี โกงกิน พวกเราจึงออกมาที่นี่ ธรรมคือเครื่องฟอกเครื่องล้างเมื่อนักการเมืองเลวๆ ที่มาย่ำยบ้านเมือง เอาเปรียบประชาชน พวกตนจึงมารวมตัวกันเพื่อเอาธรรมมาล้างเพื่อให้พวกเขาต้องออกไปอย่างตลอดกาล และยืนยันว่าการออกมาของ กปปส. ถูกต้องตามหลักศีลธรรม (WeLove Thai, 2556) พุทธะอิสระยอมรับว่าพระชนกไม่มีชนิต เพราะทนกับคนโกงไม่ได้ไม่สามารถสามัคคีกับคนโกงได้ พวกที่สนับสนุนรัฐบาลเป็นพวกกินหญ้าและอาโจนหลอก (WeLove Thai, 2556) พุทธะอิสระยังกล่าวถึงตระกูลชินวัตรว่าตระกูลชินวัตรใช้เงินซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า พุทธะอิสระและมวลชนก็รักความยุติธรรมเพราะถ้าเป่านกหวีดผิดกฎหมายเราจะเขียนคำว่า คนโกงออกไป ไม่รักชาติออกไป พวกตนจะใช้พลังเจียบการกระทำของมวลชนไม่ผิดศีลที่ผู้ส่อเสียดเพราะมวลชนของตนพูดความจริง พระรู้ดีที่สุดว่าอะไรถูกอะไรผิดและต้องชี้แนวทางชาวบ้านเพราะพระกินข้าวชาวบ้าน ถ้าไม่ทำเพื่อชาวบ้านแล้วจะอยู่ไปทำไม ชาวบ้านเขาโดนรังแกพระต้องออกมาช่วย มาช่วยชาติเพราะชาติอยู่ได้ ศาสนา จึงอยู่ได้ เพราะศาสนาต้องพึ่งพาชาติ (WeLove Thai, 2556) พุทธะอิสระกล่าวในเวทีแจ้งวัฒนะว่า อุตสาหะเอาผ้าเหลืองมาเสี่ยงเป้าหมายคือเพื่อสร้างสภาศีลธรรม คุณธรรมแห่งชาติ มาตรฐานศีลธรรมมาจากไหน คือมาจากผู้เจเนจบของศาสนาซึ่งพุทธะอิสระมีรายชื่ออยู่แล้ว (Buddha Isara, 2557) อีกทั้งพุทธะอิสระได้นำมวลชน กปปส. เดินตามถนนเพื่อล่ารายชื่อเสนอกฎหมาย 3 ฉบับ ได้แก่ 1. สภาชาวนาและเกษตรกรแห่งชาติไทย 2. สภาพระราชบัญญัติศีลธรรมคุณธรรมแห่งชาติ 3. สภาจัดการพลังงานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนของราชอาณาจักรไทย (MGR online VDO, 2557)

ค) วาทกรรมความรักชาติ สัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่เหมือนกันทั้งของพันธมิตรฯ และ กปปส. คือ การใช้สัญลักษณ์ธงชาติไทยไม่ว่าจะเป็นผ้าผูกหัวหรือเชือกแขวนคอหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ดังที่พุทธะอิสระกล่าวว่า “การออกมาเคลื่อนไหวในครั้งนี้ไม่ได้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อการเมืองเพื่ออำนาจ แต่ออกมาเพื่อความปลอดภัยของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และออกมาเพื่อปกป้องรักแผ่นดินอันเป็นสมบัติของบรรพบุรุษ” (อิสระธรรม, 2016) และยังกล่าวอีกว่าตนสู้เพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สู้เพื่อความสุขของคนในชาติไม่ได้สู้เพื่ออำนาจของใครไม่ได้สู้เพื่อพรรคการเมืองพรรคไหน สู้เพื่อประโยชน์ของพวกเราและลูกหลานและเพื่อให้ชาติอยู่รอด (อิสระธรรม, 2016) และยิ่งกล่าวเพิ่มอีกว่าก่อนวันรัฐประหารมีการโทรศัพท์มาแจ้งล่วงหน้า ทหารรู้ว่าพุทธะอิสระทำเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรู้ว่าทำเพื่อบ้านเมือง ก่อนจะยุบเวทีจากรัฐประหาร พุทธะอิสระนำ



มวลชนสวดมนต์ ร้องเพลงชาติ ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี (อิสระธรรม, 2016) พุทธอิสระได้ให้เหตุผลอีกว่าเหตุที่ออกมาเป่านกหวีดก็เพื่อเชิญให้ประชาชนออกมาเยาะๆ เสียดนกหวีดถือเป็นภาษาใจของคนที่รักชาติ รักแผ่นดินและรักในหลวงและใครจะมีอำนาจเกินคนในแผ่นดินไทยและราชวงศ์จักรีไม่ได้ (WeLove Thai, 2556) และหลังจากการรัฐประหารพุทธอิสระยังกล่าวว่าตนอยากให้มีการรัฐประหารมาตั้งนานแล้วและวันนี้ประยุทธ์ ก็ทำได้แล้ว ให้กำลังใจประยุทธ์และทหารและจะสร้างบรรยากาศปรองดองเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ชาติ (Buddha Isara, 2557) และพุทธอิสระยังกล่าวซ้ำอีกว่า “พวกที่คิดต้านกฎัยการศึกษาเป็นพวกที่เห็นแก่ตัว ให้เห็นแก่ส่วนรวม เห็นแก่บ้านเมืองต้องเสียสละเพื่อให้บ้านเมืองเดินหน้า ขอบคุณทหารที่เสียสละออกมายึดอำนาจเพื่อบ้านเมืองถึงแม้จะไม่ใช่น้ำที่โดยตรงก็ตาม” (Buddha Isara, 2557)

ง) วาทกรรมความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เมื่อเรานึกถึงการเคลื่อนไหวของพันธมิตรฯ และ กปปส. สิ่งหนึ่งที่จะอยู่ในความทรงจำและจินตนาการออกมาได้โดยทันทีคือรูปพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ร.9 และสีเสื้อที่มวลชนเอามาใส่เป็นสัญลักษณ์คือสีเหลืองซึ่งเป็นสีประจำพระองค์ ร.9 อีกด้วย สัญลักษณ์ดังกล่าวถูกนำมาเป็นจุดเด่นในการต่อสู้เคลื่อนไหวขับไล่รัฐบาลและพุทธศาสนายังถูกนำมาอธิบายถึงความชอบธรรมของสถาบันกษัตริย์อีกด้วย กรณีตัวอย่างเช่น พุทธอิสระเดินผ่านผู้ชุมนุม กปปส. ที่ยืนอยู่ 2 ฝั่งถนน พร้อมทั้งถือรูปในหลวง ร.9 พร้อมทั้งพูดคำว่าสาธุ และพุทธอิสระยังได้กล่าวปราศรัยเกี่ยวกับการรักษากฎหมาย ม.112 ที่เป็นมาตราที่ปกป้องคุ้มครองพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ และได้กล่าวว่าคนไทยหัวใจพระราช (Buddha Thailand, 2559) อีกทั้งพุทธอิสระได้กล่าวถึงวิถีคิดของตนเองอีกว่า “ฉันมีความรักในพระเจ้าอยู่หัว ศาสนาและแผ่นดินเราควรทดแทนบุญคุณแผ่นดิน อุปสรรคคือบททดสอบความรักนี้คือวิถีคิด” ในเวทีช่วงค่ำทุกวันมีสวดมนต์พร้อมทั้งร้องเพลงสดุดีมหาราชา ร้องเพลงชาติ นังสมาธิ พุทธคุณธรรมและการเมือง (อิสระธรรม, 2016) และพุทธอิสระได้กล่าวเปรียบเทียบว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ยังไม่น่ากลัวเท่าลัทธิทักษิณ เพราะลัทธิทักษิณจะมุ่งทำลายสถาบันไม่ได้รักในหลวงไม่ได้รักแผ่นดิน (WeLove Thai, 2556) รวมไปถึงการปราศรัยที่ได้นำมวลชนไปปิดศูนย์ราชการ โดยพุทธอิสระกล่าวว่าวันนี้ตนมาเพื่อเอาความรักที่มีต่อในหลวงออกมาแสดงความดีต่อแผ่นดินและขณะที่มวลชน กปปส. เดินขบวนเคลื่อนไหวมีการหยุดยืนตรงเพื่อเปิดเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติ (MGR online VDO, 2557) ขณะที่บนเวทีปราศรัยในวันที่เกิดการรัฐประหารพุทธอิสระได้กล่าวว่า “ลูก ๆ เอ๊ย มาฟังทางนี้ มาฟังข่าวดี เพราะต่อไปเราไม่ต้องสู้แล้วเพราะมีทหารกล้าของพระราชามาช่วยแล้วตอนนี้ทหารได้ทำการยึดอำนาจเรียบร้อยแล้ว เวลา 16.36 น. ในนามชื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยมีประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นผู้นำ” พวกเราต้องเปิดทางให้ทหารทำงาน ทหารจะช่วยพุทธอิสระรักษากันเมืองในฐานะทหารกล้าของพระราช (Buddha Isara, 2557) พุทธอิสระได้ประกาศเจตนารมณ์ของตนเองว่าจะสลายทุกสีเสื้อให้เป็นพลเมืองของพ่อ



ให้เป็นลูกที่น่ารักของพ่อ เราผู้มีหัวใจสีขาวที่มีจิตใจแก่กล้าต่อสู้เพื่อพระราชอำนาจเป็นที่รักยิ่ง เป็นสิ่งที่ภูมิโง่มาทบทวนไม่ทำให้ผิดหวัง (กล่าวทั้งน้ำตา) (Buddha Isara, 2557)

จ) วาทกรรมการต่อต้านคอร์รัปชัน ซึ่งพุทธะอิสระก็ได้กล่าวถึงการไม่เห็นด้วยกับการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลว่า “รัฐบาลและกลุ่มนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมักทุจริต คอร์รัปชัน โกงกิน ฯลฯ เพราะพวกเขาเหล่านั้นขาดศีลธรรม” ดังนั้นเป้าหมายของพุทธะอิสระและกลุ่ม กปปส. คือทำให้บ้านเมืองกลับมาสะอาดเหมือนเดิม (ปราศจากการโกงกินของนักการเมืองโดยการปฏิรูปด้านศีลธรรม) (อิสระธรรม, 2016) ซึ่งพุทธะอิสระและกลุ่มมวลหาประชาชนจึงได้มีแนวทางในการมาขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์

การคอร์รัปชันในความหมายที่สามารถเข้าใจได้ง่ายๆ คือการโกง ซึ่งคำว่าคอร์รัปชันในวรรณคดีของผู้วิจัยเป็นเพียงการเลี้ยงบาสีเพื่อให้เป็นศัพท์ที่ฟังแล้วทันสมัยและไม่สื่อความหมายชัดเจนเกินไปเหมือนคำว่าโกง แต่การคอร์รัปชันส่วนใหญ่จะถูกนำมาใช้กับการโกงของรัฐ ซึ่งการคอร์รัปชันก็คือรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐโกง โกงในเรื่องของผลประโยชน์ด้านต่างๆ เช่นการโกงเชิงนโยบาย การโกงเชิงระบบกลไกของรัฐ เป็นต้น แต่การคอร์รัปชันไม่เพียงแต่เป็นการโกงของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายเดียวเท่านั้น องค์กรภายนอก บริษัทเอกชนหรือกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการภาครัฐต่าง ๆ ก็มีส่วนในการคอร์รัปชันด้วยโดยการยอมจ่ายค่าน้ำร้อนน้ำชา เงินใต้โต๊ะสินบน เงินจ่ายซื้ออิทธิพลหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่มอบให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้อำนวยความสะดวกในธุรกิจหรือกิจการต่าง ๆ ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า การโกงหรือการคอร์รัปชันนั้นจะทำได้ง่ายกับระบอบการเมืองแบบปิด คือการที่สภาพการเมืองไม่เอื้อให้คนในกลุ่มต่าง ๆ ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมและการคอร์รัปชันจะไม่ชอบระบอบการเมืองแบบเปิดที่ให้ประชาชนในทุกๆ ภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของภาครัฐ กล่าวคือการคอร์รัปชันเป็นรูปแบบของการสมประโยชน์ร่วมกันของคนกลุ่มเล็กๆ ฉะนั้นการคอร์รัปชันจึงเกิดขึ้นได้ลำบากในสภาพสังคมที่กลุ่มคนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสมประโยชน์ของความหลากหลาย ในยุครัฐบาลทักษิณ ชินวัตรกระทั่งถึงยุครัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเป็นช่วงที่ถูกกลุ่มทางการเมืองโจมตีจากหลาย ๆ ภาคส่วนว่าเป็นยุคที่มีการคอร์รัปชันรุนแรงและอื้อฉาว ไม่ว่าจะเป็นการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย การคอร์รัปชันเชิงระบบ ซึ่งการโจมตีรัฐบาลในเรื่องการคอร์รัปชันนั้นเป็นชนวนที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจของประชาชนต่อรัฐบาล เพราะการคอร์รัปชันในทุกรูปแบบก็คือการตัดโอกาสการเข้าถึงนโยบายและสวัสดิการของประชาชนที่พึงจะได้รับ ฉะนั้นการโจมตีรัฐบาลเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันจึงถูกนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลในทุกยุคสมัยรวมไปถึงรัฐบาลยิ่งลักษณ์ด้วย



ดังนั้นการคอร์รัปชันจึงถูกมองว่าเป็นการละเมิดศีลธรรมและถูกนำมาเป็นเงื่อนไขในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการล้มล้างรัฐบาลและระบอบประชาธิปไตย

ฉ) วาทกรรมความเป็นอื่น ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ต้นกำเนิดของความขัดแย้งทั้งหมดทั้งมวลที่เกิดขึ้นทั้งทางความคิดและทางปฏิบัติล้วนกำเนิดขึ้นมาจากความไม่พึงพอใจในผลประโยชน์หรือในทัศนะมุมมองที่แตกต่างและความไม่ลงรอยกัน ซึ่งความไม่ลงรอยกันนั้นถูกพัฒนาไปสู่ความรุนแรงในระดับต่าง ๆ ซึ่งความขัดแย้งและความรุนแรงจะเกิดขึ้นเสียมิได้เลยถ้าหากปราศจากการสร้างภาพให้เกิดความเป็นอื่นหรือเป็นชั่วตรงข้าม เพราะธรรมชาติของมนุษย์ล้วนมีความพยายามรักษาความเป็นพวกเดียวกันไว้เพื่อสร้างความปลอดภัยในการดำรงชีวิตในหลายๆ ด้าน ซึ่งความเป็นอื่นนั่นเองเป็นชนวนให้เกิดการสร้างภาพให้เกิดความเป็นพวกเขาและพวกเราและการถูกให้ภาพว่าเป็นคู่ตรงข้ามย่อมส่งผลให้เกิดการกระทำการบางอย่างเพื่อให้พวกเรามีสถานะ ความสำคัญผิดชอบชั่วดีที่สูงส่งกว่าพวกเขาและเพื่อให้พวกเขายอมจำนนในสิ่งที่ผิด ความขัดแย้งทางการเมืองไทยก็เช่นเดียวกันถ้าหากในสังคมการเมืองมีแต่พวกเราความขัดแย้งย่อมไม่ปรากฏขึ้นหรือแทบจะไม่มีเลย เพราะการจัดสรรผลประโยชน์ต้องมีพวกพ้องเพื่อนฝูง แต่ในทางกลับกันซึ่งความเป็นจริงแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยว่าสังคมการเมืองจะมีแต่พวกพ้องเดียวกัน เพราะการจัดสรรผลประโยชน์ไปสู่กลุ่มคนในสังคมที่มีความต้องการหลากหลายย่อมไม่สามารถทำให้กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคมสมประโยชน์ด้วยกันทั้งหมด ดังนั้นการแข่งขันช่วงชิงและต่อรองผลประโยชน์ในสังคมจึงกำเนิดขึ้นพร้อมๆ กับการถูกสร้างภาพความเป็นอื่นระหว่างกลุ่มพวกเราและพวกเขา ดังที่พุทธะอิสระกล่าวว่า เป้าหมายสูงสุดในการออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. คือสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ ด้วยการให้ทุกคนวางตัวเป็นกลางทางการเมืองไม่เลือกข้างเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน (ธรรมนิติ แล้วจะดี, 2556) หรือคำกล่าวที่พุทธะอิสระขึ้นปราศรัยในหลายๆ ครั้งว่า “จะสลายมวลชนทุกสีเสื้อเพื่อให้เป็นลูกที่ดีของพ่อ” หรือคำกล่าวปราศรัยที่โจมตีนักการเมืองและรัฐบาลว่านักการเมืองทำผิดศีลธรรมโดยพุทธะอิสระได้ขยายความของคำว่าศีลคือสิ่งปรกติ ในเมื่อนักการเมืองทำในสิ่งที่ไม่ปรกติพุทธะอิสระและมวลมหาประชาชนจึงได้มารวมตัวกันของผู้มีศีลธรรมเพื่อขับไล่นักการเมือง (WeLove Thai, 2556) ดังจะเห็นได้ว่าการสร้างความเป็นอื่นย่อมเกิดขึ้นได้ในทุกมิติของสังคม การสร้างภาพให้เกิดความเป็นอื่นหรือชั่วตรงข้ามย่อมนำไปสู่การกล่าวอ้างความสูงต่ำ ดีชั่ว ถูกผิด ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมในการกระทำการต่างๆ ของกลุ่มผู้มีอำนาจเพื่อที่จะปิดกั้นการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ดังที่ วิจักขณ์ พานิช (วิจักขณ์ พานิช, 2558, น.14) กล่าวไว้ว่า การนำเอาความคิดความเชื่อในรูปแบบของชั่วตรงข้ามมาใช้อธิบายความจริงตามธรรมชาติของการเมืองแบบ ดี-ไม่ดี, ถูก-ผิด สุดท้ายแล้วมันจะผลักดันที่ไม่เห็นด้วยออกไปจากพื้นที่ของความจริง, ความดี, ความถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งวาทกรรมดังกล่าวข้างต้นพุทธะอิสระได้นำมาใช้ในการกล่าวอ้างในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส.



แบบร่วมกันผสมผสานเพื่อให้เกิดความรู้ความเชื่อแก่สังคมอย่างครอบคลุมเพื่อสร้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

(2) มีการนำวาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาร่วมกับวาทกรรมอื่นๆ ไปใช้ในเงื่อนไขหรือบริบททางสังคมการเมืองดังนี้คือ

ก) เงื่อนไขหรือบริบทที่สังคมถูกให้ภาพว่าเป็นสังคมที่ขาดศีลธรรม เพราะเชื่อว่ารัฐบาลและกลุ่มนักการเมืองขาดศีลธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันอย่างอื้อฉาว สิ่งที่ส่งผลให้คนในสังคมถูกให้ภาพว่าเป็นกลุ่มที่เห็นแก่ตัวและพวกพ้องไม่มีการเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมมีการทุจริตคอร์รัปชันอย่างอื้อฉาวไม่ว่าจะเป็นประชาชน ข้าราชการ นักการเมือง ก็คือการประกอบสร้างให้คนในสังคมขาดศีลธรรม อีกทั้งการทุจริตคอร์รัปชันส่งผลไปสู่สภาพสังคมที่ไร้ซึ่งการพัฒนาจึงเกิดความไม่พึงพอใจของคนในสังคมและก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคมต่อเนื่องไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงและมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงขึ้นไปเรื่อยๆ เนื่องจากคนในสังคมขาดศีลธรรมได้ก่อเหตุความวุ่นวายไม่เคารพกฎหมายบ้านเมือง ไม่เคารพความเป็นผู้นำ โดยใช้คำว่าประชาธิปไตยเข้ามามีอำนาจผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ ธนพล อิวสกุล (2557, น.20) ได้เสนอประเด็นในการอ้างการรัฐประหารว่า เหตุผลในการรับรองการรัฐประหารนั้นพุ่งเป้าไปยังนักการเมืองโดยให้เหตุผลการเลือกตั้งและประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงที่เป็นเหยื่อโดยตรง กล่าวคือ “เหตุที่ต้องรัฐประหารก็เพราะนักการเมืองคอร์รัปชัน เหตุที่นักการเมืองคอร์รัปชันก็เพราะต้องถอนทุนคืนจากการซื้อเสียงเลือกตั้ง เหตุที่มีการซื้อเสียงเลือกตั้งก็เพราะคนไม่ดี ไม่มีศีลธรรมและไม่มีความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง” ทั้งนี้ก็เพราะว่าสังคมไทยถูกปลูกฝังจากระบบอนุรักษ์นิยมเก่าโดยปลูกฝังให้เชื่อตั้งแต่เริ่มแรกว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ไม่ใสสะอาด เพราะนักการเมืองนักธุรกิจ ฯลฯ จ่ายเงินสินบน ซื้อสิทธิขายเสียง จ่ายค่าน้ำร้อนน้ำชา จ่ายเงินแลกซื้ออิทธิพล เพื่อแทรกกับการเข้าถึงการจัดสรรทรัพยากร และนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันในท้ายที่สุด เพราะต้องถอนทุนคืนจากค่าใช้จ่ายดังกล่าว อีกทั้งระบอบประชาธิปไตยก็ถูกให้ภาพว่าเต็มไปด้วยความวุ่นวาย เพราะให้สิทธิเสรีภาพมากเกินไป ใครไม่พอใจอะไรก็ออกมาเรียกร้อง ประท้วง เดินขบวน การให้สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยมากเกินไปจนเกินขอบเขตความจำเป็นนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงทางสังคมความเชื่อดังกล่าวยิ่งส่งผลให้บางสิ่งบางอย่างที่อยู่นอกเหนือสนามประชาธิปไตยมีความน่าเชื่อถือสูงซึ่งเชื่อว่าประชาธิปไตยนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันมากเท่าไรสิ่งที่อยู่นอกเหนือสนามประชาธิปไตยก็มีความน่าเชื่อถือและความต้องการเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

ดังนั้นการปลูกฝังอุดมการณ์ที่เป็นปฏิกิริยาต่อประชาธิปไตยทั้งหลายก็เพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับสิ่งที่อยู่นอกเหนือสนามประชาธิปไตยซึ่งสอดคล้องกับ อุเชนทร์ เชียงเสน (2550, น.352) ได้กล่าวว่า “การอ้างความชอบธรรมของการรัฐประหารว่าพื้นที่ที่เกิดการรัฐประหารขึ้นผู้ก่อการรัฐประหารต้องการสิทธิธรรม (legitimacy) ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชนยอมรับใน



ความชอบธรรมและสิทธิทางการเมืองของพวกเขาที่จะทำการปกครอง การรับรองของผู้นำทางศีลธรรมและผู้นำทางศาสนาจะช่วยให้ผู้ก่อการได้รับการยอมรับจากประชาชน”

ข) เงื่อนไขหรือบริบทที่สังคมถูกให้ภาพว่าสถาบันหลักของสังคมไทยจะถูกทำลายด้วยระบอบประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค แก่คนในสังคม ซึ่งพุทธอิสระเห็นว่าประชาธิปไตยไม่สอดคล้องกับรากเหง้าของสังคมไทยและประชาธิปไตยจะทำให้สถาบันหลักทางสังคมไทยหายไปหรือมีความสำคัญน้อยลง กล่าวคือระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคแก่ทุกคน ซึ่งสิ่งที่ประชาธิปไตยให้นั้นเป็นสิ่งที่สังคมเก่า (อนุรักษ์นิยม conservatism) เกิดความรู้สึกกลัวนั่นเอง ในขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องของกลุ่ม กบปส. จึงไม่ได้เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลที่ทุจริตคอร์รัปชันเพียงอย่างเดียวแต่ยังใช้ปฏิบัติการเชิงวาทกรรมให้ภาพว่าประชาธิปไตยจะเข้ามาทำลายสถาบันหลักๆ ของสังคมไทย (ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์) ที่เป็นทีเคารพของคนในสังคมและเป็นสิ่งที่คนในสังคมยึดมั่นในฐานะศูนย์รวมจิตใจและการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กบปส. ก็พยายามสื่อให้สังคมรับรู้ว่าคุณสมบัติของตนเองออกมาเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสถาบันหลักของสังคมไทยด้วย และเงื่อนไขของบริบทการเมืองดังกล่าวได้สอดคล้องกับสิ่งที่ธงชัย วินิจจะกุล (2556, น.40-45) เสนอไว้คือ “รัฐบาลเผด็จการของไทยไม่เคยปฏิเสธความชอบธรรมของประชาธิปไตย ไม่เคยปฏิเสธว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและไม่เคยปฏิเสธความสำคัญของรัฐธรรมนูญ แต่พวกเขาเห็นว่าระบอบเผด็จการทหารเป็นรูปการของประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมไทยเป็นประชาธิปไตยแบบไทยๆ” และส่งผลให้ปริณทลที่อยู่นอกเหนือการเมืองได้รับความเชื่อถือสูง และสอดคล้องไปกับสิ่งที่ วิจักขณ์ พานิช (วิจักขณ์ พานิช, 2558, น.129) ได้เสนอถึงการปิดกั้นการขยายประชาธิปไตยว่า การกำหนดในรัฐธรรมนูญห้ามไม่ให้พระใช้สิทธิเลือกตั้งนอกจากจะขัดต่อการขยายสิทธิและโอกาสในการเลือกตั้งอย่างเป็นสากลแล้ว ยังเปิดช่องให้อำนาจการเมืองนอกระบบประชาธิปไตยดำรงอยู่ต่อไปได้ เมื่อไม่ได้รับสิทธิทางการเมืองเหมือนประชาชนธรรมดาทั่วไป การเมืองของพระจึงมีความไม่ธรรมดาและมีสถานะเป็นการเมืองหลังฉากมาโดยตลอด สถานะความไม่มีสิทธิทางการเมืองยิ่งทำให้เห็นเส้นแบ่งและกฎเกณฑ์ที่ใช้กับพระขาดความชัดเจน เมื่อพระได้รับสถานะ “ยกเว้น” การยกเว้นนั้นก็กลายเป็นสิทธิพิเศษให้กับพระในหลายๆ กรณีและการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของพระอย่างไม่มีหลักเกณฑ์ดังนั้นเมื่อความสะอาดเรียบร้อยคือเป้าหมายทางศีลธรรมของรัฐการเก็บกวาดสิ่งสกปรกโสโครกก็ถูกใช้ในฐานะเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญในยุคปัจจุบัน

(3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำวาทกรรมเชิงศีลธรรมมาใช้กับสังคมไทยคือ

ก) วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เพื่อผูกขาดการมีศีลธรรมและถูกนำมากล่าวอ้างในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของกลุ่ม กบปส. กล่าวคือ ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการต่อต้านรัฐบาลของกลุ่ม กบปส. นั้นจำเป็นต้องแสวงหาความชอบธรรม



ให้กับกลุ่มของตนเองและผลักดันความไม่ชอบธรรมให้ไปอยู่กับรัฐบาลเพื่อกลุ่มของตนเองจะได้ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลอย่างเป็นเหตุเป็นผลทั้งนี้ก็เพื่อเป็นเกาะป้องกันปฏิกริยาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. มีการกล่าวอ้างความมีศีลธรรมเหนือกว่าบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่ม กปปส. ที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลที่อ้างว่ารัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งกล่าวถึงกลุ่ม กปปส. เป็นกลุ่มของคนที่ยึดมั่นไปด้วยคนดีมีศีลธรรมและมาเพื่อกำจัดเหล่าบรรดานักการเมืองเลวโดยใช้พลังของคนดีมีศีลธรรมมาขับไล่ ไม่เพียงแต่กล่าวอ้างว่านักการเมืองและรัฐบาลเป็นกลุ่มที่ไม่มีศีลธรรมเท่านั้นยังรวมไปถึงกลุ่มคนในสังคมที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่ม กปปส. ด้วย เพราะถ้าหากเป็นกลุ่มของคนดีมีศีลธรรมแล้วจำเป็นต้องออกมาขับไล่รัฐบาลเช่นเดียวกับ กลุ่ม กปปส. และการนำศีลธรรมแบบพุทธศาสนามาใช้สร้างความชอบธรรมในกลุ่ม กปปส. จะเห็นได้จากการที่มีพุทธะอิสระเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. โดยพุทธะอิสระได้ใช้หลักคำสอนในเชิงพุทธศาสนามาใช้ในกระบวนการเคลื่อนไหวรวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม กปปส. ด้วย ดังนั้นการนำความดีมีศีลธรรมในรูปแบบของพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมและผูกขาดความดีมีศีลธรรมในการกระทำผิดกฎหมายจึงเป็นปัญหากับความยุติธรรม เพราะความเชื่อแบบศาสนาย่อมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากหรือไม่สามารถนำความเชื่อในรูปแบบศาสนามาแลกเปลี่ยน ถกเถียง เพื่อหาตรรกะความสมเหตุสมผลและข้อตกลงที่ยอมรับกันได้ สุดท้ายอำนาจการตัดสินใจไปอิงอยู่กับความเชื่อในรูปแบบศาสนา ดังจะเห็นได้ว่าข้อเสนอของกลุ่ม กปปส. ล้วนเสนอให้การได้มาซึ่งรัฐบาลที่มีลักษณะเด่นด้านความเป็นคนดีมีศีลธรรมแบบพุทธศาสนา ดังที่วิจักข์ พานิช (2558, น.123) กล่าวไว้ว่า “เมื่อสถาบันหลักทางสังคมขับเคลื่อนด้วยศีลธรรมแบบศาสนารวกับเป็นศูนย์กลางของจักรวาลเช่นนี้ ก็เอื้อให้คนบางกลุ่มอ้างความชอบธรรมให้กับการมีอำนาจล้นเกินขอบเขตรัฐธรรมนูญตามไปด้วย ในนามของความดี พวกเขาจะละเมิดเสรีภาพใครก็ได้โดยอ้างว่าความเชื่อที่ตงามของตนทำให้มีความเป็นคนเหนือคนอื่น”

ข) วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนามาใช้เพื่อสนับสนุนเรียกร้องให้กองทัพเข้ามาแทรกแซงอำนาจทางการเมืองผ่านการรัฐประหาร กล่าวคือในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. ไม่เพียงแต่เป็นการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลเท่านั้นยังมีจุดมุ่งหมายอื่นๆ ร่วมด้วย ซึ่งจุดหมายปลายทางหลัก ๆ ก็คือการสร้างสถานการณ์ทางการเมืองเพื่อให้ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองโดยการยึดอำนาจรัฐประหาร ซึ่งจะเห็นได้จากพุทธะอิสระประกาศชัยชนะบนเวทีปราศรัยในวันที่ทหารยึดอำนาจรัฐประหารว่า “เราชนะแล้ว เรามีทหารกล้าของพระราชามาช่วยแล้ว เราต้องหลักทางให้ทหารเขาเข้ามาทำงาน” อีกทั้งยังมีประชาชนที่ให้การสนับสนุนทหารเข้ามาถวายรูปคู่กับทหาร มอบดอกไม้ อาหารและเครื่องดื่มให้กับทหารที่ออกมายึดอำนาจรัฐประหาร (Wikipedia, 2557) ทั้งนี้ก็เพราะเชื่อว่ารัฐบาลและนักการเมืองเลว ไม่มีศีลธรรม ดังนั้นการสนับสนุนให้กองทัพเข้ามายึดอำนาจรัฐประหารก็เพื่อเข้ามากำจัดเหล่าบรรดารัฐบาลและนักการเมืองเลวและ



เชื่อว่ากองทัพเป็นคนดีมีศีลธรรมเพราะเป็นคนของพระราชา ดังที่ประจักษ์ ก้องกีรติ (2560, น.51-52) กล่าวไว้ว่า ในทางการต่อสู้ทางการเมือง ความรุนแรงเชิงศีลธรรมมีความน่ากลัวกว่าความรุนแรงแบบกลไกอื่น ๆ เพราะฝ่ายที่ใช้ความรุนแรงมองว่าการกระทำของตัวเองเป็นสิ่งที่ถูกต้อง การใช้กำลังหรือความรุนแรงเป็นไปเพื่อพิทักษ์สิ่งดีงาม ผู้ใช้เป็นฝ่ายธรรมะ ความรุนแรงเชิงศีลธรรม ไม่ประนีประนอม ไม่อ่อนข้อและแก้ไขยาก เพราะมีมิติของอุดมการณ์และความเชื่อไม่ใช่แต่เรื่องผลประโยชน์ ความรุนแรงทางศีลธรรมจึงน่ากลัวและปิดช่องทางทหารหาทางออกอย่างสันติ การเมืองแบบนี้จึงไม่เปิดช่องให้การประนีประนอมและต่อรองเพื่อหาทางออกอย่างสันติ

ค) วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เพื่อกล่าวอ้างในการทำลายระบอบประชาธิปไตยและสนับสนุนระบอบการเมืองที่ตรงข้ามกับประชาธิปไตย กล่าวคือในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการใช้ศีลธรรมแบบพุทธศาสนาในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ล้วนให้ภาพหรือใส่ร้ายความเป็นประชาธิปไตยแบบสากล โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่าประชาธิปไตยจะได้มาซึ่งนักการเมืองและรัฐบาลที่เป็นคนไม่ดีไม่มีศีลธรรม เพราะเชื่อว่าประชาธิปไตยเอื้อต่อการทุจริต คอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ ที่กลุ่มนักการเมืองกระทำการอย่างโจ่งครึ้ม ดังนั้นถ้าจะให้ระบบการเมืองหรือกลุ่มรัฐบาลเป็นกลุ่มของคนดีมีศีลธรรม ก็ควรหาผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่เป็นคนดีมีศีลธรรมมาปกครองบ้านเมืองโดยการแต่งตั้งคนดี ทั้งนี้ก็เพราะเชื่อว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมไม่มีความสามารถพอที่จะเลือกคนดีผ่านการเลือกตั้งให้มาบริหารประเทศได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการแต่งตั้งคนดีมีศีลธรรมจากกลุ่มของคนดีมีศีลธรรมด้วยกันเองหรือกลุ่มที่เปี่ยมไปด้วยศีลธรรม ฉะนั้นแล้วจึงไม่มีความจำเป็นที่จะใช้ประชาธิปไตยแบบการเลือกตั้ง เห็นได้จากกลุ่ม กปปส. เสนอให้มียกคนนอกหรือนายกพระราชทาน รวมไปถึงการขัดขวางการเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ BBC ไทย (2560) ได้รายงานในวาระครบรอบ 3 ปี รัฐประหาร ว่า ขณะนั้นทหารมีที่นั่งในสภานิติบัญญัติแห่งชาติถึง 143 ที่นั่ง จากทั้งหมด 250 และทหารยังดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีในขณะนั้นถึง 12 คน จากทั้งหมด 36 ตำแหน่ง และรัฐบาลทหารยังมีความแน่นแฟ้นกับสถาบันพระมหากษัตริย์โดยองคมนตรีกว่าครึ่งเป็นทหารถึง 13 คน ซึ่งการแต่งตั้ง สนช. ก็ล้วนไม่ได้ผ่านกระบวนการเป็นตัวแทนในการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย

ง) วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ให้กับสังคม กล่าวคือในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์หรือข้อกฎหมายในรูปแบบที่ผ่าน ๆ มายังถูกทำให้เชื่อว่าขาดหลักศีลธรรมแบบพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ทำให้ทุกคนเกิดความเห็นแก่ตัว ทะเยอทะยานยาก ละโมบโลภมาก และไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่รู้จักความพอดีพอประมาณ จึงเกิดการทุจริตคอร์รัปชันเต็มบ้านเต็มเมือง ดังนั้นจึงเกิดความพยายามกำหนดให้ศีลธรรมแบบพุทธศาสนาที่เป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือยิ่งเข้ามามีส่วนหนึ่งของกฎหมายและความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อสร้างคนดีขึ้นมา ซึ่งจะเห็นได้จากการกำหนดกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ขึ้นในสังคม โดยเฉพาะหลังการยึดอำนาจรัฐประหารของ คสช. โดยมีเป้าหมายคือ “การคืนความสุขให้กับ



คนในชาติ” แต่ในทางความเป็นจริงแล้วการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ล้วนเป็นการกำจัดการจัดสิทธิเสรีภาพของคนในสังคมไทยมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นเครื่องคุ้มครองคณะรัฐประหารและเป็นการให้อำนาจกับคณะรัฐประหารในการควบคุมประชาชนไม่ให้มีการต่อต้าน ดังจะเห็นได้ว่าหลังการรัฐประหารของ คสช. ได้มีการออกข้อกฎหมายหรือคำสั่งของ คสช. ต่าง ๆ มากมายและทำให้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 สิ้นสุดลงยกเว้นหมวดพระมหากษัตริย์ และห้ามประชาชนออกจากเคหสถานในเวลาที่กำหนด (wikipedia, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ BBC ไทย (2560) รายงานในวันครบรอบ 3 ปี รัฐประหารว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกคำสั่งต่างๆเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยมาแล้วถึง 348 คำสั่ง ตั้งแต่ปี 2557 ซึ่งคำสั่งเหล่านี้ครอบคลุมปัญหาที่หลากหลายในสังคมไทยรวมไปถึงการกำหนดการส่งทอดอำนาจระยะยาวถึง 20 ปี ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และมีแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจ ไทยแลนด์ 4.0 รวมไปถึงรัฐบาลได้ควบคุมตัวผู้ฝ่าฝืนคำสั่ง คสช. 597 คน ในจำนวนนี้มี 82 คนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ม.112 รวมไปถึงการออกพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ ซึ่งนำมาใช้ปราบปรามผู้เห็นต่างทางการเมืองจำนวนมาก

อภิปรายผล

การรัฐประหารเกิดจากความไม่พึงพอใจและความคับข้องใจในการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยถูกมองว่าเป็นระบอบที่จะได้มานซึ่งนักการเมืองและรัฐบาลที่ทุจริต คอร์รัปชัน เพราะขาดศีลธรรมและคุณธรรม ซึ่งศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์ (2550, น.110) ได้เสนอถึงคุณธรรมไม่ใช่แก่นของประชาธิปไตยว่า “คุณธรรมไม่ใช่แก่นของประชาธิปไตย กล่าวคือ ผู้นำที่เป็นคนดีมีคุณธรรมเป็นอุดมคติความคิดทางการเมืองและระบอบการเมืองแทบทุกชนิดรวมทั้งสังคมชนเผ่าและด้วยเหตุนี้คุณธรรมและความสามารถของผู้ปกครองจึงไม่ใช่แก่นสารของประชาธิปไตย” ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศไทยก็มีความพยายามที่จะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เมื่อประชาธิปไตยให้สิทธิและความเสมอภาคของคนเท่าๆ กัน จัดสรรทรัพยากรของประเทศเท่า ๆ กัน รวมไปถึงกระจายอำนาจไปสู่ส่วนต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลต่อความไม่พึงพอใจของกลุ่มผู้ที่เคยได้เปรียบในเรื่องสิทธิ เรื่องทรัพยากร เรื่องอำนาจ ฯลฯ ที่เมื่อก่อนมันไม่ได้กระจายแบบเท่าเทียมอย่างที่ประชาธิปไตยทำให้มันเป็น เมื่อประชาธิปไตยทำให้การจัดสรรแบบเท่าเทียมเกิดขึ้นจึงเกิดความไม่พึงพอใจและความคับข้องใจและพยายามแสวงหาวิธีที่กลุ่มของตนจะได้เปรียบเช่นเดิมกลับคืนมา

1. ปฏิบัติการเชิงวาทกรรม การพยายามหาข้ออ้าง (วาทกรรม) ต่าง ๆ นานา มาลบเลือนความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย และหากมองย้อนกลับไปถึงระบอบประชาธิปไตยที่ถูกปลูกฝังให้เชื่อโดยไร้ข้อสงสัยว่า ระบอบประชาธิปไตยล้วนมีแต่ปัญหาการทุจริต คอร์รัปชัน ของกลุ่มนักการเมือง ฉะนั้นจุดต่างพร้อยตรงนี้จึงเป็นประเด็นที่ประชาธิปไตยถูกโจมตีได้ง่าย อีกทั้งผู้ที่



เสียเปรียบที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ยังได้ผนวกเอาจุดต่างพร้อยขึ้นมาเป็นประเด็นโจมตีเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมือง จึงส่งผลให้เกิดการอ้างถึงการเมืองแบบศีลธรรมผ่านวาทกรรมและชุดความรู้ต่าง ๆ ให้แก่สังคมการเมืองไทยเพื่อให้ภาพสังคมไม่อยู่ในภาวะปรกติสุข เพื่อเป็นชนวนในการนำไปสู่การแทรกแซงของกองทัพในการยึดอำนาจรัฐประหารและพยายามเสนอให้นำศีลธรรมแบบพุทธมากำกับการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พุโกต์ (มิเชล พุโกต์, 2558, น.5) ที่ได้เสนอว่า “การเปลี่ยนแปลงลักษณะของอำนาจไปสู่อำนาจสมัยใหม่นำไปสู่การควบคุมผู้คนได้แน่นหนาขึ้น เพราะอำนาจสมัยใหม่มีคุณสมบัติแทรกซึมแผ่ซ่านเข้าไปถึงรายละเอียดทุกกิจกรรมของมนุษย์มากขึ้น และอำนาจที่ปรากฏออกมาให้เห็นจากการเชื่อมโยงวาทกรรมเข้ากับวัตรปฏิบัติทางสังคมเพื่อรองรับการควบคุมผู้คนในสังคม” ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งที่ พุโกต์ ได้เสนอถึงลักษณะอำนาจสมัยใหม่ที่ไม่ใช้ลักษณะอำนาจแบบกดขี่หรือแบบอมเมมา แต่เป็นอำนาจในการควบคุมผู้คนในสังคมขนาดใหญ่ผ่านการใช้ชีวิตประจำวันเพื่อไม่ให้ต่อต้านรัฐ โดยการพยายามสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้สอดคล้องกับหลักการความเชื่อทางพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนาซึ่งคนส่วนใหญ่ในประเทศไทยให้การนับถือ ซึ่งการควบคุมคนส่วนใหญ่ก็จำเป็นต้องใช้ความเชื่อแบบพุทธศาสนาเข้ามาเป็นกฎเกณฑ์บางอย่างของรัฐในฐานะเป็นอำนาจการควบคุม ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าการพยายามจะนำความเชื่อทางพุทธศาสนาบางอย่างเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในทางการเมืองก็เพราะใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการควบคุมประชาชนนั่นเอง ดังนั้นจึงเป็นการพยายามนำศีลธรรมของพุทธศาสนาเข้ามากำกับสังคมการเมืองนั่นเอง ซึ่งการใช้อำนาจรัฐในการนำความเชื่อแบบพุทธศาสนามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเพื่อสร้างความสูงส่งของรัฐในรูปแบบของรัฐศาสนาอีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

2. ศีลธรรมแบบประชาธิปไตย การเมืองในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า คือการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ ดังนั้นการจัดสรรผลประโยชน์ต่าง ๆ ในทางการเมือง ไม่ว่าจะรูปแบบการปกครองใดๆ ก็ตามล้วนมีการทุจริต คอร์รัปชัน ร่วมอยู่ด้วย เช่น การปกครองของรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็ไม่ใช่เพียงการปกครองที่ไม่มีทุจริต คอร์รัปชัน ดีไม่ดีอาจมีการทุจริตคอร์รัปชันมากกว่ารัฐบาลประชาธิปไตยอีกเสียด้วยซ้ำ เพียงแต่รัฐบาลที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยไม่ยอมให้มีหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอย่างโปร่งใสเท่านั้นเอง ซึ่งวิจักขณ์ (วิจักขณ์ พานิช, 2558, น.136) ได้เสนอความเป็นศีลธรรมในระบบประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตยมันย่อมมีศีลธรรมในตัวของมันเองอยู่แล้ว เช่น ตัวแทนมีวาระ 4 ปี หรือระบอบการมีส่วนร่วมที่ให้ประชาชนมีสิทธิที่จะร่วมลงชื่อถอดถอนนักการเมืองที่ไม่โปร่งใส หรือการทุจริต คอร์รัปชันต้องพิสูจน์ให้สิ้นสงสัย ว่ามีการทุจริตจริงเป็นต้น และสุดท้ายที่เป็นเรื่องที่น่าเสียใจยิ่งก็คือปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบอบประชาธิปไตยไม่ได้ถูกแก้ไขด้วยระบอบประชาธิปไตยเอง แต่กลับถูกเลือกใช้วิธีที่ไม่เป็นประชาธิปไตยโดยการยึดอำนาจรัฐประหาร ทำให้ประชาธิปไตยต้องสะดุดลง ดังนั้นการกล่าวอ้างถึงสังคมศีลธรรมหรือการนำศีลธรรมแบบพุทธศาสนาเข้ามากำกับสังคมการเมืองจึงเป็นแค่เรื่องที่ผู้ที่เสียผลประโยชน์ในระบบการเมือง



การปกครองแบบเก่าพยายามเรียกร้องเสนอหาหนทางในการที่จะได้เปรียบจากระบบการปกครองนั้นเอง ไม่ใช่เป็นเรื่องของการหวังดีต่อชาติ บ้านเมือง หรือการเสียสละเพื่อส่วนรวมแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการกล่าวอ้างเพื่อผลประโยชน์ที่จำเป็นต้องสร้างภาพหรือการใช้ปฏิบัติการเชิงวาทกรรมให้เห็นว่าเป็นการเสียสละเพื่อส่วนรวม อีกทั้งการเรียกร้องดังกล่าวยังจำเป็นต้องหาแนวร่วมเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือรวมไปถึงเป็นเครื่องปกป้องคุ้มครองตนเองด้วยเช่นกัน นั่นก็คือการใช้วาทกรรมต่าง ๆ ผสมผสานในการไปโน้มนำอยู่กับสถาบันหลักๆ หรืออิงอยู่กับความเชื่อที่ผู้คนในสังคมให้การเคารพนับถือ ฉะนั้นเหตุผลในการปฏิเสธประชาธิปไตยที่แนบเนียนและแยบยลที่สุดก็คือการกล่าวอ้างให้ภาพประชาธิปไตยเป็นบ่อเกิดให้สังคมไม่ปรกติสุขและประชาธิปไตยจะเข้ามาทำลายสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และประเพณีอันดีงามของสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนากับการเมืองไทย : มีข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยในอนาคต ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การศึกษาวาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนากับการเมืองไทย : ศึกษาผ่านแนวคิดของพุทธะอิสระ ตามการศึกษาวิจัยครั้งนี้กล่าวได้ว่ามีข้อจำกัดในการวิจัย ดังนี้

1) แหล่งข้อมูลที่น่ามาศึกษาที่ผู้ศึกษาวิจัยไม่ได้เข้าไปร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือจดบันทึก เหตุการณ์ที่นำวาทกรรมเชิงศีลธรรมและวาทกรรมอื่น ๆ มาใช้ในทางการเมืองที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และไม่ได้มีความใกล้ชิดสนิทสนมหรือรู้จักกับหลวงปู่พุทธะอิสระเป็นการส่วนตัว เพียงศึกษาวิจัย บทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่าน www.youtube.com และศึกษาวิเคราะห์จาก หนังสือ เอกสาร งานวิจัย บทความ ที่เกี่ยวข้องที่ได้ใช้วาทกรรมเชิงศีลธรรมของพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง

2) ข้อจำกัดในการศึกษาประเด็นทางการเมืองต่างๆที่เป็นส่วนหนึ่งในการก่อการรัฐประหารที่ไม่ใช่เพียงแต่การใช้วาทกรรมเชิงศีลธรรมและวาทกรรมอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้ว แต่อาจเป็นผลกระทบจากการดำเนินโครงการนโยบายของรัฐบาลหรือใช้วาทกรรมอื่น ๆ ร่วมด้วย

3) ข้อจำกัดที่ยังไม่ได้ศึกษาผลกระทบต่อการใช้วาทกรรมเชิงศีลธรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในวงกว้าง ทั้งผู้ที่เห็นด้วยกับการรัฐประหารและผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร



2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น เป็นประเด็นปัญหาและเป็นข้อจำกัดของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาในลักษณะนำประเด็นอื่นๆมาประกอบด้วยการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปอีกด้วย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ไม่อาจศึกษาวิจัยให้ครอบคลุมได้เนื่องจากกรอบของการศึกษาครั้งนี้และขอบเขตของการศึกษามีอย่างจำกัด

บรรณานุกรม

- ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). *ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง: ว่าด้วยประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ธนพล อีวสกุล. (2557). *บทบรรณาธิการ*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน. ฉบับที่, 12.
- ธนศักดิ์ สายจำปา. (2558). *ระบอบทักษิณ: ในฐานะผู้ปลดปล่อยความปรารถนาของคนในสังคมไทย*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน. ฉบับที่, 13.
- ธรรมดีดี แล้วจะดี. (2556). *ท่านจันทร์+หลวงปู่พุทธอิสระ ที่เวทีราชดำเนินนอก 8 พ ย 56*. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2561. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=ilweKYvobX0>.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2560). *ธรรมาธรรมะสงคราม ความรุนแรงเชิงศีลธรรม และอนารยะชัดขึ้น: การเมืองอัตลักษณ์ของ “คนดี” ในวิกฤตการเมืองไทย (2556-2557)*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2560). *รัฐประหารในศตวรรษที่ 21 สัญญาไม่เป็นสัญญาและความด้อยพัฒนาทางการเมือง*. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2561. จาก www.the101.world/thoughts/coup-in-21st-century/.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *พุทธธรรม ศีลธรรมกับประชาธิปไตย. นิตยสารวิภาษาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และวัฒนธรรม*, ฉบับที่ 3
- ฟรังซัวส์ ฮูตาร์ท. (2524). *ศาสนากับสังคมเอเชีย*. กรุงเทพฯ: กองบรรณาธิการปาจารย์สาร มูลนิธิเสถียรโกเศศนาคะประทีป.
- มิเชล พูโกต์. (2558). *ร่างกายใต้บังคับการ ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- วิจักขณ์ พานิช. (2558). *รัฐ ธรรม นว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. (2550). *ปัญญาชน 14 ตุลา พันธมิตรและแอ็กติวิสต์ “ไม่เอา” รัฐประหาร 19 กันยา รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.



- อิสระธรรม. (2016). นักวิชาการ ม.ธรรมศาสตร์ สัมภาษณ์หลวงปู่พุทธะอิสระ ณ วัดอ้อน้อย (ธรรมะอิสระ) จ. นครปฐม. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2561. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=UFpgsQdeTDM>.
- อุเชนทร์ เชียงเสน. (2550). *จารึกไว้ในยุคสมัยแห่งการ"รัฐประหาร. รัฐประหาร 19 กันยา รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- BBC ไทย. (2560). สามปีรัฐประหาร สื่อต่างชาติมองไทยอย่างไรบ้าง. สืบค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2561. จาก <http://www.bbc.com/thai/international-%0A39996072%0A>.
- Buddha Isara. (2557). 09 มีนาคม 2557 หลวงปู่พุทธะอิสระ เวทีแจ้งวัฒนะ ช่วงค่ำ. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2561. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=g5uNF1TE3eA>.
- MGR online VDO. (2557). หลวงปู่พุทธะอิสระนำมวลชน กปปส.แจ้งวัฒนะรณรงค์ล่ารายชื่อเสนอกฎหมาย 3 ฉบับ. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2561. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=aGvBUo3i1aQ>.
- WeLove Thai. (2556). หลวงปู่พุทธะอิสระ บนเวทีมวลมหาประชาชน ราชดำเนิน. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2561. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=dXGhqty43AE>.
- Wikipedia. (2557). *รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 28 มีนาคม 2561. จาก http://th.wikipedia.org/wiki/ไทย_พ.ศ.2557.



Populism in Southern Border Provinces: Case Study of Yala, Narathiwat, Pattani, and Songkhla

Nukool Chinfuk*

Woraluck Lalitsasivimol**

Thitiphong Ketamon***

(Received : October 3, 2017, Revised : January 3, 2018, Accepted : January 22, 2018)

Abstract

The objective of this study was to explore the opinions of voters in four southern border provinces towards populism on issues of populist policies, policies implementation, and future effects on the nation. Data of this survey research were obtained by a set of questionnaire through 400 voters resided at Yala, Narathiwat, Pattani, and Songkhla Provinces. The study revealed that the voters truly agreed with the future effects of populism on the nation. The opinions towards populist policies and policies implementation were at an uncertain level. The voters varied by careers had different opinions on populist policies and policies implementation statically significant. The voters with different levels of education had different opinions on the future effects of populism on the nation statically significant. Researchers had to use this study model to do further studies on different groups of population in other regions of Thailand such as voters in the North, Central, East, and West by making the comparison with the results of this study.

Keywords: Populism/ Southern Border Provinces

* Asst. Prof., Department of Politics and Governance, Faculty of Political Science, Hatyai University, Thailand.

** Lecturer Dr., Doctor of Philosophy in Business Administration, Hatyai Business School, Hatyai University, Thailand

*** Lecturer, Department of Business English, Didyasarin International College, Hatyai University, Thailand.



Introduction

The election of Thailand in the past was carried out through a patron-client system. People voted for an individual rather than policies of political parties. The situation and the behaviors of voters in the election were changed when populist policies were introduced to the public by the Thai Lak Thai Party. As a new political phenomenon, it made a dramatic change on the Thai election, and it became a new dimension in the Thai politics as well. The populist policies were intendedly formulated for the so-called the grass roots such as the poor and agriculturists who played important roles on the democracy of Thailand in rural areas. The introduction of those policies was significantly important for the economy, society, and politics. This could be reiterated that the populist policies was totally different from other policies of political parties in Thailand in the past which were emphasized the development of macroeconomics. The previous policies were created under the concept that the growth of the economy of the nation would stimulate large businesses to produce more products and attract more foreign investors, and when productivity was encouraged, jobs, incomes, and opportunities would be available for many people in the country. This top-down policies and development were different from the populist policies under the concept of “new thought and new creation,” which was focused on the internal economic strength, and it was begun with the grass roots as the bottom up development. Whenever the local people had higher incomes, they would be healthier and have better quality of lives, leading to have the sustainable democracy (Tanyasanchai, 2004). However, new political changes of Thailand were progressively developed, as well as the varieties of freedom and political expressions of people. The people had more concrete political behaviors, networks, allies, and they were legitimate to set up political organizations with the local people as a mechanism to make changes on both the local and national levels of politics through the democratic system.

The areas of four southern border provinces: Yala, Narathiwat, Pattani, and Songkhla were the important strongholds of the Democrat Party, the oldest political party of Thailand and ASEAN. The Democrat Party always had the main strongholds and members of parliament from the south. The political campaigns launched by both the Democrat Party and the Thai Lak Thai Party in the election of 3rd July 2011 were created under the concept of the populism. The overall picture of policies of both political parties was interesting and fabulous, but the ways of management those policies were just different. For example, the policy on the health care of the Democrat Party had been highly praised because it focused on the contents of works and processes and had more coverages than the one of the Thai Lak Thai Party. In fact, if the policy of the Democrat Party was implemented, it would be more potentially beneficial for people because it also educated people about health care which was claimed as “protection rather than treatment”. Its policy would reduce the rate of diseases, which were from consumption behaviors of people, under a-three-



good policy: good atmosphere, good standard, and good management; together with increasing better measures on taking care and prevention of the spread of diseases in case of emergency effectively. Hence, the policies of the Democrat Party were averagely successful while the management of the Thai Lak Thai Party emphasized the monetary management and professional businesses under the concept of statistics and numbers. On the other hand, the policies of the Thai Lak Thai Party were more correlated, concise, careful, and clearer in administration. Thus, these strengths were more advanced than the policies of the Democrat Party. For instance, the policy of increasing 25 percent of wages within two years of the Democrat Party and 300 Baht/day of the Thai Lak Thai Party both were really criticized by scholars because such policy would increase the public debt and accelerate inflation, especially the 300 Baht/day policy of the Thai Lak Thai Party. This policy had driven prices of goods higher, according to the economic principle, but it was later insisted as a practical policy because the prices of some goods were not increase much as concerned. However, the comparison of the populist policies between both political parties was found that the policies of the Democrat Party had lower risk because of the conservative patterns of administration, having more disciplines, while the ones of the Thai Lak Thai Party might look more professional but with higher risk (Sangpong, 2014).

As the description above, therefore, the researchers were interested to conduct a study on “Populism in Southern Border Provinces” as to examine the opinions of voters towards the issues of populist policies, policies implementation, and future effects on the nation. The outcomes of this study then could be utilized in formulating policies, planning, and improving the ways of administration of Thai political parties more effectively.

Concepts of Populism

Boonmarat (2006) stated that populism was mainly adhered to the popularity of a leader or politician from people. It was constituted by the concepts of both people and popularity. The scope of populism was linked to the satisfaction of people in a particular country towards a political party or policy, and it was normally expressed through the number of votes in the election. Almost all governments or political parties, therefore, needed to formulate the policies that satisfied their people who would finally support them.

Laothamatas (2006) defined the meaning of populism in a border sense as a thought or an activity or a movement that focused on people. It was usually related to the lower class or ordinary people, giving values and importance to those people in order to seek for popularity and support. Sometimes, the people might criticize the elite groups, rulers, the rich, and even themselves.



Phipatseritham (2008) pointed out that populism was used for a very long time in the academic community on both social science and politics. It was mostly used to inform or explain about the ideas and political policies, especially the countries in Latin America where the poor were lured into supporting the politics for political power and advantages of the election. The meaning of populism was normally perceived negatively rather than a pleasant one, and it could be defined differently by the factors of time, places, and situations.

Roberts (2003) insisted that the meaning of populism was flexible, and it was defined widely among scholars from Latin America. Those scholars viewed populism as multidimensional phenomena that were connected with the political issues of a leader who emphasized personal relationship and requests of social groups—once used to be the lower class. In addition, populism was also related to a model for economic development; for example, the implementation of import substitution industrialization policy helped to boost up nationalism, intervention of the government, putting emphasis on income distribution, and allocation of natural resources.

Therefore, the core definition of populism could be concluded as the policy that put emphasis on the lower class, ordinary people, and the grass roots in order to seek for support and gain popularity.

Populist Policies in Thailand

Phipatseritham (2008) explained that the use of populist policies before the period of the former Prime Minister Thaksin Shinawatra was not apparent in Thailand. The implementation of populist policies and expenses of budget that focused on the poor for a political agenda could be rarely found. Most of cases were in a pattern of budget distribution to the bastion of politicians or offering the social benefits instead. Such practices were still not concretely formulated as the main policies of all political parties. On the other hand, the phenomenon of using populist politics appeared vividly during the election on 6th January 2001 when the Thai Rak Thai Party, as a new political party led by former Prime Minister Thaksin Shinawatra, proposed several populist policies such as the Moratorium for Smallholder Agriculturers Project, the Village and Urban Fund Project, the Bank of People Project, 30 Baht Health Care Project etc. These policies were aimed to the low income people who were the majority as agriculturers or laborers. The campaign on those policies, the readiness of the Thai Rak Thai Party in terms of financial power, and recruiting popular politicians in the local areas to the party made highly successful election with 256 seats from the total of 500, 208 seats form the direct election and 48 seats form the party list. With the tremendous victory, the Thai Rak Thai Party was able to push and used those policies concretely, making them as the main policies of the coalition government at that time. Furthermore, during the administration of the Thai Rak Thai



Party, other additional new populist policies were also implemented, for instance, SML Project, Baan Eua Arthorn Project, and One District One Scholarship or ODOS Project. Hence, the implementation of these populist policies became the main factors that pushed the Thai Rak Thai Party to win another election on 6th February 2005 with the total of 377 seats, enabling Mr. Thaksin Shinawatra to become the Prime Minister for the second term.

The implementation of populist policies, on the one hand, could be crucial because it helped the low income people and built up the social safety network; but on the other hand there were a lot of skepticism and controversies over the possibility and sustainability of the proposed projects. The direct consequence of populist policies on the economy, politics, and the society could be discussed as the following explanation (Phipatseritham, 2551).

1. Economic Consequence

Inevitably, the implementation of each populist policy required the budget. The budget could be a domestic loan or international loan or from increasing the rate of taxes. Under these basic conditions, when the populist government had power, it would urgently implement its policies of economy that aimed to distribute income, build job, and accelerate the growth of the economy in many portions. The changes of the economy and effect of the populist policies were able to be divided into four periods.

In the first period, the populist policies for the macro economy were relevantly achieved. The economy was expanded; the rate of true wages was increased with no inflation because of price control. Productivities were fulfilled by importing. The decrease of inventories and imports fulfilled the need of expanded spending without altering the rate of inflation.

In the second period, the economy of the country started facing a problem which caused from the over domestic demand and devaluation of foreign currency. The government then needed to handle the problem by protecting the industry, devaluating the currency, and controlling currency exchanges; when the rate of inflation and wages got greatly high. Due to the subsidization for the populist policies by an enormous amount of the budget, the budget deficit finally turned to be a crisis.

In the third period, the insufficiency of the budget and rate of inflation went a lot higher. The foreign currency flowed out from the country, making the budget deficit worse. The government was not only unable to collect more taxes, but it also needed to support its populist projects. Eventually, the populist policies undermined the stability of the government because the government had to decrease the support for the populist projects.

In the fourth period, the populist government was collapsed. This crisis caused from using forces to topple the populist government. Later, the policies to maintain the economic stability were restored, and the interim government even entered to the



program of the International Monetary Fund (IMF) for the financial aid. The new government had to manage the country with difficulty because the rate of wages was dramatically decreased during the administration of the populist government. All of the problems required a long a term solution as the foreign currency was flowed from the country and a total lack of confidence from investors.

2. Political Consequence

The bastion of political parties was a main factor to make them step up to power and have legitimacy to administrate the nation, so the political parties tried to seek for all kinds of strategies to gain the voters' support in the election in order to have the majority in the parliament. In a developing country where the levels of education of people was still very low together with ineffectiveness of mass media, the implementation of the populist policies was easily successful because people didn't realize the negative results of the policies in the long term or lacked true media information to make a right decision.

The campaign of the populist policies of the Thai Rak Thai Party during the election on 6th January 2001 was a key factor to push the Thai Rak Thai Party win the election and make the former Prime Minister Thaksin Shinawatra stay in power. Normally, when the politicians were in power, they would like to maintain their power as long as possible. Therefore, the maintenance of popularity in order to keep the bastion and support from people was highly significant.

3. Social Consequence

The social consequence could be either a positive or negative pact. For the positive impact, the populist policies had left up the quality of life and the status in the society of the poor such as agriculturists and laborers. The Thai Rak Thai Party, therefore, used the populist policies to build up its bastion successfully, while other political parties imitated The Thai Rak Thai Party and proposed the policies that particularly aimed at these two groups of people. As a result, the poor were helped and paid more attention. For the drawback, the populist policies had weakened the society because the people would lack self-development and self-reliance; they just waited for the assist of the government. The main cause of the problems was mainly from the politicians who desired to have the support and immediate political victory. Hence, the populist policies were carelessly used, without any readiness and providing understanding to the people before implementing. Many projects just seemed like exchanges the budget with votes and creating the perception of waiting for help from the government as a receiver, for example, the Village and Urban Fund Project, the Bank of People Project, and the Moratorium for Smallholder Agriculturists Project. In fact these projects could probably enable opportunities for investment, increasing more income, reducing expenses, and building up learning in financial management in a community. However, in practice, those projects were implemented without



providing any knowledge for money management, and when the people easily received the money from the government, they spent carelessly. When money was run out, they just made a loan that caused a debt and a new problem.

Methodologies

The population of this survey research was 2,153,023 people settled in four southern border provinces: Yala, Narathiwat, Pattani, and Songkhla (Office of The Election Commission of Thailand, 2014). The samples, however, were 400 voters who were randomized by the Yamane formulation (Yamane, 1973) with the reliability at 95 percent. The proportion of voters was conducted by the Proportionate Stratified Random Sampling (Vanitbancha, 2007) as the following numbers: Yala = 59, Narathiwat = 80, Pattani = 78, and Songkhla = 183.

A set of questionnaires created by the researcher was used to collect the data, complying through reviewing literatures, related researches, designing, and reliability testing. Then, the research tool was designed into a format of open-ended questions and closed-ended questions.

To assess the quality of a set of questionnaires, the content validity, and accuracy analysis, use of language and questions correlation were examined by 5 experts by rating the weight of the relation between the objectives and the designed questions (Srisaard, 2002). The results indicated that all items in the questionnaire reached higher than 0.5; that was, the quality was between 0.6-1.0. However, the experts suggested improving the use of the language. The pilot test was conducted with 50 samples in Songkhla Province as to check out the reliability of the questionnaire through Cronbach's alpha coefficient (α). The result of the pilot test pointed out that the questionnaire had the values between $0 < \alpha < 1$. This meant the set of questionnaires had high reliability. When focusing on the issues of populist policies, policies implementation, and future effects on the nation, it was found out that the set of questionnaires had the reliability at 0.88.

The researcher collected the data throughout eight months from April 2015 to November 2015 by spending two months in each province until the samples were reached up at the total of 400.

SPSS for Windows (Statistical Package for Social Science) was used to analyze the data on the following points:

1. To analyze individual statuses: ages, careers, levels of education through the frequency and percentage
2. To analyze the opinions of voters in southern border provinces towards populism on the issues of populist policies, policies implementation, and future effects on the nation through the mean and standard deviation.



3. To analyze and compare the differences of average results of opinions of voters in southern border provinces towards the populism on the issues of populist policies, policies implementation, future effects on the nation, and individual statuses varied by two independent groups through T-test and One-way ANOVA.

Five-level rating scales of opinions of voters in southern border provinces towards populism on the issues of populist policies, policies implementation, and future effects on the nation were the following levels:

Strongly true	5 points
True	4 points
Uncertain	3 points
False	2 points
Strongly false	1 point

The ranges of criteria set up by the researchers were the following rates:

5	4.21 – 5.00 = Strongly true
4	3.41 – 4.20 = True
3	2.61 – 3.40 = Uncertain
2	1.81 – 2.60 = False
1	1.00 – 1.80 = Strongly false

Findings

In this study, the researchers collected the data from the voters in Yala, Narathiwat, Pattani, and Songkhla Provinces. The obtained data on general information of the participants, the opinions towards populism, the opinions towards populist policies, the implementation, and the future effects on the nation were analyzed and compared varied by the ranges of ages, careers, and levels of education as illustrated on Table 1-3.

1. General information of participants

Table 1: Frequency and percentage

General information	Numbers	Percentage
1. Ages		
18 - 25 years old	36	9.0
26 – 30 years old	70	17.5
31 – 35 years old	61	15.3
36 – 40 years old	63	15.8
41 – 45 years old	49	12.3



General information	Numbers	Percentage
46 – 50 years old	52	13.0
51 – 55 years old	37	9.3
56 – 60 years old	15	3.8
Upper 60 years old	17	4.3
2. Careers		
Freelancers/Staff	114	28.5
Agriculturer	81	20.3
Traders/own business	102	25.5
Government officers/Enterprise	62	15.5
others	41	10.3
3. Levels of education		
Primary schools and lower	48	12.0
Junior high school or equal to	54	13.5
Senior high school or equal to	71	17.8
High vocational or diploma	80	20.0
Bachelor degree	122	30.5
Higher than bachelor degree	25	6.3

The study on the general statuses of participants was found out that most voters in southern border provinces were between 26-30 years old at 17.5 percent, followed by 36-40 years old at 15.8 percent, 31-35 years old at 15.3 percent, 46-50 years old at 13.0 percent, 41-45 years old at 12.3 percent, 51-55 years old at 9.3 percent, 18 - 25 years old at 9.0 percent, upper 60 years old at 4.3 percent, and 56 – 60 years old at 3.8 percent. Most of them were freelancers/staff at 28.5 percent, followed by traders/ own business at 25.5 percent, agriculturists at 20.3 percent, government officers/enterprise at 15.5 percent, and others at 10.3 percent. And most of them had a bachelor degree at 30.5 percent, followed by high vocational or diploma or equal to at 20.0 percent, senior high school or equal to at 17.8 percent, junior high school or equal to at 13.5 percent, primary schools and lower at 12.0 percent, and higher than bachelor degree at 6.3 percent.



2. The overall picture of opinions of people in southern border provinces towards populism was shown on Table 2.

Table 2: Opinions of people in southern border provinces towards populism

Populism	$\bar{X}$	S.D.	Levels of opinions
Populist policy	3.24	0.64	uncertain
Implementation	3.17	0.70	uncertain
Future effects on the nation	3.95	0.83	true
Total	3.45	0.72	uncertain

The information of Table 2 demonstrated that the voters in southern border provinces had the uncertain level of opinions towards the populism at ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.72). Separately, the opinions towards the future effects of populism on the nation was at the “true” level at ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.83), while the opinions towards the policies and implementation were at the uncertain level at ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 0.64) and ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 0.70) respectively.

3. The comparison of opinions of the voters on the populist policies and the implementation, and the future effects on the nation varied by ages, careers and levels of education was shown on Table 3.

Table 3: The comparison of opinions of the voters on policies and the implementation, and the future effects on the nation varied by ages, careers and levels of education

	Ages		Careers		Levels of education	
	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
Populist policies	1.285	0.250	9.046	0.000**	1.053	0.386
Implementation	0.507	0.851	5.945	0.000**	0.844	0.519
Effects on the nation	0.788	0.614	1.173	0.322	4.476	0.001**

* statically significant at 0.05

** statically significant at 0.01

From the figures on Table 3, (1) it was found out that the voters in the southern border provinces with different ages had different opinions towards the populist policies, the implementation, and the future effects on the nation statically significant. (2) The voters in the southern border provinces with different careers had different opinions towards the populist policies and implementation statically significant at 0.01, while the future effects on the nation were indifferent. (3) The



voters in the southern border provinces with different levels of education had different opinions towards the future effects on the nation statically significant at 0.01; whereas, the opinions towards the populist policies were insignificantly different.

Summary and Interpretation

From the study on the populism in the southern border provinces, the researcher found that the comparison between the voters with different ages and levels of education was insignificantly different, accorded to Voravan's study (Tanyasanchai, 2004). She conducted a study on "The Sustainable Development towards Populism: A Case Study of Senior Students of Kasetsart University", and she discovered that people with different personal statuses had different opinions towards the populism insignificantly different. However, due to having the positive opinions towards the populist policies, which stimulated the economy of the grass roots, the policies enabled Thailand to have more stability and the long term growth. Besides these, the populist policies which were based on the needs of people would help reduce poverty, build up opportunities, increase incomes, and encourage people to participate and have local self-reliance.

Suggestions

1. Suggestions for utilization

Government units such as the Ministry of Finance, the Ministry of Commerce, and political parties were able to utilize the results of this study in terms of policies and implementation as the following issues:

1.1 The populist policies had to be emphasized on the benefits of majority, helping the grass roots to escape from poverty, returning benefits from paying taxes, reducing domestic expenses, building opportunities for people to fully use their potentials and asset, reducing gaps between the rich and poor, and being beneficial to people concretely.

1.2 Implementing populist policies, the government had to have disciplines and steps for sharing benefits to people fairly and following up the implementation of the policies systematically in order to prevent the corruption by formulating more practical implementation and as a public policy in accordance with the democratic system of the country.

2. Suggestions for further studies

Researchers had to take the model of this study to further studies on different groups of population in each regional area of Thailand, for example, voters in the North, Central, East, and West; and made the comparison with the results of this study.

Acknowledgement

This study was fully supported by the research budget of Hatyai University.



References

- Boonmarat, Wissanu. (2006). *Thai Education in Globalization*. Mathichon Newspaper.
- Laothamatas, Anek. (2006). *Thaksina –Populism*. Bangkok: Mathichon.
- Office of the Election Commission of Thailand. (2014). *Numbers of Voters*, Retrieved December 20, 2014, from <http://www.ect.go.th/th/>
- Phipatseritham, Nantavut. (2008). Factors Affected the Emergence of Populism in Thailand. *Thammasat Economic Journal*, 26(3), pp.22-25.
- Robert, K. (2003). *Populism and democracy in Latin America*. Retrieved May 3, 2014, from <http://www.ciaonet.org/conf/car30g.pdf>.
- Sangpong, Rahu. (2014). *The Comparison of Populist Policies between the Thai Rak Thai Party and the Democrat Party and Governing*. Retrieved November 15, 2014, from http://rahas2012.blogspot.com/2012/09/blog-post_16.html
- Srisaard, Boonchum. (2002). *Introdction to Research*. (7th ed.). Bangkok: Sureeviyasarn.
- Tanyasanchai, Vorawon (2004). *The Sustainable Development towards Populism: A Case Study of Senior Students of Kasetsart University*. Thesis of Master of Arts, (Political Science). Bangkok: Graduate School, Kasetsart University.
- Vanitbancha, Kanlaya (2007). *Statistics Analysis. Statistics for Administration and Research*. (10th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Yamane, T. (1973). *Statistics and introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.



ความต้องการบริการสาธารณะของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล :

ข้อเสนอการกระจายอำนาจจากล่างขึ้นบน

อิริวัฒน์ อุดมก้านตง*

อลงกรณ์ อรรคแสง**

(วันรับบทความ : 4 พฤศจิกายน 2560 /วันแก้ไขบทความ : 5 มกราคม 2561 /วันตอบรับบทความ : 22 มกราคม 2561)

บทคัดย่อ

การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่าเกิดจากการที่ส่วนกลางกระจายอำนาจลงมาแบบบนลงล่าง (top down) คือให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะเพียงบางอย่าง จึงส่งผลทำให้ท้องถิ่นมีอำนาจไม่เต็มทีและส่งผลกระทบต่อการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน เพราะยังมีความกำกวม ความทับซ้อนของภารกิจ และความชัดเจนในการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถจัดทำบริการสาธารณะได้ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และยังไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม จึงทำให้การบริการสาธารณะที่ทำได้เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ผู้วิจัยจึงได้ทำงานวิจัยเล่มนี้ขึ้นเพื่อเป็นการมองปรากฏการณ์ในมุมกลับที่ต่างจากรัฐ คือ การจัดทำบริการสาธารณะควรให้ตัวของประชาชนเองสะท้อนว่าต้องการอะไร ในรูปแบบ “ความต้องการบริการสาธารณะจากล่างขึ้นบน” (bottom up) และนำมาวิเคราะห์ความเพียงพอของอำนาจและความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลคำนาดี และนำผลการวิจัยที่ได้รับจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้ส่วนกลางนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดกรอบนโยบาย ขอบข่ายอำนาจ และภารกิจในการจัดบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งมาจากการเก็บข้อมูล 2 ส่วน คือ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มีบริการสาธารณะที่ประชาชนอยากให้องค์การบริหารส่วนตำบลคำนาดี อำเภอโพธารอง จังหวัดราชบุรี เป็นผู้จัดทำทั้ง 7 ด้าน รวมจำนวน 43 ข้อย่อย และพบว่า ในประเด็นความต้องการดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลคำนาดีมีอำนาจหน้าที่พอเพียงในการจัดทำบริการสาธารณะ จำนวน 23 ข้อย่อย และมีอำนาจไม่พอเพียง จำนวน 20 ข้อย่อย

คำสำคัญ : ความทับซ้อนของภารกิจ / ความต้องการบริการสาธารณะจากล่างขึ้นบน / ขอบข่ายอำนาจ

* นิติระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำสาขารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) วิทยาลัยการเมือง การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม



People Demands on Public Services Provided by Sub-District Administrative Organizations: Recommendations for Decentralization from the Bottom

Atiwat Udomkantong^{*}

Alongkorn Akkasaeng^{**}

(Received Date : November 4, 2017, Revised Date : January 5, 2018, Accepted Date : January 22, 2018)

Abstract

It has been found that in Thailand in the past, decentralization in providing public services to sub-district administrative organizations has been partially giving the authority to local administrative organization. An overlapping of work tasks and responsible areas occurred, thus the organization cannot fully provide public services to people. This research aims to hear the voices of people in order to know their true demands on how they want the public services to be like. The researcher conducted in-depth interviews and distributed questionnaires to participants. The results of interviews and questionnaires were analyzed to further make policy recommendations to the central state organization. This could be a part to indicate the policy framework, power scope, and the work tasks to provide public services of sub-district administrative organization in a clearer picture. The result found that public services that people demands Khamnadee sub-district administrative organization in Phonthong district, Roi-Et province to do can be listed in 7 categories (in total of 43 sections). Khamnadee sub-district administrative organization can only provide 23 public service sections but its power was still insufficient lacks in providing 20 other public service sections.

Keywords: Overlapping of Work Tasks/ Policy Recommendation/ Power Scope

^{*} Student, Master of Political Science (Politics), College of Politics and Governance, Mahasarakham University

^{**} Assistant Professor, PhD, Lecturer in Political Science (Politics), College of Politics and Governance, Mahasarakham University



บทนำ

หลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวทางในการเพิ่มอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงของการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยที่ผ่านมาพบว่า เกิดจากการที่ส่วนกลางกระจายอำนาจลงมาอย่างค่อยเป็นค่อยไป คือ “มีการขยักอำนาจเอาไว้” เพราะฉะนั้นท้องถิ่นก็ได้อำนาจไม่เต็มที่และท้องถิ่นไม่สามารถจัดการหลายเรื่องได้ (ธนศรัญ เจริญเมือง, 2554) อำนาจการดำเนินงานจึงไม่เพียงพอและเกิดความไม่ชัดเจนในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน และอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจและถูกมองข้ามมาตลอด คือ การกำหนดนโยบายหรือการถ่ายโอนภารกิจในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนจากส่วนกลางสู่องค์กรบริหารส่วนตำบลไม่ได้เกิดจากความต้องการบริการสาธารณะที่มาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ เพราะการกำหนดนโยบายหรือการถ่ายโอนภารกิจในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนจะเป็นลักษณะบนลงล่าง (top down) ซึ่งบริการสาธารณะบางประการอาจไม่ใช่สิ่งที่ประชาชนมีความต้องการก็เป็นได้

ผู้วิจัยจึงได้ทำงานวิจัยเล่มนี้ขึ้นเพื่อเป็นการมองปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในมุมกลับที่ต่างจากรัฐ ด้วยพื้นฐานแนวคิดที่ว่า หากจะทำให้หลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบลในเรื่องของการจัดบริการสาธารณะเกิดประโยชน์สูงสุดและตรงต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ฉะนั้นการจัดทำบริการสาธารณะต้องมีการดำเนินการในรูปแบบใหม่ คือ ให้อำนาจประชาชนเองสะท้อนว่าต้องการรับบริการสาธารณะอะไรและในรูปแบบไหนในลักษณะล่างขึ้นบน (bottom up) เพื่อสะท้อนปรากฏการณ์ที่ถูกมองข้ามมาอย่างยาวนานและเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้รัฐนำไปปรับปรุง แก้ไข การกำหนดนโยบาย และภารกิจการจัดทำบริการสาธารณะที่มองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเป็นที่ตั้งเสมอ และประชาชนเองก็ต้องมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน “ในฐานะผู้มีส่วนได้เสีย” และรัฐต้องมีการให้อำนาจอย่างเพียงพอให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยอิงตามบริบทของชุมชนหรือให้ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ของตนได้อย่างเต็มที่เช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการบริการสาธารณะที่แท้จริงของประชาชนที่อยากให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดทำ
2. เพื่อศึกษาความเพียงพอของอำนาจในการตอบสนองความต้องการของประชาชนขององค์กรบริหารส่วนตำบล



ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การวิจัยในครั้งนี้ คือ หมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคำนาดี อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 13 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) บ้านคำนาดี 2) บ้านหนองขอนแก่น 3) บ้านราษฎร์ดำเนิน หมู่ที่ 3 4) บ้านดงมัน 5) บ้านคำบัวโน 6) บ้านชุมแสงชัย 7) บ้านบัว 8) บ้านปากช่อง 9) บ้านลาดค้อ 10) บ้านบึงงาม 11) บ้านสุขสมบูรณ์ 12) บ้านราษฎร์ดำเนิน หมู่ที่ 12 13) บ้านบัว

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายจำนวน 30 คน (ผู้ให้ข้อมูล คือ ตัวแทนประชากรของแต่ละหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือก โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 3 หมู่บ้าน ละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน ซึ่งได้แก่ 1) บ้านชุมแสงชัย 2) บ้านราษฎร์ดำเนิน หมู่ที่ 3 3) บ้านปากช่อง) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกถึงความต้องการบริการสาธารณะด้านต่างๆ ของประชาชนที่ต้องให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดำเนินการ

หลังจากผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกและได้ทำการสรุปประมวลผลความต้องการบริการสาธารณะทั้งหมดแล้วพัฒนาเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการแจกประชาชนกลุ่มตัวอย่างในท้องถิ่นในวงกว้าง จำนวน 360 คน (กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล คำนาดี อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 13 หมู่บ้าน ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป) เพื่อให้ได้ข้อมูลความต้องการของประชาชนในวงกว้างขึ้นและทำให้ผลการศึกษามีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

3. ขอบเขตด้านเนื้อหาผู้วิจัยได้จัดกลุ่มของบริการสาธารณะออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน
- 2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต
- 3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 4) ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว
- 5) ด้านการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
- 6) ด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 7) ด้านอื่นๆ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย คือ เดือน ตุลาคม 2559 – เดือน กันยายน 2560



ผลการวิจัย

1. ความต้องการบริการสาธารณะที่แท้จริงของประชาชนที่อยากให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดทำ

การจัดบริการสาธารณะในท้องถิ่น เป็นหน้าที่โดยตรงขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้บริการกับประชาชนที่เป็นผู้รับบริการ ซึ่งต้องทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจในการได้รับการบริการสูงสุด อีกทั้งคุณภาพของการจัดบริการสาธารณะที่ดี ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนส่วนรวม เพราะการจัดทำบริการสาธารณะให้เกิดประโยชน์โดยแท้จริง ต้องรับทราบความต้องการความต้องการบริการสาธารณะของประชาชนเสียก่อน โดยให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลและจากการแจกแบบสอบถาม เพื่อให้ครอบคลุมผลการศึกษาคอบทุกมิติอย่างรอบด้าน ซึ่งมีรายละเอียดของผลการสัมภาษณ์และจากการแจกแบบสอบถามในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการบริการสาธารณะในด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค ไฟฟ้าที่ยังไม่ทั่วถึงรอบหมู่บ้าน และการปรับปรุง ซ่อมแซม จัดสร้างถนน ที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้หน่วยงานอื่นเป็นผู้ปรับปรุง ซ่อมแซม และจัดสร้างถนนที่ได้มาตรฐานแทนองค์การบริหารส่วนตำบล และมีผลจากการแจกแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความต้องการบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ความต้องการบริการสาธารณะ	ต้องการ (คน)	ไม่ต้องการ (คน)
1. ดูแลและจัดการระบบน้ำประปาในหมู่บ้านให้มีความสะอาด และได้มาตรฐาน สามารถนำมาใช้อุปโภคบริโภคได้	360 (คิดเป็น 100%)	-
2. ติดตั้งไฟฟ้าให้ทั่วถึงตามความต้องการใช้ของประชาชน และระบบส่องสว่างตามจุดเสี่ยงรอบหมู่บ้าน	360 (คิดเป็น 100%)	-
3. จัดทำ ดูแล บำรุงรักษาถนน โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้น	-	360 (คิดเป็น 100%)

1.2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต

ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า งานส่งเสริมคุณภาพชีวิตนั้น ประชาชนมีความต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีการขับเคลื่อนและจัดทำอย่างเป็นรูปธรรม ประเด็นที่สำคัญมากที่สุดคือ



ส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ จัดการศึกษาอย่างเหมาะสม จัดสิ่งทีเื้อื่อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชน ส่งเสริมการออกกำลังกายและสถานที่ออกกำลังกายอย่างเพียงพอ ได้รับการบริการและการรักษาพยาบาลที่ได้มาตรฐาน การเงินการธนาคารที่เข้าถึงประชาชน ในเรื่องเงินอุดหนุนเบี้ยยังชีพคนชราเพิ่มเติม นั้น ส่วนใหญ่ยังเห็นควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลจัดตั้งงบประมาณอุดหนุนเพิ่มเติมตามความเหมาะสม และมีผลจากการแจกแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความต้องการบริการสาธารณะด้านงานส่งเสริมสุขภาพ

ความต้องการบริการสาธารณะ	ต้องการ (คน)	ไม่ต้องการ (คน)
1. ลดจำนวนผู้ว่างงานในชุมชน และยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชนให้ดีขึ้น	360 (คิดเป็น 100%)	-
2. จัดตั้งศูนย์การศึกษาอนุบาลและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในชุมชน	360 (คิดเป็น 100%)	-
3. จัดสรรเงินอุดหนุนเบี้ยยังชีพคนชราเพิ่มเติมจากที่รัฐจัดสรรให้	326 (คิดเป็น 90.5%)	34 (คิดเป็น 9.5%)
4. ส่งเสริมการออกกำลังกาย และจัดให้มีสถานที่ออกกำลังกายในชุมชน	360 (คิดเป็น 100%)	-
5. ประสานงานธนาคารให้นำตู้ ATM มาติดตั้งไว้ในแต่ละชุมชน	356 (คิดเป็น 98.8%)	4 (คิดเป็น 1.2%)
6. จัดตั้งศูนย์อินเทอร์เน็ตในชุมชน และห้องสมุดชุมชน	355 (คิดเป็น 98.6%)	5 (คิดเป็น 1.4%)
7. ยกระดับการรักษาพยาบาลและการให้บริการของ รพ.สต. ให้ได้มาตรฐาน	360 (คิดเป็น 100%)	-
8. จัดทำสวนสาธารณะในชุมชนมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างเป็นระบบ	360 (คิดเป็น 100%)	-

1.3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย

ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น มีมาตรการจัดการกับปัญหาในเชิงรุก เพื่อให้สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เนื่องด้วยบริบทแวดล้อม



ของหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดีอยู่ห่างกันค่อนข้างมากพอสมควรทำให้เส้นทางค่อนข้างเปลี่ยว อีกทั้งอำนวยความสะดวกในการขอใบอนุญาตต่างๆ งานทะเบียนราษฎร์ และการทำประชาคม ซึ่งถือเป็นเวทีในการเสนอความต้องการของชุมชนและยังสามารถสะท้อนปัญหาในชุมชนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเร็ว และมีผลจากการแจกแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ความต้องการบริการสาธารณะด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย

ความต้องการบริการสาธารณะ	ต้องการ (คน)	ไม่ต้องการ (คน)
1. มีมาตรการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรม การลักขโมย ทะเลาะวิวาทยาเสพติด การลักลอบเล่นการพนัน ร่วมกับหน่วยงานภายนอกอย่างจริงจัง	360 (คิดเป็น 100%)	-
2. เป็นหน่วยงานที่ให้บริการเรื่องการขอใบอนุญาต เช่น จัดตั้งปั้มน้ำมัน โรงสี โรงฆ่าสัตว์ จำหน่ายปุ๋ย สุรา บุหรี่ เป็นต้น	360 (คิดเป็น 100%)	-
3. เป็นหน่วยงานที่ให้บริการเรื่องงานทำบัตรประจำตัวประชาชน ใบอนุญาตขับขี่ แจ้งเกิด แจ้งตาย จดทะเบียนสมรส เป็นต้น	360 (คิดเป็น 100%)	-
4. จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือฉุกเฉินและเงินอุดหนุนเยียวกรณีเกิดภัยพิบัติ	360 (คิดเป็น 100%)	-
5. ทำประชาคมอย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง เพื่อลงพื้นที่รับฟังปัญหาให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในฐานะผู้มีส่วนได้เสีย	360 (คิดเป็น 100%)	-

1.4) ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว

ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีความต้องการสร้างรายได้และมีอาชีพเสริม นอกเหนือจากอาชีพเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก มีความต้องการลงทุนทำธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจครอบครัวเรือน ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีความอยู่ดี กินดี มีรายได้จุนเจือครอบครัวอย่างเพียงพอ และลดการเดินทางออกไปทำงานต่างจังหวัดของคนในชุมชน ซึ่งส่งผลต่อสถาบันครอบครัวและความอบอุ่นในครอบครัวโดยตรง และมีผลจากการแจกแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ความต้องการบริการสาธารณะด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว

ความต้องการบริการสาธารณะ	ต้องการ (คน)	ไม่ต้องการ (คน)
1. ส่งเสริมการฝึกอาชีพและสนับสนุนกลุ่มอาชีพในชุมชนให้เติบโตและ สร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง	360 (คิดเป็น 100%)	-
2. ส่งเสริมธุรกิจชุมชนและให้คำปรึกษาในการพัฒนาธุรกิจ เช่น สหกรณ์ ร้านค้า ปั้มน้ำมัน โรงสี ฟาร์มปศุสัตว์ ร้านอาหาร เป็นต้น	360 (คิดเป็น 100%)	-



ความต้องการบริการสาธารณะ	ต้องการ (คน)	ไม่ต้องการ (คน)
3. จัดอบรมวิธีการแปรรูปผลผลิต การเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยการเชิญวิทยากร มาให้ความรู้ในแต่ละชุมชน	360 (คิดเป็น 100%)	-
4. หาดตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ และผลิตผลการเกษตรของชุมชน	360 (คิดเป็น 100%)	-
5. จัดตั้งกองทุนกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพให้แก่ผู้สนใจและกลุ่มอาชีพต่างๆ	360 (คิดเป็น 100%)	-

1.5) ด้านการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลควบคุมและจัดการผู้กระทำผิดด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันประชาชนที่ทำอาชีพเกษตรกรรม เช่น ไร่อ้อย นิยมเผาใบเพื่อให้ง่ายต่อการตัดทำให้เศษเถ้าจากการเผาไหม้ลอยฟุ้งในอากาศไปตกในบ่อน้ำ แม่น้ำ ลำธาร ควันท่อที่ปะปนมาในอากาศยังเป็นอันตรายต่อร่างกายของคนในชุมชน ต้องให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการเก็บ คัดแยก และกำจัดขยะอย่างถูกวิธีแทนการเผาทำลาย ส่งเสริมให้ชาวบ้านทำเกษตรแบบปลอดสารเคมี และมีแผนการบริหารจัดการน้ำที่ดี ควรมีบ่อเก็บน้ำในทุกชุมชนและหาวิธีการ ดึงน้ำจากบ่อน้ำธรรมชาติเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำในแต่ละชุมชน และมีผลจากการแจกแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ความต้องการบริการสาธารณะด้านการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ความต้องการบริการสาธารณะ	ต้องการ (คน)	ไม่ต้องการ (คน)
1. บังคับใช้กฎหมายต่อผู้บุกรุกและลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและรณรงค์การปลูกต้นไม้และการรักษาป่า	360 (คิดเป็น 100%)	-
2. จัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เช่น ปัญหา ควันท่อ น้ำเสีย ลดปริมาณขยะและส่งเสริมการคัดแยกขยะ และมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน	360 (คิดเป็น 100%)	-
3. ส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี เพื่อป้องกันดินเสื่อมสภาพ	360 (คิดเป็น 100%)	-
4. ทำแผนบริหารจัดการน้ำ ฝายกักเก็บน้ำ บ่อน้ำธรรมชาติ มีแผนรองรับปัญหาภัยแล้ง และมาตรการช่วยเหลือเยียวยาอย่างชัดเจน	360 (คิดเป็น 100%)	-



1.6) ด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาอุดหนุน ช่วยเหลือ กิจกรรมและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้ครบทุกด้าน ทั้งในเรื่องงบประมาณ สิ่งของ เป็นต้น และต้องการให้บูรณะซ่อมแซมโบราณสถาน วัด ที่ชำรุดทรุดโทรม ซึ่งที่ผ่านมางบประมาณที่ใช้เป็นงบประมาณของชุมชนและเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเท่านั้น และมีผลจากการแจกแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ความต้องการบริการสาธารณะด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความต้องการบริการสาธารณะ	ต้องการ (คน)	ไม่ต้องการ (คน)
1. ส่งเสริมกิจกรรมด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม วันสำคัญทางศาสนา งานบุญ ประเพณีชุมชน เช่น วัสดุอุปกรณ์ สิ่งของ และงบประมาณ เป็นต้น	360 (คิดเป็น 100%)	-
2. จัดสรรงบประมาณในการดูแล ซ่อมแซม บูรณะ วัดและโบราณสถานที่ชำรุดทรุดโทรม	360 (คิดเป็น 100%)	-

1.7) ด้านอื่นๆ

ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนจะเน้นไปที่วิสัยทัศน์และความโปร่งใสในการทำงานของผู้นำชุมชน ซึ่งคนในชุมชนไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบกระบวนการทำงานได้ ซึ่งจะทำให้บริการสาธารณะนั้นเกิดการยอมรับจากประชาชน และการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบ เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันผ่านหอกระจายข่าวของชุมชน และการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารในชุมชน และมีผลจากการแจกแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ความต้องการบริการสาธารณะด้านอื่นๆ

ความต้องการบริการสาธารณะ	ต้องการ (คน)	ไม่ต้องการ (คน)
1. ควบคุมดูแลการทำงานของผู้นำชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันการทุจริตและเกิดความโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ มีวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน และมีการตรวจสอบการบริหารเงินในชุมชนเป็นระยะ	360 (คิดเป็น 100%)	-
2. สร้างสมรรถนะและวิสัยทัศน์นักพัฒนาให้แก่ผู้นำชุมชน รวมทั้งหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี การบริหารและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและสังคมภายนอก	360 (คิดเป็น 100%)	-
3. จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และเผยแพร่ให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบ	360 (คิดเป็น 100%)	-



จากผลการนำเสนอข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดี ต้องพัฒนาระบบบริการสาธารณะให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการส่วนรวมของประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ที่สำคัญคือ จะต้องใช้กรอบแนวความคิดของการเป็นเมืองที่น่าอยู่และยั่งยืน คือ มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และคุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การเน้นหลักการของการให้บริการสาธารณะ อันได้แก่ “ความเท่าเทียม ความเพียงพอ ความต่อเนื่อง และความโปร่งใสยุติธรรม สามารถตรวจสอบได้” ซึ่งหลักการเหล่านี้ยังสามารถนำไปใช้ในการวัดความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการสาธารณะได้ด้วยเช่นกัน

การที่จะสามารถวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนได้อย่างถ่องแท้ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ แต่สิ่งที่สำคัญคือ องค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดีมีความได้เปรียบในเชิงพื้นที่ด้วยเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาและความต้องการประชาชนมากกว่าราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังนั้นจึงสามารถที่จะมองและวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการได้อย่างตรงจุด ถูกต้อง และครอบคลุม และเมื่อมองเห็นสภาพปัญหาและความต้องการได้อย่างถูกต้องก็จะสามารถวิเคราะห์ทางเลือกอันเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างสอดคล้อง สมดุล และกลมกลืนกับบริบทชุมชน

นอกจากนี้ กระบวนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดี ควรเน้นและให้ความสำคัญกับกระบวนการทำประชาคมมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นกระบวนการที่เป็นฐานหนุนสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น เกิดการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับการจัดบริการสาธารณะนั้น เพราะประชาชนถือว่าพวกเขามีส่วนในบริการสาธารณะ และถือเป็นมิติใหม่ของการจัดบริการสาธารณะที่อาจนำมาสู่การปรับปรุงการจัดบริการสาธารณะในท้องถิ่น ก็เป็นไปได้ ซึ่งเงื่อนไขแห่งความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดีขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้นำที่เข้ามาทำหน้าที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม ระบบการวางแผน การใช้สารสนเทศการเรียนรู้ โดยการเกื้อหนุนในระบบซึ่งกันและกันร่วมกับประชาชน เน้นการจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพคุ้มค่ากับเงินที่ลงทุนไปมุ่งที่ประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด เพราะการจัดบริการสาธารณะถือเป็นหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน และที่สำคัญต้องเป็นการดำเนินการที่ไม่มุ่งหวังกำไรแต่อย่างใด หากกระทำเช่นนี้ได้จะเป็นการลดมุมมองในด้านลบของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดีได้ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้สามารถเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนนั่นเอง

2. ความเพียงพอของอำนาจในการตอบสนองความต้องการของประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มีบริการสาธารณะที่ประชาชนอยากให้องค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดี อำเภอนาทอง



จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นผู้จัดทำทั้ง 7 ด้าน รวมจำนวน 43 ข้อย่อย และพบว่า ในประเด็นความต้องการดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลคานาดีมีอำนาจหน้าที่เพียงพอในการจัดทำบริการสาธารณะจำนวน 23 ข้อย่อย และมีอำนาจไม่พอเพียง จำนวน 20 ข้อย่อย ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ประเด็นความต้องการบริการสาธารณะของประชาชน

ประเด็นความต้องการบริการสาธารณะของประชาชน	สรุปผลความเพียงพอของอำนาจ
ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	
1. ดำเนินการแก้ไข ซ่อมแซม ปรับปรุงถนนทางเข้าหมู่บ้าน ถนนทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ทางเข้าอำเภอ หรือถนนภายในหมู่บ้านให้มีมาตรฐาน สามารถสัญจรไปมาได้อย่างปลอดภัย	มีอำนาจเพียงพอ
2. จัดการน้ำประปาที่ไม่ค่อยสะอาด อีกทั้งค่าน้ำที่เก็บอยู่ในปัจจุบันไม่คุ้มค่ากับคุณภาพน้ำที่ได้รับ ค่าน้ำที่เก็บไปไม่เอามาพัฒนาระบบน้ำของหมู่บ้าน	มีอำนาจเพียงพอ
3. จัดทำระบบไฟฟ้าในหมู่บ้าน และในพื้นที่ทำการเกษตรให้ครอบคลุมความต้องการใช้	มีอำนาจไม่เพียงพอ
ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต	
มีหน่วยงานย่อยภายใน อบต. ที่ให้บริการเรื่องการขอใบอนุญาต เช่น จัดตั้งปั้มน้ำมัน โรงสี โรงฆ่าสัตว์ จำหน่ายปุ๋ย สุรา บุหรี่ เป็นต้น	
4. การขออนุญาตจัดตั้งปั้มน้ำมันขนาดเล็ก (ตู้น้ำมันหยอดเหรียญแบบอัตโนมัติ) ให้แก่ผู้ประกอบการขององค์การบริหารส่วนตำบลได้	มีอำนาจเพียงพอ
5. การขออนุญาตจัดตั้งสถานบริการน้ำมันที่มีขนาดใหญ่ ผู้ประกอบกิจการยื่นขอจดทะเบียนเป็นผู้ค้าน้ำมัน โดยยื่นเอกสารที่สำนักงานพลังงานจังหวัด และเมื่อได้รับอนุญาตแล้วต้องบันทึกข้อมูลลงในระบบฐานข้อมูลกรมธุรกิจพลังงานกระทรวงพลังงาน	มีอำนาจไม่เพียงพอ
6. การขออนุญาตจัดตั้งโรงสีขนาดเล็ก สามารถขออนุญาตจากองค์การบริหารส่วนตำบลได้	มีอำนาจเพียงพอ
7. การขออนุญาตจัดตั้งโรงสีขนาดใหญ่ ที่มีกำลังเครื่องจักร (กำลังมอเตอร์ทั้งหมดในโรงสี) มากกว่า 50 แรงม้า ต้องขออนุญาตอุตสาหกรรมจังหวัด และออกใบประกอบกิจการ (ทะเบียนพาณิชย์) ให้โดยกระทรวงพาณิชย์	มีอำนาจไม่เพียงพอ
8. การขออนุญาตจัดตั้งโรงฆ่าสัตว์ เป็นอำนาจของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดในพื้นที่	มีอำนาจไม่เพียงพอ
9. การขออนุญาตจำหน่ายปุ๋ย ผู้ประกอบกิจการสามารถยื่นคำร้องที่สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ตั้งกิจการ	มีอำนาจไม่เพียงพอ



ประเด็นความต้องการบริการสาธารณะของประชาชน	สรุปผลความ เพียงพอของ อำนาจ
10. การขอใบอนุญาตจำหน่ายสุรา บุหรี่ เป็นอำนาจของกรมสรรพสามิตหรือสำนักงานสรรพสามิตจังหวัด	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
การให้บริการทำบัตรประจำตัวประชาชน ใบอนุญาต ขับขี่ แฉ่งเกิด แฉ่งตาย จดทะเบียนสมรส เป็นต้น	
11. การทำบัตรประชาชน เป็นอำนาจหน้าที่ของงานทะเบียนบัตรประชาชนของอำเภอหรือเทศบาลที่มีหน้าที่ในการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ประวัติส่วนตัว ลายนิ้วมือ เป็นต้น อีกทั้งความพร้อมในเรื่องระบบฐานข้อมูล อุปกรณ์ถ่ายภาพ และเครื่องพิมพ์บัตร	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
12. การออกใบอนุญาตขับขี่ เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการขนส่งทางบก สำนักงานขนส่งประจำจังหวัด และสำนักงานขนส่งประจำอำเภอ เพราะมีระเบียบของกรมการขนส่งทางบกระบุเอาไว้อย่างชัดเจน เกี่ยวกับมาตรฐานของข้อสอบทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
13. การแจ้งเกิด (ออกใบสูติบัตร) และการแจ้งตาย (ออกใบมรณะบัตร) เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานเทศบาลหรือที่ว่าการอำเภอ	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
14. การออกใบทะเบียนสมรส เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่หรือนายทะเบียน ณ ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักทะเบียนเขต	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
15. อยากให้มีตู้ ATM ในตำบลเพื่อให้สามารถกดเงินที่ลูกโอนมาให้ได้ โดยที่ไม่ต้องเข้าไปที่ตัวอำเภอ	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
16. จัดซื้ออุปกรณ์กีฬาให้คนในชุมชนยืมมาเล่น เพื่อเป็นการออกกำลังกาย อาจเก็บไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านหรือประธานเยาวชนก็ได้	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
17. มีสนามกีฬาให้คนในหมู่บ้านได้ออกกำลังกาย พวกลานแอโรบิกหรือในสวนสาธารณะชุมชนให้ชาวบ้านออกกำลังกาย	มีอำนาจเพียงพอ (แต่ขาด งบประมาณ)
18. มีสวัสดิการให้คนชราในหมู่บ้านนอกเหนือจากเบี้ยยังชีพที่รัฐบาลให้มา	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
19. ส่งเสริมวิถีชีวิตและยกระดับคุณภาพชีวิตในทุกด้าน เช่น หออาชีพเสริมและหางานให้	มีอำนาจเพียงพอ (แต่มีข้อจำกัด)
20. อยากให้ทำห้องสมุดและศูนย์ให้บริการอินเทอร์เน็ตชุมชน	มีอำนาจเพียงพอ
21. อยากให้มีหมอในชุมชนที่คอยให้การรักษาวេลเจ็บป่วย และพัฒนา รพ.สต. ให้มีมาตรฐานมากกว่านี้ เพราะไปหาที่ไรไม่สามารถรักษาได้	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
22. อยากให้เพิ่มรพพยาบาลให้มากกว่านี้ เพราะเวลาโทรเรียกจะมาช้า และมาถึงแล้วก็ช่วยเหลือได้ไม่ถูกต้องตามอาการ	มีอำนาจเพียงพอ



ประเด็นความต้องการบริการสาธารณะของประชาชน	สรุปผลความ เพียงพอของ อำนาจ
ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย	
23. ดูแลความปลอดภัยรอบหมู่บ้านในจุดอับบางจุดมีวัยรุ่นไปมั่วสุมกันปัญหายาเสพติด และการลักลอบเล่นการพนันในหมู่บ้านต่อต้านการแก้ไขอาจร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ตำรวจ	มีอำนาจเพียงพอ (แต่มีข้อจำกัด)
24. จัดเวรยามตรวจตามหมู่บ้าน หรือส่งเสริมให้หมู่บ้านดูแลตนเอง ซึ่งอาจทำให้คนที่ สัญจรไปมาเกิดอันตรายได้	มีอำนาจเพียงพอ
25. มีมาตรการและการบังคับใช้กฎหมายอาชญากรรมและการลักขโมยในชุมชน	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
26. จัดรถโดยสารรับ-ส่งระหว่างหมู่บ้านกับตัวอำเภอ และควบคุมมาตรฐานของรถ โดยสารรับ-ส่งนักเรียนให้มีความปลอดภัยมากกว่านี้ เพราะยังให้คนขึ้นป็นงบนหลังคารถ	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
27. จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือชาวบ้านเวลาเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทำการช่วยเหลืออย่าง รวดเร็ว และทันต่อความต้องการ	มีอำนาจเพียงพอ
28. จัดประชุมร่วมกับชุมชนเป็นประจำ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและรับทราบปัญหาที่ เกิดขึ้นแบบทันเหตุการณ์ หรือการจัดหน่วยเคลื่อนที่มารับฟังปัญหาหรือสิ่งที่ชาวบ้าน ต้องการบ้าง เพื่อที่เวลาจัดโครงการหรือสร้างอะไรจะเป็นสิ่งที่ชาวบ้านต้องการจริงๆ	มีอำนาจเพียงพอ
ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว	
29. หววิทยากรผู้มีความรู้มาอบรมให้ความรู้ต่อยอดผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม มีการจัดกิจกรรม ประกวดสินค้าระดับตำบล	มีอำนาจเพียงพอ (แต่มีข้อจำกัด)
30. ส่งเสริมงบประมาณสำหรับกลุ่มอาชีพ การทำความร่วมมือกับธนาคารในการปล่อยกู้	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
31. สร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการส่งเสริมการแปรรูป ฝึกอบรมให้ชุมชน และผลักดันสินค้าให้ เป็น OTOP ของหมู่บ้าน	มีอำนาจเพียงพอ (แต่มีข้อจำกัด)
32. ควรจัดหาพันธุ์สัตว์ให้ชาวบ้านได้เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย เช่น ปลา ไก่ เป็ด เป็นต้น	มีอำนาจเพียงพอ (แต่มีข้อจำกัด)
33. ให้การสนับสนุนโรงสีทั้งงบประมาณการส่งเสริมให้เป็นโรงสีชุมชน ข้าวที่มีมาตรฐาน และหาตลาดรองรับข้าว	มีอำนาจเพียงพอ (แต่มีข้อจำกัด)
ด้านการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม	
34. ควรมีการให้ความรู้ในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี ลดเผาขยะ เผาอ้อย ต้อง ควบคุมดูแลการทำลายป่าเพื่อสร้างที่ทำกิน	มีอำนาจเพียงพอ



ประเด็นความต้องการบริการสาธารณะของประชาชน	สรุปผลความ เพียงพอของ อำนาจ
35. บังคับใช้กฎหมายต่อผู้บุกรุกและลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างเด็ดขาด	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
36. จัดการวางแผน แก้ไข ปัญหาเรื่องการจัดการน้ำในการทำการเกษตรให้สามารถมีน้ำ ใช้ได้ตลอดทั้งปี	มีอำนาจเพียงพอ
37. ดูแลการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำไร่ไถนา ไร่มันสำปะหลัง เพราะฝนจะชะล้างเอาสารพิษ ลงมาในบ่อน้ำที่เอามาใช้ทำประปาหมู่บ้าน	มีอำนาจเพียงพอ
38. ควบคุมมลพิษทางอากาศทั้งควันไฟ และกลิ่นเหม็นต่างๆ เช่น ฟาร์มหมู และคอกวัว ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพราะจะทำให้เสียสุขภาพและเจ็บป่วย	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
ด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	
39. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม งานบุญประเพณีในชุมชนให้มากขึ้นและมี การสนับสนุนช่วยเหลือด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอทั้งสิ่งของและงบประมาณ	มีอำนาจไม่ เพียงพอ
40. ควรจัดสรรงบประมาณในการซ่อมแซมโบราณสถานในชุมชนเมื่อเกิดการผุพังอาทิ เช่น วัด โบสถ์ ให้สวยงามอยู่เสมอ	มีอำนาจเพียงพอ
ด้านอื่นๆ	
41. ควบคุมดูแลการทำงานของผู้นำชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันการทุจริต ให้ ประชาชนสามารถตรวจสอบได้และมีการตรวจสอบการบริหารเงินในชุมชน เป็นระยะ	มีอำนาจเพียงพอ (แต่มีข้อจำกัด)
42. สร้างสมรรถนะและวิสัยทัศน์ให้แก่ผู้นำชุมชนรวมทั้งหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและสังคมภายนอก	มีอำนาจเพียงพอ
43. ควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีความทัน ต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และเผยแพร่ให้ประชาชน ในชุมชนได้รับทราบ	มีอำนาจเพียงพอ

ผู้วิจัยเห็นว่า การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระบบราชการไทยยังคงเป็น
เรื่องที่ดีอยู่ แต่จะยังคงเป็นแบบนี้เรื่อยไป คือ เป็นการกระจายอำนาจแบบกว้างๆ ให้องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นมาแปลงนโยบายเป็นภารกิจกันเอง ซึ่งแท้ที่จริงแล้วเราไม่สามารถยึดเย็ดภารกิจ
การจัดทำบริการสาธารณะทุกอย่างที่ต้องลงไปให้องค์กรบริการส่วนตำบลได้ทั้งหมดซึ่งหากเป็น
เช่นนั้นแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทในการจัดทำบริการสาธารณะ
ของตนเองเสียใหม่ โดยอาจมุ่งเน้นไปที่งานที่สำคัญ และจัดทำบริการสาธารณะสิ่งนั้นให้ดีที่สุด
ส่วนงานด้านอื่นๆ องค์กรบริการส่วนตำบลอาจจะต้องลดบทบาทจากผู้รับผิดชอบโดยตรงมาเป็นการ
ร่วมจัดทำบริการสาธารณะกับหน่วยงานอื่นๆ ภายนอกหรือการเป็นผู้ประสานงานหรือให้องค์กร



หรือหน่วยงานอื่นจัดทำบริการสาธารณะแทน ด้วยความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้อำนาจในการจัดทำสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอยู่ไม่สามารถจัดการกับภารกิจที่มีเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัวได้

บทส่งท้าย : ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่ส่วนกลางเพื่อนำไปสู่การกระจายอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่

ปรากฏการณ์ที่เป็นผลพวงของการกระจายอำนาจแบบบนลงล่าง (top down) ในเรื่องการจัดบริการสาธารณะที่เกิดขึ้นจริงอยู่ในปัจจุบันไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่และยังเป็นวาทกรรมที่ครอบงำระบบการกระจายอำนาจของไทยมาอย่างยาวนาน ปัญหาและอุปสรรคของการกระจายอำนาจมาจากปัญหาในเชิงนโยบายที่เกิดจากรัฐบาลไม่มีเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ส่วนราชการและข้าราชการยังไม่ต้องการสูญเสียอำนาจ บทบาทหน้าที่ สิทธิ และผลประโยชน์ที่เกิดจากภารกิจที่ต้องถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองยังไม่มีความพร้อมในการรับการถ่ายโอนอำนาจและยังไม่มีความรู้เพียงพอ (ศักดา หาญยุทธ, 2551) จึงทำให้ประชาชนถูกทำให้ตกอยู่ใน “สภาวะจำยอม” ในการรับบริการสาธารณะจากรัฐ

การศึกษาความต้องการบริการสาธารณะ “ที่แท้จริง” ของประชาชน จึงถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ส่วนกลางผู้ที่ถือเป็น “หน่วยงานต้นน้ำ” ผู้กำหนดนโยบายจะต้องมีการรับฟังเสียงของประชาชนว่า คนในชุมชนต้องการอะไร อยากให้ปรับปรุงหรือเพิ่มเติมในส่วนไหน อะไรที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ก่อนที่นำความต้องการบริการสาธารณะที่ประชาชนได้เสนอมานั้นไปบรรจุหรือเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดนโยบาย ขอบข่ายอำนาจ ประเภท และภารกิจในการจัดบริการสาธารณะของราชการส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลของบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนตามบริบทในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด อีกทั้งบริการสาธารณะที่ดีนั้นจะต้องสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ตลอดเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และความจำเป็นในทางปกครองที่จะรักษาประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งปรับปรุงให้เข้ากับวิวัฒนาการของความต้องการส่วนรวมของประชาชนด้วย หลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (วันเพ็ญ ทรัพย์ส่งเสริม, (2538) ซึ่งนี่จะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับการจัดบริการสาธารณะนั้นๆ อีกทั้งยังถือเป็นผลสะท้อนกลับที่ดีที่สุดเกี่ยวกับคุณภาพของบริการสาธารณะนั้นๆ ว่าเป็นประโยชน์หรือเป็นที่ต้องการของประชาชนหรือไม่ หรือเป็นการ “ยัดเยียด” บริการสาธารณะให้ประชาชน

จากสถานการณ์ปัญหาเรื่องความเพียงพอของอำนาจในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดีข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากต้องการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นจะต้องมีการวางบทบาทให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดีในด้านการพัฒนาเสียใหม่ โดยอาศัย



กลไกการกระจายอำนาจอันเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องมอบให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยเริ่มที่รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน ซึ่งรัฐจะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้าง กระบวนการกำกับดูแล ติดตาม มอบหมาย ถ่ายโอนภารกิจหรือหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้จัดทำที่มีความละเอียดและชัดเจนมากขึ้นกว่าที่ทำเป็นอยู่ในปัจจุบัน ให้มีอิสระในการกำหนด นโยบาย การบริหาร การจัดการบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง มีอำนาจหน้าที่ของตนเอง และสามารถสร้างการตัดสินใจที่หลากหลายภายใต้ความแตกต่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนของภารกิจและส่งผลทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจเพียงพอในการจัดบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากที่สุดด้วย โดยอาจ กระทำแบบคู่ขนานกันไป กล่าวคือ

1) การกำกับดูแลองค์การบริหารส่วนตำบลให้กระทำ “เท่าที่จำเป็น” เท่านั้น เพื่อให้อิสระ องค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำบริการสาธารณะ โดยราชการส่วนภูมิภาคและส่วนกลางควร มุ่งไปที่การกำกับ ติดตาม และประเมินผลของการจัดบริการสาธารณะมากกว่า

2) ในระดับท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลค่านาดี จะต้องมีการขยายบทบาทในการ ดำเนินภารกิจและหน้าที่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น มีแผนการจัดระบบการจัดทำบริการสาธารณะที่ชัดเจน มีรายชื่อกิจกรรมของบริการสาธารณะที่ต้องทำ มีรูปแบบและวิธีการดำเนินภารกิจอย่างมี ประสิทธิภาพ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน อีกทั้งต้องสอดคล้องและรับผิดชอบต่อ สถานภาพทางการเงินการคลัง องค์กรที่คอยกำกับดูแล และประชาชนในท้องถิ่นด้วย

เสียงเรียกร้องความต้องการบริการสาธารณะของประชาชน ผู้วิจัยมองว่าเป็น “เสียงสะท้อน ที่แผ่วเบา แต่ชัดเจน” จะได้รับการตอบสนองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับต้นน้ำได้ จึงมีความ จำเป็นที่จะต้องมีส่วนกลางที่จะคอยเชื่อมโยงและทำให้สารความต้องการอันบริสุทธิ์เหล่านี้เกิดเสียง ดังกังวานให้ได้มากที่สุด เพื่อกระตุ้นเตือนและเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้ผู้มีอำนาจในการกำหนด นโยบายเกี่ยวกับการจัดบริการสาธารณะมองเห็นและนึกคิดเพื่อเปิดใจรับฟังเสียงความต้องการบริการ สาธารณะที่แท้จริงที่มาจากเสียงของประชาชนผู้ที่อยู่ปลายน้ำของบริการสาธารณะ

งานวิจัยฉบับนี้จึงเปรียบเป็นสะพานเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานรัฐกับความต้องการ บริการสาธารณะที่แท้จริงของประชาชนในลักษณะ “ล่างขึ้นบน” (bottom up) ซึ่งผลที่ได้รับนั้นมิใช่ เพียงแค่ประชาชนจะได้รับบริการสาธารณะที่ตนเองหรือชุมชนต้องการเท่านั้น แต่ยังถือเป็นการสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นการยกระดับความคิด เสริมสร้างบทบาท ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญขององค์กรภาคประชาชนให้เกิดความเข้มแข็ง และเรียนรู้การทำงานร่วมกัน ให้สามารถทำหน้าที่ในการกำกับดูแล ติดตาม และตรวจสอบ กระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐได้ เพราะการกำกับดูแล ติดตาม และตรวจสอบโดย



ประชาชนนับเป็นการกำกับดูแลที่มีความยั่งยืน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน เน้นการจัดบริการสาธารณะที่คุ้มค่า มุ่งที่ประสิทธิภาพมากกว่าปริมาณ เกิดประโยชน์สูงสุดและตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด และนี่อาจถือเป็นมิติใหม่ของนโยบายการกระจายอำนาจที่อาจนำไปสู่การปรับปรุงโครงสร้างและระบบในการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่นในอนาคต

บรรณานุกรม

- จรัส สุวรรณมาลา. (2542). *รัฐบาล-ท้องถิ่น ใครควรจัดบริการสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธนสวรรค์ เจริญเมือง. (2554). *อภิปรายหัวข้อ "การกระจายอำนาจและการเมืองในท้องถิ่น: การปกครองท้องถิ่นการศึกษา และการปฏิรูปที่ดิน"*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วันเพ็ญ ทรัพย์ส่งเสริม. (2538). *การจัดระบบองค์การมหาชนอิสระในกระบวนการจัดทำบริการสาธารณะในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารรัฐศาสตรบัณฑิต. นิติศาสตร์ (กฎหมายมหาชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ศักดิ์ดา หาญยุทธ. (2551). *การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2550. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2545). *แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. ฉบับที่ 1. ม.ป.พ.
- องค์การบริหารส่วนตำบลคำนาดี. (2556). *แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคำนาดี (2556-2558)*. ร้อยเอ็ด : องค์การบริหารส่วนตำบลคำนาดี.

บทสัมภาษณ์

- คำพันธ์ กมลชาติ (2559, 30 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้าน. หมู่ 6 ต.คำนาดี อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- จามจุรี วัฒนา. (2559, 29 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง เป็นผู้สัมภาษณ์. หมู่ 6 ต.คำนาดี อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- จำปี มีชัย. (2559, 1 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง เป็นผู้สัมภาษณ์. หมู่ 8 ต.คำนาดี อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.



- ชาญชัย หาวันทา. (2559, 2 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- ไชย พลเยี่ยม. (2560, 12 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. ที่ทำการองค์การบริหาร
ส่วนตำบลคำนาดี ต.คำนาดี อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- ชูชาติ บุญศักดิ์เลิศ. (2559, 1 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- ธีรายุ บุตรนาแพง. (2559, 9 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- ทวี นาทองคำ. (2559, 9 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- ธีระวัฒน์ ไกรยะสินธุ์. (2559, 30 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 6
ต.คำนาดี อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- ธีระวัฒน์ คงบุญวาส. (2559, 15 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- นิภาพรณ กลางพรหม. (2559, 29 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 11
ต.คำนาดี อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- นงลักษณ์ สมเพ็ง. (2559, 30 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 6 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- บุญเลื่อน ชุมชุม. (2559, 2 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- พวงเพชร นาทองคำ. (2559, 29 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 6 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- พะยอม สิงห์นาแพง. (2559, 15 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- พาที อารีชาติ. (2559, 8 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- พิทยา สุวรรณศรี. (2559, 15 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.
- มาลินี ชิมทะวัน. (2559, 8 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุตมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี
อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด.



- เยาวลักษณ์ ทิพย์ประมวล. (2559, 8 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- ราตรี พลเยี่ยม. (2559, 9 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- ศิริลักษณ์ ศรีแนน. (2559, 9 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2559
- สง่า ปิงคะโร . (2559, 9 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 6 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- สรารุณี เลิศวิชากุล. (2559, 10 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขวาง ต.ห้วยขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.
- สันติ จันกุดลิ่ง. (2559, 16 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- สวัสดี สุวรรณศรี. (2559, 16 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- สินธุ์ ภูมิดอนชัย. (2559, 23 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 6 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- สุนิรัตน์ ชุมวัชรวิทย์. (2559, 22 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- สุธิดา ณะชัย. (2559, 29 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 6 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- สุรพง พลสุวรรณ. (2559, 23 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 6 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- สมิตี ศรีแนน. (2559, 1 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 8 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- หนูเย็น สุรินทร์เลิศ. (2559, 22 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.
- อมรฤทธิ์ นาทองคำ. (2559, 9 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย อธิวัฒน์ อุดมก้านตง. หมู่ 3 ต.คำนาดี อ.โพธารอง จ.ร้อยเอ็ด.



รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

คะนอง พิณ^{**}

(วันรับบทความ : 29 พฤศจิกายน 2560 /วันแก้ไขบทความ : 26 เมษายน 2561 /วันตอบรับบทความ : 11 กันยายน 2561)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1)สภาพการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ 2) ปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และ3) รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) จากคณะผู้บริหาร ข้าราชการ ประธานชุมชน คณะกรรมการกองทุนฯ และผู้สูงอายุ ผลการศึกษา พบว่าสภาพการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยรัฐและการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพ ปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านผู้สูงอายุ คือ ไม่มีการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพ ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัวและการคุ้มครองให้ครอบคลุมกับความต้องการของผู้สูงอายุในหลายๆด้าน แนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุต้องการทางด้านจิตใจ คือ ควรมีการตั้งชมรมผู้สูงอายุต่างๆ เพื่อเป็นการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมตามความสนใจและความถนัดของแต่ละคน

คำสำคัญ : รูปแบบ/ สวัสดิการผู้สูงอายุ/ เทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนและส่งเสริมการวิจัย จากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณปี พ.ศ. 2559

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม



Models of Welfares for the Elderly a Case Study of Nongkungsri Municipality, Nongkungsri District, Kalasin Province^{*}

Kanong Pilun^{**}

(Received Date : November 29, 2017, Revised Date : April 30, 2018, Accepted Date : September 11, 2018)

Abstract

This research aimed to study the procedures, operation, problems, and development guidelines of the management of the welfare of elderly persons a Case Study of Nongkungsri Municipality, Nongkungsri District, Kalasin Province. by means of in-depth interview and focus group discussion. The study involves people in the community including government officers and executives, and people comprising the community leaders, the community welfare fund committees and elderly persons. The study found that: The most common way to manage the welfare for the elderly persons were paid allowances and trained in health care programs, in order. Problems that were found in the welfare management of the elderly were the lacks of health benefits, revenue, recreation, social and family stability, and security. Models of Social Welfares that were identified were mental care which included the establishment of a senior citizen's club for participation in activities.

Keywords: Model/ Welfares for the Elderly/ Nongkungsri Municipality

^{*} This article is a part of the research, entitled "Models of Welfares for the Elderly a Case Study of Nongkungsri Municipality, Nongkungsri District, Kalasin Province" under the financial support of Collage of Politic and Governance, Mahasarakham University, fiscal year 2015.

^{**} Assistant Professor, College of Politics and Governance, Mahasarakham University.



บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมประชากรชราภาพ (ageing population) แล้ว จำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว อายุขัยเฉลี่ยของประชากรรวมและผู้สูงอายุก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ และจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2552 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จากการศึกษาขนาดและแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุจากสำมะโนประชากรประเทศไทย ระหว่างพ.ศ. 2503 - 2543 และการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2543-2573 แสดงให้เห็นถึงประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีเพียง 1.5 ล้านคน หรือประมาณ ร้อยละ 5.4 ของประชากรทั้งหมดเท่านั้น แต่ขนาดของประชากรตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็น 7 เท่าตัว หรือประมาณ 7.6 ล้านคน ในพ.ศ. 2552 เป็นปีที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) อย่างสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงประเทศไทยมีผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และการเพิ่มขนาดและสัดส่วนประชากรสูงอายุไทย ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลจากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ระหว่างพ.ศ. 2543-2573 แสดงให้เห็นว่า อีกประมาณ 15 ปี ข้างหน้า หรือใน พ.ศ. 2568 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 14.9 ล้านคน หรือคิดเป็น 2 เท่าของประชากรสูงอายุใน พ.ศ. 2552 และใน พ.ศ. 2573 จะเพิ่มเป็นประมาณ 17.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 25 (ประมาณ 1 ใน 4) ของประชากรไทยทั้งประเทศ(มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2552, น.8)

การเพิ่มสัดส่วนประชากรสูงอายุในประเทศไทย เป็นผลมาจากอัตราเพิ่มประชากรสูงอายุสูงกว่าอัตราเพิ่มประชากรรวมของประเทศ และหากศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเพศและอายุของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ระหว่าง พ.ศ. 2543-2573 จะพบว่า ประชากรสูงอายุในวัยปลายหรือที่มีอายุมากที่สุด (อายุ 80 ปีขึ้นไป) มีการเพิ่มขนาดและสัดส่วนเร็วกว่าประชากรสูงอายุกลุ่มอื่นหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ประเทศไทยไม่ได้อยู่ในสถานการณ์ที่มีขนาดและสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่ประเทศไทยยังมีการสูงอายุขึ้นอย่างรวดเร็วในกลุ่มของประชากรสูงอายุอีกด้วย

ผู้สูงอายุมักถูกมองว่าเป็นทรัพยากรที่เสื่อมสภาพแล้ว ซึ่งต้องได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้สูงอายุ คือ แหล่งสะสมความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นลูกหลานที่มีศักยภาพ สามารถช่วยเหลือพัฒนาสังคมและประเทศชาติอีกกลุ่มหนึ่ง ผู้สูงอายุควรได้รับการฟื้นฟูด้วยเหตุผลอย่างน้อย 3 ประการ คือ ในฐานะกลุ่มที่มีแนวโน้มสูงขึ้น เป็นคลังปัญญาของกลุ่มชน และเป็นเรื่องของวัฒนธรรมไทย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กลุ่มนี้ของประเทศให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดี นำมาซึ่งความสุขทั้งกายและใจ และจะเกิดขึ้นเมื่อคนนั้นได้รับการตอบสนองความต้องการของตน โดยเมื่อพิจารณาถึงความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่ามีความต้องการ 2 ประเภท คือ ความต้องการพื้นฐานและความต้องการขั้นสูงสุด เช่น ได้รับการดูแล



เอาใจใส่จากบุตรหลาน มีรายได้พอใช้ มีบริการสุขภาพที่รัฐจัดให้ มีบ้านพักอาศัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความต้องการด้านสุขภาพ เช่น ได้รับความรู้ คำแนะนำจากแพทย์ พยาบาล และต้องการตรวจสุขภาพประจำปี มีความต้องการด้านสังคม ต้องการให้ชุมชนมีหน่วยงานดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ต้องการสถานที่พักผ่อนออกกำลังกาย มีความต้องการด้านจิตใจ เช่น ต้องการความเคารพยกย่องจากครอบครัวและสังคม และต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ยังมีความต้องการด้านการเงินและการงาน เช่น ต้องการเงินช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุที่ยากจน ต้องการการเกื้อหนุนจากลูกหลาน ต้องการให้รัฐจัดหางานให้ (เกษม แก่นบุญ, 2552, น.2)

ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกงศรีก็เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในหลายๆที่ ที่มีความต้องการด้านกายภาพ ต้องการเบี้ยหรือเงินเพื่อยังชีพ ต้องการด้านจิตใจ ต้องการความอบอุ่น ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ด้วยการมีสุขภาพดี มีรายได้พอเพียง ไม่มีภาวะกดดันด้านจิตใจและการได้รับการเกื้อหนุนจากครอบครัวและเพื่อน ซึ่งปัจจุบันค่อนข้างเป็นปัญหาของชุมชนหนองกงศรี

โดยเทศบาลตำบลหนองกงศรี มีอาณาเขตและที่ตั้งอยู่ใน อำเภอหนองกงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประวัติการก่อตั้งที่ยาวนานกว่าร้อยปี เมื่อปีพุทธศักราช 2462 ได้มีคราวานอพยพประชาชนมาจากอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยการนำของนายพรม วงศ์ขารี และนายจารย์ทัน อุปจันโท อพยพมาจาก อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เคลื่อนย้ายมาร่วมกันก่อตั้งที่อยู่อาศัย ซึ่งได้สถานที่ตั้งบริเวณป่าทุ่งเป็นชัยภูมิที่ตั้งหมู่บ้าน เป็นภูมิศาสตร์ที่มีลำหนองแสนล้อมรอบ เหมาะสำหรับการก่อตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตรบริเวณที่ตั้งหนองกงศรีมีหนองน้ำและป่าทุ่งล้อมรอบชาวบ้านจึงเรียกว่า “หนองกง” และต่อมาในหมู่บ้าน หนองกงได้จัดการประกวดนางงามประจำหมู่บ้าน และคนที่ได้ตำแหน่ง คือ นางสาวบุญสี จึงได้จัดตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านหนองกงศรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กจำนวน 15 ครัวเรือน ขึ้นตรงกับ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอหนองกงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2516 ซึ่งชุมชนก็หนาแน่นขึ้นเรื่อยๆ และได้ยกฐานะมาจากสุขาภิบาลหนองกงศรี ได้จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2542 โดยได้ลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอนที่ 132 วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2528 มีพื้นที่ 13 ตารางกิโลเมตร ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลของเทศบาลตำบล พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542

ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองกงศรีมีกลุ่มผู้สูงอายุ เด็กเล็ก และผู้มีโรคประจำตัว ผู้ด้อยโอกาสรวมจำนวน 950 รายโดยมีรูปแบบที่สนองความต้องการของผู้สูงอายุเช่นกัน โดยมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่อื่น เช่น มีความต้องการด้านสังคม มีความต้องการด้านจิตใจ ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น ทั้งนี้มีส่วนที่เป็นกิจกรรมอื่นๆ ตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เช่น บุญกฐิน



ที่ชุมชนจะร่วมมือร่วมใจจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยผู้สูงอายุจะมีบทบาทสำคัญ คือ เป็นผู้นำในการดำเนินงาน และได้แสดงภูมิปัญญาของตนในการทำกิจกรรม จักสานเครื่องถักและกิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาและนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไปในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้การศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (focus group interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นคว้าวิจัยผ่านเอกสาร (documentary research) อันประกอบไปด้วย เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ ข่าวสารต่างๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการโดยชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในอดีต ข้อมูลด้านบริบทชุมชน ลักษณะทางกายภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จัดหมวดหมู่และจัดเชื่อมโยงตามขั้นตอนและลำดับเวลา โดยนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group interview) โดยติดต่อขอสัมภาษณ์ นักการเมืองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ข้าราชการ ประธานกลุ่มต่างๆ รวมตลอดทั้งผู้สูงอายุในชุมชน



ขั้นตอนที่ 4 เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยอาศัยการสังเกตการณ์ (observation) ทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation)

ผลการวิจัย

สวัสดิการผู้สูงอายุนั้นมาจากฐานคิดเดียวกัน คือ ฐานคิดที่ต้องการที่จะสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงร่วมกันของผู้สูงอายุและคนในชุมชน สร้างกระบวนการในการจัดการตนเอง อยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพิงพึ่งพา อันเป็นทุนทางสังคมของผู้สูงอายุและชุมชนที่มีอยู่เดิมเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่โยงใยวิถีชีวิตผู้คนเข้ากับธรรมชาติ ความเชื่อ ศาสนาวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่ไม่ได้มองเรื่องเงินเพียงอย่างเดียว จากการวิจัยพบว่า การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองสูงศรี มีฐานที่สำคัญดังนี้

1. จากฐานองค์กรการเงินชุมชนและการบูรณาการกองทุน

จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อจัดสวัสดิการโดยเฉพาะ ได้มีการนำผลกำไรขององค์กรการเงินมาจัดสวัสดิการ สร้างวินัยในการออมของสมาชิกเพื่อให้ได้สวัสดิการจนเกิดการขยายเชื่อมโยงบูรณาการกองทุนภายในชุมชน เพื่อนำดอกผลมาเป็นกองทุนสวัสดิการกรณีตัวอย่างรูปธรรมที่กลุ่มออมทรัพย์เป็นฐานในการจัดสวัสดิการมีค่อนข้างหลากหลายเช่น เครือข่ายกองทุนชุมชน เครือข่ายกองทุนชุมชนเมืองกาฬสินธุ์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านตำบลหนองสูงศรี และนำไปสู่การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การช่วยเหลือรายศพ การแจกของขวัญเทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น

2. รูปแบบ “ออมวันละบาท” และกองทุนสัจจะวันละบาท

เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการที่ใช้แนวคิดสัจจะวันละบาท โดยเทศบาลตำบลหนองสูงศรีได้มีจัดโครงการสวัสดิการชุมชนออมเงินวันละบาทขึ้น เพื่อเป็นกองทุนสวัสดิการช่วยชาวบ้านที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ โดยการสะสมเงินเพียงคนละ 1 บาทต่อวัน อีกทั้ง ยังมีสวัสดิการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้ถูกทอดทิ้ง ที่ยังไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ จะได้รับความช่วยเหลือเดือนละ 30 บาท โดยฝากเงินให้เป็นเงินออม เพื่อให้ได้รับสวัสดิการเหมือนบุคคลทั่วไป โดยที่ผู้พิการนั้นไม่ต้องส่งเงินซึ่งปัจจุบันนี้มีสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนกว่า 2,000 ราย และมีเงินหมุนเวียนจากการออม ของคนในชุมชนเป็นเงินกว่า 6 แสนบาท นอกจากนี้ยังได้รับเงินสมทบจากรัฐบาลอีกกว่า 6 แสนบาท

3. การช่วยเหลือสาธารณะ (public assistance)

เป็นการสงเคราะห์แบบให้เปล่าสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ เนื่องจากช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ด้อยโอกาสทางสังคม และไร้ที่พึ่ง รูปแบบของสวัสดิการที่มีอยู่คือ 1) เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นการจ่ายเงินแบบให้เปล่า ตามมติของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2554 ให้กรมส่งเสริม



การปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.) จ่ายเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันไดให้กับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 60-69 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 600 บาทต่อเดือน ผู้ที่มีอายุ 70-79 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 700 บาทต่อเดือน ผู้ที่มีอายุ 80-89 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 800 บาทต่อเดือน และผู้ที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 1,000 บาทต่อเดือนโดยให้มีผลบังคับใช้ นอกจากนี้ยังมีกองทุนดูแลผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง โดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุกรณีเดือดร้อนจากการทารุณกรรม ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายและถูกทอดทิ้ง

4. กองทุนสวัสดิการจากฐานกองทุนผู้สูงอายุ

เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีครอบครัว ชุมชนเป็นผู้จัดการในการจัดบริการสังคมให้กับผู้สูงอายุ สร้างเครือข่ายของผู้สูงอายุ โดยใช้เงินกองทุนเป็นเครื่องมือ มีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด ผู้จัดการและรับประโยชน์ โดยมีบริการสำคัญๆ เช่น ศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชน การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มสร้างงานของผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยกองทุนมีวัตถุประสงค์ คือ 1) สนับสนุนเงินอุดหนุนโครงการให้องค์กรที่ทำงานด้านผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุในลักษณะกลุ่ม ชมรม ศูนย์บริการ ศูนย์เอนกประสงค์ในชุมชน 2) การให้ทุนประกอบอาชีพ ประเภทกู้ยืมรายบุคคล และรายกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่กองทุนให้การสนับสนุน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การให้การสนับสนุนโครงการ กรอบวงเงินที่ให้การสนับสนุน ซึ่งแบ่งตามขนาดของโครงการ คือ 1) โครงการขนาดเล็ก ในวงเงินไม่เกิน 50,000 บาท 2) โครงการขนาดกลาง วงเงินเกิน 50,000-300,000 บาท และ 3) โครงการขนาดใหญ่ วงเงินเกิน 300,000 บาท ขึ้นไป

2) การให้บริการกู้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การกู้ยืมรายบุคคล รายละไม่เกิน 30,000 บาท และ 2) การกู้ยืมรายกลุ่ม กลุ่มละไม่น้อยกว่า 5 คน กลุ่มละไม่เกิน 100,000 บาทโดยการกู้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ต้องชำระเงินคืนเป็นรายงวดทุกเดือน ระยะเวลา 3 ปี โดยไม่คิดดอกเบี้ย

สวัสดิการที่ผู้สูงอายุเข้าถึง ได้แก่ 1) ชมรมผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสสวัสดิการทางสังคม เทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) ชมรมข้าราชการบำนาญ บำเหน็จบำนาญ 4) ชมรม อสม. 5) โรงเรียนผู้สูงอายุ กล่าวคือ เทศบาลเข้ามาดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ การดำเนินงานกำหนดโดยเทศบาล 6) ถนนสายบุญ กล่าวคือ เทศบาลเข้ามาดำเนินการในแต่ละเดือน ซึ่งเงินหรือของใช้ที่ได้จากถนนสายบุญ ส่วนหนึ่งจะไปถวายพระสงฆ์และจัดสรรให้ผู้สูงอายุที่มีความยากจน 7) กลุ่มจักรสานและทอเสื่อ ซึ่งโครงการ/ชมรมทั้งหมดจะใช้รูปแบบการบริหารจัดการของเทศบาลในวงจรเดียวกันทั้งหมด



5. กองทุนสวัสดิการจากฐานการช่วยเหลือคนจนและผู้ด้อยโอกาส

เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการที่ริเริ่มจากการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ต่อมาได้ขยายสู่การจัดสวัสดิการเพื่อดูแลกัน เช่น ถนนสายบุญ เป็นต้น

อภิปรายผล

การวิจัยรูปแบบการสวัสดิการผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในเบื้องต้นประเด็นสำคัญที่พื้่นำผลการศึกษามาอภิปราย คือ การจัดสวัสดิการบนฐานของชุมชน ซึ่งเน้นอภิปรายไปที่การจัดสวัสดิการโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตามรายละเอียด ดังนี้

การสวัสดิการผู้สูงอายุ มุ่งเน้นรูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชน ทั้งสิ่งของ เงินทุน การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยรัฐ และเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในท้องถิ่นกันเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำเร็จ เสกขุทต (2553) ได้ศึกษา สวัสดิการชุมชนเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น: กรณีศึกษา ตำบลหนองแวงโสภพระ จังหวัดขอนแก่น พบว่า บริบทและพัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน ตำบลหนองแวงโสภพระเป็นชุมชนท้องถิ่นในชนบทอีสาน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยส่วนใหญ่ของชาวบ้านคือ ทำนา สภาพสังคมการอยู่ร่วมกันด้วยการพึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ นอกจากนี้การจัดสวัสดิการของชุมชนบ้านฮ่องฮ้างยังเชื่อมโยงกับแนวคิดอุดมการณ์ทางศาสนา และการสร้างแนวทางการช่วยเหลือทางการเงินในชุมชน สวัสดิการจะเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสซึ่งก็รวมไปถึงกลุ่มผู้สูงอายุด้วย ดังงานวิจัยของ สุภากร เอี่ยมเสื่อ (2553) ที่ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในประเด็น 1) รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนรากฐานวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน แนวทางที่เกิดจากการวิเคราะห์ร่วมกันในการจัดสวัสดิการชุมชนฐานวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน 2) รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานการออม เน้นการรื้อฟื้นระบบการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมค่านิยมในการออม สร้างคุณค่าของการให้และการรับอย่างมีศักดิ์ศรี ดำเนินการโดยให้สมาชิกออมเงินผ่านองค์กรชุมชนโดยใช้ชื่อว่า “กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหนองโน” เพื่อนำเงินออมที่ได้มาจัดสวัสดิการแก่สมาชิก 6 ประเภท ได้แก่ 1) การเกิด 2) การเจ็บป่วย 3) การเสียชีวิต 4) ทุนการศึกษา 5) คนชรา 6) คนพิการ ผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน บริหารจัดการโดยคณะกรรมการกองทุนฯ ซึ่งได้จากการคัดเลือกตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนฯ

ปัญหาในการสวัสดิการผู้สูงอายุ ปัญหาหลักคือ ไม่มีการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพ ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัวและการคุ้มครองให้ครอบคลุมกับความต้องการ



ของผู้สูงอายุในหลายๆด้าน ปัญหาด้านการบริหารงานที่รวมศูนย์อยู่คณะกรรมการชุมชน ส่งผลให้ประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรและขาดการมีส่วนร่วมจากสมาชิก รวมทั้งการระดมทุนที่มุ่งเน้นเงินทุน พิจารณาจากรูปแบบสวัสดิการส่วนใหญ่ถูกจัดสรรในรูปแบบเงินทั้งสิ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ กลิ่นจันทร์ (2553) ได้ศึกษาความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางพูด อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นการกระบวนการบริหารและการมีส่วนร่วมในการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนมีขั้นตอนที่ซับซ้อนมากเกินไป ทำให้สมาชิกมีโอกาสเข้าร่วมได้น้อย การระดมทุนมองเฉพาะทุนที่เป็นเงินเท่านั้น ยังไม่ได้มองไปถึงทุนทางสังคมด้วย และมุมมองของการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนของคณะกรรมการกองทุนแคบไป กล่าวคือมองเฉพาะเรื่องเงิน กองทุนยังไม่ข้ามพ้นไปยังทุนทางสังคม ด้านประชาสัมพันธ์เผยแพร่ยังอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่ม ในขณะที่การสวัสดิการผู้สูงอายุ ที่เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิได้เป็นอุปสรรคเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้สนับสนุนเท่านั้น ซึ่งต่างจากงานวิจัยของ ไพรัช บวรสมพงษ์ (2553) ศึกษา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์ในการส่งเสริมการสวัสดิการผู้สูงอายุ กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี หากแต่การดำเนินการดังกล่าว ที่ยังคงมีอุปสรรคและข้อจำกัด ซึ่งต้องการการส่งเสริมหนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีบทบาทในการส่งเสริมหนุนการทำงานของคณะกรรมการกองทุนฯ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของกองทุนที่ได้กำหนดไว้โดยเน้นที่มีมิติด้านการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพึ่งตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผู้สูงอายุ

- 1.1 ควรจัดอบรมฝึกอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ หรือจัดให้มีการดูงานในท้องที่ต่างๆ
- 1.2 ควรให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ
- 1.3 ควรมีหอกระจายข่าว หรือวิทยุชุมชน เพื่อเป็นช่องทางในการให้ข้อมูลข่าวสารในด้านที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ เช่น การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ หรือสิทธิที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- 1.4 ควรมีกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัว และชุมชนให้หลากหลายขึ้น



2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมเชิงนโยบายของผู้ด้อยโอกาสอื่นในสังคม ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ควรศึกษาเปรียบเทียบสภาพปัญหาและแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตเมืองกับชนบท เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมให้ครอบคลุมพื้นที่เมืองและชนบท

ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. (2540). *สวัสดิการสังคมทางแก่วิกฤตสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟาอภัย จำกัด.
- ชัยชนะ ศุภรัตน์โกภา, โชติกา สุขรุจิ, สุปราณี เขยชม, มณฑินี จักรสิรินนท์ และกุลภรณ์ อ้นนานนท์. (2549). รายงานฉบับสมบูรณ์: โครงการสร้างและขยายโอกาสในการเข้าถึงหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2547). *สวัสดิการสังคมฉบับชาวบ้าน: แนวคิด นโยบาย แนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรส โปรดักส์.
- _____. (2549). *สวัสดิการสังคมในมิติที่ดี อยู่ดี มีสุข มีสิทธิ*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอดิชั่นเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- นาริรัตน์ จิตรมนตรี และ สาวิตรี ทยานศิลป์. (2552). *การทบทวนองค์ความรู้และแนวทาง การจัดระบบสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.): ม.ป.พ.
- บุหลัน ทองกลีบ. (2550). *บทบาทภาครัฐในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*.
- ดุชนิพนธ์ หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไม้ป่า ธีรนนท์. (2552). *การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้ำไหล อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2549). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2557). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4 (แก้ไขเพิ่มเติม)). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.



- วรเวศม์ สัวรรณระดาและวรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. (2553). *สวัสดิการยามชราบำนาญแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สมชาย ฤกษ์นันท์. (2551). *การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ (เบี้ยยังชีพ) ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลชนแดน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดเพชรบุรี*. รายงานการศึกษาระยะ ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (ม.ป.ป.). (2546). *คู่มือสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ. (2553). *กรอบทิศทางการ จัดสวัสดิการทางสังคมอย่างยั่งยืน ในช่วง แผนฯ 11*. สำนักยุทธศาสตร์และการ วางแผนพัฒนาทางสังคม: ม.ป.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *ผู้สูงอายุ (Millennium Development Goal)*. เอกสารประกอบการสัมมนา ณ เมืองทองธานี กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *กรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ.
- สุกรี แก้วมณี และ สมศักดิ์ อมรสิริพงษ์. (2552). *รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ศูนย์ธุรกิจที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนา.
- สุภาณี อ่อนชื่นจิตร และ ฤทัยพร ตรีตรง. (2549). *การบริการสุขภาพที่บ้าน Home Health Care Service*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์: ม.ป.พ.
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2549). *ชุมชนคนไทย*. กรุงเทพฯ: เคล็ดลับไทย.
- สุเทพ เชาวลิตร. (2527). *สวัสดิการสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์.
- เสาวลักษณ์ คงยิ่ง. (2551). *รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตามมาตรฐานสงเคราะห์ผู้สูงอายุของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลพรุ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. รายงานการศึกษาระยะ ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.



วรเวศม์ สุวรรณระดา. (2557). ปฏิรูปบำนาญภาครัฐ: ก้าวสู่สังคมสูงวัยด้วยบำนาญอันมั่นคงและ

ระบบการคลังที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันทนี วาสิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ และกิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2553). ความรู้ทั่วไป
เกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.



การศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของบ้านบ่อแกบ่อทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

จิรศักดิ์ โพภาวิน*

(วันรับบทความ : 5 สิงหาคม 2560 /วันแก้ไขบทความ : 26 สิงหาคม 2560 /วันตอบรับบทความ : 29 สิงหาคม 2560)

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methodology) ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จำนวน 13 คน และจากชาวบ้านบ่อแกบ่อทอง จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ 1) ผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 55 ปี ขึ้นไป มีสถานภาพสมรส การศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด และส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จากแบบสอบถามตัวชี้วัดความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง ทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ 50 รองลงมาคือ ไม่มีความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 38 และน้อยที่สุด คือไม่แน่ใจในความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 12 2) ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า มีความคิดเห็นที่ต่างกันในความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง กล่าวคือ กลุ่มที่เห็นว่ามีความเป็นไปได้ ให้เหตุผลว่า ชุมชนมีทุนทางสังคม ด้านเกษตร มีภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเครือข่ายของสถาบันการศึกษาที่จะเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าไม่มีความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากความพร้อมของชุมชนนั้นมีความค่อนข้างน้อย ยังไม่มีการเตรียมความพร้อมทางด้านที่พักและยานพาหนะที่ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว และยังขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งยังขาดเครือข่ายจากภายนอกในการสนับสนุนดูแลให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วย ดังนั้นจึงทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดขึ้นในหมู่บ้านค่อนข้างจะเป็นไปได้ยาก

คำสำคัญ : ความเป็นไปได้/ การจัดการท่องเที่ยว/ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร/ จังหวัดมหาสารคาม

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม



**Feasibility Study of Agro-tourism management of BorkaeBorthong Village,
Loengfaek Sub-district, Kut Rang District, Maha Sarakham Province**

Jeerasak Pokawin^{*}

(Received Date : August 5, 2017, Revised Date : August 26, 2017, Accepted Date : August 29, 2017)

Abstract

The objective of this research was to study the feasibility of Agro-tourism management of BorkaeBorthong Village, Loengfaek Sub-district, Kut Rang District, Maha Sarakham Province. Using a mixed/ research design of quantitative and qualitative method, the sampling was 113 samples; 13 key informants and 100 villagers. The research instruments were interviews and questionnaires. The results of the questionnaire showed that most of villagers were female, age 55 years old and over, they were married, graduated a primary school, their occupation was a farmer. And their incomes were less than 5,000 THB per month. The results showed that four indicators of feasibility of agro-tourism management of BorkaeBorthong Village. It was found that the village was able to be an agro-tourism village 50 percent. It was unable to be an agro-tourism village 38 percent and the minimum is not sure about the possibility of agro-tourism village 12 percent. The results of the interview showed that there were different opinions on the possibility of agro-tourism management of BorkaeBorthong village. The agree group showed that the village had a possibility to be the agro-tourism village because there had social capital, local wisdom and network of educational institutions. The disagree group showed that the village had an impossibility to be the agro-tourism village because of the availability of the community it was quite low. Also there was no preparing for accommodation and vehicles were available for tourists. And also the lack of budget support in the management of agro-tourism, as well as a lack of external networks to support, to educate for villagers in regard to manage agro-tourism. Thus agro-tourism development occurs in the village was quite impossible.

Keywords : Feasibility/ Tourism Management/ Agro-tourism/ Maha Sarakham Province

^{*} Asst. Prof., College of Politics and Governance, Mahasarakham University



บทนำ

ปัจจุบันภาคการเกษตรของไทยพบปัญหามากมาย อาทิ เช่น เกษตรกรขาดประสิทธิภาพทางการผลิตและการตลาด ขาดความรู้ในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ทำให้เกษตรกรบางส่วนออกจากภาคการเกษตรไปประกอบอาชีพในภาคอื่น แต่ยังมีเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ยังคงประกอบอาชีพในภาคการเกษตร ซึ่งรายได้ในภาคการเกษตรไม่พอลี้ยงตนเอง และยังยากจน ดังนั้น การท่องเที่ยวถือจึงเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวเข้าไปเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง กระตุ้นการผลิตด้านการท่องเที่ยว และนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี พัฒนาสาธารณูปโภค ศึกษาและเทคโนโลยี ตลอดจนลดการอพยพเข้าสู่เมือง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2547)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการเดินทางไปยังพื้นที่ทางการเกษตร เพื่อชมวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่นหรือชนบท ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งทัศนียภาพอันสวยงามอันจะก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้รับความรู้พื้นฐานด้านการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยมีทรัพยากรทั้งพืชดอกและพืชผล และยังมีแหล่งปศุสัตว์กระจายอยู่ทั่วภูมิภาค ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงถือเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการช่วยแก้ปัญหาด้านการว่างงานของประชาชนในอนาคต (อัศวิน แสงพิกุล, 2546)

จากการที่ประเทศไทยมีทรัพยากรเชิงเกษตรอย่างสมบูรณ์และมีความหลากหลาย (ยุริพรรณ แสนใจยา, 2545) ภาครัฐจึงได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ (alternative tour) นอกเหนือจากสภาพทางกายภาพของพื้นที่เกษตรกรรมที่มีสภาพแวดล้อมเป็นจุดดึงดูดที่น่าสนใจแล้ว เกษตรกรรมยังประกอบด้วยองค์ความรู้ต่างๆ ทั้งเทคโนโลยีกระบวนการ ขั้นตอน การถ่ายทอด และพัฒนาภูมิปัญญาของเกษตรกรที่หล่อหลอมเป็นวิถีเกษตร ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองในสังคม วัฒนธรรมของชาวชนบท กลายเป็นจุดเด่นที่มีศักยภาพ มีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดผู้คนต่างวัฒนธรรม และผู้ที่ปรารถนา จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ผู้ที่ต้องการพักผ่อนในบรรยากาศ หรือกิจกรรมที่แปลกใหม่ให้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถให้ผลตอบแทนแก่เกษตรกรเจ้าของพื้นที่โดยตรง ทั้งในแง่ของการขายผลผลิตรูปแบบต่างๆ และการขายบริการอื่นๆ ให้แก่ผู้ที่เดินทางมาเยี่ยมชม (ราเมศร์ พรหมชาติ, 2545)



บ้านบ่อแก หมู่ 4 และบ้านบ่อทอง หมู่ 10 ต.เลิงแฝก อ.กุตุรัง จ.มหาสารคาม ถือเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ยังคงวิถีชีวิตของความเป็นชนบท ชาวบ้านยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่น ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว ชุมชนบ้านบ่อแกบ่อทองยังเป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมที่สำคัญที่เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ ประการแรก มีศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบเพื่อสาธารณประโยชน์ ชื่อว่า โรงเรียนชีวิติอีสานเพื่อความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ประการที่สอง เกิดครอบครัวต้นแบบ 50 ครอบครัวในการดำเนินชีวิตแบบชีวิติอีสานเพื่อความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ประการที่สาม การรณรงค์แจกจ่าย พืชพันธุ์ และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาหารปลอดภัย เช่น ต้นกล้า เมล็ดพันธุ์ ในงานพิธีต่างๆ และประการสุดท้าย มีตลาดอาหารปลอดภัย

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะพัฒนาชุมชนบ้านบ่อแกบ่อทองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพราะหลังจากนั้นเกษตรกรจะได้นำผลิตผลของตนเอง ทั้งสินค้า เกษตรพื้นฐาน และสินค้าเกษตรแปรรูปมาจัดจำหน่ายในตลาดอาหารปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุตุรัง จังหวัดมหาสารคาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (2553) ได้กำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง โดยใช้แนวคิดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านบ่อแกบ่อทอง



ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาความเป็นไปได้ของท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบ่อแกบ่อทอง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเลิงแฝก สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกุดรัง สำนักงานเกษตรอำเภอกุดรัง โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง (sample) เพื่อเป็นตัวแทนของประชากรโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เนื่องจากเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในส่วนของการพัฒนาชุมชน เป็นคนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ที่เหมาะสม จำนวน 13 คน

2. กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านบ่อแก หมู่ 4 และบ้านบ่อทอง หมู่ 10 ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 100 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ใช้ในการวิจัย คือ บ้านบ่อแก หมู่ 4 และบ้านบ่อทอง หมู่ 10 ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

4.4 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ช่วงเดือนมกราคม 2559 – กันยายน 2559

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ทราบความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความเป็นไปได้ หมายถึง ความเป็นไปได้ของพื้นที่ที่ศึกษาที่อาจจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ในอนาคต



2. การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ สนุกสนาน ศึกษาหาความรู้ ติดต่อธุรกิจ การศาสนา การติดต่อประชุมสัมมนาต่าง ๆ และการเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง

3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro-tourism) หมายถึง การดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือรวมกันหลายอย่างบูรณาการ ทั้งการจัดหา อนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนา และใช้ประโยชน์ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกๆ สิ่งในสังคม ทั้งคน สัตว์ และพืชมีการดำเนินชีวิตที่ดี มีความหลากหลายทางชีวภาพ ให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการเกษตรและเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้เป็นการอนุรักษ์พื้นที่การเกษตรให้มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป พัฒนาทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. องค์ประกอบด้านศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงาน วางแผน ควบคุม ดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน

5. องค์ประกอบด้านศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความพร้อมในการจัดหาระบบขั้นพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอีกทั้งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

6. องค์ประกอบศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การที่ชุมชนมีความสามารถในการสร้างคุณค่าให้กับตัวสินค้าที่ให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว

7. องค์ประกอบศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความสามารถในการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละ ของประชาชนที่แสดงความคิดเห็นความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่ทอง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	47	47.0
หญิง	53	53.0



ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ		
15-25 ปี	1	1.0
26-35 ปี	14	14.0
36-45 ปี	18	18.0
46-55 ปี	24	24.0
55 ปี ขึ้นไป	43	43.0
3. สถานภาพ		
โสด	6	6.0
สมรส	92	92.0
หม้าย/หย่าร้าง	2	2.0
4. การศึกษา		
ประถมศึกษา	68	68.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	14	14.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	14	14.0
ปวช./ปวส.	3	3.0
ปริญญาตรี	1	1.0
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
5. อาชีพ		
เกษตรกร	76	76.0
รับจ้าง	14	14.0
ค้าขาย	6	6.0
พนักงานเอกชน	-	-
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1	1.0
รับราชการ	-	-
นักเรียน/นักศึกษา	1	1.0
อื่น ๆ	2	2.0



ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
6. รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	61	61.0
5,001-10,000 บาท	32	32.0
10,001-15,000 บาท	7	7.0
15,001 บาทขึ้นไป	-	-

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็น เพศชายจำนวน 47 คน (ร้อยละ 47.0) และเพศหญิงจำนวน 53 คน (ร้อยละ 53.0)

จำแนกตามอายุ พบว่ามีช่วงอายุที่มากที่สุดคือ 55 ปี ขึ้นไป จำนวน 43 คน (ร้อยละ 43.0) รองลงมา อายุ 46-55 ปี จำนวนคน 24 คน (ร้อยละ 24.0) และช่วงอายุน้อยที่สุดคือ อายุ 15-25 ปี จำนวนคน 1 คน (ร้อยละ 1.0)

จำแนกตามสถานภาพ พบว่า มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 92 คน (ร้อยละ 92.0) รองลงมาสถานภาพโสด จำนวน 6 คน (ร้อยละ 6.0) และสถานภาพสมรสน้อยที่สุด คือ หม้าย/หย่าร้าง จำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.0)

จำแนกตามการศึกษา พบว่า มีการศึกษาสูงสุด คือ ระดับประถมศึกษา จำนวน 68 คน (ร้อยละ 68.0) รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 14 คน เท่ากัน (ร้อยละ 14.0) และที่น้อยที่สุด คือ ระดับ ปวช./ปวส. จำนวน 3 คน (ร้อยละ 3.0)

จำแนกตามอาชีพ พบว่า มีอาชีพเกษตรกรมากที่สุด จำนวน 76 คน (ร้อยละ 76.0) รองลงมา คือ รับจ้าง จำนวน 14 คน (ร้อยละ 14.0) และน้อยที่สุด คือ พนักงานรัฐวิสาหกิจและนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.0)

จำแนกตามรายได้ พบว่ามีรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท มีมากที่สุด จำนวน 61 คน (ร้อยละ 61.0) รองลงมา คือ รายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 37 คน (ร้อยละ 37.0) และน้อยที่สุด คือ รายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.0)



ตารางที่ 2 แสดงผลค่าเฉลี่ยรายด้านเกี่ยวกับตัวชี้วัดความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วทอง ทั้ง 4 ด้าน

ตัวชี้วัดความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของบ้านบ่อแก้วทอง	มี	ไม่มี	ไม่แน่ใจ
1. ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	60	30	10
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	48	40	12
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	48	40	12
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	46	41	13
สรุป	50	38	12

โดยรวมค่าเฉลี่ยรายด้านตัวชี้วัดความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วทอง ทั้ง 4 ด้าน มีความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งหมดคือ ร้อยละ 50 รองลงมาคือ ไม่มีความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 38 และน้อยที่สุด คือ ไม่แน่ใจในความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 12 โดยแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

ศักยภาพที่ "มีความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร" พบว่า ศักยภาพที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งคำตอบ มี ร้อยละ 60 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งคำตอบ มี ร้อยละ 46

ศักยภาพที่ "ไม่มีความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร" พบว่า ศักยภาพที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มากถึง ร้อยละ 41

ส่วนศักยภาพที่ "ไม่แน่ใจในความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร" พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มากถึง ร้อยละ 13 ซึ่งเป็นศักยภาพด้านเดียวกับศักยภาพที่ "ไม่มีความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร"



ตารางที่ 3 แสดงผลความถี่/ร้อยละ เกี่ยวกับตัวชี้วัดความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วทอง จำแนกเป็นรายข้อด้านศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	มี	ไม่มี	ไม่ แน่ใจ
1. โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	61	32	7
2. การกำหนดแผนการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ	48	43	9
3. การจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว	34	55	11
4. การจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยว	53	41	6
5. การยอมรับความร่วมมือในชุมชนโดยรอบ	87	10	3
6. การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว	53	28	19
7. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	88	5	7
8. การบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและทรัพยากรการท่องเที่ยว	79	13	8
9. การส่งเสริมการขาย เพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	55	33	12
10. การโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	42	39	19
สรุป	60	30	10

ด้านศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมค่าเฉลี่ยที่ตอบ “มี” ร้อยละ 60 คำตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 30 คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ได้ร้อยละ 10 เมื่อพิจารณาเป็นรายคำตอบพบว่า คำตอบ “มี” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (88 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับการจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว (34 คน) คำตอบ “ไม่มี” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามเกี่ยวกับการจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว (55 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5 คน) คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว และการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว (19 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับการยอมรับความร่วมมือในชุมชนโดยรอบ (3 คน)



ตารางที่ 4 แสดงผลความถี่/ร้อยละ เกี่ยวกับตัวชี้วัดความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วทอง จำแนกเป็นรายข้อด้านศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	มี	ไม่มี	ไม่ แน่ใจ
1. เส้นทางเดินเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	89	9	2
2. ความพร้อมระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน	89	7	4
3. ความพร้อมด้านที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยว	40	48	12
4. ความพร้อมด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว	50	42	8
5. กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่	17	63	20
6. การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการรับรองนักท่องเที่ยว	38	50	12
7. กำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว	14	57	29
สรุป	48	40	12

ด้านศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมค่าเฉลี่ยที่ตอบ “มี” ร้อยละ 48 คำตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 40 คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ร้อยละ 12 เมื่อพิจารณาเป็นรายคำตอบพบว่า คำตอบ “มี” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับเส้นทางเดินเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และความพร้อมระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (89 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว (14 คน) คำตอบ “ไม่มี” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับ กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ (63 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับความพร้อมระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (7 คน) คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว (29 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับเส้นทางเดินเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (2 คน)



ตารางที่ 5 แสดงผลความถี่/ร้อยละ เกี่ยวกับตัวชี้วัดความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วทอง จำแนกเป็นรายข้อด้านศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	มี	ไม่มี	ไม่ แน่ใจ
1. การต้อนรับสร้างความคุ้นเคยให้แก่นักท่องเที่ยว	58	34	8
2. มีมีคฤหาสน์หรือผู้ชมสำหรับนักท่องเที่ยว	35	56	9
3. ร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากที่ระลึก	70	24	6
4. ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว	44	42	14
5. การให้บริการด้านความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	56	35	9
6. การให้บริการยานพาหนะเยี่ยมชมสำหรับนักท่องเที่ยว	55	39	6
7. การให้บริการติดต่อสื่อสารสำหรับนักท่องเที่ยว	27	52	21
8. การให้บริการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้	78	16	6
9. การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ	9	63	28
สรุป	48	40	12

ด้านศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมค่าเฉลี่ยที่ตอบ “มี” ร้อยละ 48 คำตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 40 คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ร้อยละ 12 เมื่อพิจารณาเป็นรายคำตอบพบว่า คำตอบ “มี” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับการให้บริการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ (78 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ (9 คน) คำตอบ “ไม่มี” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ (63 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับการให้บริการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ (16 คน) คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ (28 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากที่ระลึก การให้บริการยานพาหนะเยี่ยมชมสำหรับนักท่องเที่ยว และการให้บริการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ (6 คน) เท่ากัน



ตารางที่ 6 แสดงผลความถี่/ร้อยละ เกี่ยวกับตัวชี้วัดความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง จำแนกเป็นรายข้อด้านศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	มี	ไม่มี	ไม่แน่ใจ
1. ความโดดเด่นด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรและองค์ความรู้เฉพาะ	27	56	17
2. ความโดดเด่นด้านเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น	77	16	7
3. สภาพธรรมชาติสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ	31	56	13
4. ความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายประเภท	24	61	15
5. การได้รับรางวัลใบรับรอง หรือใบประกาศเกียรติคุณ จากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทางการเกษตร	47	24	29
6. ความโดดเด่นและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	37	52	11
7. ความโดดเด่นและความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว	35	52	13
8. การเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับการเกษตร	88	9	3
สรุป	46	41	13

ด้านศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมค่าเฉลี่ยที่ตอบ “มี” ร้อยละ 46 คำตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 41 คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ร้อยละ 13 เมื่อพิจารณาเป็นรายคำตอบพบว่า คำตอบ “มี” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับการเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับการเกษตร (88 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายประเภท (24 คน) คำตอบ “ไม่มี” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายประเภท (61 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับการเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับการเกษตร (9 คน) คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ที่มีความถี่สูงสุด คือ คำถามที่เกี่ยวกับการได้รับรางวัลใบรับรอง หรือใบประกาศเกียรติคุณ จากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทางการเกษตร (29 คน) คำตอบที่มีความถี่น้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับการเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับการเกษตร (3 คน)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแกบ่อทอง



ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่าการท่องเที่ยวบ้านบ่อแก้วท่องเที่ยวได้มากที่จะเกิดขึ้น เพราะชุมชนส่วนใหญ่หันมาทำเกษตรเพื่อการบริโภคที่เหลือนำไปขาย ซึ่งนำรายได้เข้าสู่ครอบครัว คนในชุมชนที่มีความร่วมมือกันในกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน จุดเด่นของชุมชนคือเป็นเกษตรกรรมส่วนใหญ่ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพราะมีการรณรงค์ไม่ให้ใช้สารเคมี และตลาดผักปลอดสารเคมี การมีมันสำปะหลัง อ้อย เกษตรเพื่อการบริโภคและขายก็จะเป็น กล้วย หน่อไม้ ที่สามารถแปรรูปได้ รวมถึงผักสวนครัวรั้วกินได้ การที่ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่มีความหลากหลาย ศาสาถนบที่มีความโดดเด่นเป็นที่สาธารณะประโยชน์ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีอุปสรรคของวิถีชีวิตทางน้ำมาก และต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เรื่องขยะถือเป็นจุดเด่นของชุมชน เพราะผู้นำชุมชนให้คนในชุมชนแต่ละหลังคาเรือนนั้นจะต้องจัดการขยะด้วยตนเอง ทำให้แต่ละบ้านมีความสะอาด อีกทั้งยังมีการประกวดบ้านที่สะอาด และยังมีเครือข่ายจากภายนอก ผู้สนับสนุน ต่าง ๆ เช่น สสส. อบต. สถานศึกษา ก็จะเป็นมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยชุมชนมีผลิตภัณฑ์ในชุมชน ชุมชนได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เอกลักษณ์ของชุมชนที่นำไปเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็จะมีการเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายต่อครัวเรือน ทั้งนี้ด้านวัฒนธรรมเพื่อตระหนักถึงคุณค่าของเกษตร และความอยู่รอด ทำให้เป็นแหล่งศึกษาดูงาน และคนรุ่นหลังเอาไปเป็นต้นแบบได้ ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาระบบสิ่งแวดล้อมให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม

แต่ก็มีกลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เห็นด้วย กล่าวคือ มีความที่เป็นไปไม่ได้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากความพร้อมของชุมชนนั้นมีค่อนข้างน้อย การเตรียมพร้อมทางด้านที่พักอาศัยยังไม่ค่อยพร้อม และเรื่องของยานพาหนะที่ยังไม่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว แต่ในส่วนเรื่องของการให้ความร่วมมือทางชาวบ้านมีความพร้อม แต่ก็ยังคงมีความบกพร่องอยู่บ้าง ชุมชนบ้านบ่อแก้วท่องเที่ยวต้องมีการปรับตัวในหลาย ๆ ด้านที่จะพัฒนาตัวเองและชุมชนในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น คนในชุมชนต้องมีการปรับตัวมาทำเกษตรผสมผสานมากขึ้น แต่สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการทำโครงการคือ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล และในเรื่องเครือข่ายสนับสนุนดูแลให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ชาวบ้านมีความถนัดในงานในของตนเองแต่ไม่ค่อยถนัดเรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม จึงอาจจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้ไม่พร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อีกทั้งไม่มีคนมาสานต่อจากคนในชุมชนเอง และคนสนับสนุนจากภายนอก การเริ่มแผนขึ้นมาในหมู่บ้านที่เป็นรูปแบบโครงการ แต่ตอนนี้ก็ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัด ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดขึ้นได้ในหมู่บ้านค่อนข้างจะยาก



2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วบ่อทอง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากปัจจัยหลายๆชุมชน และชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรเคยดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็หยุดชะงักจากการขาดคนนำที่จะพาทำกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เนื่องจากปัญหาอะไรหลายๆอย่าง จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องหยุดลง ไม่ได้มีการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะชุมชนไม่มีศูนย์เรียนรู้ที่จะทำการเกษตร การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบ่อแก้วบ่อทอง เพราะไม่ได้เป็นส่วนที่ทางเราเป็นคนดำเนินการ ในอนาคตหน่วยงานไม่มีแผน ที่จัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะ ทรัพยากรในชุมชนมีไม่เพียงพอที่จะพัฒนา มีงบประมาณที่จะ สนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน แต่ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเข้าไปขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม จึงอยากให้หน่วยงานที่มีความพร้อมด้านวิชาการมาร่วมสนับสนุนและ ผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อีกทั้งชุมชนมีสถานที่พร้อมจะจัดการท่องเที่ยว เกิดขึ้นแต่ก็ยังขาดผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่มีความเข้มแข็งมากขึ้น ทำให้ไม่มีกลุ่มที่สานต่อ ในชุมชน ต้องมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนขึ้นมา อีกคนในชุมชนที่มามีส่วนร่วมของกิจกรรมในชุมชนยังมี น้อยต่างคนต่างต้องไปทำมาหากิน ต้องการคนที่สามารถเข้าไปในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจ ชุมชนไม่มีความพร้อมที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพราะขาดทรัพยากรที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพืชส่วนใหญ่เป็นพืชการค้าพาณิชย์ สิ่งนี้เองที่เป็นสิ่งขัดแย้งที่จะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วบ่อทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง คือ ศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วบ่อทอง ตำบลเลิงแฝก อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม (ประชาชน) จากผลการประเมินความเป็นไปได้เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วบ่อทอง

ตอนที่ 1 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วบ่อทอง แต่ละด้านพบว่า

ผลการประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วบ่อทอง จากการศึกษพบว่า โดยรวมแล้วมีตัวชี้วัดความเป็นไปได้ที่มีค่าเฉลี่ย คำตอบ “มี” ร้อยละ 50 คำตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 38 คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ร้อยละ 12 พิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่ตอบ “มี” พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 60



ส่วนด้านที่ตอบ “ไม่มี” พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 41 โดยชุมชนบ้านบ่อแก้วทองนั้นภายในชุมชนมีการบริหารชุมชนโดยนิตประชุมทุก ๆ สัปดาห์ กระบวนการพัฒนาชุมชนเป็นการเดินทางไปศึกษาดูงานเพื่อที่จะมาพัฒนาชุมชนของตนเอง และมีการวางแผนการก่อตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว ซึ่งมีความขัดแย้งกับสิ่งที่จะทำให้เป็นสิ่งดึงดูดใจของชุมชนที่นำเสนอแก่นักท่องเที่ยว โดยชุมชนขาดส่วนนี้ไป และการเกษตรภายในชุมชนนั้นยังเป็นการเกษตรสำหรับเพื่อการพาณิชย์เท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ กลมทิพย์ ชูประทีป (2547) ซึ่งทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งเป็นผลจากการที่ประชาชนให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น ส่วนในด้านเศรษฐกิจช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เพียงพอ ในด้านวัฒนธรรมและสังคม ชาวบ้านให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และมีความเป็นมิตร ยิ้มแย้ม แจ่มใส และในด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์พบว่า นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วยหนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำเขียว ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้นจึงส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการศึกษาพบว่า โดยรวมค่าเฉลี่ย ที่ตอบ “มี” ร้อยละ 60 ตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 30 ตอบ “ไม่แน่ใจ” ร้อยละ 10 โดยชุมชนบ้านบ่อแก้วทองนั้นมีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยเห็นได้จากคนในชุมชนมีการจัดการด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ S.I.A.U.K.De Silva (2008) กล่าวว่า การจะให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาที่แท้จริงและร่วมแก้ปัญหาของชุมชนนั้นๆ ได้ตรงจุด เช่น ปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินการนั้นภาครัฐต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณให้กระจายไปถึงชุมชนท้องถิ่น โดยการศึกษาถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงจากหน่วยงานระดับท้องถิ่น ในส่วนของปัญหาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ใน 2 ลักษณะ คือ เข้าร่วมโดยผ่านทางสมาคม เช่น องค์กรท้องถิ่น โดยมีรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ผ่านผู้แทนของรัฐในการจัดการบริการ และอีกลักษณะหนึ่งคือไม่ผ่านตัวแทนแต่ตัวแทนจะมีการรวมกลุ่ม เกิดกระบวนการกลุ่ม เกิดกิจกรรม มีการจ้างงานในชุมชนและสร้างเศรษฐกิจ (Wisansing, 2009)

ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการศึกษาพบว่า โดยรวมค่าเฉลี่ยที่คำตอบ “มี” ร้อยละ 48 คำตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 40 คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ร้อยละ 12 โดยชุมชนมีเส้นทางเข้าหมู่บ้านที่ค่อนข้างสะดวก อีกทั้งการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย มีรถ



ประจำทางผ่าน และความพร้อมระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน น้ำประปา ไฟฟ้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชา ไต้งสูงเนิน (2543, น.71) และอุไรวรรณ สุวรรณเสรี (2548, น.91) ที่อธิบายว่าการบำรุงรักษาสาธารณูปโภคและทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การรักษาความสะอาดห้องน้ำและที่พัก การดูแลรักษาระบบถนน ไฟฟ้า ประปาและโทรศัพท์ การปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการศึกษาพบว่า โดยรวมค่าเฉลี่ยที่คำตอบ “มี” ร้อยละ 48 คำตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 40 คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ร้อยละ 12 ซึ่งชุมชนคิดว่าความเป็นไปได้ของการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นมีความเป็นไปได้สูง แต่การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการเป็นไปได้น้อยมากที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำฝน ช่มบำรุง (2550) ที่ได้ศึกษาความเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการโดยเฉพาะในด้านความรู้ของคนในชุมชนทำให้เกิดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวด้วย ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน และให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการในการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น รวมทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ นิตยาพร เสนปาน (2549, น.132) ที่อธิบายว่าการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการในแหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับบริการผู้สูงอายุและคนพิการหรือไม่ ที่สำคัญ ได้แก่ ห้องน้ำ ทางลาดเอียง ทางสัญจร สื่อเพื่อการเรียนรู้และฝึกอาชีพผู้สูงอายุและคนพิการ

ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมค่าเฉลี่ย ที่คำตอบ “มี” ร้อยละ 46 คำตอบ “ไม่มี” ร้อยละ 41 คำตอบ “ไม่แน่ใจ” ร้อยละ 13 โดยชุมชนมีการเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับการเกษตร และสิ่งที่ขัดแย้งคือ ความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายประเภท สิ่งทีคนในชุมชนกล่าวว่า การได้รับรางวัลใบรับรอง หรือใบประกาศเกียรติคุณ จากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทางการเกษตรนั้นยังไม่มี ความชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Chunyanl and Jinghua (2009, pp.374-385) ที่อธิบายว่า ความโดดเด่นและหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อจำหน่ายสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ไวน์ สบู่สมุนไพร ผลไม้แปรรูป สินค้าหัตถกรรม เป็นต้น การได้รับรางวัล ใบรับรอง หรือเกียรติคุณ จากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือสิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น รางวัลกินรี รางวัลลูกโลกสีเขียว ตราสัญลักษณ์ A (agro tourism) ใบรับรอง GAP จากกรมส่งเสริมการเกษตร

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วทอง (ผู้นำชุมชน) ดังนี้ จากผลการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่าการท่องเที่ยวบ้านบ่อแก้วทองมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น เพราะชุมชนส่วนใหญ่หันมาทำเกษตรปลูกอยู่ปลูกกินที่เหลือก็นำไปขาย ซึ่งนำรายได้เข้าสู่ครอบครัวคนในชุมชนที่มีความร่วมมือกันในกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน



จุดเด่นของชุมชนคือทำเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพราะมีการรณรงค์ไม่ให้ใช้สารเคมี และตลาดผักที่ปลอดสารเคมี การมีมันสำปะหลัง อ้อย เกษตรเพื่อการบริโภคและขายก็จะ เป็น กล้วย หน่อไม้ ที่สามารถแปรรูปได้ รวมถึงผักสวนครัวรั้วกินได้ การที่ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นใน ชุมชนที่มีความหลากหลาย ศาสาถนกกบที่มีความโดดเด่นเป็นที่สาธารณะประโยชน์ที่สามารถพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีอุปสรรคของวัชพืชทางน้ำมาก และต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เรื่องขยะที่เป็นจุดเด่นของชุมชน เพราะผู้นำชุมชนให้คนใน ชุมชนแต่ละหลังคาเรือนนั้นจะต้องจัดการขยะด้วยตนเอง ทำให้แต่ละบ้านมีความสะอาด อีกทั้งยังมื การประกวดบ้านที่สะอาด และยังมีเครือข่ายจากภายนอก ผู้สนับสนุน ต่าง ๆ เช่น สสส. อบต. สถานศึกษาก็จะเป็นมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยชุมชนมี ผลิตภัณฑ์ในชุมชน ชุมชนได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เอกลักษณ์ของชุมชนที่น่าพาไปเกิดเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็จะมีการเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายครัวเรือน ทั้งนี้ด้านวัฒนธรรมเพื่อตระหนักถึงคุณค่าของเกษตร และความอยู่รอด ทำให้เป็นแหล่งศึกษาดูงาน และคนรุ่นหลังเอาไปเป็นต้นแบบได้ ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาระบบสิ่งแวดล้อมให้กลับมาอุดม สมบูรณ์เหมือนเดิม

นอกจากนี้ยังพบว่า ความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสอดคล้องกับ การศึกษาของ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2553: 8) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมีแนวทาง คือ 1) ผู้นำชุมชนควร ริเริ่มและกำหนดนโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน โดยเริ่มต้นจากการประชุมเพื่อ ระดมความคิดเห็นของคนในชุมชนซึ่งสิ่งผู้นำต้องตระหนักเป็นลำดับแรกคือ การกระจายรายได้อย่าง ทั่วถึง และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังมีส่วนในการกำหนดกิจกรรม รวมถึงพื้นที่ในการท่องเที่ยวและมีบทบาทอย่างยิ่งในการประสานงานกับภาครัฐและเอกชน ซึ่งผู้นำ ชุมชนควรได้รับการอบรม ประชุม สัมมนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ 2) ชุมชนเข้มแข็ง สามารถแสดงความคิดเห็นและความต้องการในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีส่วนร่วมตามความถนัด หรือตามอาชีพ เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างทั่วถึง ชุมชนต้องการมีการรวมกลุ่มใน การจัดกิจกรรมด้วย

แต่มีกลุ่มผู้นำชุมชนที่เห็นตรงกันข้ามกันคือ มีความที่เป็นไปไม่ได้ เนื่องจากความพร้อมของ ชุมชนนั้นมีค่อนข้างน้อย การเตรียมพร้อมทางด้านที่พักอาศัยยังไม่ค่อยพร้อมและเรื่องของ ยานพาหนะที่ยังไม่เอื้ออำนวยในเรื่องของการให้ความร่วมมือทางชาวบ้านมีความพร้อม แต่ยังคงมื ความบกพร่องบ้าง ชุมชนบ้านบ่อแกบ่ทองต้องมีการปรับตัวในหลาย ๆ ด้านที่จะพัฒนาตัวเองและ ชุมชนในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น คนในชุมชนต้องมีการปรับตัวมาทำเกษตร ผสมผสานมากขึ้น แต่สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการทำโครงการคือ ในทางงบประมาณสนับสนุนที่ทาง



รัฐบาลจัดส่งมา และในเรื่องเครือข่ายสนับสนุนดูแลให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ชาวบ้านมองตนเองว่าถนัดเฉพาะงานของตนเองไม่ค่อยถนัดเรื่องการทำงานกลุ่ม จึงอาจจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เป็นอุปสรรคแต่สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการทำโครงการคือ ในทางงบประมาณสนับสนุนที่ทางรัฐบาลจัดส่งมา และในเรื่องเครือข่ายสนับสนุนดูแลให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ที่ทำให้ไม่พร้อมในด้านนี้ อีกทั้งไม่มีคนมาสานต่อจากคนในชุมชนเอง และคนสนับสนุนจากภายนอก การเริ่มแผนงานขึ้นมาในหมู่บ้าน ที่เป็นรูปแบบโครงการ แต่ตอนนี้ก็ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัด ซึ่งจะทำให้การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดขึ้นในหมู่บ้านค่อยข้างจะยาก

ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Labour, Picard และ Hausheer (2009) ซึ่งสรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทางการขนส่ง ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานช่วยให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติในระดับท้องถิ่น ด้วยการกำหนดนโยบาย รายการจัดสรรงบประมาณ โดยอาศัยแนวทางดังนี้ 1) มีคณะกรรมการเพื่อกำหนดความหมายของคำว่าจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างมีส่วนร่วม 2) คณะกรรมการกำหนดความหมายของคำว่าชุมชนซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ ความศรัทธา การเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การยอมรับร่วมกัน และควรพิจารณาสภาพกายภาพทางภูมิศาสตร์ร่วมกันด้วย และ 3) ร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์ โดยตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านบ่อแก้วทอง (เจ้าหน้าที่รัฐ) ดังนี้ จากผลการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรหน่วยงานส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นที่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นแต่ก็มีบางหน่วยงานที่แสดงความคิดเห็นออกมาว่าไม่น่าจะเกิดขึ้นได้เนื่องจากปัจจัยหลายอย่างที่เกิดในชุมชน เนื่องจากมีหลายชุมชนที่เป็นดำเนินการเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงแต่ก็ได้หยุดชะงักลงเนื่องจากการขาดแกนนำที่จะพาทำกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านเนื่องจากปัญหาอะไรหลายอย่าง ด้วยทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องหยุดลง ไม่ได้มีการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะชุมชนไม่มีศูนย์การเรียนรู้ที่จะทำการเกษตร และศูนย์การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบ้านบ่อแก้วทอง ในอนาคตหน่วยงานไม่มีแผนที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะทรัพยากรในชุมชนมีไม่เพียงพอที่จะพัฒนา แต่มีงบประมาณที่จะสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน แต่ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเข้าไปขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม จึงอยากให้หน่วยงานที่มีความพร้อมด้านวิชาการมาร่วมสนับสนุนและผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อีกทั้งชุมชนมีสถานที่พร้อมจะจัดการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นแต่ก็ยังขาดผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่มีความเข้มแข็งมากพอ จึงทำให้ไม่มีกลุ่มอื่นมาสานต่อ ในชุมชนต้องมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนขึ้นมา และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งปัจจุบันคนในชุมชนยังเข้ามามีส่วนร่วมน้อยเพราะต่างคนต่างต้องไปทำมาหากิน ต้องการคนที่สามารถเข้าไปในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจ ชุมชนไม่มีความพร้อมที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร



เพราะขาดทรัพยากรที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพืชส่วนใหญ่เป็นพืชการค้าพาณิชย์ สิ่งนี้เองที่เป็นสิ่งขัดแย้ง ที่จะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงแข บุญศิริ และคณะ (2553, น.5-6) ส่วนในด้านปัญหาที่พบคือ นักท่องเที่ยวมีจำนวนไม่แน่นอน ทำให้ศูนย์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริมเท่านั้น ปัญหาการบริการด้านที่พักมีจำนวนน้อยและมีข้อจำกัด (พชรรัตน์ สุขพงษ์ไทย, 2550, น.120) และปัญหาด้านกิจกรรมไม่ต่อเนื่องทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี รวมทั้งน้ำฝน แห้งบ่ารุง(2550) ยังได้ศึกษาความเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการโดยเฉพาะในด้านความรู้ของคนในชุมชนทำให้เกิดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวด้วย ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน และให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการในการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนต้องมีแผนการบริหารการภายในชุมชนที่เป็นรูปธรรม การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งบทบาทภาครัฐในการเข้าไปช่วยเหลือชุมชน
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการสำรวจพบว่า ภายในชุมชนไม่มีโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน เพราะบางทีคนที่เข้ามาศึกษาดูงาน หรือมาเที่ยวนั้น ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ การมีบุคคลกรที่มีความรู้ในการนำเสนอสิ่งที่ชุมชนมี การมีศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่เด่นชัด การมีความของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการสำรวจพบว่า การเข้าแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่มากเพียงพอเนื่องจากถนนที่ใช้เดินทางมายังหมู่บ้านยังมีหลุมที่ค่อนข้างเยอะตลอดทางการให้บริการเรื่องที่พัก การประชาสัมพันธ์ของชุมชน การเตรียมความพร้อมของชุมชนที่จะมีบริการต่าง ๆ ไว้รองรับนักท่องเที่ยว
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่หมู่บ้านนั้น ในชุมชนยังไม่กิจกรรมเป็นเอกลักษณ์และชัดเจน จุดเด่นของชุมชน การมีสิ่งนวัตกรรมที่แปลกใหม่ของชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการท่องเที่ยวของชุมชนควรมีการศึกษา ในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หรือมุ่งเน้นในหัวข้อที่ผู้สนใจในด้านอื่นที่น่าสนใจ



2. การตั้งคำถามแบบสอบถามความคิดเห็น และคำถามแบบสัมภาษณ์ควรมีคำถามที่ชัดเจนโดย อธิบายได้อย่างละเอียดและสามารถรอบในทุกด้าน เพื่อที่จะได้ข้อมูลในเชิงลึกที่น่าสนใจ
3. การวิจัยครั้งนี้มีการศึกษากลุ่มเป้าหมายหลายกลุ่ม แต่ข้อมูลอาจไม่มีมากพอ เนื่องจากเวลาการลงพื้นที่กระชั้นชิด ในการวิจัยครั้งถัดไปอาจจะมีการ เพิ่มระยะเวลาในการลงพื้นที่มากกว่านี้

บรรณานุกรม

- เดชา โต้งสูงเนิน. (2543). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2553). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุราษฎร์ธานี : การวิจัยฐานทรัพยากรเกษตรสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- น้ำฝน แซ่มบำรุง. (2550). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิตยาพร เสนปาน. (2549). ความรู้ความเข้าใจ รูปแบบกิจกรรม และแนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวเกษตรของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พชรรัตน์ สุขพงษ์ไทย. (2550). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยวเกษตรของศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (วิทยาศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ลินจง โพธารี. (2551). องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและภูมิ้องคำ ตำบลแก่งเค้ง อำเภอภูซำปูน จังหวัดอุบลราชธานี. คณะการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วัฒนา มโนรัตน์. (2552). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรณีศึกษาชุมชนบ้านฝั่มด อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การศึกษาอิสระ ศศ.ม. (ศิลปศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- แสงแข บุญศิริ และคณะ. (2553). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง โครงการเฝ้าระวังการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเสริมศักยภาพธุรกิจท่องเที่ยวไทย ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.



อุไรวรรณ สุวรรณเสรี. (2548). *ความพึงพอใจและปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิง
เกษตร ในเส้นทางโพนพิสัย-รัตนวาปี จังหวัดหนองคาย*. บธ.ม. (บริหารธุรกิจ). มหาสารคาม
: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Wisansing. (2009). *Hospitality and Tourism Management Education in China: An
Analysis of Motives and Institution Choice*. Proceedings of the 7th Asia-Pacific
Council on Hotels Restaurants and Institutional Education Conference.
Singapore.



การนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร*

พรรณสุภา โพธิ์ย้อย**

ณัฐกริช เปาอินทร์***

(วันรับบทความ : 19 สิงหาคม 2560 /วันแก้ไขบทความ : 4 ธันวาคม 2560 /วันตอบรับบทความ : 29 ธันวาคม 2560)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ และเสนอแนะเชิงนโยบายโดยผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่ยังขาดการดำเนินงานเป็นเครือข่ายกับระดับจังหวัดและระดับอำเภอ และยังมีความยากลำบากในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 4 ปัจจัยสำคัญตามลำดับ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย บุคลากรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และสภาพแวดล้อม ขณะที่งบประมาณและผู้นำไม่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ ข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือระหว่างสภาวัฒนธรรมตำบลกับหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เป็นกลไกในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสภาวัฒนธรรม โดยผลักดันให้เกิดข้อตกลงร่วมกันและบังคับใช้ร่วมกันอย่างชัดเจนและควรมีกำหนดแผนขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สภาวัฒนธรรมจังหวัด และส่งเสริมให้สภาวัฒนธรรมทุกระดับร่วมกันจัดทำแผนงาน โครงการ ขอสันนิษฐานงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยแผนงานดังกล่าวต้องเป็นไปตามความต้องการของชุมชน

คำสำคัญ : การนำนโยบายไปปฏิบัติ/ สภาวัฒนธรรมตำบล/ จังหวัดสมุทรสาคร

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เรื่อง

“การนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร”

** นักศึกษาระดับปริญญาโท, คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์



The policy implementation of the Council of Cultural Affairs
A case study on the Sub-district cultural councils in Samutsakorn province

Pansupa Poyoi *

Nuttakrit Powintara **

(Received Date : August 19, 2017, Revised Date : December 4, 2017, Accepted Date : December 29, 2017)

Abstract

The objective of this research is to study the success of the policy implementation of the council of cultural affairs. In this research, the sub-district cultural councils in Samutsakorn province were especially selected to study. Furthermore, the impact factors in this success are considered to suggest and improve the policy implementation associated to the cultural council. The methodology was used a combination between the quantitative and qualitative research. The study found that the achievement of the policy implementation of the council of cultural affairs is excellent level. However, this policy was executed a lack of the operation as a network with province and district level. Moreover, the procedures are also difficult operations due to the various affecting factors. The accomplishment in applying the cultural Council Policy depends on 4 important factors. These factors are sorted by the priority including the communications, the aims and the objectives of the policy, the personnel using the policy and the environment, respectively whereas the budget and the leader did not have a significant influence on the success. The cooperation between the cultural councils of the district government agencies, private sectors and citizen living in this area should be promoted and developed in order to reinforce the strengthen of the cultural councils by driving to occur the agreement. Also, the regulation ought to be officially set to apply together. In addition, the strategic planning should be defined evidently for improving the provincial cultural council and all sections of the council of cultural affairs should be supported to organize the project planning to ask for a budget support from the related authorities. By mean of such projects have to be required by the local community.

Keywords: Policy Implementation/ The Sub-District Cultural Councils/ Samutsakorn Province

* Master's Student, Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration

** Assistant Professor Ph.D., Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration



บทนำ

วัฒนธรรม คือ วิธีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สืบส่ง ปลุกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขและยั่งยืน (พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553) ด้วยความสำคัญของวัฒนธรรม ดังนั้น ในปี พ.ศ.2536 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือกรมส่งเสริมวัฒนธรรมในปัจจุบัน จึงมีแนวคิดจะจัดตั้งสภาวัฒนธรรมขึ้น โดยเกิดจากแนวคิดที่ว่า “วัฒนธรรมเป็นของประชาชน” การดำเนินงานวัฒนธรรมจะบรรลุได้ดีต้องให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบดำเนินงานวัฒนธรรม เนื่องจาก “เจ้าของ” ย่อมมีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมมากกว่า คนที่ไม่ใช่เจ้าของวัฒนธรรม จึงต้องเปิดโอกาสให้องค์กรและบุคลากรในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบดำเนินงานวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายที่มีความเข้มแข็ง และสามารถบริหารจัดการงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ โดยหน่วยงานของรัฐจะทำหน้าที่เพียงส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานให้ประชาชนสามารถประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างที่ควรจะเป็น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) โดยเริ่มหารูปแบบดำเนินการให้เป็นรูปธรรม ด้วยการทดลองจัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นเป็นแห่งแรกในปีพ.ศ. 2537 ซึ่งได้รับการตอบรับและการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนที่เห็นความสำคัญของการดำเนินงานวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นในปี พ.ศ. 2538 จึงได้ขยายผลให้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมขึ้นทั่วประเทศ และนำไปสู่การจัดตั้งสภาวัฒนธรรมอำเภอ ในปี พ.ศ. 2542 จากนั้นในปี พ.ศ. 2552 ได้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมในระดับตำบล เพื่อขยายผลการดำเนินงานของภาคประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ สภาวัฒนธรรมจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญในการสืบสาน และสร้างสรรค์วัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งเป็นองค์กรกลางในการประสานงานเพื่อร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมทางวัฒนธรรม ภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม โดยมีการบริหารงานในรูปคณะกรรมการซึ่งสมาชิกสภาวัฒนธรรมมาจากผู้แทนองค์กรที่ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมหรือองค์กรที่ดำเนินงานอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยเป็นองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมอันประกอบด้วย 5 กลุ่มได้แก่ เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน เครือข่ายภาคชุมชน เครือข่ายภาคธุรกิจ เครือข่ายภาควิชาการ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559)

สำหรับแนวการจัดตั้งสภา (council) เพื่อดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในต่างประเทศ พบว่าประเทศฟินแลนด์และเนเธอร์แลนด์ได้มีการจัดตั้งสภาระดับชาติเพื่อมีบทบาทในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม โดยประเทศฟินแลนด์ได้จัดตั้งสภาแห่งชาติฟินแลนด์ (Art Council of Finland) ทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินงานวัฒนธรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนประเทศเนเธอร์แลนด์ได้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรม (council of culture) ทำหน้าที่บริหารงานวัฒนธรรมโดยรวมและ



ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ (เมธาพร คงคาน้อย, 2553) การจัดตั้งสภาเพื่อดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของประเทศฟินแลนด์และเนเธอร์แลนด์มี การจัดตั้งสภาระดับชาติเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและให้คำปรึกษาในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของ หน่วยงานของรัฐซึ่งมีบทบาทคล้ายคลึงกับคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติของไทย แต่มีความ แตกต่างกับสภาวัฒนธรรมของไทยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมใน ระดับภูมิภาค (จังหวัด อำเภอ และตำบล) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ มากกว่าที่จะกำกับดูแลและให้คำปรึกษา

จากระยะเวลาการดำเนินงานสภาวัฒนธรรมเป็นเวลาถึง 22 ปี ยังพบปัญหาและข้อจำกัด ในการดำเนินงานอยู่หลายด้าน ซึ่งทราบได้จากงานวิจัยหลายฉบับได้ค้นพบสภาพปัญหาใน การดำเนินงานวัฒนธรรม เช่น ด้านโครงสร้างการบริหารงานขององค์กร ที่ไม่ชัดเจน ไม่มีเอกภาพ ไม่มีอำนาจในการบังคับบัญชาและขั้นตอนการดำเนินงานไม่มีความชัดเจน ด้านการบริหารจัด การองค์กร ที่คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมยังไม่ทราบบทบาทหน้าที่ตามกฎระเบียบและข้อบังคับ ของกระทรวงวัฒนธรรมว่าด้วยสภาวัฒนธรรม ด้านการวางแผนการดำเนินงานและการประสานแผน ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมไม่มีความรู้ในด้าน การวิเคราะห์ปัญหาและการวางแผนงานโครงการของสภาวัฒนธรรม ด้านการประสานงานยังขาด ความเข้าใจในมิติการดำเนินงานทางวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของสภายังขาดความ ต่อเนื่องอย่างเป็นกระบวนการ ขาดการสร้างแรงจูงใจให้คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมเข้ามาช่วย ปฏิบัติงาน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมและบริหารงานสภาวัฒนธรรม และ ด้านงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมยังน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อการกิจสืบสาน วัฒนธรรมของชาติ (นงนุช ป่าเขียว, 2546; วันแรม สมบูรณ์สาร, 2548; สายสวาท โสขวัญฟ้า, 2551; สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2547; เอมอร โกละสุต, 2545)

ความสำคัญของสภาวัฒนธรรมเปรียบเสมือนเป็นเครื่องจักรสำคัญในการสืบสาน อนุรักษ์ พัฒนาและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ที่ผ่านมายังประสบปัญหาในการดำเนินงาน โดยเฉพาะ การนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความ ล้มเหลวของการขับเคลื่อนสภาวัฒนธรรมโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากการดำเนินงานระดับท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นองค์กรระดับล่างของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ หากสภาวัฒนธรรมตำบลมีการ ดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ย่อมจะทำให้การดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมอำเภอและสภาวัฒนธรรม จังหวัดได้รับผลเชิงบวกไปด้วย อีกทั้งการเลือกจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากมี ความหลากหลายของชุมชนและประชาชนในพื้นที่ อาทิ ด้านการประมง อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม



ประกอบกับผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่นักวิชาการวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จึงเห็นถึงประโยชน์ของการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ในการผลักดันการขับเคลื่อนสภาวัฒนธรรมของจังหวัดสมุทรสาคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมตำบลไปปฏิบัติ กรณีศึกษา สภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษา สภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ทำการศึกษาความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นประสิทธิผลการดำเนินงานตามหน้าที่ของสภาวัฒนธรรมตำบลที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย 2) บุคลากรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 3) การติดต่อสื่อสาร 4) งบประมาณ 5) สภาพแวดล้อม และ 6) ผู้นำ
2. ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกสภาวัฒนธรรมตำบลเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากมีลักษณะครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ในจังหวัด และมีการรวมตัวของกลุ่มเครือข่ายในระดับชุมชน รวมถึงสภาวัฒนธรรมตำบลเป็นส่วนหนึ่งของสภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรมจังหวัด ทั้งนี้ สภาวัฒนธรรมตำบลในจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวน 39 ตำบล
3. ขอบเขตด้านประชากร คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาครที่ได้รับการแต่งตั้งปี พ.ศ. 2559

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (policy implementation) คือหนึ่งในกระบวนการของนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญ เพราะหากการนำนโยบายไปปฏิบัติมีประสิทธิภาพ นโยบายนั้นย่อมประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่หากการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่มีประสิทธิภาพ หรือขาดการนำไปปฏิบัติให้ตรงกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ย่อมประสบกับความล้มเหลว และไร้ซึ่งความหมาย ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ (มยุรี อนุমানราชธน, 2549;



เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2550) ซึ่งจากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ที่นิยามการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้วิจัยอาจสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การปฏิบัติภายใต้ข้อกำหนดของนโยบายเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงเป็นเรื่องของการศึกษาว่า ภาวการณ์สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นนโยบายที่อยู่ในรูปของกฎหมาย ได้หรือไม่ แค่นั้น เพียงใด

2. กระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของกระบวนการนโยบาย ซึ่ง berman (1978 อ้างถึงใน วรเดช จันทรศร, 2554) ได้ทำการศึกษากกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ระดับมหภาค (macro) และระดับจุลภาค (micro) ซึ่ง วรเดช จันทรศร (2554) ได้ประยุกต์และอธิบายขยายความแนวคิดในเรื่องกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Berman ไว้ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค (macro implementation)

1) ขั้นตอนการแปลงนโยบาย คือ ขั้นตอนที่หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดำเนินการแปลงนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายบริหาร ออกเป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือออกมาในรูปของแผนงานหรือโครงการแล้วแต่กรณี ในประเทศไทยหน่วยงานที่รับผิดชอบในขั้นตอนการแปลงนโยบาย ได้แก่ กระทรวง กรม ซึ่งเป็นการบริหารส่วนกลาง ที่จะเปลี่ยนนโยบายนั้นออกมาให้หน่วยปฏิบัติระดับล่างถือปฏิบัติ

2) ขั้นตอนของการยอมรับ เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานระดับนโยบายดำเนินการให้หน่วยงานระดับล่างยอมรับและแปลงนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งการทำให้หน่วยงานระดับล่างยอมรับแนวทางดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ลักษณะหน่วยงานท้องถิ่น เศรษฐกิจสังคม และการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนประโยชน์ที่หน่วยงานระดับล่างจะได้รับ เป็นต้น

2.2 ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติระดับจุลภาค (micro implementation)

1) ขั้นการระดมพลัง เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานในระดับล่างจะดำเนินการใน 2 กิจกรรม กิจกรรมแรก คือ การพิจารณารับนโยบาย หมายถึง การที่หน่วยงานในระดับล่างพิจารณาว่า นโยบายจากส่วนกลางมีความเหมาะสม มีความสำคัญเร่งด่วน ตรงตามเป้าหมายของหน่วยงาน และสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่อย่างไร ซึ่งการพิจารณารับนโยบายของหน่วยงานในระดับล่างนี้มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอย่างมาก ส่วนกิจกรรมที่สอง คือ การแสวงหาความสนับสนุน หมายถึง การที่หน่วยงานในระดับล่างดำเนินการแสวงหาความสนับสนุน ทั้งจากสมาชิกในหน่วยงาน บุคคลสำคัญและองค์กรอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการสร้างความสำเร็จและความต่อเนื่องให้เกิดขึ้นในการนำนโยบายไป



ปฏิบัติ โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางโดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในท้องถิ่น เข้ามาร่วมกันออกแบบหรือกำหนดโครงการของท้องถิ่นตั้งแต่แรก

2) ขั้นการปฏิบัติ เป็นขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มีความเกี่ยวข้องกับ ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างโดยตรง และเป็นเรื่องของกระบวนการในการปรับเปลี่ยนนโยบายหรือ โครงการที่ได้รับการยอมรับแล้วสู่การปฏิบัติจริง

3) ขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความต่อเนื่อง ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการเพื่อ ทำให้เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และการที่จะทำให้มีการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องได้ ก็จะต้องทำให้นโยบายนั้นถูกปรับเปลี่ยนและได้รับการยอมรับเป็นหน้าที่ประจำวันของ ผู้ปฏิบัติ ซึ่งขั้นตอนนี้ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะความสำเร็จของนโยบายใด ๆ ก็ตามจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากนโยบายนั้นไม่ถูกนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องโดยผู้ปฏิบัติ

โดยการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรม ตำบล จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยใช้กรอบการมองกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Berman ในการทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของกระบวนการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไป ปฏิบัติ เพื่อให้การศึกษามีแนวทางที่ชัดเจนและครอบคลุมปรากฏการณ์ของการนำนโยบายไป ปฏิบัติได้ทั้งหมด และด้วยเหตุที่การสร้างความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จำเป็นต้องเข้าใจถึง ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาคด้วย เพราะอำนาจที่แท้จริงของการนำนโยบายไป ปฏิบัติย่อมอยู่ที่หน่วยงานและผู้ปฏิบัติในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติของ สภาวัฒนธรรมตำบล ซึ่งเป็นองค์กรระดับล่างที่ทำหน้าที่นี้

3. การวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การวัดระดับความสามารถของ ผู้ปฏิบัติ (level of performance) หรือการวัดประสิทธิผลและขาดประสิทธิผล (effective-ineffective) ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Glynn III, 1977 อ้างถึงใน วรเดช จันทรศร, 2554) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการหลายท่านมีทรรศนะแตกต่างออกไป อาทิ Pressman & Wildavsky (1973) ให้ทัศนะว่า การวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น พิจารณาองค์ประกอบ 4 ประการ

- 1) การได้รับประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมายเมื่อเทียบกับที่กำหนดไว้
- 2) ระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการ เป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่
- 3) เงินหรือทรัพยากรที่ใช้เมื่อเทียบกับระยะเวลาที่กำหนดไว้
- 4) จำนวนกิจกรรมที่ดำเนินการเมื่อเทียบกับเป้าหมายนโยบาย



Bardach (1977) ให้ทัศนะว่า การวัดความสำเร็จของ การนํานโยบายไปปฏิบัติสามารถมองได้เป็น 3 มิติ คือ

- 1) ความไม่สามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
- 2) การนํานโยบายไปปฏิบัติเกิดความล่าช้า
- 3) ใช้งบประมาณเกินที่กำหนด

วเรช จันทรศร (2554) ได้สรุปว่า ความสำเร็จและความล้มเหลวของการนํานโยบายไปปฏิบัติสามารถวัดจากผลรวมของมิติต่างๆ ได้ 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 คือ เป็นการวัดผลของการนํานโยบายไปปฏิบัติทั้งกระบวนการ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ

- 1) ผลผลิต (outputs) การวัดผลในระดับผลผลิตสามารถวัดได้โดยการใช้เกณฑ์ด้าน ปริมาณ เวลา ค่าใช้จ่าย คุณภาพ และความพึงพอใจ
- 2) ผลลัพธ์ (outcomes) คือผลที่เกิดต่อจากผลผลิต การวัดผลในระดับผลลัพธ์สามารถวัดได้โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับจากนโยบาย
- 3) ผลสุดยอด หรือผลลัพธ์สุดท้าย (ultimate outcomes) เป็นการวัดว่าผลผลิตและผลลัพธ์โดยรวม ได้ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ หรือไม่อย่างไร

มิติที่ 2 คือ เป็นการวัดว่าผลของความสำเร็จในการนํานโยบายไปปฏิบัติจะต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบายหรือโครงการอื่นๆ ซึ่งความสำเร็จของนโยบายจะต้องเป็นความสำเร็จอย่างแท้จริง โดยสามารถพิจารณาได้จากเงื่อนไข 4 ประการคือ

- 1) นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบายอื่นๆ
- 2) นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาความน่าเชื่อถือของผลนโยบาย
- 3) นโยบายที่สำเร็จจะต้องไม่มีปัญหาทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ
- 4) การนํานโยบายไปปฏิบัติสำเร็จจะต้องไม่มีปัญหาทางด้านมนุษยธรรมหรือศีลธรรม

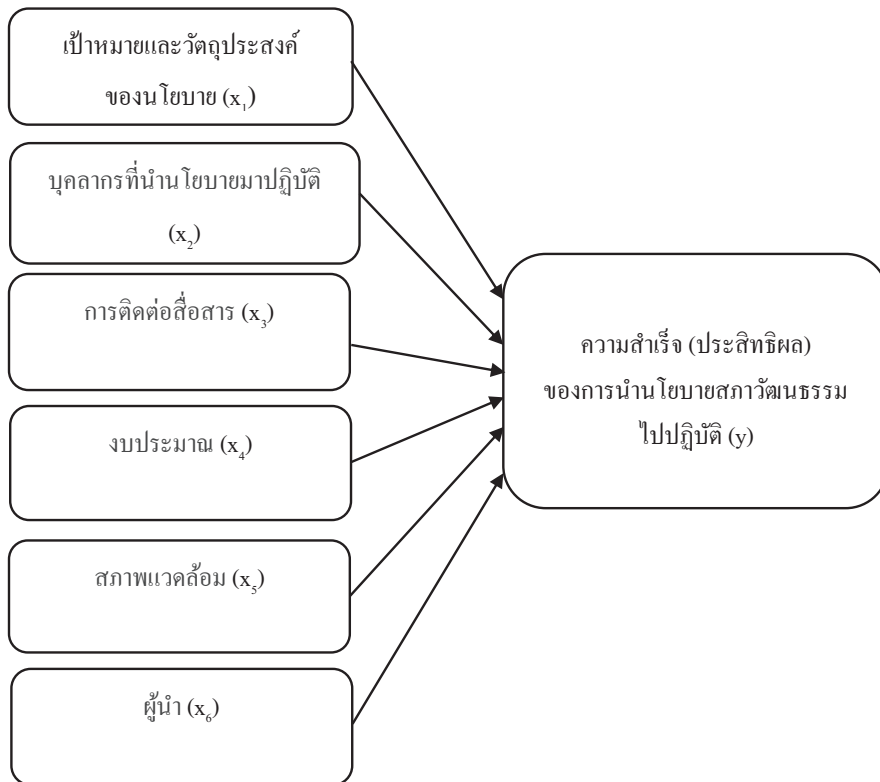
มิติที่ 3 คือ เป็นการวัดว่าผลรวมของความสำเร็จของการนํานโยบายไปปฏิบัติทั้งหมดต้องก่อให้เกิดผลของการพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนา ซึ่งการวัดความสำเร็จของการนํานโยบายไปปฏิบัติในมิตินี้ ไม่อาจจะสามารถทำได้โดยตรง แต่สามารถพิจารณาได้จากความสมบูรณ์ของปัจจัยทางการบริหารต่างๆ ว่าเอื้อต่อการทำให้ผลรวมของนโยบายแต่ละนโยบายนำไปสู่ความสำเร็จโดยรวมของประเทศได้แค่ไหนเพียงใด

จากแนวคิดการวัดสำเร็จของการนํานโยบายไปปฏิบัติ นั้น พบว่า การวัดสำเร็จของการนํานโยบายไปปฏิบัติสามารถทำได้หลายวิธี อาทิ การวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้มากน้อยเพียงใด ผลลัพธ์หรือปริมาณที่ได้รับ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พิจารณาถึงประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับจากนโยบาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงวัดความสำเร็จของ



การนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ โดยพิจารณาประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของสภาวัฒนธรรมตำบลที่กำหนดไว้

กรอบแนวคิดในการวิจัย



ตัวแปรต้น (x₁₋₆)

1. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายมีความชัดเจน เป็นไปได้ และสอดคล้องกัน จะทำให้การบรรลุวัตถุประสงค์มีความเป็นไปได้สูง รวมทั้งมีการกำหนดตัวบ่งชี้การบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ไว้ จะทำให้ผู้ปฏิบัติทราบผลลัพธ์ที่ต้องการและสามารถทราบถึงสำเร็จหรือล้มเหลวจากการเปรียบเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ชัดเจน ซึ่งปัจจัยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการ เช่น Van Horn, Carl E. and Van Meter และ Pressman and Wildavsky เป็นต้น

2. บุคลากรที่นำนโยบายมาปฏิบัติมีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายสภาวัฒนธรรม ดังที่ Van Meter and Van Horn (1975 อ้างถึงใน วรเดช จันทรศร, 2554, น.348)



ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นเสมือนบุคคลที่สามารถกำหนดได้ว่า นโยบายนั้นจะสำเร็จหรือไม่ การสร้างให้เกิดสมรรถนะของน่านโยบายไปปฏิบัติและผลสำเร็จนั้น จำเป็นต้องอาศัยการการรับรู้และความเข้าใจของผู้ปฏิบัติต่อนโยบาย และสร้างให้เกิดการตอบสนองต่อนโยบายที่เหมาะสม

3. การติดต่อสื่อสาร ความสำเร็จของการน่านโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติจะมีโอกาสสูงถ้าคนทั้งภายในองค์กรและนอกองค์กรมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกันอย่างทั่วถึง ปัจจัยด้านการสื่อสารนี้ได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการ เช่น Geo C. Edward Van Meter and Van Horn และวรเดช จันทรศร เป็นต้น

4. งบประมาณ เป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญ หากนโยบายได้ระบุถึงปริมาณของงบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ก็มีแนวโน้มว่านโยบายจะประสบความสำเร็จในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งปัจจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการ เช่น Van Meter and Van Horn Mazmanian and Sabatier วรเดช จันทรศร เป็นต้น

5. สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสำเร็จของการน่านโยบายไปปฏิบัติ เช่น การสนับสนุนหรือต่อต้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการพึ่งพาระหว่างหน่วยงาน ความสามารถเจรจาต่อรอง และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นักวิชาการที่สนับสนุนปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม เช่น Van Meter and Van Horn วรเดช จันทรศร

6. ผู้นำที่ดีขององค์กรคือหัวใจอันสำคัญของหลักการจัดการที่จะมีอิทธิพลต่อการผลักดันและขับเคลื่อนให้องค์กรสามารถเดินทางไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้ ดังนั้นผู้นำจึงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความสำเร็จของการน่านโยบายไปปฏิบัติ นักวิชาการที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น กิตติ บุณนาค ทองใบ สุตขารี เป็นต้น

ตัวแปรตาม (y) คือ ความสำเร็จของการน่านโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ ซึ่งใช้แนวคิดประสิทธิผลตามแนวทางการบรรลุเป้าหมายสุดท้าย (the goal attainment approach) เพื่อวัดความสำเร็จของการน่านโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 และเป้าหมายหลักของยุทธศาสตร์การดำเนินงานสภาวัฒนธรรม (พ.ศ. 2559-2562)

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 39 แห่ง ประกอบด้วย ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล และกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบล ซึ่งเป็นตัวแทนจากองค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรม จำนวน 658 คน จากนั้นกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane โดยการใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างที่กำหนดค่า



ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 0.05 ทำให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 249 ตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยใช้โดยวิธีการสุ่มแบบโควตา (quota sampling) โดยกำหนดให้เก็บข้อมูลจากคณะกรรมการสภาวัฒนธรรม ตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร 39 แห่ง ๆ ละ 6-7 คน

1.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้บริหารของสภาวัฒนธรรม และผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานสภาวัฒนธรรม จำนวน 10 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้วิจัย

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) จำนวน 217 ชุด คิดเป็นร้อยละ 87 จากจำนวนทั้งหมดที่คาดหวังจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 249 ตัวอย่าง โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alfa coefficient) 0.811

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi - structured interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่ออธิบายตัวแปรเดียว โดยกำหนดเกณฑ์แปลความหมายของค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ตัวแปรเดียวจากความกว้างของชั้น 2.0 ออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย 8.00 - 10.00 หมายถึงมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 6.00 - 7.99 หมายถึง มาก ค่าเฉลี่ย 4.00 - 5.99 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.00 - 3.99 หมายถึง น้อยและ ค่าเฉลี่ย 0.00 - 1.99 หมายถึง น้อยที่สุด และใช้สถิติเชิงอนุมาน (inferent statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปร ซึ่งสมการทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนํานโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร มีดังต่อไปนี้

$$y_i = \alpha + \beta_1(X_1) + \beta_2(X_2) + \beta_3(X_3) + \beta_4(X_4) + \beta_5(X_5) + \beta_6(X_6) + \epsilon$$

เมื่อ α คือ ค่าคงที่

$\beta_1 - \beta_6$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรต้นแต่ละตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม

ϵ คือ ค่าความผิดพลาด

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงบรรยายวิเคราะห์เกี่ยวกับ บุคคล กิจกรรม ปรากฏการณ์ (description analysis) และสรุปอุปนัย (inductive approach) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากบันทึกภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำผลจากการวิเคราะห์มาอธิบายสนับสนุนข้อค้นพบที่ได้จากข้อมูลเชิงปริมาณ



ผลการวิจัย

1. ประสิทธิผลของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมตำบลไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 8.11$, $SD = 1.12$) ถือได้ว่าสภาวัฒนธรรมตำบลได้ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีบทบาทในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรมมากพอสมควร แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่าสภาวัฒนธรรมตำบลยังขาดการดำเนินงานเป็นเครือข่ายกับระดับจังหวัดและระดับอำเภอ อีกทั้งลักษณะการดำเนินงานสภาวัฒนธรรมมีความยากลำบากในการขับเคลื่อน เนื่องจากต้องอาศัยปัจจัยที่หลากหลาย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติกรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร

2.1 เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายสภาวัฒนธรรมตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 6.93$, $S.D. = 1.23$) ถือได้ว่ามีความชัดเจนและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมาก ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่าการขับเคลื่อนสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาครยังขาดการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับนโยบายให้กับกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบล รวมถึงขาดการแปลงนโยบายและวัตถุประสงค์ไปสู่การปฏิบัติอีกด้วย

2.2 บุคลากรที่นำนโยบายสภาวัฒนธรรมตำบลไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 7.5244$, $S.D. = 1.09$) ถือได้ว่าสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาครมีสมาชิกเพียงพอต่อการดำเนินงาน และมีโอกาสได้แสดงความสามารถในการปฏิบัติงาน ในขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่าบุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในการปฏิบัติงาน และยังขาดการส่งเสริมและพัฒนาสมาชิกของสภาวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังพบว่ากรรมการสภาวัฒนธรรมตำบลบางส่วน มีหลายบทบาทและหลายตำแหน่งในเวลาเดียวกัน ทำให้บางครั้งมีการประชุมไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้

2.3 การติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 5.59$, $S.D. = 1.98$) ถือได้ว่ามีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าส่วนใหญ่ใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านโทรศัพท์มือถือ แอปพลิเคชันไลน์ (line) การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว และการติดต่อสื่อสารผ่านบุคคล แต่การสื่อสารเกี่ยวกับงานวัฒนธรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรและการประชุมยังมีน้อย

2.4 งบประมาณอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 3.46$, $SD = 2.14$) ซึ่งหมายความว่างบประมาณของสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาครได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อย ซึ่งจากข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า สภาวัฒนธรรมตำบลได้รับงบประมาณปีละ 2,500 บาท ทำให้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน แต่ในทางกลับกันก็ไม่กระทบต่อการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมตำบลมากนัก เนื่องจาก



กิจกรรมของสภาวัฒนธรรมตำบลมีไม่มาก นอกจากนี้สภาวัฒนธรรมตำบลบางแห่งได้แก้ไขปัญหาโดยการขอการสนับสนุนงบประมาณจาก ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5 สภาพแวดล้อมของสภาวัฒนธรรมตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 5.92$, $SD = 1.09$) ถือว่าการดำเนินงานสภาวัฒนธรรมตำบลมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่ดี ประกอบด้วย สภาวะเศรษฐกิจและสังคม การสนับสนุนจากภาคประชาสังคมในพื้นที่ รวมถึงการแข่งขันทางการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น

2.6 ผู้นำภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 7.01$, $SD = 2.06$) ซึ่งหมายความว่า ประธานสภาวัฒนธรรมเป็นผู้ที่สามารถประสานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ และมีบทบาทในการดำเนินงานสภาวัฒนธรรมตำบลเป็นอย่างมาก ถือได้ว่าการดำเนินงานสภาวัฒนธรรมตำบลจะมีความต่อเนื่องขึ้นอยู่กับประธานสภาวัฒนธรรมตำบลพอสมควร

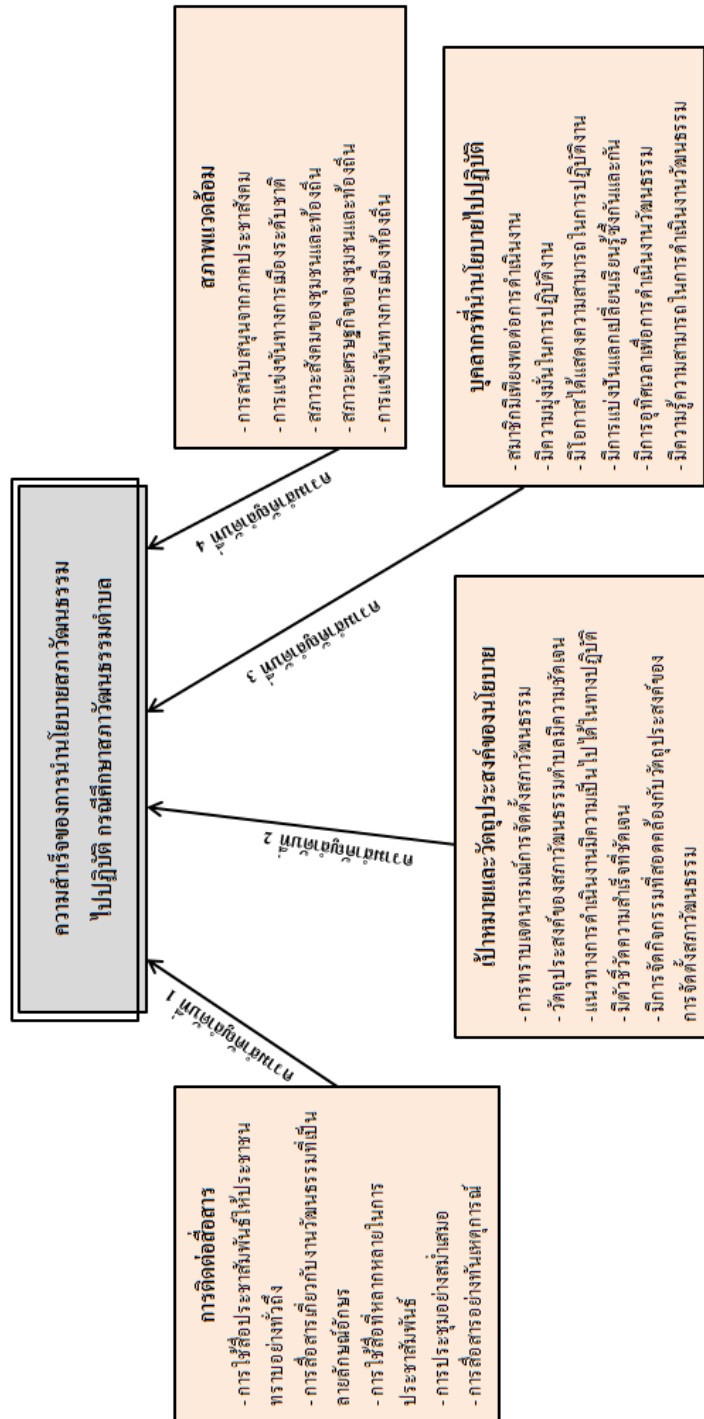
3. ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมตำบลไปปฏิบัติ เรียงลำดับตามความสำคัญได้แก่ การติดต่อสื่อสาร (x_3) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (x_1) บุคลากรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (x_2) สภาพแวดล้อม (x_5) โดยปัจจัยทั้ง 4 ด้าน สามารถอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรตาม 0.676 นั่นหนึ่งคือ ความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมตำบลไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร ขึ้นอยู่กับ 4 ปัจจัยร้อยละ 67 โดยประมาณ ในขณะที่ปัจจัยด้านงบประมาณ และปัจจัยด้านผู้นำไม่มีอิทธิพลแต่อย่างใด ซึ่งสามารถเขียนสมการพยากรณ์ความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมตำบลไปปฏิบัติในรูปแบบคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน $Z_y = 0.278$ (เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย) + 0.222 (บุคลากรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ) + 0.492 (การติดต่อสื่อสาร) + 0.182 (สภาพแวดล้อม)

จากผลการวิจัยสามารถตัวแบบการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบภาพดังนี้



แผนภาพ ตัวแบบการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบล จังหวัดสมุทรสาคร





อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ได้จากข้อค้นพบจากการวิจัย สามารถนำเสนอการอภิปรายได้ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ข้อ คือ

1. ความสำเร็จ (ประสิทธิผล) ของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมตำบลไปปฏิบัติ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ประสิทธิภาพความสำเร็จหรือมีประสิทธิผล ซึ่งต่างจากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้ให้ข้อมูลมองว่า สภาวัฒนธรรมตำบลยังมีปัญหาในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบลมองว่างานของสภาวัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของชุมชน การที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านวัฒนธรรมเกิดขึ้นในชุมชนก็ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว ต่างกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ที่เป็นประธานสภาวัฒนธรรมและกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาวัฒนธรรม จึงอธิบายได้ว่า บทบาทที่ต่างกันทำให้เกิดความคาดหวังในความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่แตกต่างกันสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องบทบาทของคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอในจังหวัดนครปฐม ของวัน แรม สมบูรณ์สาร (2548) ที่พบว่า กลุ่มที่อยู่ในตำแหน่งผู้บริหารกับกลุ่มที่อยู่ในตำแหน่งกรรมการในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลจังหวัดสมุทรสาคร

2.1 เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ โดยหากวัตถุประสงค์ของสภาวัฒนธรรมมีความชัดเจน เป็นไปได้ และมีความสอดคล้องกัน รวมทั้งมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจนของสภาวัฒนธรรมตำบล จะทำให้การนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง เพราะผู้ปฏิบัติจะทราบถึงผลลัพธ์และความสำเร็จหรือล้มเหลวจากการเปรียบเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Van Horn & Van Meter (1975); กล้า ทองขาว, (2534); กิตติ บุณนาค, (2536) และ มยุรี อนุมานราชชน (2554) ที่พบว่า ปัจจัยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2.3 บุคลากรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ เนื่องจากงานวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้าง และมีความเป็นนามธรรม ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอต่อการดำเนินงานวัฒนธรรม และมีความเข้าใจในเรื่องของสภาวัฒนธรรมรวมทั้งกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง ในขณะที่การมีทัศนคติที่ดีและยอมรับในนโยบายดังกล่าวนี้ ก็มีผลต่อความสำเร็จ เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความมุ่งมั่นและจริงจังในการดำเนินงาน ตลอดจนตระหนักในความสำคัญของงานวัฒนธรรม จึงทำให้ความสำเร็จในการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมเป็นไปได้อย่างสูง ซึ่งสอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอ



ของ Van Meter and Van Horn (1975); วรเดช จันทรศร (2554); กิตติ บุณนาค (2536); Edward (1980; สมบัติ อารังธวังศ์, 2549) และอรณิ สุนทรนนท์ (2552) ที่พบว่าบุคลากรที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งในด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ ความรู้ความสามารถ และความเข้าใจในนโยบาย

2.4. การติดต่อสื่อสารมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ เนื่องจากการติดต่อสื่อสารที่ดีจะช่วยให้สมาชิกของสภาวัฒนธรรมเข้าใจและยอมรับนโยบาย นำมาซึ่งการได้รับความร่วมมือและการสนับสนุน ดังนั้น ความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติจะมีโอกาสสูง ซึ่งจากการวิจัยพบว่า การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของสภาวัฒนธรรมตำบลให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงนั้นอยู่ในระดับมาก เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่ไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น อาทิ การโทรศัพท์ การแจ้งข่าวผ่านตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน การสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ (Line) การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย ในขณะที่การสื่อสารรูปแบบลายลักษณ์อักษรมีน้อยลง เนื่องจากการสื่อสารที่เป็นทางการล่าช้าไม่ทันการณ์ จึงนิยมใช้การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการเพื่อแจ้งล่วงหน้าก่อน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ Edward (1980 อ้างใน เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2551); Van Meter and Van Horn (1975) และ วรเดช จันทรศร (2554) ที่มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารระหว่างหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดนโยบายที่กำหนดนั้นออกมาให้เป็นกิจกรรม และทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจได้ตรงกัน

2.5 งบประมาณไม่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ จากผลการศึกษาพบว่า ด้านงบประมาณมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน โดยจำนวนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรต่อปีนั้นไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมตำบล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้สภาวัฒนธรรมตำบลจะมีปัญหาเรื่องงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน แต่ก็ยังสามารถขับเคลื่อนงานได้ผลสำเร็จนั้น เพราะอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสภาวัฒนธรรมตำบลบางแห่งพยายามหางบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมตำบล จึงทำให้งบประมาณไม่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติมากนัก หากมองอีกแง่มุมหนึ่ง อาจเป็นเพราะที่ผ่านมากิจกรรมของสภาวัฒนธรรมตำบลมีไม่มาก และได้มีการแก้ไขปัญหาด้านงบประมาณโดยการขอการสนับสนุนงบประมาณจาก ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างจากข้อเสนอของ สมพร เพื่องจันทร์ (2552); วรเดช จันทรศร (2554) และปัญจนารถณ์ แสนสุข (2556) ที่พบว่า การจัดสรรงบประมาณเป็นกลไกที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยผลการวิจัยที่แตกต่างกันนี้ มาจากการใช้เกณฑ์ในการวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่แตกต่างกัน



2.6 สภาพแวดล้อมมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ โดยสภาวิชาชีพ สภาวิชาชีพ และการเมืองท้องถิ่นมีผลต่อการดำเนินงานวัฒนธรรมตำบลในระดับมาก เนื่องจากการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม ต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มอิทธิพล ในขณะที่สภาวิชาชีพมีผลต่อการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมตำบล รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของพื้นที่ตำบลมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น สภาวัฒนธรรมตำบลที่มีเครือข่ายของชนชาติพื้นถิ่น เช่น ชาวมอญ มักจะได้รับความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี สอดคล้องกับข้อเสนอของกล้า ทองขาว (2534); วรเดช จันทรร (2554); อรมณี สุนทรนนท์ (2552) และอิทธิชัย สีดำ (2553) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมมีความสำคัญในการสร้างให้เกิดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2.7 ผู้นำไม่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสภาวัฒนธรรมไปปฏิบัติ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะสภาวัฒนธรรมมีการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ จึงทำให้ผู้นำหรือประธานสภาวัฒนธรรมเป็นเพียงผู้นำกลุ่ม ซึ่งไม่ได้เป็นผู้นำแบบทางการ จึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือสายบังคับบัญชา ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีบทบาทในการกำหนดนโยบายหรือการกระตุ้นจูงใจผู้ปฏิบัติงานมากนัก ด้วยเหตุนี้ ข้อค้นพบที่ได้จึงแตกต่างจากงานวิจัยส่วนใหญ่ ที่มักจะศึกษาในองค์กรที่มีรูปแบบเป็นทางการหรือเป็นสายบังคับบัญชาชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบลเพื่อสร้างแรงกระตุ้นจูงใจในการปฏิบัติงาน เช่น การจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ และประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่าง ๆ ให้แก่คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบล เป็นต้น เพื่อเป็นการเสริมแรงทางบวก สร้างความภาคภูมิใจ และทำให้ผู้ได้รับรางวัลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง และมีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะทำงาน

2. ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือระหว่างสภาวัฒนธรรมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เป็นกลไกในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสภาวัฒนธรรม โดยผลักดันให้เกิดข้อตกลงร่วมกันและบังคับใช้ร่วมกันอย่างชัดเจน รวมทั้งควรกำหนดรูปแบบความร่วมมือ ประโยชน์ที่จะได้รับ และแนวทางการบูรณาการพัฒนางานวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการประสานร่วมกันดำเนินงานวัฒนธรรมทั้งในระดับแนวตั้ง คือ สภาวัฒนธรรมตำบล สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรมจังหวัด และแนวนราบ คือหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน



3. พัฒนาระบบบริหารงานวัฒนธรรมและสมรรถนะบุคลากรสภาวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เพราะบุคลากรที่มีความรู้ทางวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน มีทักษะและประสบการณ์ ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่องานวัฒนธรรม จะสามารถปฏิบัติงานวัฒนธรรมได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม การทำแผนงานและโครงการ ตลอดจนเข้าใจวัตถุประสงค์และบทบาทหน้าที่ของสภาวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถเสนอแนวทางการดำเนินงานวัฒนธรรมในแต่ละปีและประสานขอความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม

4. การส่งเสริมการจัดตั้งอาสาสมัครวัฒนธรรมมาช่วยในงานของสภาวัฒนธรรมตำบล โดยเฉพาะเยาวชน เพื่อเป็นแนวร่วมในการทำงานวัฒนธรรม ซึ่งอาจทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดทางวัฒนธรรมได้ และเป็นการทำให้เยาวชนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งอาสาสมัครถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศในการช่วยพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานของสภาวัฒนธรรมได้

5. วางแนวทางการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม โดยขยายบทบาทให้สภาวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลางความร่วมมือทางด้านงานวัฒนธรรมในชุมชน โดยให้ทุกภาคส่วนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานวัฒนธรรม ตลอดจนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างเครือข่ายที่จะประชาสัมพันธ์และเผยแพร่งานวัฒนธรรมให้ประชาชนทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่นได้เรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกัน

บรรณานุกรม

- กล้า ทองขาว. (2534). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ: กรณีศึกษา นโยบายรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กิตติ บุญนาค. (2536). *การนำนโยบายภาษีมูลค่าเพิ่มไปปฏิบัติ: การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์ใน ธุรกิจโรงแรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *แนวทางการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องประจำปี พ.ศ. 2559*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.



- นงนุช ปาเชียว. (2546). *การดำเนินงานและแนวทางพัฒนางานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง*.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏลำปาง.
- ปัญจนารถณ์ แสนสุข. (2556). *ปัจจัยการบริหารเพื่อการจัดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ
คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553
- มยุรี อนุมานราชธน. (2554). *การบริหารโครงการ*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เมธาวร คงคาน้อย. (2553). *นโยบายและแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติงานของสภาวัฒนธรรมใน
ประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและ
พัฒนามนุษย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2551). *การนำนโยบายไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- วันแรม สมบูรณ์สาร. (2548). *บทบาทของคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอในจังหวัดนครปฐม*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วรเดช จันทรศร. (2554). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สายสวาท โสขวิญญา. (2551). *การประเมินประสิทธิผลในการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัด
สมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2547 – 2549*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2552). *นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*.
กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สมพร เพื่องจันทร์. (2552). *นโยบายสาธารณะ ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : ออน อาร์ต ครีเอชั่น
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2547). *คู่มือแนวทางปฏิบัติการดำเนินงานของสภา
วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- เอมอร โกลละสุต. (2545). *ปัญหาการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ*.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อิทธิชัย สิดา. (2553). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่
จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี*.
วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 21(1), 86-109.
- อรมนิ สุนทรนนท์. (2552). *ทัศนคติของผู้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ในกระบวนการนำนโยบายไป
ปฏิบัติของนโยบายการพัฒนาฝีมือแรงงาน*. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.



- Eugene Bardach. (1977). Review: The Implementation Game: What Happens After a Bill Becomes a Law. *Cambridge and London: MIT Press*. 23(1)
- Edwards, G. C. (1980). *Implementing Public Policy*. Washington DC: Confessional Quality Press.
- Jeffrey L. Pressman and Aaron Wildavsky. (1973). *Implementation*. (3rd ed.). Publisher. University of California Pres.
- Van Meter and Van Horn. (1975). The policy Implantation process: A conceptual framework. *Administration and society*. 6(4), 446 – 484.
- .



ผลของการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ: กรณีศึกษาสำนักงานอัยการ
คุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2

วนิษา โพธิ์ทอง*

เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ**

(วันรับบทความ : 26 สิงหาคม 2560 / วันแก้ไขบทความ : 11 มีนาคม 2561 / วันตอบรับบทความ : 14 มีนาคม 2561)

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของเรื่อง que เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท ในชั้นพนักงานอัยการ และเพื่อศึกษาผลของการประนอมข้อพิพาท โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร จากเอกสารสารบบประนีประนอมข้อพิพาทคดีแพ่งและอาญา ของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2 ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2559 จำนวนทั้งสิ้น 106 เรื่อง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดระยอง เป็นพื้นที่ที่มีเรื่องเข้าสู่กระบวนการมากที่สุด ประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการเกือบทั้งหมดเป็นคดีแพ่ง โดยคู่กรณีส่วนใหญ่เป็นบุคคลธรรมดา ลักษณะของข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการเป็นเรื่องหนี้มากที่สุด ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากข้อขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ ซึ่งเกือบทั้งหมดพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาท สำหรับผลการประนอมข้อพิพาทในภาพรวมพบว่า 44.34% ของเรื่อง que เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทสามารถไกล่เกลี่ยสำเร็จ และ 36.79% ยุติการไกล่เกลี่ย ส่วนเรื่อง que ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จมีเพียง 18.87% สำหรับระยะเวลาของกระบวนการประนอมข้อพิพาทโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 16 วันโดยเรื่อง que สามารถไกล่เกลี่ยสำเร็จใช้เวลาเฉลี่ย 15 วัน เรื่อง que ไกล่เกลี่ย ไม่สำเร็จใช้เวลาเฉลี่ย 14 วัน และเรื่อง que ต้องยุติการไกล่เกลี่ยมีเวลาในการประนอมข้อพิพาทเฉลี่ย 18 วัน

คำสำคัญ: ผลของการประนอมข้อพิพาท/ การประนอมข้อพิพาท/ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2

* มหบัณฑิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

** อาจารย์ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา



Results of Dispute Conciliation by Public Prosecutors: A Case study of the Office of Civil Rights Protection, Legal Aid and Legal Execution Region 2

Wanitcha Phothong^{*}

Tienkaew Liemsuwan^{**}

(Received Date : August 26, 2017, Revised Date : January 11, 2018, Accepted Date : January 14, 2018)

Abstract

The research aimed to examine the types of disputes that were sent through the conciliation process by public prosecutors. Further, this study intended to investigate the results of dispute conciliation by public prosecutors. A technique of documentary analysis was used to collect the data. The analyzed documents included 106 disputes stemming from both civil and criminal cases processed at the Office of Civil Rights Protection, Legal Aid and Legal Execution Region 2 during July to December 2016. The statistical tests used to analyze the collected data included frequency, percentage, means, and standard deviation. The results of this study revealed that Rayong Province was the area that exhibited the highest frequencies of disputes requested for conciliation. A majority of the cases were civil suits in which the conflicting parties were individuals. The majority of the disputes resulted from debts, mainly because of conflicts of interest. In most cases, conciliation was conducted by public prosecutors. In addition, the results showed that 44.34% of the disputes were successfully resolved and compromised, 36.79% of the cases ceased conciliation, and 18.87% of the cases were unsuccessful. Regarding the period of conciliation, it usually took 16 days. Specifically, it took approximately 15 days for conciliation of successful cases, while it usually took 14 days for the unsuccessful ones. For the cases in which conciliation was ceased, it took 18 days for the process of conciliation.

Keywords: Results of dispute conciliation/ Dispute conciliation/ Office of Civil Rights Protection, Legal Aid and Legal Execution Region 2

^{*} Master of Public Administration, Graduate School of Public Administration, Burapha University

^{**} Lecturer of Graduate School of Public Administration, Burapha University



บทนำ

ปัจจุบันเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งหรือเกิดข้อพิพาทขึ้น หากคู่กรณีพิพาทไม่สามารถหาแนวทางตกลงกันได้ วิธีที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาท มักจะต้องนำคดีเกี่ยวกับความขัดแย้งหรือข้อพิพาทดังกล่าวเข้าสู่ระบบการพิจารณาของศาลยุติธรรม ซึ่งแม้จะเป็นวิธีการ ที่จะสามารถยุติปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทนั้นได้ก็ตาม แต่การแพ่งชนะกันค่อนข้างเด็ดขาด และบางครั้งก่อให้เกิดความบาดหมางกันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลาในการดำเนินคดีในศาลอีกด้วย และหากต้องนำคดีเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลทุกคดีแล้ว ย่อมก่อให้เกิดปัญหาการสะสมของคดีในชั้นศาลเป็นจำนวนมากอีกด้วย นำมาซึ่งความล่าช้าในการพิจารณาตัดสินคดี ทำให้กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลไม่อาจเยียวยาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทของคนในสังคมได้ ทำให้เห็นได้ว่าการยุติปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทโดยระบบศาลเพียงอย่างเดียว นั้น ไม่เพียงพอและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2559 ก, น.7)

ด้วยเหตุนี้ การประนอมข้อพิพาทจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของการยุติความขัดแย้งหรือระงับข้อพิพาทที่ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ต้องการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้นให้เสร็จสิ้นไป โดยคู่พิพาทต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ซึ่งวิธีการประนอม ข้อพิพาทในประเทศไทยแยกพิจารณาได้ 2 วิธีดังนี้ 1) วิธีการระงับข้อพิพาทโดยเจ้าหน้าที่/ เจ้าพนักงานของรัฐ ได้แก่ ฝ่ายปกครอง คณะกรรมการหมู่บ้าน ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล กรมคุมประพฤติ และ 2) วิธีการระงับข้อพิพาทโดยประชาชน ซึ่งเป็นวิธีการแบบดั้งเดิมที่ประชาชนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาระงับข้อพิพาทกันเอง (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2559 ก, น.8) ทั้งนี้หากวิธีระงับข้อพิพาทดังกล่าวข้างต้นไม่ประสบผลสำเร็จ จะอาศัยกระบวนการยุติธรรมเข้าช่วยเหลือโดยการฟ้องศาลต่อไป

คณะรัฐมนตรีจึงมีมติ เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เรื่อง แนวทางการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลโดยกำหนดให้สำนักงานอัยการสูงสุดดำเนินการหารูปแบบแนวทางที่เหมาะสม เช่น การชะลอการฟ้องมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน และเป็นการตอบสนองความต้องการของรัฐในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อแก้ปัญหากระบวนการยุติธรรม และทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมง่ายขึ้น (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2559 ก, น.10) ดังนั้น สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบ และให้ความสำคัญของการดำเนินการประนอมข้อพิพาทเพื่อลดความขัดแย้งของคนในสังคม และเพื่อเป็นการลดปริมาณคดีในชั้นศาล ซึ่งได้กำหนดให้เป็นหนึ่งในภารกิจของหน่วยงานในการดำเนินการประนอมข้อพิพาทให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือที่ไม่คำนึงถึงฐานะรายได้ของผู้ขอความช่วยเหลือยุติข้อพิพาท อันจะมีผลทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมตามระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2533 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2547) ซึ่งลักษณะ



ของข้อพิพาทที่ประนอมได้ต้องเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความแพ่ง หรืออาญา ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ โดยอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) ภาค 1 ถึง ภาค 9 (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2559 ข, น.17)

สำหรับสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนภาค 2 (สคช.2) เป็นหน่วยงานภายในสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด ที่มีหน้าที่ให้บริการความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย สคช.จังหวัด จำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี นครนายก สระแก้ว และ สคช.สาขา จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ พัทธยา และ กบินทร์บุรี รวมเป็น 10 สำนักงาน (สำนักงานอัยการภาค 2, 2557) ซึ่งมีผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทแบ่งได้ดังนี้ พนักงานอัยการ จำนวน 29 คน นิติกร จำนวน 11 คน และทนายความอาสา จำนวน 15 คน (สำนักงานอัยการภาค 2, 2559 ก)

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่ายังไม่มีการนำผลของการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการมาวิเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหาคำตอบว่าลักษณะของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการมีลักษณะอย่างไร และผลของการดำเนินการประนอมข้อพิพาทชั้นพนักงานอัยการเป็นอย่างไร ซึ่งสารสนเทศที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงงานการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2 ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอันจะก่อให้เกิดความสุขสมานฉันท์แบบบูรณาการ สร้างความสุขให้กับสังคม และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม เพราะการประนอมข้อพิพาทสามารถตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทของตนเองได้ โดยไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้หรือผู้ชนะ ซึ่งถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหนึ่งที่สำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

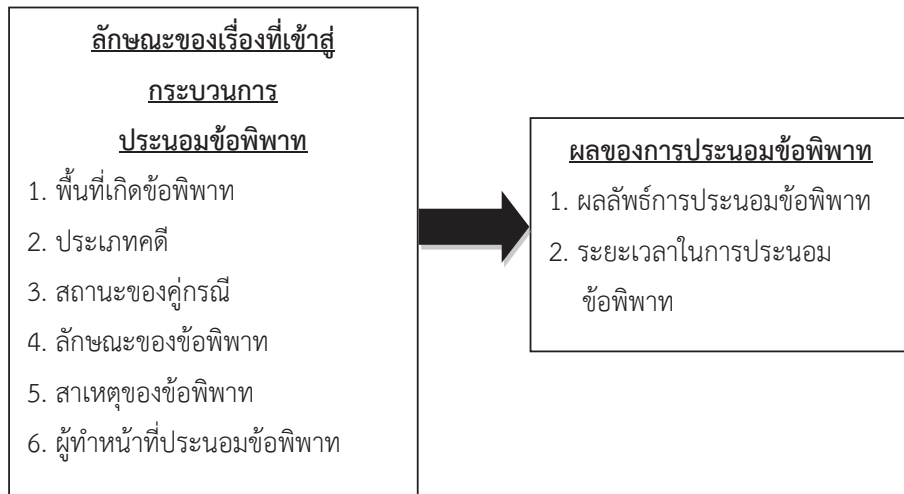
1. เพื่อศึกษาลักษณะของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ: กรณีศึกษา สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2
2. เพื่อศึกษาผลของการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ: กรณีศึกษา สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการวิเคราะห์เอกสารการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการนั้น มีประเด็นที่ต้องการศึกษาได้แก่ 1) ลักษณะของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ ประกอบด้วย พื้นที่เกิดข้อพิพาท ประเภทคดี สถานะของคู่กรณี ลักษณะของข้อพิพาท สาเหตุของ



ข้อพิพาท และผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาท 2) ผลของการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ ประกอบด้วย ผลลัพธ์การประนอมข้อพิพาท และระยะเวลาในการประนอมข้อพิพาท ตามแนวคิดของ ยุทธนา ทาตายุ (2543) ธงชัย สันติวงษ์ (2549) และเฉลิม สุขเจริญ (2557) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการ วัดประสิทธิผลในการทำงาน ผู้วิจัยจึงได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้



วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ เป็นข้อมูลจากแบบบันทึกการให้ความช่วยเหลือ สคช.3 ที่ได้จากสารบบ ประณีประนอมข้อพิพาทคดีแพ่ง และคดีอาญา ของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2 จำนวนทั้งหมด 106 เรื่อง โดยเป็นเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการในช่วงกรกฎาคม ถึง ธันวาคม พ.ศ.2559 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลที่สมบูรณ์ได้ดีที่สุด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลผลของการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการ เพื่อใช้วิเคราะห์ลักษณะของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท ประกอบด้วย พื้นที่เกิดข้อพิพาท ประเภทคดี สถานะของคู่กรณี ลักษณะของข้อพิพาท สาเหตุของ ข้อพิพาท และผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาท ใช้วิเคราะห์ผลของการประนอมข้อพิพาท ประกอบด้วย ผลลัพธ์การประนอมข้อพิพาท และระยะเวลาในการประนอมข้อพิพาท สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)



ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลในช่วงกรกฎาคม ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2559 ของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2 พบว่า มีข้อพิพาท จำนวน 106 เรื่อง ที่เข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาท ผลการวิจัยพบว่า

ลักษณะของเรื่องทีเข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาท พบว่า **พื้นที่**ที่มีเรื่องเข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาทมากที่สุดคือ จังหวัดระยอง รองลงมา คือ จังหวัดนครนายก**ประเภทคดี**ทีเข้าสู่กระบวนการฯ เกือบทั้งหมดเป็นคดีแพ่ง โดย**ผู้ร้อง**และ**ผู้ถูกร้อง**ส่วนใหญ่เป็นบุคคลธรรมดา (ร้อยละ 78.30 และ ร้อยละ 91.51 ตามลำดับ) **ลักษณะข้อพิพาท**ทีเข้าสู่กระบวนการเป็นข้อพิพาทเรื่องหนี้มากที่สุด (ร้อยละ 33.02) รองลงมาคือ เอกเทศสัญญา โดย**สาเหตุของข้อพิพาท** ร้อยละ 78.30 มีสาเหตุมาจากขัดแย้งทางด้านการผลประโยชน์ รองลงมาเกิดจากปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น ความประมาทเลินเล่อ และปัญหาสุขภาพร่างกาย และจิตใจ และมีพนักงานอัยการ ทำหน้าที่**ผู้ประណอมข้อพิพาท**เกือบทั้งหมด

สำหรับผลการประណอมข้อพิพาท พบว่า **ผลลัพธ์**ของการประណอมสามารถไกล่เกลี่ยสำเร็จ (ร้อยละ 44.34) มากที่สุด รองลงมาคือ ยุติการไกล่เกลี่ย (ร้อยละ 36.79) และไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ (ร้อยละ 18.87) โดยมี**ระยะเวลา**ของกระบวนการประណอมข้อพิพาทเฉลี่ยอยู่ที่ 16 วัน ซึ่งเรื่องทีสามารถไกล่เกลี่ยสำเร็จใช้ระยะเวลาในการประណอมข้อพิพาทเฉลี่ย 15 วัน เรื่องทีไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จใช้ระยะเวลาในการประណอมข้อพิพาทเฉลี่ย 14 วัน และเรื่องทียุติการไกล่เกลี่ยมีระยะเวลาในการประណอมข้อพิพาทเฉลี่ย 18 วัน

การเปรียบเทียบลักษณะของเรื่องทีเข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาทกับผลการประណอมข้อพิพาทของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2 ผลการวิจัยพบว่า **พื้นที่เกิดข้อพิพาท** โดยภาพรวมผลลัพธ์การประណอมข้อพิพาททีเกิดในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และสระแก้ว ครึ่งหนึ่งไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ โดยพื้นที่จังหวัดกบินทร์บุรีมีผลลัพธ์การไกล่เกลี่ยสำเร็จสูง (ร้อยละ 66.67) และยังไม่พบผลลัพธ์ยุติการไกล่เกลี่ยในพื้นที่ จังหวัดกบินทร์บุรี ส่วนระยะเวลาทีใช้ในการประណอมข้อพิพาทพบว่า จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดนครนายกใช้ระยะเวลาน้อยที่สุดคือเฉลี่ย 12 วัน ส่วนพื้นที่จังหวัดกบินทร์บุรี และจังหวัดปราจีนบุรีทีใช้ระยะเวลาในการประណอมข้อพิพาทมากที่สุด คือเฉลี่ย 24 วัน โดยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นพื้นที่เดียวทีไม่ปรากฏผลลัพธ์การไกล่เกลี่ยทีสำเร็จ และพบว่ามีผลลัพธ์ยุติการไกล่เกลี่ยสูงถึงร้อยละ 88.89 รองลงมา คือ จังหวัดตราด และพัทลุง (ร้อยละ 52.38 และ 50.00 ตามลำดับ) (ตารางที่ 1) **ประเภทคดี** พบว่า คดีอาญาไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จมากกว่าคดีแพ่งเกือบสองเท่า (ร้อยละ 33.33 และ 17.53 ตามลำดับ) และคดีแพ่งมีผลยุติการไกล่เกลี่ยสูงกว่าคดีอาญาเล็กน้อย ซึ่งทั้งคดีแพ่งและคดีอาญามีผลการไกล่เกลี่ยสำเร็จทีใกล้เคียงกัน โดยทั้งสองประเภทคดีใช้ระยะเวลา ในการประណอมข้อพิพาททีไม่แตกต่างกัน คือเฉลี่ย 16 วัน



กรณีผลการไต่ถามสำเร็จพบว่า คดีแพ่งใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 15 วัน ส่วนคดีอาญาใช้เวลาเฉลี่ย 22 วัน (ตารางที่ 2) **ประเภทผู้ร้อง** พบว่า ประเภทผู้ร้องที่นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาทส่วนใหญ่เป็นบุคคลธรรมดามากกว่าผู้ร้องประเภทนิติบุคคลเกือบ 4 เท่า โดยพบว่า ผู้ร้องประเภทบุคคลธรรมดาไต่ถามสำเร็จมากกว่านิติบุคคล 5 เท่า ผู้ร้องประเภทนิติบุคคลมีผลลัษยติการไต่ถามสำเร็จมากกว่าผู้ร้องประเภทบุคคลธรรมดากว่า 2 เท่า สำหรับภาพรวมระยะเวลาที่ใช้ในการประណอมข้อพิพาทพบว่า ผู้ร้องประเภทบุคคลธรรมดาใช้ระยะเวลาไม่น้อยกว่าผู้ร้องประเภทนิติบุคคลอยู่ 3 วัน (ตารางที่ 3) **ประเภทผู้ถูกร้อง** พบว่า ผู้ถูกร้องที่เข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาทเกือบทั้งหมดเป็นบุคคลธรรมดา (ร้อยละ 91.51) โดยผลการไต่ถามสำเร็จไม่สำเร็จเป็นผู้ร้องประเภทนิติบุคคลมากกว่าบุคคลธรรมดาเกือบ 2 เท่า กรณีผลการไต่ถามสำเร็จพบว่า เป็นผู้ร้องประเภทบุคคลธรรมดา มากกว่า นิติบุคคล (ร้อยละ 45.36 และ 33.33 ตามลำดับ) โดยภาพรวมระยะเวลาที่ใช้ในการประណอมข้อพิพาทของผู้ถูกร้องทั้งสองประเภทใช้ระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน (ตารางที่ 4) อย่างไรก็ตาม ทั้งผู้ร้องและผู้ถูกร้องประเภทบุคคลธรรมดามีผลการไต่ถามสำเร็จสูงกว่าผู้ร้องและผู้ถูกร้องประเภทนิติบุคคลเล็กน้อย และใช้ระยะเวลาในการไต่ถามสำเร็จเฉลี่ยเกือบ 16 วัน (ตารางที่ 3 และ 4)

สำหรับ **ลักษณะข้อพิพาท** พบว่า ความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งมีเพียง 1 เรื่อง ใช้ระยะเวลาในการประណอมข้อพิพาทมากที่สุด โดยมีผลการไต่ถามสำเร็จเฉลี่ย 51 วัน ส่วนกรณีการขอลอนคิน การให้เป็นลักษณะข้อพิพาทที่มีระยะเวลาในการประណอมข้อพิพาทน้อยที่สุด และพบว่า ผลลัษยติการไต่ถามสำเร็จของคดีบุกรุกและการขอลอนคินการให้มีผลลัษยติการไต่ถามสำเร็จทั้งหมด (ตารางที่ 5) **สาเหตุของข้อพิพาท** พบว่า สาเหตุความขัดแย้งทางด้านความคิดมีผลลัษยติการไต่ถามสำเร็จมากกว่าขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์เกือบ 2 เท่า ส่วนสาเหตุจากความยากจนใช้ระยะเวลาในการประណอมข้อพิพาทมากที่สุด โดยมากกว่าสาเหตุขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์เฉลี่ย 6 วัน (ตารางที่ 6) และสาเหตุความยากจนมีผลการไต่ถามสำเร็จมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 และใช้ระยะเวลาในการประណอมข้อพิพาทน้อยที่สุดเฉลี่ย 11 วัน ส่วน **ผู้ทำหน้าที่ประណอมข้อพิพาท** พบว่ากรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ประណอมข้อพิพาทจะไต่ถามสำเร็จมากกว่าทนายความอาสาเกือบ 2 เท่า คิดเป็นร้อยละ 45.10 และในภาพรวมถ้าผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานอัยการจะใช้ระยะเวลาน้อยกว่าทนายความอาสาเฉลี่ย 9 วัน และยังพบว่าผลลัษยติการไต่ถามสำเร็จโดยทนายความอาสาครึ่งหนึ่งไต่ถามสำเร็จไม่สำเร็จ (ตารางที่ 7)



ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบจำนวน ผลลัพธ์ และระยะเวลาเฉลี่ย ของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการ
ระงับข้อพิพาท จำแนกตามพื้นที่เกิดข้อพิพาท (n = 106)

พื้นที่เกิด ข้อพิพาท	จำนวน (ร้อยละ)		ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย			
			ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	ยุติ	ภาพรวม
กบินทร์บุรี	3	% ผลลัพธ์	33.33	66.67	-	100.00
	(2.83)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(8.00)	(32.00)	-	(24.00)
จันทบุรี	10	% ผลลัพธ์	20.00	60.00	20.00	100.00
	(9.43)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(25.50)	(11.33)	(27.50)	(17.40)
ฉะเชิงเทรา	8	% ผลลัพธ์	25.00	62.50	12.50	100.00
	(7.55)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(11.50)	(12.60)	(12.00)	(12.25)
ชลบุรี	6	% ผลลัพธ์	50.00	16.67	33.33	100.00
	(5.66)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(16.33)	(34.00)	(17.50)	(19.67)
ตราด	21	% ผลลัพธ์	14.29	33.33	52.38	100.00
	(19.81)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(16.33)	(18.43)	(13.45)	(15.52)
นครนายก	14	% ผลลัพธ์	14.29	42.86	42.86	100.00
	(13.21)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(5.00)	(14.00)	(12.83)	(12.21)
ปราจีนบุรี	9	% ผลลัพธ์	11.11	-	88.89	100.00
	(8.49)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(12.00)		(26.00)	(24.44)
พัตยา	6	% ผลลัพธ์	-	50.00	50.00	100.00
	(5.66)	ค่าเฉลี่ย (วัน)		(19.00)	(24.00)	(21.50)
ระยอง	27	% ผลลัพธ์	18.52	59.26	22.22	100.00
	(25.47)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(14.40)	(12.56)	(13.67)	(13.15)
สระแก้ว	2	% ผลลัพธ์	50.00	50.00	-	100.00
	(1.89)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(10.00)	(20.00)		(15.00)



ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบจำนวน ผลลัพธ์ และระยะเวลาเฉลี่ย ของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการ
ระงับข้อพิพาท จำแนกตามประเภทคดี (n = 106)

ประเภทคดี	จำนวน (ร้อยละ)		ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย			
			ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	ยุติ	ภาพรวม
แพ่ง	97	% ผลลัพธ์	17.53	44.33	38.14	100.00
	(91.51)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(15.53)	(14.67)	(17.70)	(15.98)
อาญา	9	% ผลลัพธ์	33.33	44.44	22.22	100.00
	(8.49)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(6.67)	(22.25)	(17.00)	(15.89)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบจำนวน ผลลัพธ์ และระยะเวลาเฉลี่ย ของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการ
ระงับข้อพิพาท จำแนกตามประเภทผู้ร้อง (n = 106)

ประเภท ผู้ร้อง	จำนวน (ร้อยละ)		ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย			
			ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	ยุติ	ภาพรวม
บุคคลธรรมดา	83	% ผลลัพธ์	22.89	46.99	30.12	100.00
	(78.30)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(14.42)	(15.62)	(15.64)	(15.35)
นิติบุคคล	23	% ผลลัพธ์	4.35	34.78	60.87	100.00
	(21.70)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(10.00)	(13.88)	(21.29)	(18.22)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบจำนวน ผลลัพธ์ และระยะเวลาเฉลี่ย ของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการ
ระงับข้อพิพาท จำแนกตามประเภทผู้ถูกร้อง (n = 106)

ประเภท ผู้ถูกร้อง	จำนวน (ร้อยละ)		ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย			
			ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	ยุติ	ภาพรวม
บุคคลธรรมดา	97	% ผลลัพธ์	17.53	45.36	37.11	100.00
	(91.51)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(15.12)	(15.32)	(17.31)	(16.02)
นิติบุคคล	9	% ผลลัพธ์	33.33	33.33	33.33	100.00
	(8.49)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(9.00)	(15.33)	(22.00)	(15.44)



ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบจำนวน ผลลัพธ์ และระยะเวลาเฉลี่ย ของเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการ
ระงับข้อพิพาท จำแนกตามลักษณะของข้อพิพาท (n = 106)

ลักษณะของ ข้อพิพาท	จำนวน (ร้อยละ)		ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย			
			ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	ยุติ	ภาพรวม
การรับรองบุตร	3	% ผลลัพธ์	33.33	66.67	-	100.00
	(2.83)	ค่าเฉลี่ย	(12.00)	(18.00)		(16.00)
		(วัน)				
ขอถอนคืนการให้	1	% ผลลัพธ์	-	-	100.00	100.00
	(0.94)	ค่าเฉลี่ย			(7.00)	(7.00)
		(วัน)				
ครอบครัว	6	% ผลลัพธ์	33.33	33.33	33.33	100.00
	(5.66)	ค่าเฉลี่ย	(19.50)	(25.00)	(7.00)	(17.17)
		(วัน)				
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	1	% ผลลัพธ์	-	100.00	-	100.00
	(0.94)	ค่าเฉลี่ย		(51.00)		(51.00)
		(วัน)				
ค่านายหน้า	1	% ผลลัพธ์	-	100.00	-	100.00
	(0.94)	ค่าเฉลี่ย		(11.00)		(11.00)
		(วัน)				
ทรัพย์สิน	1	% ผลลัพธ์	-	100.00	-	100.00
	(0.94)	ค่าเฉลี่ย		(13.00)		(13.00)
		(วัน)				
ทำให้เสียทรัพย์สิน	9	% ผลลัพธ์	44.44	33.33	22.22	100.00
	(8.49)	ค่าเฉลี่ย	(11.25)	(9.00)	(9.00)	(10.00)
		(วัน)				
ที่ดิน	9	% ผลลัพธ์	33.33	44.44	22.22	100.00
	(8.49)	ค่าเฉลี่ย	(17.67)	(14.50)	(30.00)	(19.00)
		(วัน)				
บุกรุก	1	% ผลลัพธ์	-	-	100.00	100.00
	(0.94)	ค่าเฉลี่ย			(22.00)	(22.00)



ลักษณะของ ข้อพิพาท	จำนวน (ร้อยละ)		ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย			
			ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	ยุติ	ภาพรวม
		(วัน)				
มรดก	9	% ผลลัพธ์	22.22	66.67	11.11	100.00
	(8.49)	ค่าเฉลี่ย	(18.50)	(21.50)	(10.00)	(19.56)
		(วัน)				
หนี้	35	% ผลลัพธ์	8.57	31.43	60.00	100.00
	(33.02)	ค่าเฉลี่ย	(9.67)	(12.91)	(19.24)	(16.43)
		(วัน)				
หมิ่นประมาท	1	% ผลลัพธ์	-	100.00	-	100.00
	(0.94)	ค่าเฉลี่ย		(10.00)		(10.00)
		(วัน)				
หย่าร้าง	8	% ผลลัพธ์	12.50	25.00	62.50	100.00
	(7.55)	ค่าเฉลี่ย	(13.00)	(16.50)	(13.40)	(14.13)
		(วัน)				
อุปกรณ์เสี่ยงอันตราย	7	% ผลลัพธ์	-	85.71	14.29	100.00
	(6.60)	ค่าเฉลี่ย		(10.17)	(28.00)	(12.71)
		(วัน)				
เอกเทศสัญญา	12	% ผลลัพธ์	16.67	58.33	25.00	100.00
	(11.32)	ค่าเฉลี่ย	(15.50)	(14.14)	(19.67)	(15.75)
		(วัน)				
อื่น ๆ	2	% ผลลัพธ์	100.00	-	-	100.00
	(1.89)	ค่าเฉลี่ย	(12.50)			(12.50)
		(วัน)				



ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบจำนวน ผลลัพธ์ และระยะเวลาเฉลี่ย ของเรื่อง que เข้าสู่กระบวนการ
 ประenomข้อพิพาท จำแนกตามสาเหตุของข้อพิพาท (n = 106)

สาเหตุ ของข้อพิพาท	จำนวน (ร้อยละ)		ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย			
			ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	ยุติ	ภาพรวม
ขัดแย้งทางด้าน	5	% ผลลัพธ์	-	40.00	60.00	100.00
ความคิด	(4.72)	ค่าเฉลี่ย (วัน)		(23.00)	(10.33)	(15.40)
ขัดแย้งทางด้าน	83	% ผลลัพธ์	16.87	44.58	38.55	100.00
ผลประโยชน์	(78.30)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(-)	(14.32)	(18.22)	(16.11)
ความยากจน	2	% ผลลัพธ์	-	50.00	50.00	100.00
	(1.89)	ค่าเฉลี่ย (วัน)		(11.00)	(33.00)	(22.00)
ปัจจัยอื่น ๆ	16	% ผลลัพธ์	37.50	43.75	18.75	100.00
	(15.09)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(-)	(19.00)	(14.00)	(14.69)

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบจำนวน ผลลัพธ์ และระยะเวลาเฉลี่ย ของเรื่อง que เข้าสู่กระบวนการ
 ประenomข้อพิพาท จำแนกตามผู้ทำหน้าที่ประenomข้อพิพาท (n = 106)

ผู้ทำหน้าที่ ประenomข้อพิพาท	จำนวน (ร้อยละ)		ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย			
			ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	ยุติ	ภาพรวม
ทนายความอาสา	4	% ผลลัพธ์	50.00	25.00	25.00	100.00
	(3.77)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(18.50)	(34.00)	(28.00)	(24.75)
พนักงานอัยการ	102	% ผลลัพธ์	17.65	45.10	37.25	100.00
	(96.23)	ค่าเฉลี่ย (วัน)	(13.72)	(14.91)	(17.39)	(15.63)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผลการประenomข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการของสำนักงานอัยการ
 คຸ່มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในสังกัดภาค 2 ตั้งแต่กรกฎาคม
 ถึง ธันวาคม พ.ศ.2559 จำนวนทั้งสิ้น 106 เรื่อง มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิเคราะห์พื้นที่ที่มีเรื่องเข้าสู่กระบวนการประenomพิพาทมากที่สุด คือ จังหวัดระยอง
 ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดระยองมีบริบทสภาพแวดล้อมเป็นเมืองอุตสาหกรรม มีจำนวนประชากรมาก
 และเป็นศูนย์รวมของแรงงานต่างท่อกที่ ต่างเชื้อชาติ ทำให้ยึดถือวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป



สภาพเศรษฐกิจและสังคมมีความเหลื่อมล้ำกันอย่างมาก เช่น คนจนและคนรวย ทำให้เกิดปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นเหตุให้การเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ คนรวยมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรได้ง่ายกว่าคนจน เช่น ที่ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น จึงเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งที่นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาทในจังหวัดระยองมากที่สุด สอดคล้องกับปริมาณคดีประจำปี 2559 ของสำนักงานอัยการจังหวัดทุกสำนักงานภายในภาค 2 ซึ่งรวบรวมโดยสำนักงานอัยการภาค 2 จังหวัดระยองเป็นอันดับ 1 ที่มีปริมาณคดีเข้ามากที่สุด คือ 20,355 เรื่อง (สำนักงานอัยการภาค 2, 2559)

ผลการวิเคราะห์ประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาทในสังกัดภาค 2 พบว่า เป็นคดีแพ่งเกือบทั้งหมด ทั้งนี้เพราะลักษณะของการประណอมข้อพิพาททางแพ่งเป็นการตอรองเรื่องของผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งเป็นความผิดไม่ร้ายแรง สามารถยอมความกันได้ และไม่มีสภาพบังคับในทางอาญา เพราะคู่กรณีสามารถหาข้อยุติร่วมกันได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล หากไม่ขัดต่อกฎหมาย เพราะต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์มากกว่านำคดีขึ้นสู่ศาล สอดคล้องกับผลงานวิจัยของอานันท์ ธีระจิต (2538) การประណอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การประណอมข้อพิพาทไม่ใช่ความผิดร้ายแรง ยอมความกันได้ ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์มากกว่า

ผลการวิเคราะห์สถานะของคู่กรณีที่เข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาทพบว่าเกือบทั้งหมดที่ผู้ร้องและผู้ถูกร้องเป็นบุคคลธรรมดา สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดให้สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีในต่างจังหวัดต้องลงพื้นที่ตามหมู่บ้าน/ชุมชน หรือออกหน่วยเคลื่อนที่ โดยมีหน้าที่เผยแพร่ให้ความรู้ทางกฎหมาย และให้คำปรึกษาปัญหากฎหมายแก่ประชาชน จัดหาทนายความช่วยเหลือในทางอรรถคดีแก่ประชาชนผู้ยากจน และไม่ได้รับความเป็นธรรม ตลอดจนงานการประណอมข้อพิพาท ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางให้แก่ประชาชน ทำให้ง่ายและสะดวกต่อการเข้าถึงกระบวนการประណอมข้อพิพาทมากกว่านิติบุคคลหรือองค์กรที่มีศักยภาพในการตอรองหรืออำนาจเจรจาไกล่เกลี่ยสูงกว่าประชาชนหรือบุคคลโดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาท จึงส่งผลให้สถานะของคู่กรณีที่เข้าสู่กระบวนการฯ ทั้งผู้ร้องและผู้ถูกร้องเป็นบุคคลธรรมดา มากกว่านิติบุคคล

ผลการวิเคราะห์ลักษณะและสาเหตุของข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการประណอมข้อพิพาทพบว่า โดยรวมลักษณะข้อพิพาทที่ขอให้ประណอมมากที่สุด เป็นเรื่องหนี้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้ออกผลสำรวจความคิดเห็นเรื่อง “สถานการณ์ แรงงานไทย” ปี พ.ศ.2559 พบว่า ผู้มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ถึง 95% มีภาระหนี้สิน ซึ่งนับว่าสูงสุดในรอบ 8 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างตอบสาเหตุที่เป็นหนี้ เพราะมีรายได้ ไม่พอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น หรืออีกนัยหนึ่ง “ภาระรายจ่ายแซงรายได้” ตามด้วยเป็นหนี้เพราะมีภาระจ่าย



ดอกเบี้ย มีหนี้มาก ประกอบกับราคาสินค้าที่แพงมากขึ้น จึงเป็นต้นเหตุของการผิมนัดชำระหนี้ และเกิดข้อพิพาทกันขึ้นระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ โดยผลการวิจัยพบว่า ข้อพิพาทเรื่องนี้ คู่กรณีเลือกที่จะนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทมากที่สุด เพื่อหาข้อสรุปหรือทางออกร่วมกัน ซึ่งกระบวนการประนอมข้อพิพาทเป็นกระบวนการหนึ่งที่ระงับข้อพิพาทโดยเกิดผลดีหลายประการ เช่น 1) กระบวนการยุติธรรมทางศาลมีขั้นตอนมากและทำให้เกิดความล่าช้า 2) มีค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียม และค่าว่าจ้างทนาย สอดคล้องกับระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยเงินค่าธรรมเนียมศาล เงินค่าปรับและเงินกลาง พ.ศ.2556 3) กระบวนการไกล่เกลี่ยมีความรวดเร็ว และใช้เวลาน้อยกว่าชั้นกระบวนการยุติธรรมอื่น ๆ 4) เกิดข้อบาดหมางน้อยลง กล่าวคือ ไม่ขยายข้อขัดแย้งให้มีความกว้างมากยิ่งขึ้น 5) เกิดผลดีต่อลูกหนี้ในฐานะที่ลูกหนี้เป็นผู้ร้องขอให้ ไกล่เกลี่ยในเรื่องของการกำหนดระยะเวลาของการชำระหนี้เดิม จะถูกขยายระยะเวลาออกไป ซึ่งเราเรียกว่า “การประนอมหนี้” มีการตัดยอดหนี้ออกจากเดิม (จำนวนหนี้เดิมลดลง) อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำลงหรือมีการแบ่งจ่ายชำระเป็นงวดตามกำลังของลูกหนี้ 6) กระบวนการประนอมข้อพิพาท เป็นบริการของรัฐที่ไม่มีค่าใช้จ่าย 7) นำสัญญาประนีประนอมข้อพิพาทใช้เป็นหลักฐานในการขอกู้เงินกับธนาคารที่เข้าร่วมโครงการของรัฐในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ประกอบกับเจ้าหนี้ก็ไม่อยากเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหากนำไปฟ้องร้องต่อศาลจึงหันหน้าเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท เพื่อยุติความขัดแย้ง เพราะต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์จากการประนอมหนี้เท่ากัน

ผลการวิเคราะห์ผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทพบว่า ผลการไกล่เกลี่ยสำเร็จเกิดจากพนักงานอัยการทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทมากกว่าทนายความอาสาทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทเกือบ 2 เท่า แสดงให้เห็นว่า ความรู้ ความเชี่ยวชาญทางการใช้กฎหมาย ประสบการณ์ และคุณวุฒิ ของพนักงานอัยการที่มีมากกว่าทนายความอาสานั้น มีผลต่อความสำเร็จ และมีความรวดเร็ว ในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของดาร์ห์ สุตเตมีย์ (2541) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยองค์กรฝ่ายบริหารศึกษาเฉพาะกรณีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทของสำนักงาน คຸ້ມຄອງສິດທິและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า บทบาทสำนักงานอัยการสูงสุดได้รับความเชื่อถืออย่างสูงจากประชาชนในฐานะเป็นองค์กร ที่ทำหน้าที่ในทางกฎหมายของรัฐ สมเกียรติแพทยคุณ (2548) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการประนอมข้อพิพาทในชั้นการดำเนินการของพนักงานอัยการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ การประนอมประสบความสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยอัยการ ได้แก่ ทศนคติ ความสามารถ และประสบการณ์ จักรกริยาญ์ ทอดสูงเนิน (2557) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีความรู้เพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ ความเป็นกลาง และไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด การไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทนั้น ๆ จะยุติลงได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับคุณสมบัติของการเป็นพนักงานอัยการที่มีมากกว่าทนายความอาสาแล้ว



เพราะตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.2553 นั้นกำหนดให้ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการ ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) สำเร็จการศึกษาปริญญาทางกฎหมาย ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี 2) สำเร็จหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา และ 3) ได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี และตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 กำหนดให้การขอจดทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เป็นทนายความ ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาปริญญาทางกฎหมาย 2) เป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติทั้ง 2 อาชีพแล้ว มีความแตกต่างกันอยู่ถึง 2 ประการ ประการแรกคือ พนักงานอัยการต้องสำเร็จหลักสูตรของเนติบัณฑิตยสภา แต่ทนายความเป็นแค่สมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภาเท่านั้น ประการที่สอง คือประสบการณ์ทางด้านวิชาชีพกฎหมายที่พนักงานอัยการกำหนดให้ต้องมีประสบการณ์ อย่างน้อย 2 ปี แต่ทนายความไม่จำเป็น แสดงให้เห็นว่า คุณวุฒิของพนักงานอัยการย่อมมีมากกว่าทนายความอาสา ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำหน้าที่เป็นผู้ประνομข้อพิพาท

ผลการวิเคราะห์ระยะเวลาในการประνομข้อพิพาทพบว่า โดยเฉลี่ยใช้เวลาในการประνομข้อพิพาท 16 วัน แสดงให้เห็นว่า ทั้ง 10 จังหวัดภายในสังกัดภาค 2 ให้ความสำคัญกับเรื่องระยะเวลาในการประνομข้อพิพาท แม้จะไม่มีกรอบระยะเวลาที่ตายตัว เมื่อรับเรื่องแล้วต้องรีบดำเนินการโดยเร็ว ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องของลักษณะข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการประνομข้อพิพาทมากที่สุด เป็นเรื่องหนี้ ซึ่งเป็นประเภทคดีแพ่ง มีลักษณะคดีไม่ซับซ้อนมากนัก และเป็นความผิดไม่ร้ายแรง ยอมความกันได้ สอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประνομข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 มาตรา 13 วรรคสอง กำหนดให้ส่งหนังสือนัดหมายการ ไกล่เกลี่ยและประνομข้อพิพาทไปยังคู่กรณี ทุกฝ่ายภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ผู้ไกล่เกลี่ยรับคำร้องขอไว้พิจารณา แล้วดำเนินการจัดส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ซึ่งอาจใช้ระยะเวลาไม่เกิน 5 วัน ขึ้นอยู่กับระยะทาง พร้อมทั้งให้ประสานงานทางโทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นใดเพื่อให้คู่กรณีทราบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมของผลการประνομข้อพิพาทมีผลการไกล่เกลี่ยที่สำเร็จอยู่ไม่ถึงครึ่งของจำนวนเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการทั้งหมด ซึ่งมากกว่าผลยุติการไกล่เกลี่ยเล็กน้อย สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานการประνομข้อพิพาท ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ที่ทำให้การประνομข้อพิพาทประสบความสำเร็จ ได้แก่ ตัวผู้ทำหน้าที่ประνομข้อพิพาท ทศนคติ ความชำนาญในการใช้กฎหมาย ประสบการณ์ ความเป็นกลาง การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หรือเกิดจากคู่กรณี เช่น อารมณ์ ความคิด วัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้น สำนักงานอัยการ



สูงสุดควรเพิ่มระดับความสำคัญของการประนอมข้อพิพาท โดยกำหนดเป็นหนึ่งในภารกิจหลักที่มีหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนในการระงับข้อพิพาท เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งของคนในสังคม และลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหนึ่งที่สำคัญ

2. จากผลการศึกษาพบว่า ผลลัพธ์การประนอมข้อพิพาทที่ยุติการไกล่เกลี่ยสูงถึงร้อยละ 36.79 ของจำนวนเรื่องทั้งหมดที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท รองจากผลลัพธ์ที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ ซึ่งสัดส่วนไม่แตกต่างกันมาก เนื่องจากคู่กรณีไม่มาพบพนักงานอัยการตามนัด ส่งผลให้ต้องจำหน่ายเรื่องออกจากสารบบประนีประนอมข้อพิพาท หรือยุติการไกล่เกลี่ยนั่นเอง ดังนั้นควรหามาตรการเพื่อกำหนดให้หนังสือเชิญคู่กรณีมาไกล่เกลี่ยมีสภาพบังคับทางกฎหมาย เช่นเดียวกันกับการออกหมายเรียกเชิญบุคคลมาให้ถ้อยคำของพนักงานสอบสวน ซึ่งต่างจากหนังสือเชิญคู่กรณีมาไกล่เกลี่ย ที่ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายว่าประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทหรือไม่ก็ได้ ส่งผลให้กระบวนการประนอมข้อพิพาทไม่สามารถดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปได้ และไม่ประสบผลสำเร็จในที่สุด

3. จากผลการศึกษาพบว่า จำนวนเรื่องที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จมีอยู่ไม่ถึงครึ่งของจำนวนเรื่องทั้งหมดซึ่งเกิดจาก ปัจจัยตัวผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาท และตัวคู่กรณี ซึ่งปัจจัยของผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาท ได้แก่ พนักงานอัยการ นิติกร หรือทนายความอาสา ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายเฉพาะด้านไม่มากพอ รวมทั้งประสบการณ์ และความน่าเชื่อถือของผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาท จึงส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย ดังนั้นควรมีการสนับสนุนให้มีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เฉพาะด้าน เพื่อพัฒนาบุคลากรผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทให้มีขีดความสามารถ และเกิดเป็นความชำนาญเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ใช้ในกระบวนการประนอมข้อพิพาท เช่น กฎหมายครอบครัว กฎหมายที่ดิน ลิขสิทธิ์ การขนส่ง หรือการค้าระหว่างประเทศ จิตวิทยา เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจและสังคม ในปัจจุบัน ส่งผลให้การประนอมข้อพิพาทประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- จักรกริญ์ ทอดสูงเนิน. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน*
กรณีศึกษา ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. การศึกษา
ค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการความขัดแย้ง
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- เฉลิม สุขเจริญ. (2557). *แรงจูงใจในการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร*
องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกริก.



- ดำรงห์ สุตเตมีย์. (2539). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์กรฝ่ายบริหาร ศึกษาเฉพาะกรณีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรมกระทรวงยุติธรรม.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2549). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2559). คนจน จนนิตดิน สถิติหนี้สูงสุตรอบ 8 ปี คนรวย รวยล้นฟ้า. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 4 เมษายน 2560, จาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1462525663
- ยุทธนา ทาตายุ. (2543). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการผลิต: กรณีศึกษาของการผลิตบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ. (2559 ก). *ขั้นตอน วิธีการ และระเบียบว่าด้วยการช่วยเหลือทางกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ. (2559 ข). *ความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการไกล่เกลี่ย และประนอมข้อพิพาท*. กรุงเทพฯ: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- สมเกียรติ แพทย์คุณ. (2548). *การพัฒนารูปแบบการประนอมข้อพิพาทในชั้นการดำเนินการของพนักงานอัยการ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานอัยการภาค 2. (2557). *คู่มือประจำสำนักงานอัยการภาค 2 (Guide Book)*. ชลบุรี: สำนักงานอัยการภาค 2.
- สำนักงานอัยการภาค 2. (2559 ก). *ทำเนียบข้าราชการอัยการ ธุรการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการ และบุคลากรอื่นของสำนักงานอัยการต่าง ๆ ภายในภาค 2*. ชลบุรี: สำนักงานอัยการภาค 2
- สำนักงานอัยการภาค 2. (2559 ข). *ปริมาณคดีประจำปี พ.ศ. 2559 ของสำนักงานอัยการจังหวัดทุกสำนักงานภายในสังกัดภาค 2*. ชลบุรี: สำนักงานอัยการภาค 2.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2559 ก). *คู่มือการช่วยเหลือในการประนอมข้อพิพาทแก่ประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2559 ข). *รวมกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ และหนังสือเวียนปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน สดช*. กรุงเทพฯ: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- อานันท์ ธีระชิต. (2538). *การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านโดยคณะกรรมการหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.



การฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ*

ประโยชน์ สังกสิน**

(วันรับบทความ : 30 กรกฎาคม 2561/ วันแก้ไขบทความ : 13 กันยายน 2561 / วันตอบรับบทความ : 22 กันยายน 2561)

บทคัดย่อ

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อทบทวนกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ ระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยการศึกษาจากหนังสือ บทความวิชาการและเว็บไซต์ ผลการศึกษาพบว่า มีนักวิชาการที่สำคัญจำนวน 6 คน ที่เป็นผู้เสนอหรือสนับสนุนแนวคิดของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ ได้แก่ (1) อลิซาเบท แอนสคอมบ์ (Elizabeth Anscombe) (2) เบอร์นาร์ด วิลเลียมส์ (Bernard Williams) (3) อลาสไร์ แมคอินไทร์ (Alasdair MacIntyre) (4) เทอรี คูเปอร์ (Terry Cooper) (5) เดวิด ฮาร์ท (David Hart) และ (6) แครอล กิลลิแกน (Carol Gilligan) ซึ่งประเด็นหลักที่นักวิชาการเหล่านี้เสนอก็คือ การนำแนวคิดของจริยธรรมเชิงคุณธรรมที่เสนอโดยอริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญากรีก กลับมาใช้ในการบริหารรัฐกิจอีกครั้งหนึ่ง โดยนักวิชาการในกลุ่มนี้เชื่อว่าจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของคุณธรรม (virtue-based ethics) มีความเหมาะสมกับการบริหารรัฐกิจมากกว่าจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของกฎเกณฑ์และผลลัพธ์ (rule-based and result-based ethics)

คำสำคัญ : จริยธรรม/ จริยธรรมเชิงคุณธรรม/ การบริหารรัฐกิจ/ การฟื้นคืนกลับมา

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การฟื้นคืนชีพของจริยธรรมคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ” โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณปี พ.ศ. 2560

** รองศาสตราจารย์, ดร., วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม



The Resurrection of Virtue Ethics in Public Administration^{*}

Prayote Songklin^{**}

(Received Date: July 30, 2018, Revised Date: September 13, 2018, Accepted Date: September 22, 2018)

Abstract

In this study, the main objective is to conceptual review about the resurrection of virtue ethics in public administration. Methodology used in the study is documentary research, focusing on books, articles, and websites. The findings found that, there are six key scholars who propose or support the concepts of virtue ethics in public administration. They are (1) Elizabeth Anscombe, (2) Bernard Williams, (3) Alasdair MacIntyre, (4) Terry Cooper, (5) David Hart, and (6) Carol Gilligan. The main points that these academicians propose are there should be bring virtue ethics; originated by Aristotle, Greek philosopher; back to public administration. The sages in this group believe that virtue-based ethics more suitable on public administration than rule-based and result-based ethics.

Key Words: Ethics/ Virtue Ethics/ Public Administration/ Resurrection

^{*} This article is a part of the research, entitled "The Resurrection of Virtue Ethics in Public Administration" under the financial support of College of Politic and Governance, Mahasarakham University, fiscal year 2017.

^{**} Assoc. Prof, Dr., Collage of Politic and Governance, Mahasarakham University.



บทนำ

คำว่า “จริยธรรม” (ethics) หมายถึง วิธีการที่คุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งได้รับการนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางในการกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องและอะไรคือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และวิธีการในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว จริยธรรมเป็นทั้งกระบวนการของการตรวจสอบ (process of inquiry) ในฐานะที่เป็นเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจของบุคคล และหลักเกณฑ์ของความประพฤติ (code of conduct) ในฐานะที่เป็นมาตรฐานซึ่งเป็นตัวกำหนดแนวทางในการกระทำของบุคคล (Bowman and West, 2015, p. 46)

คำว่า “จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจ” (public administrative ethics) หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐกำหนดมาตรฐานในการตัดสินใจจริยธรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งภายใต้บริบทของหน่วยงาน การวิพากษ์เกี่ยวกับมาตรฐานการตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ ได้อย่างเป็นอิสระ ซึ่งจะนำไปสู่ความรับผิดชอบทั้งในแง่ส่วนตัวและในเชิงวิชาชีพต่อผลของสิ่งที่ได้ตัดสินใจลงไป (Cooper and Wright, 1992. อ้างใน Hejka - Ekins, 2001, p. 80) ซึ่งจากคำนิยามดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญสองประการของจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจ ได้แก่ (1) องค์ประกอบในแง่ที่เป็นมาตรฐานเชิงจริยธรรม (ethical standards) ในฐานะที่เป็นตัวกำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร และ (2) องค์ประกอบในแง่ที่เป็นกระบวนการ (process) ในฐานะที่เป็นการสร้างวิธีการเพื่อกำหนดและวิพากษ์การตัดสินใจเชิงจริยธรรมเพื่อนำไปสู่การกระทำที่ถูกต้อง

ในวงวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจ ได้มีการแบ่งจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจออกได้ 3 กลุ่ม คือ (1) จริยธรรมบนรากฐานของกฎเกณฑ์ (rules-based ethics) ซึ่งมักจะรู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อของ “จริยธรรมของค่านท์” (Kantian ethics) โดยเกณฑ์ตัดสินของจริยธรรมในกลุ่มนี้อยู่ที่ระเบียบกฎเกณฑ์หรือหน้าที่ (2) จริยธรรมบนรากฐานของผลลัพธ์ (results-based ethics) ซึ่งมักจะรู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อของ “ลัทธิประโยชน์นิยม” (utilitarianism) โดยเกณฑ์ตัดสินของจริยธรรมในกลุ่มนี้อยู่ที่ผลของการกระทำ และ (3) จริยธรรมบนรากฐานของคุณธรรม (virtues-based ethics) ซึ่งมักจะรู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อของจริยธรรมเชิงคุณธรรม (virtue ethics) โดยเกณฑ์ตัดสินของจริยธรรมในกลุ่มนี้อยู่ที่อุปนิสัยของบุคคล

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1887 ซึ่งเป็นปีที่วิลสัน (Woodrow Wilson) เขียนบทความเรื่อง “The Study of Administration” และถือเป็นจุดกำหนดของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) เป็นต้นมา จริยธรรมบนรากฐานของกฎเกณฑ์และจริยธรรมบนรากฐานของผลลัพธ์ถือว่าเป็นจริยธรรมกระแสหลัก ซึ่งมีการศึกษาและประยุกต์ใช้กันโดยทั่วไปในสาขานี้ ส่วนจริยธรรมบนรากฐานของคุณธรรมนั้นถือว่าเป็นจริยธรรมกระแสรองและอยู่ชายขอบ ไม่ได้รับความเชื่อถือจากวงวิชาการในการบริหารรัฐกิจ เนื่องจากมีแนวคิดพื้นฐานที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือเป็นวิธีการหาความรู้กระแสหลักของการบริหารรัฐกิจ



ในช่วงประมาณ 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมากระแสของความสนใจเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรม (virtue ethics) ได้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากในแวดวงการบริหารรัฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากความล้มเหลวด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำและบุคลากรในองค์กรภาครัฐในช่วง 25 ปีสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 ที่แพร่กระจายไปทั่วโลก (Hart, 2001 A) ซึ่งความล้มเหลวดังกล่าวเป็นผลมาจากปัญหาหรือความบกพร่องของแนวคิดการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมบนรากฐานของกฎเกณฑ์และจริยธรรมบนรากฐานของผลลัพธ์ ประกอบกับวิกฤตการณ์เชิงจริยธรรมในโลกยุคสมัยใหม่ รวมทั้งการละเลยหรือไม่ได้ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอกับจริยธรรมบนรากฐานของคุณธรรม เนื่องจากเห็นว่าคุณธรรมเป็นเรื่องของคุณค่า ไม่สามารถวัดได้ตามมาตรฐานและกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือเป็นวิธีการหลักของการศึกษาการบริหารรัฐกิจในโลกยุคสมัยใหม่

ความล้มเหลวเชิงจริยธรรมของผู้นำและบุคลากรในองค์กร ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการขาดผู้นำและบุคลากรที่มีอุปนิสัยที่ดี (good character) ไม่ว่าจะเป็นในภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานการศึกษาหรือแม้แต่หน่วยงานทางศาสนา โดยในช่วงเวลาที่ผ่านมาแนวคิดของการบริหารตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า “ระบบที่ดีจะสามารถสร้างคนดีขึ้นมาได้” (good systems will produce good people) และปัญหาทางจริยธรรมจะสามารถแก้ไขได้โดยการออกแบบระบบที่ดี แต่ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสังคมที่เป็นธรรมขึ้นอยู่กับความไว้วางใจในเชิงศีลธรรม (moral trustworthiness) ของประชาชนต่อผู้นำและเจ้าหน้าที่รัฐ มากกว่าโครงสร้างที่ถูกออกแบบมาเพื่อเปลี่ยนแปลงการกระทำที่ไม่ถูกต้องไปสู่ผลที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ต่อสังคม แม้ตัวระบบจะมีความสำคัญแต่อุปนิสัยที่ดีมีความสำคัญมากกว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าวนักวิชาการและปฏิบัติงานทางด้านการจัดการจึงได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องจริยธรรมที่มุ่งเน้นในเรื่อง “อุปนิสัยที่ดี” หรือ “จริยธรรมเชิงคุณธรรม” กันมากขึ้น (Hart, 2001 A)

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อทบทวนกรอบแนวคิด (conceptual review) เกี่ยวกับการฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่นักวิชาการและนักปฏิบัติในหน่วยงานภาครัฐได้หันกลับไปศึกษาแนวคิดของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในยุคคลีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากงานของอริสโตเติล (Aristotle) และนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารรัฐกิจในฐานะที่เป็นจริยธรรมทางเลือก เพื่อทดแทนจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของกฎเกณฑ์และผลลัพธ์ที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกยุคปัจจุบันได้ ซึ่งในการนำเสนอจะได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 หัวข้อหลัก ดังต่อไปนี้

- (1) จริยธรรมเชิงคุณธรรมของอิลิซาเบท แอนสคอมบ์ (Elizabeth Anscombe)
- (2) จริยธรรมเชิงคุณธรรมของเบอร์นาร์ด วิลเลียมส์ (Bernard Williams)
- (3) จริยธรรมเชิงคุณธรรมของอลาสไร์ แมคอินไทร์ (Alasdair MacIntyre)
- (4) จริยธรรมเชิงคุณธรรมของเทอรี คูเปอร์ (Terry Cooper)



- (5) จริยธรรมเชิงคุณธรรมของเดวิด ฮาร์ต (David Hart)
- (6) จริยธรรมเชิงคุณธรรมของแคโรล กิลลิแกน (Carol Gilligan)
- (7) บทสรุป (Conclusion)

จริยธรรมเชิงคุณธรรมของอิลิซาเบท แอนสกอมป์ (Elizabeth Anscombe's Virtue Ethics)¹

นักวิชาการที่ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูจริยธรรมเชิงคุณธรรมกลับมาอีกครั้งหนึ่งในยุคสมัยใหม่ก็คือ แอนสกอมป์ (Elizabeth Anscombe) โดยในปี ค.ศ. 1958 เธอได้ตีพิมพ์บทความที่ชื่อว่า “ปรัชญาศีลธรรมสมัยใหม่” (Modern Moral Philosophy) ซึ่งในบทความนี้เธอได้วิพากษ์ปรัชญาศีลธรรมสมัยใหม่ที่มีแต่เรื่องของแนวคิดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งแนวคิดที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมดังกล่าวจะให้ความสนใจเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับพันธกรณีและหน้าที่ (obligation and duty) ในบรรดาทฤษฎีเหล่านี้เธอได้วิพากษ์ลัทธิประโยชน์นิยมของมิลล์ (Mill's utilitarianism) และกฎของคานท์ (Kant's deontology) ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นสากล โดยไม่ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่และบุคคล

แอนสกอมป์เห็นว่าการที่ลัทธิประโยชน์นิยมของมิลล์และกฎของคานท์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจริยธรรมเชิงปทัสถาน (normative ethics) มุ่งให้ความสนใจเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำ ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เป็นสากลในการตัดสินการกระทำโดยไม่ขึ้นอยู่กับบริบทใดๆ นั้นทำให้ประเด็นทางจริยธรรมที่สำคัญอื่นๆ ถูกละเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น ประเด็นที่เกี่ยวกับคุณธรรม การมีชีวิตที่ดี เรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ความรักความผูกพัน ความสุขในชีวิตและการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรม เป็นต้น เนื่องจากในการศึกษาทางด้านจริยธรรมจะมีเป้าหมายหลักคือเพื่อต้องการตอบคำถามที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) อะไรคือการกระทำที่ถูกต้องของคนเรา และ (2) อะไรคือชีวิตที่ดีของคนเรา ซึ่งคำถามประการที่สองจะมีความสัมพันธ์กับคำถามอื่นๆ อีกหลายประการ เช่น อะไรคือเป้าหมายในชีวิตของคนเรา หรืออะไรคือลักษณะของคนดี เป็นต้น ดังนั้น การที่จริยธรรมเชิงปทัสถานมุ่งให้ความสำคัญกับคำถามแรกเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำ ทำให้มีการละเลยคำถามในส่วนที่เกี่ยวกับการมีชีวิตที่ดีและคำถามอื่นๆ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วคำถามดังกล่าวและคำถามอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ต่างก็มีบทบาทสำคัญในชีวิตทางจริยธรรมของบุคคลด้วยกันทั้งสิ้น

เพื่อแทนที่แนวคิดทางจริยธรรมเชิงปทัสถานดังกล่าว แอนสกอมป์ได้เสนอให้มีการย้อนกลับไปศึกษางานของอริสโตเติลในยุคกรีกโบราณ ที่เกี่ยวกับอุปนิสัย (character) คุณธรรม (virtue) และความเจริญรุ่งเรือง (flourishing) นอกจากนี้ เธอยังได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของ

¹ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมของแอนสกอมป์ ดูใน Anscombe, 1958 เอกสารของนักวิชาการคนอื่น ๆ ที่อธิบายขยายความแนวคิดของแอนสกอมป์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ดูใน Athanassoulis, 2017; Driver, 2017; Richter, 2017; และ Coope, 2006.



อารมณ์ความรู้สึก (emotions) อีกด้วย และข้อเสนอของแอนสคอมบ์ที่ให้มีการนำเอาแนวคิดเรื่องคุณธรรมเข้ามาสู่ศูนย์กลางของการศึกษาทางด้านศีลธรรมดังกล่าวนี้เอง ที่ได้จุดประกายให้นักปรัชญาและนักวิชาการจำนวนมากหันมาสนใจศึกษาค้นคว้าต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ในเวลาต่อมา และผลจากการสร้างองค์ความรู้ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดแนวคิดทฤษฎีที่รู้จักกันในปัจจุบันในชื่อของ “จริยธรรมเชิงคุณธรรม” หรือ “virtue ethics” นั่นเอง

จริยธรรมเชิงคุณธรรมของเบอร์นาร์ด วิลเลียมส์ (Bernard Williams' Virtue Ethics)²

เบอร์นาร์ด วิลเลียมส์ (Bernard Williams) นักปรัชญาศีลธรรมชาวอังกฤษ ได้เสนอให้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมในยุคกรีกโบราณกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง โดยเขาได้เสนอให้มีการแยกศีลธรรม (morality) และจริยธรรม (ethics) ออกจากกัน โดยเขาเห็นว่าคำว่า “ศีลธรรม” ควรใช้กับงานของค่าน้ำหนักและแนวคิดที่เกี่ยวกับหน้าที่และพันธกรณี (duty and obligation) ซึ่งเป็นแนวคิดที่แคบและจำกัด เขาเห็นว่าแนวคิดของศีลธรรมที่เป็นอยู่ไม่เปิดโอกาสให้ “โชคชะตา” (luck) ได้เกิดขึ้น ถ้าศีลธรรมเป็นเรื่องของการบังคับให้ต้องทำก็จะมีช่องว่างสำหรับสิ่งที่อยู่ภายนอกการควบคุม แต่ในบางครั้งการบรรลุถึงชีวิตที่ดีก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่อยู่ภายนอกการควบคุมของเรา

เพื่อแทนที่แนวคิดที่แคบและจำกัดของคำว่าศีลธรรม วิลเลียมส์ได้เสนอให้ใช้คำว่า “จริยธรรม” ซึ่งเป็นแนวคิดที่กว้างกว่า โดยคำว่าจริยธรรมจะครอบคลุมถึงอารมณ์และความรู้สึกหลายๆ อย่างที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม คำว่าจริยธรรมจะครอบคลุมไปถึงเรื่องของมิตรสหาย ครอบครัวและสังคม และมีที่ว่างสำหรับความคิดอื่นๆ เช่น เรื่องของความยุติธรรมทางสังคม (social justice) เป็นต้น ซึ่งมุมมองที่เกี่ยวกับจริยธรรมดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการตีความในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตที่ดี (good life) ที่ปรากฏในงานของอริสโตเติลนักปรัชญาในยุคกรีกโบราณ

จริยธรรมเชิงคุณธรรมของอลาสไร์ แมคอินไทร์ (Alasdair MacIntyre's Virtue Ethics)³

แมคอินไทร์ (Alasdair MacIntyre) ได้รับการยกย่องในฐานะที่เป็นผู้ที่ทำให้กระแสความสนใจเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรม (virtue ethics) เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากในช่วง 1-2 ทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 เขาได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมในประวัติศาสตร์ยุคต่างๆ ตั้งแต่ในยุคกรีกโบราณ

² แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมของวิลเลียมส์ ดูใน Athanassoulis, 2017; Chappell, 2017; และ Jenkins, 2006.

³ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมของแมคอินไทร์ ดูใน MacIntyre, 2007; 2002; และ Knight, ed., 1998 เอกสารของนักวิชาการคนอื่นๆ ที่อธิบายขยายความแนวคิดของแมคอินไทร์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ดูใน Athanassoulis, 2017; Clayton, 2017; Koven, 2015; Cox III, 2009; Moore, 2008; Cooper, 1987; และ Hart, 1984.



จนถึงยุคสมัยใหม่และพบว่ารายการหรือองค์ประกอบของคุณธรรมในแต่ละยุคมีจำนวนที่ต่างกัน องค์ประกอบของคุณธรรมบางข้อมีความหมายที่ต่างกัน และบางครั้งคุณธรรมในแต่ละยุคสมัย ขัดแย้งหรือตรงข้ามกัน และเขาได้สรุปว่าความแตกต่างเหล่านี้เป็นผลมาจากการปฏิบัติที่แตกต่าง ซึ่งก่อให้เกิดแนวคิดที่แตกต่างของคุณธรรม การที่จะเข้าใจเรื่องราวของคุณธรรมได้เราจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะของสังคมและศีลธรรมที่มีมาก่อน ยกตัวอย่างเช่น ในการที่เราจะเข้าใจคุณธรรมของ ชาวเอโรอิค (heroic) ในงานเขียนของโฮเมอร์ (Homer) ในยุคกรีกโบราณ เราจำเป็นต้องมีความรู้ เกี่ยวกับบทบาททางสังคมของชาวกรีกเสียก่อน เป็นต้น ดังนั้น คุณธรรม จึงเป็นการปฏิบัติภายใต้ รูปแบบของกิจกรรมทางสังคมที่เป็นแบบเดียวกัน และต้องการบรรลุนิคม (goods) ที่อยู่ภายในของ กิจกรรมแบบเดียวกัน คุณธรรมคือสิ่งที่จะทำให้เราสามารถได้มาซึ่งสินค้าเหล่านี้ โดยเชื่อว่ามี เป้าหมายสุดท้าย (telos) ซึ่งอยู่เหนือการปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจงทุกอย่างที่เป็นตัวกำหนดความดี (the good) ของชีวิตมนุษย์ทั้งหมด

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะได้อธิบายและวิเคราะห์เกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมของแมคอินไทร์ ในแง่มุมต่างๆ โดยในการนำเสนอผู้วิจัยจะได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หัวข้อหลัก ดังต่อไปนี้ (1) มนุษย์ ในฐานะสัตว์มีเหตุผลที่ต้องพึ่งพา (2) ระบบการเมืองที่มุ่งไปสู่สินค้าภายใน (3) ระบบเศรษฐกิจที่มุ่งไปสู่ สินค้าภายใน และ (4) ชุมชนและสังคมที่มุ่งไปสู่คุณธรรม

1. มนุษย์ในฐานะสัตว์มีเหตุผลที่ต้องพึ่งพา (Human Beings as Dependent Rational Animals)

ในหนังสือ *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtue* (MacIntyre, 2002) บทที่ 1 แมคอินไทร์ได้อธิบายไว้ว่า ทฤษฎีเชิงจริยธรรมจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ใน 3 แง่มุม คือ (1) มนุษย์ต้องพึ่งพา (dependent) (2) มนุษย์มีเหตุผล (reason) และ (3) มนุษย์เป็นสัตว์ (animal) แมคอินไทร์เห็นว่าใน โลกสมัยใหม่ นักปรัชญาและนักวิชาการไม่ค่อยให้ความสนใจกับแง่มุมที่ 1 และแง่มุมที่ 3 แต่กลับ มุ่งเน้นให้ความสำคัญมากเกินไปกับแง่มุมที่ 2

เนื่องจากคนเราเป็นสัตว์ประเภทหนึ่ง เราจึงมีความเปราะบางต่อความขาดแคลน ความบกพร่อง และความเจ็บป่วย ดังนั้น ในการเอาชีวิตรอดเราจำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่น และยิ่งถ้าหากเราต้องการ มีชีวิตที่เจริญรุ่งเรืองเรายิ่งต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น มนุษย์เราช่วยเหลือตัวเองไม่ได้และต้องพึ่งพาผู้อื่น ในหลายช่วงของชีวิต เช่น ตอนเป็นทารก ตอนเป็นเด็ก ตอนป่วยหนักและตอนที่แก่หง่อมใกล้ตาย เป็นต้น แต่ประเภทของการพึ่งพาที่แมคอินไทร์ต้องการเน้นก็คือ การพึ่งพาคนอื่นในการที่จะเรียนรู้ว่า เราจะเป็นผู้ที่มีเหตุผลและมีจริยธรรมได้อย่างไร ซึ่งการพึ่งพาในเรื่องนี้มีความจำเป็นมากที่สุดตอนที่ ยังเป็นเด็ก ซึ่งมีเพียงความปรารถนาเป็นเข็มทิศนำทาง สิ่งหนึ่งที่พ่อแม่จะต้องทำก็คือการสอนให้ลูก ของตนรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ไม่จำเป็น อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดในตัวเขาในช่วงเวลานั้น และอะไรคือสิ่งที่ดี



ที่สุดสำหรับชีวิตทั้งหมดของเขา แม้กระทั่งเมื่อผ่านวัยเด็กไปแล้ว เรายังต้องการคนอื่นมาคอยเฝ้าดูและแนะนำเกี่ยวกับแรงจูงใจและการกระทำของเรา เพื่อให้แน่ใจว่าแรงจูงใจและการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อสิ่งที่เป็นความดีต่อตัวเรา ไม่ใช่เป็นเพียงความพึงพอใจชั่วคราวและความปรารถนาที่อาจจะนำมาซึ่งผลร้ายในภายหลัง

วิถีชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับ การพึ่งพา ตลอดชีวิตของเราต้องการผู้มาช่วยเหลือในการพัฒนาความมีเหตุผลในตัวเรา เราไม่สามารถจะกลายเป็นคนมีเหตุผลได้ด้วยตัวของเราเอง แต่จะต้องเรียนรู้จากผู้อื่น ซึ่งในการที่จะเรียนรู้ได้เราจะต้องมีอุปนิสัย (character trait) ที่จำเป็นบางอย่าง นั่นก็คือ “คุณธรรม” (เช่น ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญและความยุติธรรม เป็นต้น) จากประสบการณ์ได้ชี้ให้เราเห็นว่า คนอื่นต้องพึ่งพาเราโดยวิธีใดวิธีหนึ่งในช่วงใดช่วงหนึ่ง และเราก็มีพันธกรณีที่จะต้องช่วยเหลือคนอื่นในการพัฒนาตนให้มีคุณสมบัติและคุณธรรมในระดับเดียวกัน และแม้แต่ในการช่วยเหลือกันนั้นก็ถือว่าเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งด้วย โดยนัยนี้ คนแต่ละคนจึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของการให้และการรับ เกิดเป็นเครือข่ายของหน้าที่และพันธกรณีขึ้นมา ซึ่งเครือข่ายนี้จะเป็นแหล่งที่มาของความดีร่วม (shared good) การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ไปสู่ความมีเหตุผลและพฤติกรรมที่มีคุณธรรมเกิดขึ้นภายใต้เครือข่ายนี้ และนี่คือรูปแบบวิถีชีวิตของสังคมในอุดมคติที่แมคอินไทร์ต้องการให้เกิดขึ้น

การยอมรับเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง ทำให้เราต้องยอมรับเกี่ยวกับความจำเป็นของการพึ่งพาผู้อื่น เพื่อพัฒนาเหตุผลของเราจนสามารถเป็นอิสระได้ และความจำเป็นที่เราจะต้องใช้เหตุผลของเราช่วยเหลือผู้ที่ยังต้องพึ่งพาคนอื่น ๆ อยู่ สิ่งก็ตามมาก็คือ เราจำเป็นต้องยอมรับเครือข่ายของความสัมพันธ์ ซึ่งเราเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายนั้น และเราจะต้องแสวงหาสถาบันทางสังคมและการเมืองที่เราต้องการจะสร้างเพื่อสนับสนุนและปกป้องเครือข่ายเหล่านี้ตามธรรมชาติของแมคอินไทร์ สถาบันทางสังคมที่สร้างขึ้นมามจะต้องไม่ตกอยู่ภายใต้แนวคิดที่ผิดพลาดของคู่ตรงข้ามระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวม และระหว่างความเห็นแก่ตัวและการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น แต่จะต้องสนับสนุนทั้งผลประโยชน์ของตนเองและผลประโยชน์ของผู้อื่น และมุ่งไปสู่ทั้งความดีร่วมและความดีส่วนบุคคล โดยนัยนี้ การปฏิบัติจึงเป็นทั้งผลของธรรมชาติในฐานะที่เราเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง และรูปแบบของระเบียบทางสังคมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเรา ซึ่งตรงข้ามกับรูปแบบของระเบียบทางสังคมและการเมืองในยุคสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเสรีนิยมหรือทุนนิยมที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาและความดีร่วมแต่อย่างใด

2.ระบบการเมืองที่มุ่งไปสู่สินค้าภายใน (Internal Goods Oriented Political System)

ในหนังสือ *After Virtue* (MacIntyre, 2007) บทที่ 17 และในหนังสือ *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtue* (MacIntyre, 2002) บทที่ 11 แมคอินไทร์ได้เสนอพรรณนาที่เป็นการต่อต้านแนวคิดแบบยุคสมัยใหม่ ซึ่งก็รวมถึงการเมืองสมัยใหม่ด้วย



โดยแมคคินไทร์ได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบการเมืองสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นแบบเสรีนิยม อนุรักษ์นิยมหรือสังคมนิยม เป็นระบบที่ควรจะได้รับ การปฏิเสศ บนพื้นฐานของเหตุผลที่ว่าระบบดังกล่าวไม่ได้จรรโลงดีต่อคุณธรรมอย่างแท้จริง รูปแบบของสถาบันทางการเมืองสมัยใหม่เป็นรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิเสศคุณธรรม ลักษณะของการเมืองที่แมคคินไทร์ต้องการเห็นก็คือ การเมืองที่ไม่ใช่ “สงครามกลางเมืองในอีกรูปแบบหนึ่ง” (civil war by other means) อีกต่อไป นั่นคือการเมืองในสังคมอุดมคติจะต้องไม่ใช่การเมืองที่เป็นการแข่งขันแย่งชิงผลประโยชน์อย่างที่เป็นอยู่ในโลกปัจจุบัน แต่การเมืองจะต้องเกิดจากการร่วมมือกันของผู้ที่เป็นผู้ใหญ่แล้วทุกคนในสังคม ไม่ใช่จำกัดอยู่เฉพาะชนชั้นนำเพียงไม่กี่คนที่ใช้การจัดการ (manipulation) และการใช้อำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่ง “สินค้าภายนอก” (external goods) หรือ “สินค้าของควมมีประสิทธิภาพ” (goods of effectiveness) เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การเมืองจะต้องไม่เป็นเรื่องของการต่อสู้แย่งชิงกันแก่ตัวของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและเงินตรา แต่การเมืองจะต้องเป็นเรื่องของกิจกรรมทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมประจำวันสำหรับผู้ใหญ่ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ มนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งต้องการ “สินค้าภายใน” (internal goods) หรือ “สินค้าของความเป็นเลิศ” (goods of excellence) เพื่อความเจริญก้าวหน้า ซึ่งจะสามารถได้มาโดยผ่านการเข้าร่วมในทางการเมืองเท่านั้น ดังนั้น ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับโอกาสให้เข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง และเรื่องที่จะนำมาอภิปรายและตัดสินใจจะต้องไม่ถูกจำกัดอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่จะต้องมีการขยายไปสู่คำถามที่ว่าอะไรคือชีวิตที่ดีสำหรับชุมชน และบุคคลจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะได้มาซึ่งชีวิตที่ดีอีกด้วย

ตามแนวคิดของแมคคินไทร์ การเมืองจะต้องให้ความสำคัญกับความยุติธรรม (justice) และความโอ้อ้อมอารี (generosity) ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณธรรม เพื่อให้แน่ใจว่าประชาชนจะได้รับสิ่งที่สมควรได้รับและตรงกับความต้องการ สิ่งที่แมคคินไทร์ให้ความสำคัญเป็นพิเศษของการเมืองแบบใหม่นี้ก็คือ ทุกคนในสังคมจะต้องมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการปรึกษาหารือของชุมชน (communal deliberation) เกี่ยวกับปทัสถานของความยุติธรรมที่จำเป็นจะต้องมี ซึ่งรูปแบบของการปรึกษาหารือดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้เฉพาะในชุมชนที่มีขนาดเล็กเท่านั้น แม้ว่าไม่ใช่ชุมชนขนาดเล็กทุกแห่งจะเป็นชุมชนที่ดี แต่การเมืองที่ดีจะสามารถเกิดขึ้นได้ในชุมชนที่มีขนาดเล็กเท่านั้น แม้ว่าแมคคินไทร์จะไม่ได้กำหนดขนาดของชุมชนไว้อย่างชัดเจน แต่เขาได้แนะไว้ว่าขนาดที่เหมาะสมน่าจะอยู่ที่กึ่งกลางระหว่างขนาดของครอบครัวและขนาดของรัฐสมัยใหม่

การเมืองจะต้องได้รับการพิจารณาในฐานะที่เป็น การปฏิบัติ และจะต้องเป็นไปเพื่อการแสวงหา “สินค้าภายใน/สินค้าของความเป็นเลิศ” แทนที่จะเป็น “สินค้าภายนอก/สินค้าของควมมีประสิทธิภาพ” ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนมีข้อผูกมัดทางศีลธรรมบางอย่างร่วมกัน และชุมชนมีการสร้างขึ้นมามีโดยเครือข่ายของการให้และการรับ การปรึกษาหารือกันของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับ



วิถีชีวิตที่ดีที่สุดจะทำให้ได้มาซึ่งเป้าหมายสุดท้าย (telos) และจากเป้าหมายสุดท้ายดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนทั้งหมดในชุมชน รวมทั้งความจำเป็นที่จะต้องมีและใช้คุณธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะสัตว์มีเหตุผลที่ต้องพึ่งพา

ตามทฤษฎีของแมคอินไทร์ ชุมชนมีประเพณี มีประวัติศาสตร์และมี “ผู้มีอำนาจ” ที่คนอื่นๆ ในชุมชนจะต้อง “ยอม” เข้าไปหาเมื่อต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีและประวัติศาสตร์เหล่านั้น แมคอินไทร์ได้ใช้กรณีของการเล่นหมากรุกมาเป็นตัวอย่าง โดยเขาได้ชี้ให้เห็นว่าผู้มีอำนาจในวงการหมากรุกเกิดจาก “ความเชี่ยวชาญ” ของสินค้าภายในหรือสินค้าของความเป็นเลิศที่อยู่ในเกมการแข่งขัน แทนที่จะเป็นสินค้าภายนอกหรือสินค้าของความสามารถมีประสิทธิภาพ ผู้เล่นหมากรุกที่มีอำนาจไม่ได้มีอำนาจเพราะการเข้าไปจัดการคนอื่น เพราะความร่ำรวยหรือเพราะมีอำนาจทางการเมือง ผู้เล่นคนอื่นๆ จะยอมผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการเล่นหมากรุกและพยายามที่จะเรียนรู้จากบุคคลนั้น โดยนัยนี้ แทนที่นักหมากรุกจะเกลียดชังหรือไม่พอใจหรือเกรงกลัวคนที่มีความรู้ พวกเขากลับยินดีและให้คุณค่าต่อบุคคลนั้น และแทนที่นักหมากรุกจะมีเป้าหมายเพื่อการจัดการคนอื่นหรือการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว พวกเขากลับพยายามแสวงหาอำนาจโดยการเข้าไปขอความรู้และทักษะเพื่อการเล่นหมากรุกที่ดี นักหมากรุกทุกคนยอมรับกฎเกณฑ์ของการเล่น ซึ่งทำให้เป็นไปได้ที่เกมการเล่นจะสอนผู้เล่นถึงคุณธรรมที่อยู่ภายในเกมการเล่นนั้น และผู้เล่นจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เนื่องจากเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ถึงแม้จะเป็นการแข่งขันของคนในชุมชน แต่การแข่งขันนั้นเป็นไปเพื่อการแสวงหาความดีร่วม ทุกคนที่เข้าร่วมแข่งขันจะได้รับสินค้าภายใน/สินค้าของความเป็นเลิศซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัด ซึ่งต่างจากสินค้าภายนอก/สินค้าของความสามารถซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด เมื่อคนหนึ่งมีมากขึ้น คนอื่นๆ ก็จะมีน้อยลง

3. ระบบเศรษฐกิจที่มุ่งไปสู่สินค้าภายใน (Internal Goods Oriented Economic System)

นอกจากจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในทางการเมืองแล้ว แมคอินไทร์ยังเห็นว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในทางเศรษฐกิจด้วย โดยในหนังสือ *After Virtue* (MacIntyre, 2007) บทที่ 17 และในหนังสือ *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtue* (MacIntyre, 2002) บทที่ 11 เขาได้เสนอแนวคิดไว้ว่าลัทธิทุนนิยมจะต้องถูกแทนที่หรือปรับปรุงแนวคิดหรืออย่างน้อยที่สุดจะต้องหาวิธีในการปกป้องชุมชนขนาดเล็กแต่ละแห่งจากผลกระทบที่เกิดจากแนวคิดทางเศรษฐกิจแบบนี้ แมคอินไทร์เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมไปกันไม่ได้กับลักษณะที่เป็นแกนกลางของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเรื่องปัจเจกบุคคลนิยม ความโลภ และการให้ความสำคัญกับคุณค่าของตลาดที่เป็นลักษณะสำคัญของลัทธินี้ อุดมคติที่ว่าเป้าหมายของชีวิตคือความร่ำรวย ความอยู่ดีกินดีของสังคมสามารถวัดได้ด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมทางเศรษฐกิจจะต้องถูกปฏิเสธ เนื่องจากแนวคิดทั้งสองประการนี้สะท้อนให้เห็นถึงการมุ่งเน้น



ที่สินค้าภายนอก/สินค้าของควมมีประสิทธิภาพ แทนที่จะเป็นสินค้าภายใน/สินค้าของความเป็นเลิศ นอกจากนี้ ทุนนิยมยังเป็นตัวทำลายชุมชนทุกชนิดแม้กระทั่งครอบครัว เราจำเป็นจะต้องสร้างวิถีชีวิต ที่ให้ความสำคัญกับความดีร่วมเป็นอันดับแรก ถ้าต้องการให้ทุกคนในสังคมเจริญรุ่งเรืองไปพร้อมๆ กัน ความสัมพันธ์ทางการตลาดจะมีได้ก็เฉพาะภายใต้ความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่แบบระบบตลาด นั่นคือ ความสัมพันธ์ของการให้และการรับโดยไม่ต้องมีการคิดบัญชีของคนในชุมชน ซึ่งจะทำความผูกพัน ของคนในชุมชนแน่นแฟ้นหรือเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่การทำลายและการทำให้ความผูกพันของคน ในชุมชนลดน้อยหรือเจือจางลงอย่างที่เป็นอยู่ในโลกปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่นี้อาจจะมี รูปแบบที่หลากหลาย แต่ลักษณะสำคัญที่จะต้องมีส่วนร่วมกันของทุกรูปแบบก็คือ การไม่ส่งเสริมการเติบโต ทางเศรษฐกิจและจะต้องมีการปกป้องจากอิทธิพลของตลาดภายนอก โดยนัยนี้ สังคมที่แมคอินไทร์ เห็นว่ามีลักษณะเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ก็คือ สังคมที่คนมีรายได้และความร่ำรวย ไม่แตกต่างกันมากนัก เพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนถูกแยกออกจากชุมชนเพราะความยากจน หรือทำตัว เหนือคนอื่นเนื่องจากมีความร่ำรวยมหาศาล โดยระบบตลาดจะต้องอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าการพัฒนา คุณธรรมในปัจจุบันบุคคลและในชุมชน ไม่ใช่สูงกว่าอย่างที่เป็นอยู่ในโลกปัจจุบัน

4. ชุมชนและสังคมที่มุ่งไปสู่คุณธรรม (Virtue Oriented Community and Society)

ในหนังสือ *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtue* (MacIntyre, 2002) บทที่ 11 แมคอินไทร์ได้ชี้ให้เห็นว่าเนื่องจากโลกในอุดมคติที่ตั้งอยู่บนรากฐานของคุณธรรมมีความแตกต่างจากโลกในยุคปัจจุบันมาก จึงอาจจะต้องใช้เวลาหลายสิบปีหรือ อาจจะต้องใช้เวลาหลายศตวรรษในการเปลี่ยนแปลง คำถามที่ตามมาคือถ้าเราต้องการจะทำให้โลก ในอุดมคติที่ตั้งอยู่บนรากฐานของคุณธรรมเป็นจริงขึ้นมาในยุคปัจจุบันนี้เราจะต้องทำอะไร ซึ่งแมคอินไทร์ได้เสนอไว้ว่าเราจะต้องเริ่มดำเนินการในชุมชนที่มีขนาดเล็ก เช่น การรวมกลุ่มกัน ในรูปแบบขององค์กรหรือสมาคม เป็นต้น ซึ่งสามารถปกป้องและรักษาการปฏิบัติและคุณธรรม เอาไว้ได้ท่ามกลางกระแสอันเชี่ยวกรากของลัทธิทุนนิยมเสรี เราจำเป็นจะต้องทุ่มเทพลังความสามารถ ไปที่การสร้างและรักษาชุมชนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่บนรากฐานของการปฏิบัติและคุณธรรม และในขณะเดียวกัน ก็ต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะปกป้องชุมชนที่สร้างขึ้นนี้จากการกัดเซาะหรือบ่อนทำลายจากรัฐสมัยใหม่ และลัทธิทุนนิยมเสรี แมคอินไทร์ให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชนท้องถิ่นที่เป็นอิสระ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ซึ่งชุมชนเล็กๆ เหล่านี้จะทำให้ประชาชนสามารถตัดสินใจ ผู้สมัครแข่งขันทางการเมืองบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ ไม่ใช่ความสามารถในการปรับตัว และประชาชน สามารถที่จะตัดสินใจผู้นำของเขาตามอุปนิสัยที่เป็นจริง ไม่ใช่ตัดสินใจผ่านการโฆษณาชวนเชื่อที่บิดเบือน



ถ้าแนวคิดดังกล่าวของแมคคินไทร์เป็นที่รู้จักแพร่หลายและมีการยอมรับไปปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง ชุมชนเล็กๆ เหล่านี้จะกลายเป็นแหล่งของการอนุรักษ์หรือเก็บรักษาการปฏิบัติ คุณธรรม และศีลธรรม ในฐานะที่เป็นชุมชนต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ที่ยังคงอยู่ภายใต้กระแสของลัทธิทุนนิยม ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตาม จนกระทั่งถึงวันที่การปฏิบัติ คุณธรรมและศีลธรรมหวนคืนกลับมาสู่โลกทั้งมวลอีกครั้งหนึ่ง และเมื่อถึงเวลานั้นโลกใบนี้ก็จะเป็สถานที่ที่ดีที่สุดสำหรับประชาชนในการปฏิบัติเพื่อไปสู่เป้าหมายสุดท้ายของชีวิต

จริยธรรมเชิงคุณธรรมของเทอร์รี คูเปอร์ (Terry Cooper's Virtue Ethics)⁴

คูเปอร์ (Terry Cooper) เป็นนักวิชาการอีกคนหนึ่งเสนอแนวคิดทางจริยธรรมที่มุ่งเน้นคุณธรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของอริสโตเติล โดยคูเปอร์เชื่อว่าผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐจะเป็นผู้ที่มีจริยธรรมได้โดยการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรมการบริหารคือการนำไปปฏิบัติ คูเปอร์เห็นว่าทั้งทฤษฎีและประสบการณ์เป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และเขาเห็นว่าถ้าหากปราศจากการนำทางร่วมกันของความคิดที่เป็นนามธรรมและประสบการณ์ในเชิงปฏิบัติแล้ว เราไม่อาจจะรู้ได้ว่าจะมุ่งหน้าไปทางไหน

ตามทฤษฎีของคูเปอร์ จริยธรรมในเชิงปฏิบัติจะมีการพัฒนาขึ้นมาโดยผู้บริหารแต่ละคน โดยผ่านการตัดสินใจที่แต่ละคนได้กระทำลงไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ กรอบแนวคิดของคูเปอร์ยังเป็นการยืนยันภายใต้สมมติฐานที่ว่าทักษะของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมสามารถเรียนรู้และปลูกฝังด้วยความเข้าใจและการปฏิบัติต่อกระบวนการที่เป็นพลวัตของการตัดสินใจ ดังนั้น วิธีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของคูเปอร์จึงมุ่งเน้นไปที่มิติในเชิงกระบวนการ (process dimension) ของจริยธรรม ไม่ใช่ในมิติที่เป็นเนื้อหา (content dimension) โดยกระบวนการของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมจะมีการนำเสนอในลักษณะที่เป็นชุดของขั้นตอน จำนวน 7 ขั้นตอน (Wittmer, 2001, pp. 494-496) ดังต่อไปนี้

(1) แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาเชิงจริยธรรม หมายถึง ในลำดับแรก ผู้บริหารจะต้องเห็นว่าสถานการณ์นั้นเกี่ยวข้องกับมิติและมาตรฐานทางจริยธรรม เนื่องจากผู้บริหารจะไม่สามารถตัดสินใจในเชิงจริยธรรมได้อย่างถูกต้องถ้าเขามองไม่เห็นว่าการณ์นั้นเกี่ยวข้องกับจริยธรรม

(2) การบรรยายสถานการณ์ หมายถึง ในการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องอะไรจำเป็นต้องมีการบรรยายหรืออธิบายเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

⁴ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมของคูเปอร์ ดูใน Cooper, 2004; 2001; 1987 เอกสารของนักวิชาการคนอื่นๆ ที่อธิบายขยายความแนวคิดของคูเปอร์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ดูใน Luke and Hart, 2001; และ Wittmer, 2001.



(3) การนิยามประเด็นทางจริยธรรม หมายถึง การกำหนดหรือระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นเชิงจริยธรรมและคุณค่าที่เกี่ยวข้องในแต่ละสถานการณ์

(4) การระบุทางเลือก หมายถึง การให้ได้มาซึ่งทางเลือกโดยวิธีการต่างๆ เช่น การระดมสมอง (brain-storm) การเจรจาต่อรอง และการประชุมแบบต่างๆ ไป เป็นต้น

(5) การคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้น หมายถึง การคาดการณ์ผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากทางเลือกไปปฏิบัติอย่างครอบคลุมและรอบด้าน

(6) การเลือกวิธีการปฏิบัติ หมายถึง การที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแนวการปฏิบัติจากตัวเลือกที่คาดว่าจะก่อให้เกิดผลดีมากที่สุด

(7) การแก้ไขปัญหา หมายถึง สภาพการณ์ขั้นสุดท้ายซึ่งเป็นผลมาจากขั้นตอนอื่นๆ ในกระบวนการ

จากกระบวนการของการตัดสินใจเชิงคุณธรรมทั้ง 7 ขั้นตอน ดังกล่าวข้างต้น คูเปอร์เชื่อว่า ถ้าหากผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐนำไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอแล้ว ทักษะของการตัดสินใจตามสัญชาตญาณ (intuitive decision-making skill) จะได้รับการพัฒนาขึ้นมา ถึงแม้ว่ากระบวนการจะมีการนำเสนอเป็นลำดับขั้นตอน แต่ในความเป็นจริงแล้วมันไม่ได้เป็นกระบวนการที่เป็นไปตามลำดับและเชิงเหตุผลทั้งหมด แต่กระบวนการดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นทั้งองค์ความรู้และอารมณ์ความรู้สึกประกอบกัน

จริยธรรมเชิงคุณธรรมของเดวิด ฮาร์ต (David Hart's Virtue Ethics)⁵

ฮาร์ต (David Hart) เป็นนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่สนับสนุนจริยธรรมที่มุ่งเน้นคุณธรรม โดยเขาได้เสนอแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับพลเมืองที่มีคุณธรรม (virtuous citizen) และข้าราชการที่ซื่อสัตย์ (honorable bureaucrat) โดยในเรื่องที่เกี่ยวกับพลเมืองที่มีคุณธรรม (virtuous citizen) นั้น ฮาร์ตได้วิพากษ์สังคมอเมริกันไว้ว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันก็คือ การขาดบุคลากรที่มีอุปนิสัยที่ดี (good character) ในการเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา หรือแม้แต่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ฮาร์ตเห็นว่าการขาดแคลนบุคลากรที่มีลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องที่ร้ายแรง เนื่องจากสังคมที่ยึดธรรมขึ้นอยู่กับความไว้วางใจ ทางด้านศีลธรรมของประชาชนและผู้นำในสังคมมากกว่าขึ้นอยู่กับการสร้าง เรื่องของระบบอาจจะมีความสำคัญในบางแง่ แต่ไม่สามารถเทียบกันได้กับเรื่องของอุปนิสัยที่ดี เมื่อมองจากทรรศนะของ

⁵ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมของฮาร์ต ดูใน Hart, 2001 A; 2001 B; 1989; 1984 เอกสารของนักวิชาการที่อธิบายขยายความแนวคิดของฮาร์ตเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดูใน Koven, 2015 และ Luke and Hart, 2001.



ผู้ก่อตั้งประเทศสหรัฐอเมริกา (America's Founders) ในสังคมที่ยุติธรรม คุณธรรมส่วนบุคคลและความเป็นพลเมืองที่ดีไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (Koven, 2015, pp. 52-53)

ฮาร์ทได้เสนอไว้ว่าพลเมืองที่มีคุณธรรมในสังคมอเมริกัน ควรจะมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ (p. 53) คือ (1) พลเมืองที่มีคุณธรรมจะต้องปฏิบัติภายในกรอบของปรัชญาเชิงศีลธรรม (2) พลเมืองที่มีคุณธรรมจะต้องเชื่อว่าคุณค่าในระบอบการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นสิ่งที่มียุติธรรม ไม่เพียงแค่อยอมรับการเสี่ยงส่วนใหญ่เท่านั้น (3) พันธกรณีที่มีต่อคุณค่าในระบอบการปกครองควรอยู่เหนือภาระผูกพันอื่นๆ ทั้งหมด และ (4) พลเมืองที่มีคุณธรรมจะต้องเข้าใจธรรมชาติและการปฏิบัติของความสุขภาพ (civility) ซึ่งแสดงออกมาในสองลักษณะคือความอดทน (forbearance) และความอดกลั้น (tolerance) ในขณะที่ความอดทน หมายถึง การควบคุมตนเองและการยับยั้งชั่งใจ ส่วนความอดกลั้นมีความสำคัญในแง่ของการมีกฎเกณฑ์สาธารณะจำนวนน้อยที่สุด ฮาร์ทเชื่อว่า ในการที่จะปกป้องเสรีภาพนั้น จำนวนและขอบเขตของกฎเกณฑ์ควรจะมีน้อยที่สุด ถ้าหากไม่มีความอดกลั้น สภาว่าการของการวิพากษ์ด้วยเหตุผลและการดำเนินด้วยเหตุผลจะถูกทำลาย

ในเรื่องของข้าราชการที่ซื่อสัตย์ (honorable bureaucrat) ฮาร์ทได้อธิบายไว้ว่าข้าราชการมีพันธกรณีที่ทับซ้อนกันอยู่ 2 ประการ โดยพันธกรณีขั้นพื้นฐานของข้าราชการก็คือการแสวงหาคุณธรรมในฐานะที่เป็นพลเมือง นอกจากนี้ข้าราชการยังต้องมีพันธกรณีในเชิงวิชาชีพอีกด้วย ฮาร์ทเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างระบอบราชการและพลเมืองจะต้องไม่ปฏิบัติต่อกันในฐานะที่เป็นตัวแปรอย่างง่าย ๆ ของความสัมพันธ์แบบผู้ผลิต-ผู้บริโภคตามแนวทางในภาคธุรกิจ เนื่องจากผู้บริหารในภาครัฐมีหน้าที่ประจำคือการควบคุมระบบราชการ ดังนั้นพวกเขาก็ต้องมีพันธกรณีพิเศษ โดยจะต้องเป็นมากกว่าเจ้าหน้าที่เทคนิคที่วางตัวเป็นกลางในเชิงคุณค่า พวกเขาจะต้องเป็นผู้สนับสนุนคุณค่าของระบอบการปกครอง เมื่อบุคคลยอมรับที่จะเข้ามาประกอบอาชีพเป็นผู้บริหารงานในภาครัฐ ก็จะต้องยอมรับความรับผิดชอบที่เหนือกว่าคุณธรรมทั่วไป (คุณธรรมของพลเมือง) เพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียง ผู้บริหารงานในภาครัฐจะต้องเพียรพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งความรอบคอบ (prudence) ซึ่งเป็นที่มาของการปฏิบัติตัวอย่างชาญฉลาดและมีเหตุผล อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่สูงส่งเหนือกว่าการมีทรัพย์สินสมบัติและชื่อเสียง ฮาร์ทได้อธิบายไว้ว่า เพื่อจะให้ได้มาซึ่งความรอบคอบ ผู้บริหารภาครัฐจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ 4 ประการ (pp. 53-54) คือ

(1) การให้ความสำคัญกับศีลธรรม (moral significance) ซึ่งหมายถึง การที่ข้าราชการที่ซื่อสัตย์จะต้องมีความสามารถในการประเมินคุณค่าเชิงศีลธรรมของนโยบายสาธารณะ บนพื้นฐานของความเข้าใจและความเชื่อในคุณค่าตามระบอบการปกครอง และเมื่อเห็นว่ามีนโยบายใดที่ไม่เป็นธรรม ข้าราชการที่มีเกียรติก็ควรจะปฏิเสธที่จะทำตามนโยบายที่ไม่เป็นธรรมนั้น



(2) การดูแลเอาใจใส่ (caring) ซึ่งหมายถึง ข้าราชการที่ซื่อสัตย์จะต้องเอาใจใส่ดูแลประชาชนที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบของตน

(3) การเป็นผู้ประกอบการที่มีศีลธรรม (moral entrepreneurism) ซึ่งหมายถึง ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากดำเนินกิจการสาธารณะของข้าราชการบนพื้นฐานของความไว้วางใจแทนที่จะเป็นการบังคับ ข้าราชการที่ซื่อสัตย์จะต้องไว้วางใจผู้อื่นโดยการพยายามลดจำนวนกฎเกณฑ์ กฎหมายและข้อบังคับต่อประชาชน

(4) พันธกรณีที่สูงส่ง (noblesse oblige) ซึ่งหมายถึง การที่พลเมืองที่มีเกียรติจะต้องเชื่อในพันธกรณีที่สูงส่ง หรือเชื่อในแนวความคิดที่ว่า ยิ่งบุคคลได้รับประโยชน์จากสังคมมากเพียงใด ก็จะต้องยังมีพันธกรณีที่จะต้องสร้างประโยชน์กลับคืนไปสู่สังคมมากขึ้นเพียงนั้น ฮาร์ทเห็นว่ายิ่งบุคคลขึ้นสู่ตำแหน่งทางราชการสูงขึ้นเพียงใด การพัฒนาอุปนิสัยของการมีคุณธรรมก็ต้องสูงขึ้นเพียงนั้น

ฮาร์ทได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องของผู้บริหารที่มีคุณธรรมในองค์การสมัยใหม่ในสังคมยุคปัจจุบันไว้ว่า ผู้บริหารที่มีลักษณะดังกล่าวจะต้องทำให้คุณธรรมเป็นแกนกลางของอุปนิสัย เป็นเครื่องนำทางพฤติกรรมทุกอย่างในองค์การ และนอกจากนี้ผู้นำจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความมีคุณธรรมอีกด้วย ดังนั้น ผู้บริหารที่มีคุณธรรมจะต้องมีจิตสำนึกของพันธกรณีเชิงศีลธรรมของการส่งเสริมคุณธรรม ทั้งระหว่างผู้บริหารด้วยกันเองและผู้ใต้บังคับบัญชา ฮาร์ทเห็นว่าผู้บริหารจะต้องไม่พยายามบังคับให้ผู้อื่นมีคุณธรรม และจะต้องไม่ใช่วิธีการบังคับใดๆ ทั้งสิ้น คุณธรรมต้องเป็นเรื่องของความสมัครใจ แต่ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนให้มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมโดยเริ่มตั้งแต่ผู้ที่มีอายุน้อยที่สุดขึ้นไปตามลำดับ โดยการกำหนดเป็นนโยบาย โครงการและการปฏิบัติที่เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนคุณธรรม และที่สำคัญก็คือ ผู้บริหารจะต้องมีจิตสำนึกในการเป็นตัวอย่างของผู้ใช้คุณธรรมเป็นเครื่องนำทางในการทำกิจกรรมทุกอย่าง

จริยธรรมเชิงคุณธรรมของแคโรล กิลลิแกน (Carol Gilligan's Virtue Ethics)⁶

ในปี 1982 กิลลิแกน (Gilligan) ได้ตีพิมพ์หนังสือที่ชื่อว่า *In A Different Voice : Psychological Theory and Women's Development* ซึ่งในหนังสือเล่มนี้เธอได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “จริยธรรมของความเอื้ออาทร” (ethics of care) ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของจริยธรรมเชิงคุณธรรม โดยเธอได้ชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงมีการจัดการกับปัญหาทางจริยธรรมแตกต่างจากผู้ชาย กิลลิแกนเห็นว่าศีลธรรมของผู้หญิงมีศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องของ “ความรับผิดชอบ”

⁶ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมของกิลลิแกน ดูใน Athanassoulis, 2017; Koven, 2015; Lawton, Rayner, and Lasthuizen, 2013; และ Timmons, 2013.



(responsibilities) และ “ความสัมพันธ์” (relationship) ในขณะที่ยุติธรรมของผู้ชายจะมีศูนย์กลางอยู่ที่ “ความเที่ยงตรง” (fairness) ซึ่งเชื่อมโยงอยู่กับเรื่องของสิทธิ (rights) และกฎเกณฑ์ (rules) ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะมองประเด็นทางจริยธรรมในฐานะที่เป็นปัญหาของความรับผิดชอบที่ขัดแย้งกันมากกว่าเรื่องของสิทธิที่เป็นไปในลักษณะของการแข่งขัน ดังนั้น ในขณะที่ผู้หญิงมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับบริบท (contextual) และเรื่องเล่า (narrative) มากกว่า ผู้ชายกลับนิยามในลักษณะที่เป็นทางการ (formal) และเป็นนามธรรม (abstract) มากกว่า กิลลิแกนได้เรียกแนวคิดทางจริยธรรมในแบบของเธอว่า “จริยธรรมของความเอื้ออาทร” (ethics of care) และเรียกแนวคิดทางจริยธรรมในแบบของผู้ชายว่า “จริยธรรมของความยุติธรรม” (ethics of justice) โดยมุมมองทางศีลธรรมที่แตกต่างกันระหว่างจริยธรรมของความยุติธรรมกับจริยธรรมของความเอื้ออาทรสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก เป็นเรื่องของแนวคิดเกี่ยวกับตัวตน (concept of self) โดยที่จริยธรรมของความยุติธรรมจะมองตัวตนในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลในบรรดาปัจเจกบุคคลอื่นๆ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรก ในขณะที่จริยธรรมของความเอื้ออาทรจะมองตัวตนในฐานะที่เป็นสมาชิกของความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ เป็นอันดับแรก

ประเด็นที่สอง เป็นเรื่องของธรรมชาติของปัญหาเชิงศีลธรรม (nature of moral problem) โดยจริยธรรมของความยุติธรรมจะปกป้องผลประโยชน์ส่วนบุคคลในลักษณะที่เป็นการรักษาไว้ซึ่งความเท่าเทียมกันสำหรับทุกๆ คน ดังนั้น ปัญหาทางศีลธรรมที่จำเป็นจะต้องแก้ไขจึงมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ปัญหาของความไม่เท่าเทียม ในขณะที่จริยธรรมของความเอื้ออาทรจะมุ่งเน้นที่การรักษาและส่งเสริมความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังนั้น ปัญหาทางศีลธรรมที่จำเป็นจะต้องแก้ไขจึงเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการขาดความสัมพันธ์และการทอดทิ้ง

ประเด็นที่สาม เป็นเรื่องของการใช้เหตุผลในเชิงศีลธรรม (moral reasoning) โดยจริยธรรมของความยุติธรรม การใช้เหตุผลทางศีลธรรมที่เหมาะสมจะเกี่ยวข้องกับการมองสิ่งต่างๆ อย่างไม่มีอคติ ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่จะใช้กฎระเบียบเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางศีลธรรม ในขณะที่จริยธรรมของความเอื้ออาทร การใช้เหตุผลทางศีลธรรมที่เหมาะสมจะเกี่ยวข้องกับการรู้สึกต่อประเด็นทางศีลธรรมเฉพาะเรื่อง ดังนั้น กฎเกณฑ์อาจจะใช้ได้ในบางเรื่องแต่ไม่สามารถใช้เพื่อตัดสินข้อขัดแย้งทางศีลธรรมได้เสมอไป

จากแนวคิดของกิลลิแกนดังกล่าวได้ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจต่อนักปรัชญาศีลธรรมคนอื่นๆ ให้พยายามพัฒนาจริยธรรมของความเอื้ออาทรให้มีความครอบคลุมและรัดกุมมากยิ่งขึ้น โดยมีแนวคิดหลักก็คือ ความเอื้ออาทร (care) เป็นพื้นฐานสำคัญของความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการณ์ทางศีลธรรม การเน้นในเรื่องของความเอื้ออาทรในฐานะที่เป็นคุณธรรม จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาจริยธรรมของความเอื้ออาทรในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของจริยธรรมเชิงคุณธรรมขึ้นมาได้



บทสรุป

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการทบทวนกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจโดยได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมของนักวิชาการจำนวน 6 คน ได้แก่ แอนส์คอมบ์ (Elizabeth Anscombe) แมคอินไทร์ (Alasdair MacIntyre) วิลเลียมส์ (Bernard Williams) คูเปอร์ (Terry Cooper) ฮาร์ท (David Hart) และ กิลลิแกน (Carol Gilligan) ซึ่งแนวคิดที่สำคัญของนักวิชาการแต่ละคนสามารถสรุปได้ในรูปของตารางดังต่อไปนี้

ตารางสรุปจริยธรรมเชิงคุณธรรมตามทัศนะของนักวิชาการต่างๆ

ชื่อนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรม
อิลิซาเบท แอนสคอมบ์ (Elizabeth Anscombe)	(1) จริยธรรมเชิงปทัสถานหรือจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของกฎเกณฑ์และผลลัพธ์มุ่งให้ความสำคัญกับคำถามที่เกี่ยวกับถูก-ผิดของการกระทำเป็นหลัก แต่ละเลยคำถามในส่วนที่เกี่ยวกับการมีชีวิตที่ดีและคำถามอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) เสนอให้มีการย้อนกลับไปศึกษางานของอริสโตเติลในยุคกรีกโบราณ ที่เกี่ยวกับอุปนิสัย คุณธรรม ความเจริญรุ่งเรืองและการให้ความสำคัญกับเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก (3) เสนอให้มีการนำเอาแนวคิดเรื่องคุณธรรมเข้ามาสู่ศูนย์กลางของการศึกษาทางด้านศีลธรรมซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในยุคปัจจุบัน
เบอร์นาร์ด วิลเลียมส์ (Bernard Williams)	(1) แนวคิดของศีลธรรมที่เป็นอยู่ไม่เปิดโอกาสให้ “โชคชะตา” (luck) ได้เกิดขึ้น ถ้าศีลธรรมเป็นเรื่องของการบังคับให้ต้องทำก็จะมีช่องว่างสำหรับสิ่งที่อยู่ภายนอกการควบคุม แต่ในบางครั้งการบรรลุถึงชีวิตที่ดีก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่อยู่ภายนอกการควบคุมของเรา (2) เสนอให้มีการแยกศีลธรรม (morality) และจริยธรรม (ethics) ออกจากกัน โดยเห็นว่าจริยธรรมเป็นแนวคิดที่กว้างกว่า โดยคำนี้จะครอบคลุมถึงอารมณ์และความรู้สึกที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม เช่น เรื่องของมิตรสหาย ครอบครัวและสังคม และความยุติธรรมทางสังคม เป็นต้น (3) เสนอให้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมในยุคกรีกโบราณกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง



ชื่อนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรม
อลาส์เดयर แมคอินไทร์ (Alasdair MacIntyre)	(1) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ในฐานะสัตว์มีเหตุผลที่ต้องพึ่งพาคนอื่นแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของการให้และการรับ เกิดเป็นเครือข่ายของหน้าที่และพันธกรณีขึ้นมา ซึ่งเครือข่ายนี้จะเป็นแหล่งที่มาของความดีร่วม การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ไปสู่ความมีเหตุผลและพฤติกรรมที่มีคุณธรรมเกิดขึ้นภายใต้เครือข่ายนี้ (2) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองที่มุ่งไปสู่สินค้าภายใน การเมืองจะต้องเป็นเรื่องของกิจกรรมทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมประจำวันที่ใหญ่ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ มนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งต้องการสินค้าภายในหรือสินค้าของความเป็นเลิศ เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางศีลธรรม ซึ่งจะสามารถได้มาโดยผ่านการเข้าร่วมในทางการเมืองเท่านั้น (3) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่มุ่งไปสู่สินค้าภายใน การสร้างวิถีชีวิตที่ให้ความสำคัญกับความดีและการสร้างสินค้าภายในเป็นอันดับแรก ระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ของการให้และการรับโดยไม่ต้องมีการคิดบัญชีของคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ความผูกพันของคนในชุมชนใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น (4) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและสังคมที่มุ่งไปสู่คุณธรรม โดยจะต้องเริ่มดำเนินการในชุมชนที่มีขนาดเล็ก ซึ่งสามารถปกป้องและรักษาการปฏิบัติและคุณธรรมเอาไว้ได้ท่ามกลางกระแสอันเชี่ยวกรากของลัทธิทุนนิยมเสรี โดยจะต้องทุ่มเทพลังความสามารถไปที่การสร้างและรักษาชุมชนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่บนรากฐานของการปฏิบัติและคุณธรรม
เทอรี คูเปอร์ (Terry Cooper)	(1) ผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐจะเป็นผู้ที่มีจริยธรรมได้โดยการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการนำไปปฏิบัติจริยธรรมในเชิงปฏิบัติจะมีการพัฒนาขึ้นมาภายในตัวผู้บริหารแต่ละคน โดยผ่านการตัดสินใจที่แต่ละคนได้กระทำลงไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (2) เสนอกระบวนการของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน โดยเชื่อว่าถ้าหากผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐนำไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอแล้ว ทักษะของการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรมจะได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ



ชื่อนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรม
เดวิด ฮาร์ต (David Hart)	(1) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองที่มีคุณธรรม (virtuous citizen) และข้าราชการที่ซื่อสัตย์ (honorable bureaucrat) โดยในส่วนของข้าราชการที่ซื่อสัตย์นั้น ฮาร์ตได้อธิบายไว้ว่าข้าราชการมีพันธกรณีขั้นพื้นฐานอยู่ 2 ประการ คือ พันธกรณีเชิงคุณธรรมในฐานะที่เป็นพลเมือง และพันธกรณีเชิงวิชาชีพในฐานะที่เป็นข้าราชการ (2) เสนอแนวคิดว่าเมื่อบุคคลยอมรับที่จะเข้ามาประกอบอาชีพเป็นผู้บริหารงานในภาครัฐก็จะต้องยอมรับความรับผิดชอบที่เหนือกว่าคุณธรรมทั่วไป เพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียง (3) เสนอแนวคิดว่าผู้นำจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความมีคุณธรรม และตัวผู้นำเองจะต้องมีจิตสำนึกในการเป็นตัวอย่างของผู้ที่ใช้คุณธรรมเป็นเครื่องนำทางในการทำกิจกรรมทุกอย่าง
แครอล กิลลิแกน (Carol Gilligan)	(1) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของความเอื้ออาทร (ethics of care) จากมุมมองของผู้หญิง เพื่อแก้ไขปัญหาของแนวคิดทางจริยธรรมของความยุติธรรม (ethics of justice) จากมุมมองของผู้ชาย (2) เสนอให้มองตัวตนในฐานะที่เป็นสมาชิกของความสัมพันธ์ที่หลากหลาย และการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ เป็นอันดับแรก แทนที่จะมองตัวตนในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลและการให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรก (3) เสนอให้มีการมุ่งเน้นที่การรักษาและส่งเสริมความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการขาดความสัมพันธ์และการทอดทิ้ง แทนที่จะปกป้องผลประโยชน์ส่วนบุคคลในลักษณะที่เป็นการรักษาไว้ซึ่งความเท่าเทียมกันสำหรับทุกๆ คน และการแก้ไขที่มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ปัญหาของความไม่เท่าเทียม (4) เสนอให้มีการใช้เหตุผลทางศีลธรรมโดยเน้นที่ความรู้สึกต่อประเด็นทางศีลธรรมเฉพาะเรื่อง แทนที่จะเป็นการใช้เหตุผลทางศีลธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎระเบียบอย่างไม่มีอคติ



จากเนื้อหาที่ได้นำเสนอมาทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ได้มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งพยายามที่จะฟื้นฟูแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมเชิงคุณธรรมกลับมาใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากแนวคิดทางจริยธรรมในยุคสมัยใหม่ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของกฎเกณฑ์และผลลัพธ์ ซึ่งข้อเสนอที่สำคัญของนักวิชาการในกลุ่มนี้สามารถสรุปในภาพรวมได้ดังต่อไปนี้

(1) เสนอให้มีการย้อนกลับไปศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางจริยธรรมจากงานของอริสโตเติล ในยุครีกโบราณ ที่เกี่ยวกับอุปนิสัยและอารมณ์ความรู้สึก เพื่อแทนที่แนวคิดทางจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นวิทยาศาสตร์ในยุคสมัยใหม่

(2) เสนอให้มีการนำเอาแนวคิดเรื่องคุณธรรมเข้าสู่ศูนย์กลางของการศึกษาทางด้านจริยธรรม เพื่อแทนที่แนวคิดทางจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของกฎเกณฑ์และผลลัพธ์

(3) เสนอแนวคิดในการมองตัวมนุษย์ในฐานะสัตว์มีเหตุผลที่ต้องพึ่งพาและร่วมมือกันแบบเครือข่าย แทนที่จะมองมนุษย์อย่างเป็นเอกเทศในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล

(4) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองที่มุ่งไปสู่สินค้าภายใน โดยมีเป้าหมายเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางศีลธรรม แทนที่จะเป็นเรื่องของการต่อสู้อย่างเห็นแก่ตัวของบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ ชื่อเสียงและเงินตรา

(5) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่มุ่งไปสู่สินค้าภายใน ซึ่งจะทำให้ความผูกพันของคนในชุมชนมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่การทำให้ความผูกพันของคนในชุมชนลดน้อยหรือเจือจางลงอย่างที่เป็นอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในโลกปัจจุบัน

(6) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและสังคมที่มุ่งไปสู่คุณธรรม ซึ่งสามารถปกป้องและรักษาคุณธรรมเอาไว้ได้ ท่ามกลางกระแสอันเชี่ยวกรากของลัทธิทุนนิยมเสรีที่มุ่งเน้นในเรื่องของความโลภและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

(7) เสนอแนวคิดว่าเมื่อบุคคลยอมรับที่จะเข้ามาประกอบอาชีพเป็นผู้บริหารงานในภาครัฐ ก็จะต้องยอมรับความรับผิดชอบทางจริยธรรมที่เหนือกว่าบุคคลทั่วไป เพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียง

(8) เสนอแนวคิดว่าผู้นำจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความมีคุณธรรม และตัวผู้นำเองจะต้องมีจิตสำนึกในการเป็นตัวอย่างของผู้ที่ใช้คุณธรรมเป็นเครื่องนำทางในการทำกิจกรรมทุกอย่าง

(9) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของความเอื้ออาทรจากมุมมองของผู้หญิง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากแนวคิดทางจริยธรรมของความยุติธรรมจากมุมมองของผู้ชาย



ในการที่จะประยุกต์ใช้จริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจนั้น องค์การจะต้องมีวัฒนธรรมของการบริหารจัดการแบบปรึกษาหารือ (deliberative) ของบุคลากรทุกฝ่ายและทุกระดับ ซึ่งหัวข้อที่จะต้องมีการปรึกษาหารือจนเกิดความเห็นพ้องต้องกันทุกฝ่ายมีอยู่ 3 ประการ คือ (1) การแบ่งขอบเขตของภารกิจหน้าที่ในการบริหารรัฐกิจ เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันว่าในองค์การนั้นมีขอบเขตของภารกิจหน้าที่ที่ด้าน อะไรบ้าง (2) การกำหนดประเภทของสินค้าภายในของภารกิจหน้าที่ในแต่ละด้าน เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันว่าสินค้าภายในของภารกิจหน้าที่ในแต่ละด้านคืออะไร และ (3) การกำหนดชนิดของคุณธรรม เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันว่าชนิดของคุณธรรมที่เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีเพื่อให้สามารถสร้างสินค้าภายในขึ้นมาได้คืออะไร เมื่อมีการปรึกษาหารือกันจนได้ข้อตกลงร่วมกันครบทั้ง 3 ประการแล้ว หน้าที่ต่อไปของเจ้าหน้าที่รัฐก็คือการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าภายในตามที่กำหนดไว้ในแต่ละด้าน

แนวคิดที่เป็นหลักการพื้นฐานของการประยุกต์ใช้จริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดของจริยธรรมการบริหารรัฐกิจกระแสหลัก นั่นคือ แทนที่จะยึดถือระเบียบกฎเกณฑ์และผลลัพธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสิทธิภาพซึ่งยึดถือสินค้าภายนอกเป็นตัวตั้ง ผู้จัดการและบุคลากรในองค์การที่มีการประยุกต์ใช้จริยธรรมเชิงคุณธรรมจะยึดถือคุณธรรมที่มีอยู่ภายในตัวของผู้จัดการและบุคลากรและสินค้าภายในเป็นตัวตั้ง ซึ่งการเปลี่ยนแนวคิดที่เป็นหลักการพื้นฐานดังกล่าว เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ครั้งสำคัญในการบริหารรัฐกิจ นั่นคือ ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาได้เกิดกระแสของการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของจริยธรรมในการบริหารรัฐกิจ จากการบริหารรัฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ ผลลัพธ์และสินค้าภายนอก ไปสู่การบริหารรัฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและสินค้าภายใน และมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้ว่าในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษ 21 เป็นต้นไป การบริหารรัฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมจะฟื้นคืนกลับมาเป็นแนวคิดกระแสหลักของการบริหารรัฐกิจในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

บรรณานุกรม

Anscombe, G.E.M. (1958). Modern Moral Philosophy. *Philosophy*. 33(124), (January).

Athanassoulis, N. (2017). *Virtue Ethics in Internet Encyclopedia of Philosophy*.

Retrieved April 23, 2017, from <http://www.iep.utm.edu/virtue/>.

Bowman, J.S. and West, J.P. (2015). *Public Service Ethics: Individual and Institutional Responsibilities*. London: SAGE Publications Ltd.



- Chappell, S.G. (2017). *Bernard Williams in N.Z. Edward*, ed. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Retrieved April 25, 2017, from <http://plato.stanford.edu/entries/williams-bernard/>.
- Clayton, T. (2017). *Political Philosophy of Alasdair MacIntyre in Internet Encyclopedia of Philosophy*. Available March 16, 2017, from <http://www.iep.utm.edu/p-macint/>. (Accessed date: 16/3/2017).
- Coope, C.M. (2006). *Modern Virtue Ethics in T. Chappell, ed. Values and Virtues: Aristotelianism in Contemporary Ethics*. Oxford: Clarendon Press.
- Cooper, T.L. (1987). *Hierarchy, Virtue, and the Practice of Public Administration: A Perspective for Normative Ethics in Public Administration Review*. (July/August), pp. 320-328.
- _____. (2001). *The Emergence of Administrative Ethics as a Field of Study in the United State in T.L. Cooper, ed. Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- _____. (2004). Big Question in Administrative Ethics: A Need for Focused, Collaborative Effort. *Public Administration Review*. 64(4), (July/August).
- Cooper, T.L. and Wright, N.D. (1992). *Exemplary Public Administrators: Character And Leadership in Government*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cox III, R.W. (2009). *Ethics and Integrity in Public Administration: Concepts and Cases*. New York: M.E. Sharpe, Inc.
- Driver, J. (2017). *Gertrude Elizabeth Margaret Anscombe in N.Z. Edward*, ed. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Available April 25, 2017, from <http://plato.stanford.edu/entries/anscombe/>.
- Hart, D.K. (1984). The Virtuous Citizen, the Honorable Bureaucrat, and “Public” Administration. *Public Administration Review*. (March), pp. 111-120.
- _____. (1989). A Partnership in Virtue Among All Citizens: The Public Service and Civic Humanism. *Public Administration Review*. (March/April), pp. 101-105.
- _____. (2001 A). *Administration and the Ethics of Virtue: In All Things, Choose First for Good Character and Then for Technical Expertise in T.L. Cooper, ed. Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.



- Hart, D.K. (2001 B). *Dream of What We Could Be: The Founding Values, the Oath, and Homo Virtutis Americaus in T.L. Cooper, ed. Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- Hejka-Ekins, A. (2001). *Ethics in In-service Training in T.L. Cooper, ed. Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- Jenkins, M.P. (2006). *Bernard Williams*. London: Routledge.
- Knight, K., ed. (1998). *The MacIntyre Reader*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Koven, S.G. (2015). *Public Sector Ethics: Theory and Applications*. London: CRC Press..
- Lawton, A.; Rayner, J.; and Lasthuizen, K. (2013). *Ethics and Management in the Public Sector*. London: Routledge.
- Luke, J.S. and Hart, D.W. (2001). *Character and Conduct in the Public Service: A Review of Historical Perspectives in T.L. Cooper, ed. Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- MacIntyre, A. (2002). *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtues*. Illinois: Carus Publishing Company.
- _____. (2007). *After Virtue: A Study in Moral Theory*. Indiana: University of Notre Dame Press.
- Moore, G. (2008). Re-Imagining the Morality of Management: A Modern Virtue Ethics Approach. *Business Ethics Quarterly*. 18(4), pp. 483-511.
- Richter. D. (2017). *G. E. M. Anscombe in Internet Encyclopedia of Philosophy*. Available April 23, 2017, from <http://www.iep.utm.edu/anscombe/>.
- Timmons, M. (2013). *Moral Theory: An Introduction*. 2nd ed. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishing, Inc.
- Wittmer, D.P. (2001). *Ethical Decision-Making in T.L. Cooper, ed. Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.



การทูตเชิงวัฒนธรรม : นโยบายต่างประเทศของไทย ต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน

อภิรักษ์ ทะสุนทร*

(วันรับบทความ : 30 กรกฎาคม 2561/ วันแก้ไขบทความ : 13 กันยายน 2561 / วันตอบรับบทความ : 22 กันยายน 2561)

บทคัดย่อ

การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านถือเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ความสำคัญ
ของนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีนยุคหลังสงครามเย็น คือ การเปลี่ยน
จากความขัดแย้งมาเป็นความร่วมมือระหว่างกัน นโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรมจึงสำคัญต่อประเทศ
ไทยอย่างยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน
ในลักษณะของการช่วยเหลือและการพัฒนาร่วมกันที่ดำเนินควบคู่ขนานไปกับนโยบายด้านการเมือง
เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สำหรับนโยบายต่างประเทศไทยด้านการทูตเชิงวัฒนธรรมต่อประเทศ
เพื่อนบ้านอินโดจีนช่วงหลังสงครามเย็น ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในด้านต่างๆ ดังนี้
(1) ความช่วยเหลือทางวิชาการ การฝึกอบรมและให้ทุนการศึกษา (2) ความร่วมมือด้านพุทธศาสนา
และวัฒนธรรม (3) ความร่วมมือด้านการเรียนการสอนภาษาไทย การดำเนินนโยบายต่างประเทศ
ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีนนั้น การใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรม เป็นการสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลและประชาชนต่อประชาชนด้วยกัน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์
ความเชื่อมั่นต่อกันอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความร่วมมือและสร้างความมั่นคงระหว่างกันได้เป็น
อย่างดี

คำสำคัญ : การทูตเชิงวัฒนธรรม / นโยบายต่างประเทศของไทย / อินโดจีน

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์



Cultural Diplomacy : Thailand's Foreign Policy to Indochina, the Neighboring Countries

Apinan Thasuthorn*

(Received Date : July 30, 2018, Revised Date : September 13, 2018, Accepted Date : September 22, 2018)

Abstract

Promoting the relationship among neighboring countries in Indochina is extremely significant. Thailand's foreign policy to Indochina countries after the cold war has been changed from conflicts to cooperation. As a result, cultural diplomacy plays a key role for Thailand as a cooperating tool to establish a good relationship among the bordering countries. Moreover, this diplomatic way builds trust between each other in terms of co-assisting and co-developing in accordance with politic, economic, social, and cultural policies. According to Thailand's foreign policy, cultural diplomacy to the Indochina after the cold war mainly intends to the following assistances and cooperation: (1) academic assistance, trainings, and scholarships, (2) cooperation of Buddhism and cultures, and (3) cooperation of Thai-language teaching. The implementations of Thailand's foreign policy towards its Indochina neighbors are based on cultural tools in order to create government-to-government and people-to-people relationships including promoting the image and confidence. This will lead to the strengthening of cooperation and mutual stability.

Keywords: Cultural diplomacy / Thailand's Foreign Policy / Indochina's Foreign Policy

* Lecturer in Political Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University



บทนำ

บทความนี้ต้องการอธิบายการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน ได้แก่ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม จากบริบทของสถานการณ์ช่วงหลังสงครามเย็นจนถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่นโยบายต่างประเทศที่มีต่อเพื่อนบ้านยุคสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับนโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้า ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งมาเป็นความร่วมมือระหว่างกัน โดยใช้นโยบายด้านเศรษฐกิจและยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศแถบอินโดจีนดังกล่าวอย่างชัดเจน รวมทั้งการเพิ่มระดับการขยายตัวและรูปแบบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อาทิเช่น โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง(GMS) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) หรือนโยบายภูมิภาคนิยม (Regionalism) ในเวลาต่อมา

จากสถานการณ์ในอดีตในระหว่าง พ.ศ. 2490 –พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1960) โลกอยู่ในยุคสงครามเย็นที่แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย (Bi-polar system) ซึ่งหมายถึงระบบระหว่างประเทศที่แบ่งเป็นสองขั้ว ได้แก่ ขั้วแรกมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำกลุ่มโลกเสรีประชาธิปไตย ส่วนอีกขั้วหนึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำประเทศคอมมิวนิสต์ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีนในยุคสงครามเย็น จึงหนีไม่พ้นจากการตกเป็นเหยื่ออิทธิพลของปัจจัยความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ที่ทำหน้าที่กำกับและครอบงำด้านการกำหนดนโยบายต่างประเทศและท่าทีของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศเพื่อนบ้านที่มีต่อไทย เช่น ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในแถบอินโดจีน สถานการณ์เวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ในกรณีประสาทพระวิหาร เป็นต้น

สถานการณ์หลังสงครามเย็น หลังจากการล่มสลายของคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกในปี พ.ศ. 2532 (ค.ศ. 1989) โครงสร้างของระบบโลกทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็วทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นมหาอำนาจหรือประเทศขนาดกลาง และขนาดเล็กต่างก็ต้องมีการปรับตัว (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2555, น.247) เนื่องจากสังคมโลกได้แบ่งเป็นหลายขั้วอำนาจที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในทางการเมืองระดับท้องถิ่นและภูมิภาค หลายประเทศมีอิทธิพลมากขึ้น เช่นกลุ่มประเทศในยุโรป ได้แก่สหภาพยุโรป (EU) รัสเซีย กลุ่มประเทศในเอเชีย ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย เป็นต้น ในขณะเดียวกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(ASEAN) ได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องทั้งการเพิ่มสมาชิกในกลุ่ม เพิ่มระดับการรวมตัวและขยายความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้นในมิติการเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

สำหรับเพื่อนบ้านของไทยในกลุ่มประเทศอินโดจีน การดำเนินนโยบายต่างประเทศจึงต้องเน้นการปรับท่าทีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายหลังสงครามเย็น เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าการปรับตัวและสร้างเสริมความสัมพันธ์ต่อกับกลุ่มประเทศอินโดจีน นับตั้งแต่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) รัฐบาล



พลเอกชาติชาย ได้แถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลต่อรัฐสภาในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2531 (1988) ซึ่งต้องการเปิดประเทศประตูสู่ประเทศอินโดจีนด้วยนโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้า คือการมุ่งเน้นความสำคัญของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อยู่เหนือความสำคัญทางการเมืองและความมั่นคง ได้เน้นถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (สัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2550, น.106) โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านสิทธิอุดมการณ์ใดๆทั้งสิ้น

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเย็น นโยบายต่างประเทศของไทยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในภูมิภาคและกระชับความสัมพันธ์ครอบคลุมทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และขยายความร่วมมือทั้งในระดับภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน แนวนโยบายต่างประเทศของไทยของทุกรัฐบาลยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินภารกิจด้านการต่างประเทศ มีความต่อเนื่องได้แก่ การให้ความสำคัญกับการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอันดับแรกเสมอมาเนื่องจากมีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ที่ตั้ง สังคมวัฒนธรรม รวมทั้งการรักษาความสัมพันธ์อันดีและส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาประเทศในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศไทยและสร้างความเชื่อมั่นต่อประเทศไทยให้กับนานาประเทศให้กระชับแน่นแฟ้นขึ้น

เนื่องจากสังคมโลกในวันนี้แคบลงทุกวัน ในขณะที่เดียวกันกลับมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่งในอีกซีกโลกหนึ่งอาจเกี่ยวพันและส่งผลกระทบอย่างคาดไม่ถึงกับอีกหลายประเทศที่อยู่คนละซีกโลก วันนี้ผลประโยชน์ของประเทศไทยย่อมผูกพันกับสังคมโลกอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ขณะที่เราไม่อาจปฏิเสธความแตกต่างความหลากหลายที่มีอยู่บนโลกใบนี้ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2548, น.15) ดังนั้นจึงต้องสร้างสัมพันธ์ฉันมิตรกับทุกประเทศในระดับทวิภาคีและพหุภาคีได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การดำเนินนโยบายต่างประเทศจะต้องมีลักษณะเป็นองค์รวม (Holism) ด้วยการเชื่อมโยงระหว่างมิติทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเข้าด้วยกันในลักษณะการบูรณาการร่วมกัน

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อเพื่อนบ้านอินโดจีนยุคหลังสงครามเย็น

นโยบายต่างประเทศ คือ การนำนโยบายซึ่งเป็นทางเลือกที่ได้เลือกและตัดสินใจแล้วว่าดีที่สุดในเหมาะสมที่สุด เกิดประโยชน์มากที่สุดแล้วนำไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ ดังนั้นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของตนเองเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ระหว่างประเทศทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค จึงขอแบ่งนโยบายต่างประเทศของไทยต่อเพื่อนบ้านอินโดจีนยุคหลังสงครามเย็น ออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 นโยบายต่างประเทศช่วงก่อนสงครามเย็น

สำหรับนโยบายช่วงก่อนสงครามเย็น คือจะขอกกล่าวถึงในช่วงสถานการณ์ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะยุติลงได้ปรากฏว่าได้มีการเคลื่อนไหวของบรรดาผู้นำทางการเมืองและประชาชนที่ต้องการ



เอกราชและอิสรภาพ ในบรรดาประเทศเมืองขึ้นในทวีปเอเชียและทวีปอื่นทั่วโลก โดยท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด ด้วยเหตุผลที่ว่าประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะได้รับเอกราชในอนาคต โดยท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ให้แนวทางการสำหรับกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นเป้าหมายพื้นฐานของนโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนา สรุปได้ดังนี้ (วงศ์ พลนิกร, 2542, น.16-29)

ข้อ 1 ไม่ต้องการสงครามประชาชนส่วนใหญ่ของทุกประเทศไม่ต้องการสงคราม สงครามไม่นำผลดีอะไรมาสู่ประชาชน แล้วก็นำมาซึ่งความทุกข์ยากมาสู่ประชาชน

ข้อ 2 อยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศเพื่อนบ้าน ประชาชนมีความปรารถนาที่จะอยู่กับประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านโดยสงบสุข ไม่เป็นศัตรูรบราฆ่าฟันกัน มีความเข้าใจและร่วมมือกัน โดยต่างฝ่ายต่างยึดถือและปฏิบัติตามพื้นฐานโดยการเคารพเอกราช อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน เคารพสิทธิของแต่ละประเทศที่จะดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซงและคุกคามจากภายนอก การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

ข้อ 3 นโยบายอิสระ การดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระ คือไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและถูกครอบงำจากต่างประเทศ การยืนอยู่บนขาของตัวเองจึงเป็นที่ปรารถนาของประชาชนเป็นอิสระทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ข้อ 4 ร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในโลกปัจจุบันนี้ ทางด้านเศรษฐกิจการค้าและการพัฒนาประเทศ ทุกประเทศจะต้องอาศัยพึ่งพาและร่วมมือกับประเทศอื่น ประเทศไทยก็เช่นกันจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ความช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนวิชาความรู้เทคโนโลยีกับต่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างกันในระบอบการปกครอง การเมืองและเศรษฐกิจ

ข้อ 5 สร้างความมั่นคง การกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้นจะต้องก่อให้เกิดความมั่นคงแก่บ้านเมืองและประชาชน คือสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนในภาวะได้มีชีวิตอยู่โดยสันติสงบสุข คือไม่หวาดหวั่นต่อการคุกคามและการรุกรานจากภายนอก การดำเนินนโยบายต่างประเทศจะต้องคำนึงถึงประเด็นนี้ และการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ของโลกในปัจจุบันที่กำลังแสวงหาสันติภาพ ความปรองดองและความร่วมมือระหว่างประเทศ

ช่วงที่ 2 นโยบายต่างประเทศช่วงหลังสงครามเย็น

สำหรับนโยบายต่างประเทศช่วงหลังสงครามเย็นในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ แนวนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) ต่อกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ (โกสุมภ์ สายจันทร์, 2556, น.140)



ข้อ 1 การส่งเสริมความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้าน โดยจะไม่ไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศเหล่านี้ ในขณะเดียวกันประเทศไทยก็พยายามให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

ข้อ 2 การพยายามแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่กับประเทศเพื่อนบ้านให้บรรลุผลโดยเร็วเพื่อนำไปสู่การขยายความร่วมมือกันมากขึ้น ปัญหาดังกล่าวได้แก่ ปัญหาการปักปันเขตแดน ปัญหาการปะทะกันบริเวณชายแดน เป็นต้น

ข้อ 3 การขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือทั้งทางด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยยึดหลักการของความเท่าเทียมกันและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

แนวนโยบายการต่างประเทศของไทยที่กระทรวงการต่างประเทศยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินการกิจด้านการต่างประเทศมีความต่อเนื่องทุกยุคสมัย (กระทรวงการต่างประเทศ, 2560, น.16) ได้แก่

1. ยึดมั่นในอธิปไตยของชาติและความมั่นคงของรัฐรวมทั้งสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศไทยและสร้างความเชื่อมั่นต่อประเทศไทยให้กับนานาชาติ

2. รักษาความสัมพันธ์อันดีและส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี

3. ส่งเสริมความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของอาเซียนรวมทั้งส่งเสริมการเตรียมความพร้อมและบทบาทที่สร้างสรรค์ของประเทศไทยในอาเซียนและส่งเสริมบทบาทและความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับนานาชาติ

4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์และประเทศที่มีศักยภาพเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทางการเมืองความมั่นคงเศรษฐกิจและสังคมของไทย

5. เสริมสร้างบทบาทที่สร้างสรรค์และรับผิดชอบในประชาคมระหว่างประเทศเช่นการแก้ปัญหาข้ามชาติต่างๆ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาคและระดับโลก

6. ดำเนินการทูตเพื่อประชาชนเช่นการให้บริการด้านกงสุลการคุ้มครองและดูแลประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศรวมทั้งส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ด้านการต่างประเทศและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน

กระทรวงการต่างประเทศในฐานะองค์กรนำในการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศมุ่งหมายที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการต่างประเทศโดยได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. 2558 –2561) ซึ่งมีเป้าประสงค์ในการเสริมสร้างสถานะเชิงยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ของไทยโดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ดังนี้



1. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น การส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามชาติในทุกมิติ
2. ส่งเสริมบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน เช่น การส่งเสริมความเชื่อมโยงการมีทำที่ร่วมกันและสร้างค่านิยมพื้นฐานร่วมกันในภูมิภาค
3. เสริมสร้างสถานะความสัมพันธ์กับประเทศยุทธศาสตร์ เช่น การต่อยอดความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจและประเทศที่มีศักยภาพ
4. ผลักดันบทบาทไทยที่สร้างสรรค์และรับผิดชอบเป็นที่ยอมรับของประชาคมโลก เช่น การร่วมแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน อาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้ายยาเสพติด การโยกย้ายถิ่นฐานและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
5. ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น การสร้างเครือข่ายและพัฒนาความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม
6. เสริมสร้างภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นและทัศนคติที่ดีต่อไทย เช่น สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินงานของไทยในด้านต่างๆ
7. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและพัฒนาคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน เช่น ส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการต่างประเทศมากขึ้น และให้ประชาชนได้รับบริการด้านการต่างประเทศที่มีประสิทธิภาพ
8. พัฒนาขีดความสามารถขององค์กร เช่น พัฒนานองค์ความรู้ด้านการต่างประเทศและพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทุกรูปแบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการทูตเชิงวัฒนธรรม

คำว่า “การทูตเชิงวัฒนธรรม” (Cultural Diplomacy) หมายถึง กิจกรรมด้านวัฒนธรรมในกรอบกว้างๆ ทั้ง ภาษา ความคิด อุดมการณ์ ทัศนคติ ประเพณี วิทยาการความรู้ การกีฬา และวิถีชีวิต ทั้งนี้ เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน โดยใช้แนวทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในลักษณะซึมลึกเพื่อให้เข้าถึงประชาชน (สถาบันการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2548, น.66)

การทูตเชิงวัฒนธรรม เป็นคำที่มีความหมายแสดงถึงบทบาทของวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการดำเนินงานทางการทูตได้ หัวใจของงานการทูตเชิงวัฒนธรรม คือ ทำอย่างไรที่จะให้ชาวต่างชาติโดยเฉพาะในระดับประชาชนทั่วไป เกิดความนิยมชมชอบความเป็นไทย เกิดความรู้สึกที่ดีและความเข้าใจอันดีต่อประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรมที่มีรูปแบบที่หลากหลาย (สโหมสสรณธูรมย์, 2541, น.185)



การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่ว่ากับประเทศใดก็ตาม แม้ความสัมพันธ์ระดับรัฐบาลต่อรัฐบาลจะเป็นไปด้วยดีมีความใกล้ชิดสนิทสนม แต่หากในความรู้สึกของประชาชนยังมีความหวาดระแวง มีความรู้สึกถูกกดขี่ครอบงำด้วยเหตุจำเป็นทางเศรษฐกิจ มีความจงเกลียดจงชังซึ่งกันและกันจากความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ และมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องจากความเชื่อหรืออิทธิพลของสื่อไร้พรมแดน ในขณะที่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระดับประชาชนอาจนำไปสู่การบาดหมางและการเข้าใจผิดต่อกันนั้นอาจยากลำบากในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับรัฐบาล ขึ้นตามมาได้อย่างง่ายดาย การส่งเสริมความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีที่มีต่อกันในระดับประชาชนกับประชาชน (people-to-people contact) จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญและความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านต่างๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ให้ก้าวหน้าราบรื่น

นักวิชาการรัฐศาสตร์ชาวอเมริกา Joseph S. Nye JR. (2004) ได้อธิบายถึงเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ได้แก่ Power หมายถึง อำนาจ คือ ความสามารถในการได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่เราต้องการ (power is the ability to influence the behavior of others to get outcomes one wants) โดยแบ่งเป็น อำนาจเป็น hard power (อำนาจแข็ง) และ soft power (อำนาจอ่อน) เช่น hard power เป็นการใช้อำนาจทางทหารหรือทางเศรษฐกิจบีบบังคับโดยตรงเพื่อให้ประเทศอื่นปรับเปลี่ยนท่าทีที่มีต่อประเทศของตนต้องการ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศส่วน soft power จะมีความหมายถึงอำนาจที่ทำให้ประเทศอื่นๆ ปฏิบัติตามความต้องการของเรา โดยที่เราไม่จำเป็นต้องดำเนินการบังคับ หรือมีข้อแลกเปลี่ยนแต่ประการใด เป็นความสามารถในการทำให้ผู้อื่นมีความพอใจในการเลือก ที่สอดคล้องกับความต้องการของเราเป็นการใช้อำนาจเชิงดึงดูดเพื่อนำไปสู่การยอมรับโดยดุษฎี (Joseph S. Nye JR, 2004, pp.5-10) อำนาจอ่อน หรือ soft power มุ่งเน้นการใช้วัฒนธรรมเป็นหลักถ้าหากวัฒนธรรมของประเทศหนึ่งมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของประเทศอื่นๆ โอกาสที่วัฒนธรรมดังกล่าวจะกลายเป็น soft power ของประเทศนั้นก็จะมีมากขึ้น ช่องทางที่ทำให้วัฒนธรรมของประเทศหนึ่งเป็นที่รู้จักในประเทศอื่นนั้นมีมากมายหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น การศึกษา ภาษา กีฬา ศาสนา อาหาร ภาพยนตร์ ดนตรี การเยี่ยมเยียนการติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้วัฒนธรรมในทางการทูตในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของประโยชน์แห่งชาติ รัฐ-ชาติมีเครื่องมือที่สำคัญ 4 ชนิดคือ เครื่องมือทางการทูต เครื่องมือทางเศรษฐกิจ เครื่องมือทางสังคม จิตวิทยา และเครื่องมือทางการทหาร บางประเทศอาจใช้เครื่องมือทั้ง 4 ชนิดไปพร้อมๆ กัน แต่บางประเทศอาจใช้เครื่องมือเพียงชนิดเดียว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข เวลาผลประโยชน์ และสถานการณ์ เครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศทั้ง 4 ชนิด ล้วนแล้วแต่มีต้นทุน (Cost) และความเสี่ยง (Risk) ที่แตกต่างกัน และมีประสิทธิผล (Effectiveness) ที่ไม่เท่าเทียมกันซึ่งแต่ละประเทศก็จะเลือกใช้เครื่องมือชนิดใดนั้น



ย่อมขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของผู้นำ ตลอดจนสถานการณ์ระหว่างประเทศ การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงเปรียบเสมือนการผสมผสานการใช้เครื่องมือแต่ละชนิดไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือทางการทูต เครื่องมือทางจิตวิทยา เครื่องมือทางการทหาร เครื่องมือทางเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โดยปกติรัฐต่างๆ มักเลือกใช้เครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (จุฑาทิพ คล้ายทับทิม, 2551, น.85) โดยมักจะเลือกใช้เครื่องมือประเภทที่มีลักษณะเป็นการโน้มน้าวหรือมุ่งไปในทางให้เกิดความร่วมมือโดยสันติ ซึ่งได้แก่ เครื่องมือทางการทูต เครื่องมือทางเศรษฐกิจ หรืออาจกล่าวได้ว่ารัฐต่างๆ มักจะใช้อำนาจอ่อนในการโน้มน้าวชักจูง (soft power) เป็นอันดับแรกๆ หากการใช้อำนาจอ่อนในการโน้มน้าวชักจูงไม่ได้ผล รัฐจะเลือกใช้เครื่องมือทางการทหาร หรืออำนาจในการบังคับขู่เข็ญ (hard power) อันได้แก่ การใช้อำนาจทางการทหาร สงคราม หรืออาวุธนิวเคลียร์ ดังนั้นรัฐต่างๆ มักเลือกใช้เครื่องมือทางการทหารเป็นเครื่องมือชนิดสุดท้ายในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

นโยบายต่างประเทศไทยด้านการทูตเชิงวัฒนธรรม

สำหรับประเทศไทยนั้นรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในด้านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศเป็นอย่างยิ่งมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2498 เป็นต้นมา โดยได้จัดทำความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งอยู่ในอุดมการณ์เดียวกัน กล่าวถึงขอบเขตของความร่วมมือและวิธีการที่จะนำไปสู่การกระชับความสัมพันธ์ ตลอดจนหาหนทางในการดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง (สมคิด โชติภักดิ์, 2532, น.101) โดยตั้งแต่ปี พ.ศ.2498 – 2534 ประเทศไทยได้มีการลงนามความตกลงทางวัฒนธรรมกับประเทศต่างๆ รวม 16 ประเทศ เรียงตามลำดับ คือ ญี่ปุ่น ตูนิเซีย ประเทศในกลุ่มอาเซียน ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ อิหร่าน อียิปต์ อินเดีย ฝรั่งเศส บังกลาเทศ ศรีลังกา เยอรมันตะวันออก โปรตุเกส สเปน ปากีสถาน และตุรกี (ชัยโชค จุลศิริวงศ์, 2536, น.10) โดยให้ความสำคัญต่อการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเน้นดำเนินกิจการหลักในลักษณะ 3 ประการ ดังนี้ ประการที่ 1 การสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนชาวไทยและต่างประเทศ ประการที่ 2 การแก้ภาพพจน์ของประเทศไทยและประการที่ 3 การเผยแผ่วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ

ประการที่ 1 การสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนชาวไทยและต่างประเทศ ให้เข้าใจนโยบายต่างประเทศของไทยการดำเนินการในด้านนี้มุ่งประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เพื่อให้ต่างประเทศเข้าใจนโยบายต่างประเทศของไทยที่ต้องการเป็นมิตรกับทุกประเทศและต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การพึ่งพาอาศัยร่วมมือกันอย่างเป็นธรรม โดยยึดหลักทางพระพุทธศาสนาที่กลายมาเป็นระเบียบในการดำเนินชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ จนเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมเนื่องจากเข้ามาแทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นสาระสำคัญของชีวิตที่จะให้ความเจริญงอกงามแก่ชีวิต



ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมจึงมุ่งให้ประชาชนไทยเข้าใจวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ก่อน จึงจะสามารถสร้างความเข้าใจการดำเนินนโยบายต่างประเทศให้ชาวต่างประเทศเข้าใจต่อไปได้

ประการที่ 2 การแก้ภาพพจน์ของประเทศไทยเมื่อมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในข้อ 1 หากการดำเนินการใดๆ มิได้ใช้ความระมัดระวังดำเนินการด้วยความรอบคอบ หรือเกิดผลกระทบใดๆจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตาม อาจก่อให้เกิดผลทางลบเสียหายกับต่างประเทศ ทำให้ขาดความเป็นมิตรหรือเกิดความไม่ไว้วางใจระหว่างมิตรประเทศ คือก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยการแก้ภาพพจน์ที่เกิดขึ้นให้เป็นที่เข้าใจระหว่างกันต่อไป ด้วยการใช้วัฒนธรรมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

ประการที่ 3 การเผยแผ่วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศในปัจจุบันพบว่าไทยยังไม่ได้ให้ความสำคัญหรือตระหนักถึงความสำคัญของอิทธิพล และศักยภาพของวัฒนธรรมอย่างแท้จริงเท่าที่ควร การได้รับประโยชน์ในการติดต่อทางวัฒนธรรมมักพิจารณาในลักษณะ “รับ” ประโยชน์มากกว่า เช่น การทุนการศึกษาจากต่างประเทศ การต้อนรับนาฏศิลป์นักแสดงจากต่างประเทศ ซึ่งหากพิจารณาจะเห็นว่าเป็นผลประโยชน์ระยะสั้น แต่ในแง่ของผลประโยชน์ระยะยาวแล้วผู้ได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริงคือ “ผู้ให้” เนื่องจากผู้ให้สามารถใช้โอกาสเผยแผ่ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อของตนอย่างชนิดหยั่งรากลึก และต่อเมื่อเราจึงควรจะมีมุมมองถึงเหตุผลและข้อเท็จจริงในมุมกลับที่ว่า “ผู้ให้” มักจะเป็นประเทศที่มีนโยบายอย่างชัดแจ้งหวังผลประโยชน์ระยะสั้นและระยะยาวอย่างไร ทูตทางวัฒนธรรมไม่ใช่ทูตทางการค้าที่จะดำเนินการแล้วสามารถวัดหรือเห็นผลเป็นรูปธรรมทันทีทันใด แต่เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลาและความสำเร็จหรือล้มเหลวของการติดต่อขึ้นอยู่กับภูมิหลังและความสัมพันธ์ในอดีต ความคล้ายคลึงและแตกต่าง ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและการดำเนินชีวิตประจำวัน และสิ่งสำคัญคือการวางรากฐานความเข้าใจ เป้าหมายและมาตรการดำเนินการที่มีความชัดแจ้งและคาดว่าจะมีผลดี เพราะกิจกรรมทางวัฒนธรรมมีมากมายหลายรูปแบบซึ่งอาจจะทำให้เกิดทิศทางและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และท้ายที่สุดอาจจะไม่เกื้อกูลให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้

แนวนโยบายต่างประเทศของไทยด้านการทูตเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2534 ได้กำหนดไว้เป็นแนวหลักที่จะดำเนินการควบคู่ไปพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งทั้ง 3 ด้านนี้มีความเกี่ยวพันต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลเกื้อกูลแก่กันและกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้บรรลุผลและเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติและบทบาทการทูตเชิงวัฒนธรรมจึงถูกนำมาใช้มากขึ้นในปัจจุบัน

กระทรวงการต่างประเทศ ได้จัดทำ “แผนแม่บทการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของไทยกับประเทศต่างๆ” เพื่อเป็นเป้าหมายของการดำเนินนโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรม ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2535 โดยตามแผนแม่บทดังกล่าวได้กำหนดลำดับความสำคัญของกลุ่มประเทศเป้าหมายไว้ด้วยกัน 3 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีวัตถุประสงค์ของการใช้



นโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรมแตกต่างกันไปตามลักษณะของความสัมพันธ์กับไทย โดยมีประเทศกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

กลุ่มประเทศเป้าหมายที่ 1 ได้แก่ประเทศเพื่อนบ้านและกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่สำคัญที่สุดต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะประเทศลาว กัมพูชา เวียดนาม และพม่า เพื่อนบ้านที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมคล้ายกับไทย ในช่วงสงครามเย็นความขัดแย้งทางอุดมการณ์และลัทธิทางการเมืองได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ปิดกั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกับประเทศไทย เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงโลกได้เปลี่ยนจากยุคความขัดแย้งไปสู่ยุคแห่งความร่วมมือ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศเหล่านี้ก็ไม่ได้พัฒนาดีขึ้นอย่างคาดหวัง ถึงแม้ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองหมดไป แต่กลับมีความหวาดระแวงสงสัยในเจตนารมณ์ของไทยเข้ามาแทนที่ อันเนื่องมาจากการปัจจัยทางประวัติศาสตร์ก่อปรักการที่ไทยใช้นโยบายแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นตัวนำในการเปิดความสัมพันธ์ จึงต้องใช้การทูตเชิงวัฒนธรรมเข้ามาช่วยแก้ไขปัญห โดยมียัตถุประสงค์เพื่อเข้าไปช่วยเร่งสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น ขจัดความหวาดระแวงสงสัยระหว่างกันทั้งในระดับรัฐบาลและระดับประชาชน แก้ปัญหาภาพพจน์ของการเอารัดเอาเปรียบมาเป็นภาพพจน์ของการเป็นผู้ให้ และที่สำคัญเพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมในหมู่ประชาชนของประเทศเหล่านี้ว่าเรามีวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งหมายถึงการเป็น “พวก” หรือมี “รากเหง้า” เดียวกัน ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้จะเป็นพื้นฐานที่มั่นคงต่อการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีต่อกัน อันจะส่งผลดีต่อการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศในภูมิภาคต่อไป

กลุ่มประเทศเป้าหมายที่ 2 ได้แก่กลุ่มประเทศที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจการค้าของไทยในปัจจุบัน คือ กลุ่มประเทศยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งยัตถุประสงค์ของการใช้นโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรมโดยให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์สร้างภาพพจน์และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นในด้านการเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นของตนเอง มีประวัติศาสตร์และอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองสืบทอดมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นสังคมชาวพุทธที่รักความสงบ มีสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยทั่วประเทศ มีสถานที่ท่องเที่ยวอันสวยงาม มีระบบการเมืองที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆในภูมิภาคเดียวกัน และอื่นๆ ที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถอยู่อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีสถานะเท่าเทียมกับนานาชาติในเวทีระหว่างประเทศ และหน่วยงานที่ควรจะทำหน้าที่นี้ได้ดีที่สุดก็คือสถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุลใหญ่ทั่วโลกของไทย

กลุ่มประเทศเป้าหมายที่ 3 ได้แก่กลุ่มประเทศที่กำลังเพิ่มพูนความสำคัญด้านเศรษฐกิจต่อไทยในอนาคต ได้แก่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ ลาตินอเมริกา ยุโรปตะวันออก และแอฟริกา ยัตถุประสงค์ของการ



ใช้นโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรมกับประเทศกลุ่มนี้คือการทำให้ประเทศเหล่านี้รู้จักหรือมีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยมากขึ้น เพื่อช่วยส่งเสริมนโยบายการแสวงหาตลาดสินค้าแห่งใหม่ของไทย

นโยบายต่างประเทศด้านการทูตเชิงวัฒนธรรมของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน

สำหรับนโยบายต่างประเทศของไทยด้านการทูตเชิงวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างความสัมพันธ์อันดีและส่งเสริมความร่วมมือที่ตื้นตันตาม “แผนแม่บทการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของไทยกับประเทศต่างๆ” เพื่อเป็นเป้าหมายของการดำเนินนโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรม ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2535 ในกลุ่มประเทศเป้าหมายที่ 1 ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้านและกลุ่มประเทศอาเซียน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ (1) การให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ (2) ความร่วมมือด้านพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (3) ความร่วมมือด้านการสอนภาษาไทย

ประการที่ 1 การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการในรูปของทุนฝึกอบรมและทุนการศึกษาในไทยซึ่งจะเป็นวิธีที่ไทยจะสามารถปลูกฝังวัฒนธรรมไทยที่จะช่วยให้ผู้รับทุนจากประเทศเหล่านี้ได้รับประสบการณ์กลับไปช่วยพัฒนาประเทศพร้อมกับความรู้สึกที่ดีต่อไทย ซึ่งแนวทางดังกล่าวกรมวิเทศสหการและสถาบันการศึกษาของไทยหลายแห่งกำลังดำเนินการอยู่นั้น อาทิเช่น (1) โครงการฝึกอบรมครูฝึกในการส่งเสริมฝีมือแรงงานใน 4 แขวงภาคเหนือของลาว (แขวงพงสาลี แขวงหลวงน้ำทา แขวงห้วยพัน และแขวงเชียงขวาง) (2) โครงการทุนการศึกษาต่อระดับปริญญาเอกสำหรับนักศึกษาจากกัมพูชาและลาว ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (3) การสนับสนุนทุนการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ ณ สถาบันการศึกษาไทย (4) โครงการร่วมมือด้านการศึกษาไทย-กัมพูชา (5) โครงการโรงเรียนพระราชทานฯ ตามโครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษา (6) หลักสูตร/ฝึกอบรม/ดูงานในประเทศไทย เป็นต้น

ประการที่ 2 การร่วมกันจัดฉลองประเพณีทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอื่นๆ ที่มีอยู่ร่วมกันซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เกิดความรู้สึกผูกพันกันมากขึ้น อาทิ การจัดโครงการทอดกฐินพระราชทานงานสงกรานต์ ลอยกระทง กีฬา นาฏศิลป์ มวยไทย ภาพยนตร์ และดนตรีพื้นเมือง ในลักษณะนี้ไม่ใช่การเผยแผ่วัฒนธรรม แต่เป็นการนำเอาวัฒนธรรมที่มีอยู่ร่วมกันมาสร้างความผูกพันทางจิตใจระหว่างชาวพุทธด้วยกัน ซึ่งถ้าหากทำได้ดีก็จะเป็นประโยชน์ต่อไทยในเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้การใช้สื่อวัฒนธรรมสมัยใหม่ อาทิ การจัดแสดงคอนเสิร์ต การฉายละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ไทย ก็จะเป็นวิธีที่จะช่วยให้เกิดความรู้สึกนิยมไทยได้อย่างกว้างขวาง

ประการที่ 3 ความร่วมมือด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญและสามารถเข้าถึงประชาชนในประเทศเพื่อนบ้านของไทยได้ค่อนข้างง่ายคือการเผยแพร่ภาษาไทยในปัจจุบันภาษาไทยกำลังเป็นที่นิยมเรียนกันมากไม่ว่าจะในกัมพูชา เวียดนาม พม่า หรือลาว



เนื่องจากการเรียนรู้ภาษาไทยหมายถึงโอกาสทางเศรษฐกิจของคนเหล่านี้ในการหางานทำ อาทิเช่น ความร่วมมือไทยกับเวียดนามในการเผยแพร่ภาษาไทย ได้แก่ (1) โครงการสอนภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม นครโฮจิมินห์ (2) โครงการสอนภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม กรุงฮานอย (3) โครงการสอนภาษาไทย ณ มหาวิทยาลัย (4) โครงการศูนย์การสอนภาษาไทย ณ มหาวิทยาลัยพนมเปญ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ไทยได้ใช้ภาษาไทยเป็นสื่อทางการทูตเชิงวัฒนธรรมเหมือนกับที่ประสบความสำเร็จ เช่น จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ได้ใช้กับประเทศทั่วโลกมาแล้ว

ผลจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้านการทูตเชิงวัฒนธรรมของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน อินโดจีนทำให้ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน ได้มีสมาคมแบบทวิภาคีเกิดขึ้น โดยเป็นความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. สมาคมไทย – ลาวเพื่อมิตรภาพ เป็นสมาคมที่มุ่งส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนและความร่วมมือทาง วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และอื่นๆ เพื่อเสริมการดำเนินความสัมพันธ์ในระดับรัฐบาล
2. คณะกรรมาธิการร่วมไทย-กัมพูชาว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นกลไกขยายความร่วมมือด้านวัฒนธรรมไทยกัมพูชา
3. สมาคมมิตรภาพไทย – เวียดนาม และสมาคมนักธุรกิจไทยในเวียดนาม (TBA) เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในภาคประชาชนและภาคธุรกิจอีกด้วย

บทสรุป

นโยบายต่างประเทศของไทยได้มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ระหว่างประเทศหลังสงครามเย็น นับตั้งแต่ยุคสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับนโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้า คือ นโยบายการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นประเด็นที่รัฐบาลและกระทรวงการต่างประเทศให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกโดยมุ่งเน้นการสร้างควมไว้วางใจและความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อผลักดันการพัฒนาทางเศรษฐกิจการเมืองและความมั่นคงและสังคมวัฒนธรรมร่วมกัน

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีนยุคหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลงจึงเปลี่ยนจากความขัดแย้งมาเป็นความร่วมมือระหว่างกัน ความสำคัญของนโยบายต่างประเทศต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีนที่มีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ที่ตั้ง สังคมวัฒนธรรม และมีประโยชน์ร่วมกันในหลายๆด้าน นโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรม โดยดำเนินนโยบายแบบควบคู่ขนานไปกับ



นโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ จึงมีความสำคัญต่อประเทศไทยอย่างยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน โดยมีเป้าหมายการทูตเชิงวัฒนธรรม คือ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์และความนิยมไทย สร้างการรับรู้เกี่ยวกับจุดเด่นของประเทศไทย รวมทั้งการสร้างความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะของการช่วยเหลือและร่วมมือระหว่างกัน ดังนี้ (1) ความช่วยเหลือทางวิชาการในรูปแบบของการฝึกอบรมและการให้ทุนการศึกษา (2) ความร่วมมือด้านพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้วัฒนธรรมที่มีร่วมกันในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดียวกันให้เกิดจิตสำนึกกลมเกลียวทางวัฒนธรรม (3) ความร่วมมือด้านการสอนภาษาไทย โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ผลที่ได้รับจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีนด้วยการใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรม หรือ soft power เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลและประชาชนต่อประชาชนด้วยกัน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามชาติทั้งในระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคีในกรอบอาเซียน (ASEAN) เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโรคระบาด ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น นอกจากนี้การทูตเชิงวัฒนธรรมยังนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือเพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าด้วยกันทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม การค้าการลงทุน การท่องเที่ยว การศึกษา สาธารณสุข การเกษตร เพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในระหว่างภูมิภาค

บรรณานุกรม

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2548). *การทูตยุคใหม่หัวใจคือประชาชน กุมภาพันธ์ 2544 – มกราคม 2548*. กรุงเทพฯ: บริษัทไซเบอร์พรีน จำกัด.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2560). *รายงานประจำปี 2558 กระทรวงการต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: บริษัท สโตร์ครีเอทีฟเฮ้าส์ จำกัด.
- โกสุมภ์ สายจันทร์. (2556). *อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. เชียงใหม่ : สำนักวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จุฑาทิพ คล้ายทับทิม. (2551). *หลักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บก.). (2536). *5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ*. กรุงเทพฯ: พรินสเกล จำกัด.



- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2550). นโยบายต่างประเทศของเวียดนามหลังปี 1986: กรณีนโยบายของเวียดนามต่อไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท เลคแอนด์ฟาวด์เท่น พรินติ้ง จำกัด.
- วงศ์ พลนิกร. (2542). นโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนาและแนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเด็ก.
- สถาบันการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2548). คำศัพท์- คำย่อ การทูตและการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: หจก. ภาพพิมพ์.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2555). ระเบียบโลกใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สโมสรรสาธณมย์. (2541). สราณมย์: ฉบับที่ระลึก ครบรอบปีที่ 55. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมคิด โชติกวณิษฐ์ (บก.). (2532). สู่โฉมหน้าใหม่ของวัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- Joseph S. Nye, JR. (2004). *Soft power :The Means to Success in World politics*. New York: Public Affairs.



ระบบการเมืองอันน่าตื่นตาในสปาร์ตา

เผ่า นวกุล*

(วันรับบทความ : 30 กรกฎาคม 2561/ วันแก้ไขบทความ : 13 กันยายน 2561 /วันตอบรับบทความ : 22 กันยายน 2561)

บทคัดย่อ

ในยุคกรีกโบราณสิ่งที่ทำให้นครรัฐสปาร์ตามีอำนาจเหนือกว่านครรัฐอื่นคือการมีกองทัพบกอันเกรียงไกร มากไปกว่านั้นรูชิตีตีสให้เหตุผลว่า “ความสามารถของนครรัฐสปาร์ตาที่ทำให้มีอำนาจเหนือนครรัฐอื่นมาจากความสามารถในการจัดการภายในของพวกเขาเอง” ซึ่งโดยนัยแล้วหมายถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองชาวสปาร์ตากับเฮลิออตเพราะการจัดการความสัมพันธ์นี้ส่งผลให้เฮลิออตเป็นกำลังสำคัญของกองทัพอันเกรียงไกรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามนอกจากจุดเด่นเรื่องกองทัพแล้วนครรัฐสปาร์ตายังมีจุดเด่นอีกด้านหนึ่งคือเป็นนครรัฐที่สร้างระบบการเมืองอันแปลกใหม่ที่น่าตื่นตาเพื่อป้องกันทรราชย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของวุฒิสภาหรือสภาอาวุโสและอีฟอร์ในการถ่วงดุลอำนาจเหล่ากษัตริย์ ดังนั้นด้วยมุมมองที่กล่าวไปข้างต้นนำมาซึ่งบทความชิ้นนี้เพื่อศึกษาระบบการเมืองที่พัฒนาขึ้นเพื่อป้องกันทรราชย์และผู้รุกรานในนครรัฐสปาร์ตา โดยบทความนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาและนำเสนอโดยการพรรณนาให้เห็นภาพระบบการเมืองอันน่าตื่นตาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันของชนชั้นต่างๆ ในสังคม

คำสำคัญ: กรีกโบราณ/ สปาร์ตา/ ระบบการเมือง

* อาจารย์, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์



The Novel Political System in Sparta

Phao Nawakul^{*}

(Received Date : July 30, 2018, Revised Date : September 13, 2018, Accepted Date : September 22, 2018)

Abstract

In Ancient Greece, Sparta dominates over other city-states by powerful hoplite army ability. Moreover, Thucydides states that “Sparta’s ability to dominate other polis derived from the stability of her own domestic arrangements.” It means arrangement of relations between the Spartans and the helots. The result of this arrangement is that the helots are important resource unavoidable for superior army. However, Sparta not only owns stability of domestic arrangements, but also the mere threat of tyranny led some polis to create quite novel political systems, especially the role of Gerousia and Ephors in balancing the power of the kings. Consequently, this situation brings to this article for study on political systems development that preventing the threat of tyranny and many enemies. This article uses historical approach to study and is presented by using narrative for expressing the picture of novel political system in Sparta.

Keyword: Ancient Greece/ Sparta/ Political System

^{*} Lecturer, Faculty of Public Administration Dhurakij Pundit University



เกริ่นนำ

ในยุคกรีกโบราณสิ่งที่ทำให้สปาร์ตา (Sparta) มีอำนาจเหนือกว่านครรัฐอื่นคือ การมีกองทัพอันเกรียงไกร ธูซิดิดีส (Thucydides)¹ ให้เหตุผลว่า “ความสามารถของนครรัฐสปาร์ตาที่ทำให้มีอำนาจเหนือนครรัฐอื่นมาจากความสามารถในการจัดการภายในของพวกเขาเอง” การจัดการนี้หมายถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองชาวสปาร์ตากับเฮล็อต (Helot) (Powell, 2001, pp. 225-226) ซึ่งส่งผลให้เฮล็อตเป็นกำลังสำคัญของกองทัพอันเกรียงไกรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม นิโคลาส โดมานิส (Nicholas Doumanis) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ยุโรปชาวออสเตรเลีย อธิบายว่า นอกจากจุดเด่นเรื่องกองทัพแล้ว สปาร์ตายังมีจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นนครรัฐ ที่สร้างระบบการเมืองอันแปลกใหม่ที่นำต้นตอเพื่อป้องกันทรราชย์ (tyranny) (Doumanis, 2010, p. 24) ดังนั้น ด้วยมุมมองนี้นำมาซึ่งบทความเรื่อง “ระบบการเมืองอันนำต้นตอในสปาร์ตา”² เพื่อศึกษาระบบการเมืองที่โดมานิสกล่าวว่าเป็นระบบการเมืองอันแปลกใหม่ที่นำต้นตอที่พัฒนาขึ้นเพื่อป้องกันทรราชย์ในสปาร์ตาและป้องกันการรุกรานของศัตรูจากต่างแดน

บทความนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาและนำเสนอโดยการพรรณนาให้เห็นภาพระบบการเมืองอันนำทั้งของสปาร์ตาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันของชนชั้นต่างๆ ในสังคม การนำเสนอในบทความนี้จะถูกแบ่งเป็น 4 ส่วนเพื่อให้มีความสมบูรณ์ทางเนื้อหา กล่าวคือ ส่วนที่ 1 เกริ่นนำ กล่าวถึงที่มาของบทความและโครงสร้างการนำเสนอในบทความนี้ สำหรับในส่วนที่ 2 เสี่ยงล้อเสียงเล่าอ้างถึงสปาร์ตา ทบทวนให้เห็นถึงมุมมองสังคมและการเมืองที่มีต่อชาวสปาร์ตาซึ่งถูกมองเป็นผู้นำทางด้านการรบและมีกองทัพที่เป็นเลิศและเป็นภาพแทนนครรัฐแห่งอภิชนาธิปไตย ส่วนที่ 3 ระบบการเมืองอันนำต้นตอในสปาร์ตา แสดงถึงระบบการเมืองของสปาร์ตาโดยเฉพาะการจัดวางตำแหน่งแห่งที่องค์การทั้งหมดในนครรัฐซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบการเมืองของสปาร์ตา ส่วนที่ 4 บทสรุป

¹ ธูซิดิดีส (Thucydides) คือนักประวัติศาสตร์ชาวเอเธนส์ผู้เขียนหนังสือบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สำคัญในช่วงศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาลเรื่อง *The History of the Peloponnesian War* ซึ่งเป็นการพรรณนาถึงการสงครามรบพุ่งครั้งยิ่งใหญ่ระหว่างฝ่ายหนึ่งนำโดยชาวเอเธนส์กับอีกฝ่ายหนึ่งนำโดยชาวสปาร์ตา

² บทความนี้ต้องการศึกษาโครงสร้างทางการเมืองที่สำคัญในยุคกรีกโบราณของสปาร์ตา โดยการศึกษาเน้นไปที่การศึกษาภาพรวมในช่วงก่อนคริสตกาลหรือในยุคราชวงศ์เอเจียด (the Agiads) และราชวงศ์ยูโรพอนทิด (the Euryontids) โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวลาแห่งความรุ่งเรืองของสปาร์ตานั้นก็คือระหว่างปี 715-370 ก่อนคริสตกาลหรือโดยรวมแล้วประมาณ 350 ปีที่ชาวสปาร์ตาปกครองดินแดนส่วนใหญ่ของเมสเซนเนียและลาโคเนีย



เสียงลือเสียงเล่าอ้างถึงสปาร์ตา

ในยุคกรีกโบราณดูเหมือนว่าชื่อของนครรัฐสปาร์ตาจะเป็นผู้ร้ายในสายตาของคนทั่วไป ส่วนบทพระเอกหนีไม่พ้นที่จะกล่าวถึงนครรัฐอันเป็นต้นแบบประชาธิปไตยอย่างเอเธนส์ (Athens) ซึ่งนั่นอาจเป็นการไม่ยุติธรรมนักหากจะตัดสินไปก่อนเช่นนั้น ดังนั้นลำดับถัดไปจากหัวข้อนี้จะค่อยๆ เปิดมุมมองให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนอันน่าตื่นตาในระบบการเมืองของชาวสปาร์ตา โดยในเบื้องต้นนี้จะเป็นการสำรวจมุมมองของผู้คนทั่วไปที่มีต่อสปาร์ตาว่าเป็นเช่นไร และหลังจากนั้นในหัวข้อต่อไปก็จะนำไปสู่การลงลึกถึงรายละเอียดเกี่ยวกับระบบการเมืองที่มีตัวละครสำคัญเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก

กล่าวในเบื้องต้นได้ว่าทางเพโลพอนีสตอนใต้ (Southern Peloponese) เป็นดินแดนที่ไม่ต่างกับนครรัฐอื่นในกรีกโบราณที่เต็มไปด้วยภูเขาและหุบเขาอันสลับซับซ้อนมากมาย ในพื้นที่ดังกล่าวมีดินแดนที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกและแสดงให้เห็นถึงความศิวิไลซ์ที่สำคัญ 2 แห่งคือ แห่งที่หนึ่งดินแดนที่อยู่ระหว่างอักริตัส (Akritas) และไทนารอน (Tainaron) มีความมั่งคั่งในบ้านเมืองสูงและเป็นพื้นที่ราบเรียบนั่นก็คือ เมสเซนีย (Messenia) และพื้นที่แห่งที่สองคือ พื้นที่ที่อยู่ระหว่างไทนารอนและมาเลีย (Malea) คือ ลาโคเนีย (Laconia) โดยทั้งสองพื้นที่นี้การเดินทางระหว่างกันค่อนข้างจะยากลำบาก ดินแดนสองแห่งนี้ถูกแบ่งด้วยพรมแดนธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่ของเมสเซนียและลาโคเนียกว่า 350 ปี (ระหว่างปี 715-370 ก่อนคริสตกาล) ถูกปกครองโดยกลุ่มพลเมืองชาวลาโคเนียน กลุ่มหนึ่งที่สำคัญคือ พลเมืองชาวสปาร์ตา (Spartan Citizens) (Forrest, 1968, pp. 13-14)

ในช่วงปี 480-479 ถือได้ว่าเป็นยุคทองของนครรัฐ (the Golden Age of the Polis) ชาวสปาร์ตาได้รับการยอมรับเป็นผู้นำในการต่อต้านผู้รุกรานดังเช่นชาวเปอร์เซีย (Persian) เมื่อกล่าวถึงลักษณะนิสัยแล้วชาวสปาร์ตายุคโบราณได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้ซึ่งยึดหลักการนับถือคุณค่าศีลธรรมอันดี พวกเขาได้รับการยกย่องว่ามีความกล้าหาญชาญชัยและพร้อมที่จะขับไล่ผู้คนที่เข้ามาแทรกแซงบุกรุกนครรัฐของตน มีกองทหารเป็นเลิศและมีระบบการบังคับบัญชาโดยปัจเจกบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยประสิทธิภาพ กองทัพอันเกรียงไกรของสปาร์ตาสร้างความเกรงกลัวต่ออริศัตรูเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกกองทหารของสปาร์ตาได้รับการกล่าวถึงมากโดยเฉพาะพวกเขา มีการเตรียมการฝึกด้านการทหารที่ดีมาก มีการซ้อมรบที่เต็มไปด้วยกลยุทธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้ในสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดคิดว่าจะเกิดและยุ่งเหยิงซึ่งที่อื่นๆ ไม่สามารถทำได้ดีเท่าพวกเขาจนได้รับการกล่าวขานว่า พวกเขาเป็นผู้เฉลียวฉลาดที่สุดสำหรับเรื่องการปฏิบัติการทางการทหารและดูเหมือนว่ากองทหารที่อื่นๆ จะไม่มีหวังที่จะชนะหากจำต้องเผชิญหน้าด้วย แต่กระนั้นก็ดี นักปรัชญา



อย่างซีโนโฟน (Xenophon)³ กล่าวว่าวิธีการฝึกทหารของสปาร์ตานั้นเป็นสิ่งที่ปกปิดไว้เป็นความลับอย่างดี ด้วยเหตุที่ทำให้ในปี ค.ศ. 404 พวกเขาสยบนครรัฐที่สำคัญอย่างเอเธนส์จนในที่สุดพวกเขาได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้มีความสามารถที่สุดเพียงหนึ่งในภูมิภาคในช่วงเวลาดังกล่าว

อย่างไรก็ตามในทางกลับกัน งานวิชาการจำนวนหนึ่งก็มองชาวสปาร์ตาในลักษณะที่ต่างออกไป เช่น บ่อยครั้งพวกเขาถูกมองว่าเป็นคนโง่ (fool) คนโง่เขลาเย่อหยิ่ง (arrogant stupidity) เห็นแก่ตัว (selfishness) และขาดซึ่งการมองการณ์ไกล (lack of foresight) นอกจากนี้ ฐิตีดีดีสยังกล่าวถึงชาวสปาร์ตาอีกแง่หนึ่งคือ ฐิตีดีดีสกล่าวถึงบราซิดัส (Brasidas) นายทหารผู้มีชื่อเสียงและนักการเมืองในทศวรรษที่ 420 ว่าเป็นนักปาฐกผู้ชำนาญ (able speaker) ที่นิยมปาฐกแก่ชาวสปาร์ตานั้นก็คือการมองว่าสปาร์ตาเต็มไปด้วยนักปาฐกหรือนักพูดนั่นเอง (Powell, pp. 97-98, p. 232)

สำหรับมุมมองที่มีต่อสปาร์ตาโดยเฉพาะในเรื่องระบบการเมือง ผู้คนทั่วไปมักกล่าวถึงระบบการเมืองของพวกเขาในเชิงเปรียบเทียบกับระบบการเมืองของชาวเอเธนส์ สารสำคัญที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างนครรัฐทั้งสองคือเอเธนส์เป็นนครรัฐที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้า (progressive) และสปาร์ตาเป็นภาพแทนของนครรัฐที่มีความอนุรักษ์นิยม (conservative) หากจะกล่าวให้ลึกกว่านั้นก็คือการที่เอเธนส์เป็นนครรัฐแห่งประชาธิปไตย (democracy) และสปาร์ตาเป็นนครรัฐแห่งอภิชนาธิปไตย (aristocracy) นั่นเอง (Sabine, 1961, p. 21-22) อย่างไรก็ตาม นครรัฐแห่งอภิชนาธิปไตยสปาร์ตานี้หาใช่ไม่มีความน่าสนใจในระบบการเมือง ในความเป็นจริงระบบการเมืองของพวกเขามีส่วนสำคัญที่บ่งบอกถึงการมีสถาบันทางการเมืองที่น่าถกเถียงและตื่นตาตื่นใจ สปาร์ตาจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ผ่านรัฐธรรมนูญไว้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองระหว่างสองกษัตริย์ การถ่วงดุลผลประโยชน์ของเหล่าชนชั้นสูงและประชาชนในรัฐธรรมนูญ (Doumanis, pp. 24-25) ซึ่งเป็นสิ่งนอกเหนือจากการที่พวกเขาได้รับการยกย่องในเรื่องการมีกองทัพอันเกรียงไกรดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาถึงระบบการเมืองของสปาร์ตาโดยเฉพาะการจัดวางตำแหน่งแห่งที่องคาพยพทั้งหมดในนครรัฐ องคาพยพที่ว่านี้ประกอบด้วยหลายส่วนไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกษัตริย์ (Basileis หรือ ระบบสองกษัตริย์) อีฟอร์ (Ephors) วุฒิสภาหรือสภาอาวุโส (Gerousia) สภาประชาชน (the Popular Assembly) เฮล็อต (Helot) และเพริอโค (Perioeci หรือ Perioikoi) การถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันเป็นหัวใจสำคัญของระบบการเมืองของสปาร์ตา โดยทั้งหมดที่กล่าวมาต่างทำหน้าที่ถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันจนในที่สุดแล้วสปาร์ตาได้รับการขนานนามว่าเป็นแบบอย่าง (model) ของระบบการปกครองให้แก่ครรัฐอื่นๆ ในยุคกรีกโบราณโดยโครงสร้างบนสุดคือ วุฒิสภาหรือสภาอาวุโส สภาประชาชน ระบบสองกษัตริย์และอีฟอร์ตตามลำดับ (Sienkewicz, 2007, p. 106)

³ซีโนโฟน (Xenophon) คือ นักปรัชญาและนักประวัติศาสตร์ชาวกรีกในยุคกรีกโบราณ เป็นลูกศิษย์คนสำคัญของโสเครตีส (Socrates) งานเขียนที่มีชื่อเสียงของเขา เช่น *Apology*, *Symposium* เป็นต้น



ระบบการเมืองอันนำต้นตอในสปาร์ตา

เมื่อเอเธนส์ได้รับการยกย่องว่าเป็นภาพแทนแห่งต้นกำเนิดและความเจริญก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตยทำให้กระแสดังกล่าวบดบังความน่าสนใจในระบบการเมืองของสปาร์ตาไปมาก สปาร์ตาได้รับการกล่าวถึงในฐานะตัวแทนแห่งความเข้มแข็งของปัจเจกบุคคลและความเกรียงไกรของกองทัพเสียส่วนมาก ในพื้นที่วิชาการปัจจุบันดูเหมือนว่าการกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของนครรัฐสปาร์ตาน้อยกว่าเอเธนส์มากซึ่งอาจจะเป็นไปด้วยสาเหตุดังที่ เอ. เอช. เอ็ม. โจนส์ (A. H. M. Jones) (1968, p.1) กล่าวไว้ในช่วงต้นของงานเขียนของเขาว่า ชาวสปาร์ตามีการบันทึกความทรงจำของตนเองไว้ค่อนข้างสั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ของสปาร์ตามิได้มาจากหลักฐานของชาวสปาร์ตาเท่านั้นแต่ยังมาจากแหล่งอื่นๆ เช่น อาร์กอส (Argos) โครินธ์ (Corinth) และเอเธนส์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามก็มีงานวิชาการจำนวนหนึ่งที่พยายามเสนอความน่าฟังของระบบการเมืองแห่งนครรัฐสปาร์ตาและงานเหล่านั้นดูเหมือนจะแสดงให้เห็นถึงจุดเน้นที่สำคัญเรื่องการสร้างระบบการเมืองอันแปลกใหม่ที่นำต้นตอเพื่อต่อต้านการแปรเปลี่ยนของเหล่าผู้มีอำนาจให้กลายเป็นทรราชย์ ระบบการเมืองอันนำต้นตอต้นใญ่นี้มักจะเริ่มที่การกล่าวถึงระบบสองกษัตริย์ในสปาร์ตาซึ่งประกอบด้วยสองราชวงศ์ที่สำคัญคือ ราชวงศ์เอเจียดและราชวงศ์ยูโรพอนิด โดยกษัตริย์ทั้งสองจักต้องทำงานร่วมกับวุฒิสภาหรือสภาอาวุโสซึ่งประกอบไปด้วยผู้อาวุโสที่มีอายุไม่น้อยกว่า 60 ปีและที่สำคัญสภาอาวุโสมีหน้าที่ที่สำคัญคือเป็นผู้ชี้ขาดในประเด็นทางกฎหมาย (the arbiters of the law) (Doumanis, p. 24) นอกจากนั้นยังมีตัวละครที่สำคัญอย่างเช่นอีฟอร์และสภาประชาชนที่เป็นเสมือนหนึ่งในผู้ตรวจสอบการทำงานของกษัตริย์ซึ่งถือว่าเป็นกลไกการถ่วงดุลอำนาจที่สำคัญมาก ในส่วนของโครงสร้างทางสังคมส่วนล่างบทบาทของทั้งเฮลิออตและเพริออคก็ที่น่าสนใจเช่นกันโดยเฉพาะในยามสงคราม

สภาแห่งสปาร์ตาความหลากหลายอันสวยงาม

ในนครรัฐสปาร์ตาประกอบไปด้วยสภาสองแบบกล่าวคือ วุฒิสภาหรือสภาอาวุโสและสภาประชาชนซึ่งเป็นเสมือนเครื่องมือที่สำคัญในการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองและมีความแตกต่างกัน เช่น กษัตริย์ผู้ซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของราชาธิปไตย วุฒิสภาหรือสภาอาวุโสที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของอภิชนาธิปไตยและสภาประชาชนที่เปรียบเสมือนคณาธิปไตย (oligarchy) แต่แม้ว่าจะถูกมองอย่างไรในความเป็นจริงระบบการเมืองที่เกิดขึ้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงต่อการตรวจสอบโดยกลุ่มอื่นๆ ในสังคม มากไปกว่านั้นกษัตริย์เองยังต้องสัมพันธ์กับพลังเสียงของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากไร้ซึ่งการเป็นที่รักของเหล่าประชาชนแล้วสถานะของกษัตริย์เองก็ตกอยู่ในความสุมเสี่ยงและไร้ซึ่งเกียรติยศดังจะกล่าวต่อไป



เบื้องต้นสำหรับวุฒิสภาหรือสภาอาวุโสประกอบไปด้วยสมาชิก 28 คน ทำงานร่วมกับกษัตริย์ทั้งสองพระองค์รวมแล้วสมาชิกของสภาอาวุโสมี 30 คน สมาชิกไม่มีการสิ้นอายุและสำหรับผู้สมัครรับคัดเลือกอย่างน้อยอายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้สมัครรับคัดเลือกทั้งหมดมาจากครอบครัวชนชั้นสูงส่วนกระบวนการเลือกตั้ง (election) สมาชิกสภาเป็นอะไรที่โธริสโตเติลกล่าวเชิงเปรียบเปรยว่า “เป็นวิธีที่ไร้เดียงสา” (childish) โดยให้สมาชิกสภาเข้าไปในห้องที่ไร้ซึ่งหน้าต่างสักบาน โดยผู้สมัครรับคัดเลือกเดินมาข้างหน้าเหล่าสมาชิกสภา หากผู้ใดมีเสียงเรียกชื่อที่ตั้งอื้ออึงมากที่สุดก็จะได้รับการคัดเลือก ระบบการเลือกนี้ถูกให้คำจำกัดว่าระบบการตะโกนแบบรวมหมู่ (collective shouting) บทบาทหน้าที่ของสภาอาวุโสยังรวมไปถึงการเป็นเสมือนศาลอาญา (criminal court) และยังรวมไปถึงการสัมพันธ์กับกิจการบ้านเมืองทั้งเรื่องการตายและการเนรเทศ ดำเนินกระบวนการถอดถอนกษัตริย์ออกจากตำแหน่ง (impeachment) การให้แนวทางการดำเนินงานต่อสภาประชาชน เป็นต้น (Jones, p.17, Raaflaub, 2007, p. 125 และ Forrest, pp. 46-47)

ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าไปเป็นสมาชิกของสภาอาวุโสได้รับการคาดหวังว่าพวกเขาจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ประชาชนได้รับการอนุญาตให้พบปะกับสมาชิกสภาอาวุโสผู้ได้รับการคัดเลือกเพื่อแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน (Forrest, p. 63) กล่าวได้ว่าจากประวัติศาสตร์พบว่าสภาอาวุโสเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองของสปาร์ตาไม่ว่าจะเป็นการถ่วงดุลอำนาจและตรวจสอบกษัตริย์ การมีส่วนร่วมในการถกเถียงการตัดสินใจเข้าสู่สงครามหรือแม้แต่การใช้อำนาจอัยยับยั้ง (veto) และสยบอำนาจของสภาประชาชน กล่าวได้ว่าพวกเขามีอำนาจทางการเมืองสูงมากทั้งในพื้นที่ของกษัตริย์และการทหารอื่นๆ (Jones, pp.18 -19)

ส่วนสำคัญที่จะกล่าวถึงต่อไปสำหรับการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองในสปาร์ตาคือสภาประชาชนและอีฟอร์ (การทำงานอีฟอร์จะกล่าวในหัวข้อถัดไป) การทำงานของสภาอาวุโสกับกษัตริย์สองพระองค์จะได้รับการจับตามองจากบรรดาเหล่าอีฟอร์ทั้งห้า ส่วนการตัดสินใจในเรื่องกิจการบ้านเมืองปรารถนาอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาประชาชนโดยสภานี้จะประกอบไปด้วยพลเมืองชายชาวสปาร์ตาที่อายุ 30 ปีขึ้นไป อย่างไรก็ตามสำหรับสภาประชาชนแม้ว่าจะได้รับการกล่าวถึงในลักษณะประชาธิปไตยแต่สภาประชาชนชาวสปาร์ตานี้ก็ไม่ได้รับอนุญาตให้แสดงความเห็นและแก้ไขปรับปรุงข้อเสนอของเหล่าสภาอาวุโส (Doumanis, pp. 24-25)

กษัตริย์และบรรดาสมาชิกสภาอาวุโสมีอำนาจเหนือสภาประชาชนน้อยอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าจะกล่าวว่าการกระทำใดๆ ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาประชาชนแต่สภาแห่งนี้ก็เป็นเสมือนสภาตรายางเท่านั้น พวกเขาดูเหมือนว่าจะเป็นผู้ฟังที่ดีของเหล่าผู้ปกครองเท่านั้น กล่าวได้ว่าสภาแห่งนี้ไม่มี

⁴หนังสือบางเล่ม เช่น เรื่อง Sparta ของ เอ. เอช. เอ็ม. โจนส์ (A. H. M. Jones) ตีพิมพ์ในปี 1968 ให้นิยามที่แตกต่างกันคือ สภาประชาชนเป็นพลเมืองชายที่มีอายุมากกว่า 20 ปีขึ้นไป แต่หนังสือเล่มอื่นๆ ที่ผู้เขียนใช้อ้างอิงในบทความนี้จะยึดที่อายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนจะยึดที่อายุ 30 ปีขึ้นไปเป็นหลัก



อำนาจใดแต่อาจจะมีข้อยกเว้นในกรณีสมาชิกสภาบางท่านที่บรรดาสมาชิกสภาอาวุโสขึ้นขอจะได้รับ การอนุญาตให้สามารถแสดงความเห็นในการไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอ (proposal) ต่างๆ กล่าวโดยง่าย พวกเขาจะมีอำนาจได้ก็ต่อเมื่อได้รับสิทธิจากเหล่าบรรดาสมาชิกสภาอาวุโส อริสโตเติลกล่าวสรุปไว้ อย่างน่าสนใจว่า “สภา (สภาประชาชน) เป็นผู้รับฟังเพียงเท่านั้นและรับรองพอเป็นพิธีในญัตติของ กษัตริย์และผู้อาวุโส (สภาอาวุโส)” (Jones, p.20)

ระบบสองกษัตริย์และการถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งสปาร์ตาระบุถึงพระราชอำนาจของกษัตริย์ทั้งสองพระองค์ไว้อย่างน่าสนใจ พระองค์ทรงมีอำนาจกระทำการสงครามหากมีผู้ไม่หวังดีเข้ามาแทรกแซงนครรัฐตามที่พระองค์เห็นว่าสมควรโดยไม่มีชาวสปาร์ตาผู้ใดที่จะสามารถขัดขวางพระราชอำนาจนี้ได้ หากผู้ใดกระทำการ ที่ขัดขวางพระราชอำนาจนี้จะต้องคดีในท้ายที่สุด สำหรับพระราชอำนาจการทำสงครามนี้ถือเป็น เอกสิทธิพิเศษ (privilege) ของกษัตริย์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และคำกล่าวที่สำคัญเมื่อกษัตริย์เข้าสู่ สงครามคือ เมื่อเข้าสู่สงคราม กษัตริย์จะพระราชดำเนินไปก่อนเป็นคนแรก แต่เมื่อเสร็จศึกสงคราม กษัตริย์ก็ต้องกลับเป็นคนสุดท้าย ในสถานการณ์ที่เพลี่ยงพล้ำยามศึกสงครามกษัตริย์จะได้รับการ สรรเสริญพระเกียรติ ดังเช่นในกรณีที่กษัตริย์สวรรคตจะมีพลม้าวิ่งทั่วเมืองเพื่อประกาศข่าว ให้ประชาชนทราบ หลังจากนั้นตัวแทนหญิงและชายบ้านละสองคนจำเป็นที่จะต้องเป็นตัวแทนเพื่อ ไปร่วมงานไว้อาลัย หากบ้านใดไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษ (Jones, pp.13-14)

กล่าวได้ว่าสปาร์ตามีความเข้มแข็งเป็นอย่างมากในเรื่องของการถ่วงดุลอำนาจกันระหว่าง กษัตริย์ผู้ซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของราชาธิปไตย วุฒิสภาหรือสภาอาวุโสที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ ของอภิชนาธิปไตยและสภาประชาชนที่เปรียบเสมือนประชาธิปไตยหรือนักวิชาการบางท่านเพิ่มเติม ว่าอีฟเฟอร์เปรียบเสมือนคณาธิปไตย (Forrest, pp.17-18) กระบวนการที่แสดงให้เห็นการถ่วงดุล อำนาจระหว่างกันคือ ในยามศึกกษัตริย์จะมีสิทธิอย่างเต็มที่ในการบังคับบัญชากองทัพในทุกแห่งหน ที่ไปทำการรบ กระบวนการสำคัญในการเลือกกษัตริย์องค์ใดไปรบที่ใดนั้นเริ่มจากการที่สภาประชาชน ประกาศสงคราม ตามมาด้วยประกาศอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการเกณฑ์ไพร่พลของบรรดาอีฟเฟอร์ หลังจากนั้นกษัตริย์หนึ่งพระองค์จะได้รับการเลือกให้ไปรบในพื้นที่ที่ประกาศสงครามนั้นๆ พร้อมกับ ได้รับอำนาจเต็มในระหว่างการทำสงครามในสมรภูมิสงคราม อย่างไรก็ตาม แม้กษัตริย์จะได้รับอำนาจ ตามกฎหมายในการเป็นผู้นำยามศึกสงครามแต่บ่อยครั้งกษัตริย์มักจะถูกตรวจสอบโดยเหล่าบรรดา อีฟเฟอร์ไปพร้อมกันด้วย (Jones, p.15 และ Hanson, 2005, pp. 23-24)

ในที่นี้อาจขยายความถึงการถ่วงดุลอำนาจกษัตริย์ได้อีกแง่หนึ่งว่า ในสมรภูมิสงครามกษัตริย์ มีอำนาจอย่างเต็มที่ในพื้นที่ดังกล่าว แต่หากในพื้นที่ภายในนครรัฐกษัตริย์ดูเหมือนจะได้รับการตรวจสอบ และจำกัดอำนาจเป็นอย่างมาก อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อป้องกันการนำไปสู่การเป็นผู้ปกครองทรราชย์



กษัตริย์ได้รับอำนาจอย่างเต็มที่ในเรื่องการทหารยามศึกสงครามโดยประชาชนทั้งหลายคาดหวังว่า พระองค์จักต้องกระทำการด้วยความเสียสละ การศาสนาและกระบวนการตัดสินคดี อย่างไรก็ดี ภาพสะท้อนที่ทำให้เห็นว่ากษัตริย์ขาดซึ่งอำนาจทางการเมืองบางประการได้แก่การที่กษัตริย์กล่าวคำสาบานในทุกๆ เดือนต่อเหล่าอีฟอร์ว่าพระองค์จะกระทำทุกอย่างตามกฎหมาย การกล่าวคำสาบานนี้เป็นเสมือนการต่อรองกันระหว่างฝ่ายอภิชนาธิปไตยกับฝ่ายกษัตริย์และชี้ให้เห็นว่าทั้งสองฝ่ายต่างมีอำนาจและแข่งขันกันทางอำนาจ (Andrewes, 1974, pp. 10-11, p.74) โดยเนื้อหาของการสาบานก็เป็นไปในทำนองว่า กษัตริย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสาบานว่าจะต่อสู้เพื่อจนตัวตายซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสียสละอย่างยิ่งยวด ส่วนอีฟอร์ก็เช่นกันสาบานว่าจะสนับสนุนและไม่มุ่งร้ายทำลายกษัตริย์หากกษัตริย์รักษาไว้ซึ่งคำสาบานว่าจะปกป้องนครรัฐด้วยชีวิต (Sommerstein, 2012, p. 24, p. 35)

มีการเปรียบเทียบถึงสถานะของกษัตริย์ที่แสดงให้เห็นมิตินิติการยึดถือหลักประชาธิปไตยคือ กษัตริย์ทั้งสองพระองค์จะถูกตรวจสอบอย่างเข้มข้นโดยหลายภาคส่วน สำหรับกษัตริย์ดำรงอยู่ได้ด้วย การให้บริการแก่ชุมชน (service to community) การวัดความสำเร็จอยู่ที่พวกเขาได้สร้างความพอใจให้มวลหมู่พลเมืองหรือไม่ หากพวกเขาล้มเหลวในให้บริการแล้วหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้างและมากไปกว่านั้นอาจนำมาซึ่งความรู้สึกอภัยยศอดสูของตัวกษัตริย์เอง ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้อาจสรุปได้ว่ากษัตริย์ทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการหรือพึงพอใจของประชาชน (demos) (Raaflaub, pp. 31-32)

ในทางคู่ขนานกันมีการแบ่งปันอำนาจกันระหว่างกษัตริย์กับบุคคลสำคัญ 5 ท่านคือ อีฟอร์ พวกเขาได้รับการเลือกจากสภาประชาชนด้วยวิธีที่ไร้เดียงสาและพลเมืองสปาร์ตาทุกคนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนสามารถได้รับการคัดเลือกได้ เหล่าอีฟอร์มีอำนาจกว้างขวางและมากมายหลากหลาย เช่น การประกาศสงคราม พิจารณาคดีและตัดสินลงโทษ (juridical power of judgement and punishment) หรือแม้แต่การลงโทษเหล่าเฮลิออตโดยไม่มีการสอบสวน มีอำนาจเหนือพลเมือง สภาประชาชนหรือแม้แต่สภาอาวุโส และเป็นผู้ดูแลเรื่องนโยบายต่างประเทศ กล่าวได้ว่าพวกเขามีความใกล้ชิดกับกษัตริย์เป็นอย่างมาก และเป็นที่ปรึกษาให้แก่สภาอาวุโสในเวลาเดียวกัน อีฟอร์ได้รับความสนใจในพื้นที่ทางการเมืองในฐานะคณะบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกษัตริย์อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามเหตุที่สร้างความประหลาดใจก็คือการมีอำนาจบางอย่างเหมือนเหนือกว่ากษัตริย์ กล่าวคือ อีฟอร์สามารถหมายเรียกกษัตริย์ได้โดยหากกษัตริย์เดินทางมาหลังจากมีหมายเรียกเป็นครั้งที่สอง อีฟอร์สามารถเรียกร้องค่าปรับหมายเรียกจากกษัตริย์ผู้นั้นได้ หรือในกรณีที่มากกว่านั้นพวกเขาสามารถจับกุมกษัตริย์ได้ในกรณีถูกกล่าวหาว่าประพฤติตนไม่เหมาะสมก่อนที่สภาอาวุโสลงมติด้วยซ้ำ กล่าวได้ว่าอีฟอร์เป็นกลไกสำคัญสำหรับการลดอำนาจของกษัตริย์และสภาอาวุโสหรือกล่าวอีกทางหนึ่งเป็นการถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง (Martin, 2013, p. 96 และ Jones, pp. 26-27)



กล่าวได้ว่าอีฟอรัมมีบทบาทสำคัญในกลไกทางการเมืองและระบบราชการของสปาร์ตาเป็นอย่างมาก บางเวลาพวกเขาได้รับการกล่าวถึงการขยายอำนาจไปไกลโดยเฉพาะการทำหน้าที่บริหารจัดการแทนทั้งกษัตริย์และสภาอาวุโส และดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นการกล่าวคำสาบานระหว่างกษัตริย์ที่ปฏิญาณว่าจะรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญยังชีพกับอีฟอรัมที่ปฏิญาณว่าจะสนับสนุนกษัตริย์ในทางกลับกัน สิ่งนี้เป็นตัวอย่างที่ดีที่ทำให้เห็นการต่อรองอำนาจระหว่างกัน และหากมองให้ลึกลงไปการกล่าวปฏิญาณเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาความไว้วางใจระหว่างกันบางประการซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าจากประสบการณ์ของอีฟอรัมที่ผ่านมากษัตริย์บางพระองค์อาจไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญดังนั้นจึงเป็นที่มาให้อีฟอรัมเปิดพื้นที่ไว้จัดการกับกษัตริย์ที่ปฏิบัตินอกกรอบรัฐธรรมนูญนั่นเอง (แต่หากปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญอีฟอรัมก็พร้อมสนับสนุน) (Forrest, p. 77) กล่าวได้ว่าอีฟอรัมถูกเปรียบให้เป็นเหมือนตัวแทนของประชาชนโดยทำหน้าที่ตรวจสอบทั้งกษัตริย์และสภาอาวุโส โดยการปฏิญาณ (oath) ของพวกเขาจะทำในนามตัวแทนประชาชนเป็นสำคัญและสนองตอบต่อประชาชนเช่นเดียวกันกับกษัตริย์ (Raaflaub, p. 40)

ในส่วนของบทบาทสตรีในสปาร์ตาก็มีลักษณะดังเช่นนครรัฐอื่นที่เน้นดูแลพื้นที่ครัวเรือน (household) เป็นหลัก อย่างไรก็ตามสิ่งที่กล่าวกันว่าสตรีในสปาร์ตามีอำนาจมากกว่าสตรีในนครรัฐอื่นโดยเปรียบเทียบ สตรีมีหน้าที่ผลิตบุคลากรให้แก่รัฐโดยหากพลเมืองชายใดเป็นหมัน สตรีผู้นั้นมีสิทธิที่จะไปมีลูกกับผู้ที่มิใช่สามีได้เพื่อสนองตอบนโยบายรัฐที่ต้องการพลเมืองในการทหาร (Martin, p. 102) นอกจากนั้นสตรียังปรากฏในกรณีการเชิดชูเกียรติกษัตริย์จากผู้ได้ปกครองในกรณีที่พระองค์สวรรคต เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวเหล่าขุนทหารจะขึ้นมาประกาศไปรอบเมืองลาโคเนีย พร้อมกันนั้นเหล่าสภาพสตรีในเมืองจะปรากฏตัวทั่วทั้งเมืองและเคาะหม้อข้าวหม้อแกง หลังจากนั้นแต่ละบ้านจะส่งตัวแทนชายหญิงบ้านละสองท่านให้ร่วมงานพระราชพิธีศพเพื่อแสดงความไว้อาลัย หากครอบครัวใดไม่ปฏิบัติเช่นนี้ก็จะได้รับการลงโทษอย่างหนัก กล่าวกันว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวจำนวนเหล่าผู้ปกครองพลเมืองและเฮลิอติในลาโคเนียที่มารวมตัวกันมีหลายพันคน เหล่าสตรีที่ตีหม้อตีไหต่างคร่ำครวญและตะโกนร้องเป็นเสียงเดียวกันว่ากษัตริย์ผู้นี้ดีที่สุดในกรณีที่เกิดกษัตริย์พระองค์ใดสวรรคตกลางสนามรบ เหล่าบรรดาประชาชนจะจัดทำภาพเหมือนของกษัตริย์และถือน้ำมันเพื่อแสดงความอาลัย นอกจากนั้นในวันที่ฝังพระบรมศพของกษัตริย์กิจการบ้านเมืองจะหยุดทำการเป็นเวลาสิบวันเพื่อแสดงความอาลัย (Jones, pp.14-15)

การดำรงอยู่ของหมู่ประชาชนในสปาร์ตา

เฮลิอติ (Helot) และเพริอโค (Perioeci หรือ Perioikoi) ดูเหมือนว่าจะเป็นกลไกที่สำคัญสำหรับสปาร์ตาเช่นกัน ประชาชนในสปาร์ตาถูกแบ่งเป็น 2 ชั้นที่สำคัญคือ เพริอโคและเฮลิอติ สำหรับเพริอโคมีข้อมูลที่กล่าวถึงไม่มากนักแต่สามารถสรุปถึงพวกเขาได้อย่างสั้นๆ ว่า พวกเขาคือ



อิสราชนแต่ไม่ใช่พลเมืองของสปาร์ตาและได้รับความไว้วางใจจากสปาร์ตาเป็นอย่างมาก พวกเขาถูกจัดว่าเป็นผู้จงรักภักดีและทุ่มเทให้แก่สปาร์ตาอย่างจริงจังโดยเฉพาะการเข้ามารับการฝึกทหารอย่างเข้มข้น กล่าวได้ว่าสปาร์ตาไม่มีความเสี่ยงกับการร่วมมือกับเหล่าเพรือโคใดแต่อย่างใด (Powell, p.251) หากจะมีก็น้อยมากโดยในทางประวัติศาสตร์อาจมีในกรณีของ 80 เพรือโคให้การสนับสนุนการก่อกบฏของเฮลียอตในปี 460 เท่านั้นแต่ก็ไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนนัก (Raaflaub, p. 125)

สำหรับเพรือโคคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองปกครองตนเอง (autonomous city) หรือบางกรณีให้คำนิยามว่าเป็นชุมชนปกครองตนเอง (self-government community) ที่ไว้วางใจได้และไม่เคยก่อกบฏเป็นแน่แท้ซึ่งต่างจากเหล่าเฮลียอตชัดเจน (Martin, p. 97-98) พวกเขาเป็นผู้จ่ายค่าเช่าสำหรับที่ดินซึ่งเป็นของกษัตริย์และพลเมืองของเมืองปกครองตนเองเหล่านี้จะเป็นกำลังพลอย่างดีในยามศึกสงคราม อย่างไรก็ตามพวกเขาไม่ได้รับอนุญาตให้มันนโยบายด้านการต่างประเทศเป็นของตนเอง หากจะมีได้ก็แค่เพียงแต่การจัดการกิจการภายในนครรัฐเท่านั้น สำหรับการควบคุมเมืองเหล่านี้ บางกรณีเมืองแม้อย่างสปาร์ตาก็ใช้วิธีส่งตัวแทนหรือผู้พิพากษาไปพำนักอยู่เมืองนั้นเป็นปีๆ ไป (Jones, p.8) อย่างไรก็ตามเพรือโคในขณะนั้นถูกขนานนามว่าเป็น “มนุษย์ผู้มีความสุข” (happy man) (Forrest, p. 31) ซึ่งต่างจากอีกชนชั้นหนึ่งที่ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิงนั่นก็คือ เฮลียอต

เฮลียอตคือเป็นคนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากและสถานะของพวกเขาเปรียบเสมือนทาสติดที่ดิน (serf) หรือเปรียบได้กับเป็นทรัพย์สินของพลเมืองชาวสปาร์ตาและเมื่อเทียบกับจำนวนชนชั้นอื่นกล่าวได้ว่าเฮลียอตมีจำนวนมากกว่าชนชั้นอื่นหลายเท่าตัว เช่น ในเมืองปลาเทีย (Plataea) เมื่อปี 479 มีพลเมืองชาวสปาร์ตาที่เป็นทหารนักรบราว 5,000 คน เพรือโค 5,000 คน ส่วนเฮลียอตมีประมาณ 35,000 คนหรือมากกว่าชนชั้นอื่นประมาณ 7 เท่า และแนวโน้มว่าชนชั้นอื่นจะลดจำนวนลงเรื่อยๆ แต่จำนวนเฮลียอตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาดังกล่าว (Jones, p. 10 และ Martin, p. 97-98)

เฮลียอตกล่าวอย่างรวบรัดพวกเขาคือทาสนั่นเอง อย่างไรก็ตามสถานะความเป็นทาสของพวกเขาไม่สามารถได้รับการปลดปล่อยหรือขายพวกเขาไปยังที่อื่นๆ ได้ พวกเขาเปรียบเสมือนทาสของรัฐ (state slave) หรือกล่าวอีกแง่หนึ่งเป็นทาสติดที่ดินที่ทำงานโดยเฉพาะการเกษตรในแผ่นดินของชาวสปาร์ตา ในยามสงคราม พวกเขาเป็นเสมือนกองหนุนที่สำคัญของกองทัพ การได้เป็นทหารอาสาสมัครนี้อาจทำให้พวกเขามีความเป็นอิสระจากการเป็นทาสได้ในบางกรณี พวกเขาอาจจะได้เป็นพลเมืองใหม่ (new citizen) แต่อาจยังไม่มีสิทธิทางการเมืองเท่าใดนัก พวกเขามักถูกใช้งานเป็นลูกจ้างในดินแดนโพ้นทะเลที่ห่างไกล (Jones, p.9) กล่าวได้ว่าสปาร์ตาต้องพึ่งพาเหล่าบรรดาเฮลียอตอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการผลิตขั้นปฐมภูมิ การพยายามควบคุมเฮลียอตจึงเป็นสิ่งที่ชาวสปาร์ตาให้ความสำคัญเพราะนอกจากจะมีประโยชน์ต่อการผลิตขั้นปฐมภูมิหรือการเกษตรแล้ว พวกเขายังเป็นส่วนสำคัญในยามสงคราม (Doumanis, p. 25)



อย่างไรก็ตาม รัฐบาลสปาร์ตาก็มีความคลั่งใจต่อเฮลลิออตเป็นอย่างมาก อริสโตเติลได้กล่าวถึงเฮลลิออตไว้อย่างน่าสนใจว่า “พวกเขาอยู่เพื่อรออย่างไม่ว่างเว้น” การรอในที่นี้ก็หมายถึงการรอเพื่อก่อการกบฏนั่นเอง (Powell, p.99) กล่าวกันว่า ทุกๆ ปีอีฟอรัมมักจะออกประกาศเตือนเหล่าเฮลลิออตที่พยายามก่อการกบฏว่าจะถูกปราบปรามทันทีในกรณีที่ลุกขึ้นมาต่อต้านอำนาจรัฐ ดังนั้นความรุนแรงเกิดขึ้นให้เห็นทางประวัติศาสตร์ของสปาร์ตาอย่างต่อเนื่องเนื่องจากชาวสปาร์ตาก็ถือว่าไม่มีความผิดแต่อย่างใดหากฆ่าเหล่าเฮลลิออตที่รัฐไม่สามารถควบคุมได้ (out of hand) ในบางกรณีมีการสังหารหมู่ชาวสปาร์ตาที่มาพร้อมกับกรีซเล็กๆ ไปยังพื้นที่ที่มีเหล่าเฮลลิออต ในเวลากลางวันหลบซ่อนตัวเพื่อรอให้ถึงเวลากลางคืนจึงได้ทำการลอบฆ่าเหล่าเฮลลิออตที่ทำการกระด้างกระเดื่องต่อเมืองแม่่มากไปกว่านั้นในกรณีของเฮลลิออต ณ เมสเซนเนียช่วงปี ค.ศ. 465-455 มีการก่อกบฏเป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดแผ่นดินไหวทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 20,000 คนและเหลือรอดแค่ประมาณ 5 หลังคาเรือนเท่านั้น ด้วยสถานการณ์เช่นนี้จึงเป็นที่สบโอกาสของเหล่าเฮลลิออตที่จะทำการก่อกบฏ (Jones, pp. 9-10, Doumanis, p. 37 และ Forrest, p. 1)

การป้องกันการก่อกบฏของเหล่าเฮลลิออตมีให้เห็นในกรณีการสร้างกองทัพสปาร์ตาของบราซิดัส (Brasidas) การวางแผนที่สำคัญคือการส่งเหล่าเฮลลิออตไปยังพื้นที่ที่ห่างไกลจากเมืองแม่เพื่อป้องกันไม่ให้เหล่าเฮลลิออตก่อการกบฏ โดยเหล่าเฮลลิออตกลุ่มนี้มีภูมิลำเนาชื่อว่า “กองทหารอันน่าสยงขวัญของสปาร์ตา” (Spartan Shock Troops) กองทัพนี้กล่าวกันว่ามีเฮลลิออตอยู่ประมาณ 700 คน กล่าวได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากของสปาร์ตา การก่อกบฏของเฮลลิออตขยายวงอย่างมากจนทำให้พวกเขาต้องประกาศข้อเสนอที่สำคัญให้แก่เหล่าเฮลลิออตในเมสเซนเนียถึงนโยบายการให้อิสระกว่า 2,000 คนสนับสนุนนโยบายนี้และทางผู้ปกครองสปาร์ตาก็แสดงความยินดีต่อพวกเขาและเชิดชูพวกเขาว่าเป็นเสมือนวีรบุรุษ อย่างไรก็ตามอีกทางหนึ่งก็มีการลงโทษประหารชีวิต เพราะกลัวว่าในอนาคตจะเป็นภัยคุกคามที่สำคัญของนครรัฐ การทารุณเหล่าเฮลลิออตมีอย่างลับๆ ซึ่งตัวเลขของผู้ถูกประหารไม่ได้รับการกล่าวถึงในประวัติศาสตร์ (Hanson, pp. 102, 118-119)

บทสรุป

จากทั้งหมดที่กล่าวไปคงจะไม่เกินจริงนักที่จะกล่าวว่าระบบการเมืองในสปาร์ตานั้นน่าตื่นตาตื่นใจเป็นอย่างมาก นโยบายที่สำคัญที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองของนครรัฐแห่งนี้คงหนีไม่พ้นการแสดงให้เห็นถึงระบบการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองหรือ check and balance ที่ไม่ว่าจะอย่างไรระบบการถ่วงดุลลักษณะเช่นนี้ก็สืบเนื่องมาจนถึงยุคสมัยประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) ในปัจจุบัน อันที่จริงอีกทางหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงพลังของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดีก็คือ การที่สถาบันกษัตริย์ในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่



ภายใต้เสียงของประชาชน กษัตริย์มิได้เป็นผู้ผูกขาดอำนาจไว้แต่เพียงผู้เดียวในพื้นที่ทางการเมืองแต่อำนาจทางการเมืองถูกกระจายไปอยู่ในมือของสมาชิกในสังคมกลุ่มต่างๆ อย่างสำคัญ

แม้ว่าข้อมูลสำหรับศึกษาประเด็นทางการเมืองและสังคมของสปาร์ตาจะถูกจำกัดด้วยข้อมูลที่มีน้อยกว่าอีกนครรัฐหนึ่งเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามการที่เรามีข้อมูลพอศึกษาได้ก็สะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางการเมืองในภาพรวมให้พวกเราเห็นมากพอสมควรและอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ประเด็นศึกษาเกี่ยวกับการเมืองของสปาร์ตาจะได้รับการต่อยอดไปไกลมากกว่านี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบทบาทสตรีในสปาร์ตา การฝึกกองทัพอันเกรียงไกร เป็นต้น ประวัติศาสตร์มักบรรจุเรื่องราวที่น่าสนใจและประสบการณ์ต่างๆ ไว้มากมายเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึงวิธีการปกครองบ้านเมืองเพื่อนำมาปรับใช้ในสังคมปัจจุบันได้ดังเช่นจากประสบการณ์ทั้งหมดของสปาร์ตาที่กล่าวถึงไปทั้งหมดข้างต้น หลายสิ่งดูเหมือนยังไม่เก่าเลยหากจะนำมาใช้ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- Andrewes, Antony. (1974). *The Greek Tyrants*. London, Hutchinson University Library.
- Doumanis, Nicholas. (2010). *A History of Greece*. Basingstoke [England]: Palgrave Macmillan.
- Forrest, W. G. (1968). *A History of Sparta 950-192 B.C.* London: Hutchinson.
- Hanson, Victor Davis. (2005). *A War Like No Other: How the Athenians and Spartans Fought the Peloponnesian War*. New York: Random House.
- Jones, A. H. M. (1968). *Sparta*. Cambridge: Harvard University.
- Martin, Thomas R. (2013). *Ancient Greece*. New Haven, Conn: Yale University Press.
- Powell, Anton. (2001). *Athens and Sparta: Constructing Greek Political and Social History from 478 BC*. London: Routledge.
- Raaflaub, Kurt A. Ober, Josiah and Wallace, Robert W. (2007). *Origins of Democracy in Ancient Greece*. Berkeley: University of California Press.
- Sabine, George H. (1961). *A History of Political Theory*. New York: Rinehart and Winston.
- Sienkewicz, Thomas J. (2007). *Ancient Greece*. Pasadena, Calif: Salem Press.
- Sommerstein, Alan H. and Bayliss, Andrew J. (2012). *Oath and State in Ancient Greece*. Berlin: De Gruyter.



การเมืองของปกรณัมในการสถาปนาระบอบความจริงของชาวมินังกาเบา

ภาราดา ชัยนิคม*

(วันรับบทความ : 11 กันยายน 2560/ วันแก้ไขบทความ : 21 ธันวาคม 2560 / วันตอบรับบทความ : 3 มกราคม 2561)

บทคัดย่อ

มินังกาเบาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งใน 300 กลุ่มชาติพันธุ์ของอินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลก มินังกาเบาเป็นสังคมระบบที่สืบเชื้อสายทางมารดาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก บทความฉบับนี้คือความพยายามในการศึกษาวรรณกรรมมินังกาเบา 3 เรื่อง ได้แก่ ตำนานควายชนะ ตำนานอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้ง 3 คน และ ตำนานกษัตริย์อาทิตยวรมัน ด้วยวิธีวิทยาแบบหลังสมัยใหม่ ด้วยสมมติฐานว่า “ชาวมินังกาเบาสถาปนาความจริงด้วยตำนานทั้ง 3 เรื่อง ในฐานะของวาทกรรมเพื่อสร้างความหนักแน่นให้ตำนานนั้นจนกลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผลจากการศึกษาพบว่า จากการที่เนื้อหาของตำนานจึงไม่อาจจะแยกออกจากลักษณะความคิดพื้นฐานของผู้เขียนตำนาน เนื้อหาในวรรณกรรมนั้นจึงสะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ อีกทั้งยังมีบทบาทในการผลิตสร้างสำนึกของผู้ชนะ ในขณะเดียวกันก็ประณามหยาบเหี้ยมผู้พ่ายแพ้ ยิ่งประกอบกับการเลือกช่วงเวลาตีพิมพ์อาทิ ตำนานควายชนะที่สื่อนัยของอุดมการณ์ชาตินิยมอย่างชัดเจน ส่วนตำนานอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้ง 3 คน และตำนานกษัตริย์อาทิตยวรมันที่นอกจากจะเป็นประวัติศาสตร์ที่มาของกษัตริย์คนแรก ยังสื่อนัยความต้องการจะล้มเรื่องราวต้นกำเนิดที่ต่ำต้อยกว่าชาวศรีวิชัยของชาวสุมาตราที่เติบโตในชวา ทั้งยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียที่เกิดขึ้นร่วมสมัยกับตำนานนั้น ๆ กรณีศึกษาตำนาน 3 เรื่องของชาวมินังกาเบา จึงสะท้อนการสถาปนาเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์บนความภาคภูมิใจของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเหนือกลุ่มอื่นเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐโบราณ แต่เมื่อตำนานถูกผลิตซ้ำในปัจจุบันก็กลายเป็นการสร้างอัตลักษณ์และอำนาจที่เปลี่ยนไปจากการรับใช้รัฐโบราณหรือชนเผ่ากลายมาเป็นรับใช้รัฐชาติ หรือชาตินิยม

คำสำคัญ: การสถาปนาความจริง/ การวิเคราะห์วาทกรรม/ ชาตินิยม

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์



The Politics of the Myths in the Construction of Truth Regime of the Minangkabau

Parada Chainikom*

(Received Date : September 11, 2017, Revised Date : December 21, 2017, Accepted Date : January 3, 2018)

Abstract

Minangkabau people are one of 300 ethnic groups of Indonesia, where is the 4th most populous country in the world. Moreover, Minangkabau society is the largest maternal descent society in the world. This article aims to study 3 Minangkabau literatures or legends – the Legend of Minangkabau (the buffalo winner), the Legend of Alexander and his 3 sons, and the Legend of King Atitaya Worman – using the postmodernism methodology. The article's assumption was "Minangkabau people founded the discourse as the truth with those 3 legends for firmness of their historical narrative". The results of the study are as follows: because the content of the legend cannot be separated from the author's archives. It, the content not only is reflecting the ethical conflict, but also are reproducing the senses of the winner and, in the meantime, also condemned the losers. And at the time when the legend was published, the Legend of Minangkabau connoted to nationalism; The Legend of Alexander and his 3 sons and the Legend of King Atitaya Worman were not only represented a historical narrative about their first king, but also were used to forget their narrative which told them that they came from the lower ethnical origination than the Srivijayan. The legends also connoted, at that time, the international relations in Southeast Asian ancient states and the influence of Indian culture. So, a case study of 3 Minangkabau legends showed, in the past, the construction of historical narrative, based on the proud of their ethnicity and nation which is set as a better cultural, political and governmental value than other ancient states. But when the legends are reproduced in the present time, they are used as a political foundation and identity building for the nation state, nation, and nationalism.

Keywords: The Construction of Truth Regime/ Discursive Practice/ Nationalism

* Lecturer, Department of Political Science, Phetchabun Rajabhat University



บทนำ: ปกรณัมทางการเมืองในอุษาคเนย์

ตำนานที่เกี่ยวกับการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นประเด็นที่นักประวัติศาสตร์ นักมนุษยวิทยา และอีกหลายพื้นที่ทางวิชาการให้ความสนใจเนื่องจากตำนานของคนในอุษาคเนย์เป็นเครื่องสะท้อนสำนึกทางวัฒนธรรมของชาวอุษาคเนย์ในด้านโครงสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มชนและทางจริยธรรมได้อย่างสำคัญ (ปราณี วงษ์เทศ, 2543, น.258) ตำนานที่พบในอุษาคเนย์แม้ว่าจะมีลักษณะที่หลากหลายแต่พบว่ามีความสอดคล้องในเนื้อหาที่ปรากฏรวมทั้งการสร้างตำนานเพื่อเหตุผลทางการเมือง จากการศึกษางานที่เกี่ยวกับมโนคติแบบพบว่าตำนานที่พบทั้งสามเรื่องมีโครงเรื่องที่สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าวเช่นกัน กล่าวได้ว่าตำนานเรื่องแรกคือควายชนะ สะท้อนโครงเรื่องที่เกี่ยวกับการยกย่องเผ่าพันธุ์ของตนเองเหนือชาว เรื่องอเล็กซานเดอร์สะท้อนการสร้างภาพลักษณ์ของกษัตริย์และความยิ่งใหญ่เหนือชาว ในขณะที่ตำนานเรื่องอาทิตยวรมันเป็นเรื่องที่สะท้อนอำนาจความชอบธรรมของกษัตริย์ในการปกครองเหนือสุมาตรา โครงเรื่องหลัก ๆ จากตำนานทั้งสามที่กล่าวมาจึงเป็นการบอกเล่าถึงความเป็นมาของชาติพันธุ์ และขึ้นมามีอำนาจของกษัตริย์ โครงเรื่องเช่นนี้พบอยู่โดยทั่วไปในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยมากจะเล่าถึงที่มาและต้นกำเนิดของเผ่าพันธุ์และการเกิดขึ้นของอำนาจความชอบธรรมของคน ๆ หนึ่งหรือกลุ่มคนที่มีเหนือคนในเผ่าเดียวกันและเผ่าอื่น ๆ จากเอกสารบันทึก ตำนาน หรือพงศาวดารที่นำเรื่องเหล่านี้มาจดบันทึกในภายหลัง

การกล่าวถึงการปกครองเกี่ยวกับการขึ้นมาเป็นกษัตริย์ของอุษาคเนย์โดยเฉพาะ ไทย พม่า กัมพูชา มีลักษณะที่แตกต่างกันไม่มากนัก โดยพื้นฐานจะเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับลักษณะการเมืองการปกครอง ศาสนา ความเชื่อที่รับเอามาจากอินเดีย ในขณะที่ชนพื้นเมืองก็มีการใช้การกล่าวอ้างถึงวิญญาณ อำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งจะเกี่ยวกับลัทธิความอุดมสมบูรณ์เสียโดยมากมาสร้างความชอบธรรมในการปกครอง การรับเอาวัฒนธรรมอินเดียของชนชั้นปกครองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นก่อให้เกิดการใช้อำนาจโดยผ่านรูปแบบ เช่น เทวราชา ธรรมราชา โพธิสัตว์ และการใช้กฎหมายที่มีรากฐานมาจากหลักของศาสนาฮินดูและพุทธ ตำนานความเชื่อพื้นฐานที่พบโดยทั่วไปจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคติความเชื่อฮินดูและพุทธ เช่น เรื่องนาค ซึ่งก็มีการผสมผสานเข้ากับของชนพื้นเมืองด้วย

แต่เมื่อพิจารณาไปถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์และพงศาวดารแล้วพบว่าภายใต้กรอบของเรื่องเล่าหลัก ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอินเดียนั้นมีลักษณะโครงสร้างแบบอื่น ๆ ในการอ้างความชอบธรรมเป็นสำคัญ โครงสร้างนี้เองที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยของรัฐในยุคต้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งงานทางการเมือง การเกิดขึ้นของกษัตริย์องค์ใหม่ ความขัดแย้งทางการเมืองที่จะเป็นกลไกในการเกิดขึ้นของตำนานแบบอื่น ๆ อีกเช่น เรื่องของผู้ที่มีความสำคัญ และเรื่องเหนือธรรมชาติเพื่อสร้างความอยู่รอดทางการเมือง



อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแต่ละโครงเรื่องแล้วปรากฏว่า ในไทยโดยส่วนมากจะมีการสร้างตำนานที่สอดคล้องกับคติการปกครองแบบทรวาชา ซึ่งกษัตริย์โดยมากจะมาจากพระอินทร์ ในขณะที่พม่าไม่ค่อยพบตำนานลักษณะนี้พม่าไม่ค่อยใช้ตำนานที่อ้างความชอบธรรมแบบไทย โดยมากจะสร้างตำนานโดยนำไปเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ในขณะที่กัมพูชามีการใช้นาคเป็นโครงเรื่องหลักเสียส่วนมาก ตำนานที่พบโดยทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองจึงสะท้อนให้เห็นภาพความเชื่อมโยงของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งแต่รัฐโบราณมาจนถึงรัฐปัจจุบัน นอกจากนั้นเนื้อเรื่องยังมีความเชื่อมโยงกันแตกต่างกันแต่รายละเอียด การรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก เช่น อินเดีย จีน กล่าวโดยสรุป ตำนานที่พบในอุษาคเนย์ที่เกี่ยวกับการปกครองมีหน้าที่ในการสร้างความชอบธรรมของคนหรือกลุ่มคนเหนือกลุ่มอื่น นอกจากนั้นศิริพรยังสรุปให้เห็นถึงหน้าที่ของนิทาน ตำนาน เรื่องเล่าของคนไท ได้อย่างน่าสนใจว่าการนิยามความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางความคิด ความเชื่อ ซึ่งถ่ายทอดผ่านภาษา นิทาน ตำนาน และพิธีกรรมซึ่งเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ใช้ดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ศิริพร ณ ถลาง, 2545, น.199) ดังนั้นตำนานความเชื่อที่เกี่ยวกับการปกครองคนอุษาคเนย์จึงมีหน้าที่หลักเพื่อถ่ายทอดลักษณะดังกล่าว เมื่อมองผ่านมโนทัศน์กาเบาจึงยิ่งตอกย้ำอีกว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ถ่ายทอดผ่านตำนานมีหน้าที่ประการเดียวกัน

ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตำนานที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ ลักษณะที่เฉพาะของวรรณกรรมหรือตำนานทางการเมืองที่ปรากฏในแถบหมู่เกาะนั้นมีลักษณะที่ไม่ควรกล่าวว่าเป็นการรับเอาวัฒนธรรมอินเดีย (De Josselin de Jong, 1988, p.163) มาเป็นหลักในการศึกษา ในส่วนของตำนานที่ปรากฏในแถบหมู่เกาะมาเลเซียและอินโดนีเซียนั้นบางเรื่องมีลักษณะเฉพาะไปกว่าการจะสรุปว่ามีอิทธิพลมาจากอินเดีย เรื่องเกี่ยวกับตำนานจะเป็นเรื่องความถูกต้องชอบธรรม ก่อนจะเป็นกษัตริย์จะต้องสู้ทนฟันฝ่าอุปสรรค ตกต่ำ ถูกดูถูก เช่นตำนานของสองพี่น้องใน Negri Sembilan เป็นเรื่องเกี่ยวกับตำนานประวัติศาสตร์ของมลายู เนื้อเรื่องเกี่ยวกับพี่ชายที่มีสิทธิครองบัลลังก์ แต่ต้องถูกส่งไปเป็นคนหาปลา น้องเลยมาครองแทน พี่ชายต้องทนทุกข์ทรมานหนึ่งปีแต่ในที่สุดโดยการช่วยเหลือของผู้มีบุญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ดลบันดาลให้คนพี่สามารถรวบรวมกำลังกองทัพมายึดอำนาจได้ ตำนานที่มีโครงเรื่องเช่นนี้มีอยู่ทั่วไปในแถบอินโดนีเซีย โดยมากจะเป็นเรื่องที่สร้างความชอบธรรมของเผ่าพันธุ์ของตนเองเหนือคนอื่น ซึ่งยังคงบอกเล่ากันมาถึงปัจจุบันนี้ เช่น ตำนาน 3 เรื่องของชาวมินังกาเบา ที่สุมาตรา

วรรณกรรมในฐานะวาทกรรม

ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลกและ ในระดับภูมิภาค ประเทศนี้ถูกจัดว่าเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ภายใต้งานของประชากรที่มีอยู่จำนวนมากนี้เองเมื่อพิจารณาประกอบกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะน้อยใหญ่



จำนวนมาก จึงพอจะอนุมานได้ว่า ลักษณะของประชากรในมิติทางวัฒนธรรมย่อมมีความหลากหลายตามไปด้วย มีนังกาเบาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งใน 300 กลุ่มชาติพันธุ์ของอินโดนีเซีย มีถิ่นฐานเดิมอยู่บนที่สูงทางตะวันตกของเกาะสุมาตรา จำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์นี้โดยประมาณ 6.4 ล้านคน มีนังกาเบา มีวัฒนธรรม (Adat) และสถาปัตยกรรมเป็นของตัวเอง ศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของเกาะสุมาตราตะวันตกคือ บุกิตติงกิ (Bukittinggi) ซึ่งรายล้อมด้วยภูเขาไฟสามลูกได้แก่ ภูเขาไฟตานดิกัท (Tandika) ภูเขาไฟซิงกาลัง (Singgalang) และภูเขาไฟเมอราปี (Merapi)

ในทางมานุษยวิทยา กลุ่มชาติพันธุ์นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในแง่ของการเป็นสังคมระบบที่สืบเชื้อสายทางมารดาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก การสืบเชื้อสายดังกล่าวมีลักษณะสำคัญคือ ผู้หญิงมีสิทธิถือครองทรัพย์สินของครัวเรือน ในขณะที่ผู้ชายเป็นเพียงแค่แรงงาน อย่างไรก็ตามแม้ว่าลักษณะการสืบเชื้อสายดังกล่าวจะก่อให้เกิดประเด็นถกเถียงน่าสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของตัวระบบ (การสืบเชื้อสายทางมารดา) ดังเช่นข้อสันนิษฐานของ Edwin M. Loeb และ Nikki R. Keddie ใน *Sumatra-Its History and People* และ *Islam and Society in Minangkabau and in Middle East* ตามลำดับ ก็ตาม แต่ในงานเขียนฉบับนี้ก็ไม่ได้มีความต้องการที่จะให้น้ำหนักแก่ประเด็นดังกล่าวมากไปกว่าการเกริ่นนำให้เห็นความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์มีนังกาเบาในฐานะของการเป็นพื้นที่ศึกษาที่น่าสนใจตามกรอบมานุษยวิทยาแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามงานชิ้นนี้คือการพยายามศึกษาส่วนประกอบเล็ก ๆ ของสังคมมีนังกาเบาซึ่งเชื่อว่าจะสะท้อนวิถีคิดและฉายภาพประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ได้ดียิ่งย่อนไปกว่าการศึกษาที่มีนังกาเบาในแนวการวิเคราะห์อื่น ๆ

วรรณกรรมมีนังกาเบาประเภทมุขปาฐะคือส่วนประกอบเล็ก ๆ ดังกล่าวที่ได้พาดพิงถึงไปแล้วก่อนหน้านี้ โดยทั่วไปในการศึกษาวรรณกรรมนั้น มักจะเป็นการกล่าวถึงวรรณกรรมในฐานะของส่วนประกอบหนึ่งของวัฒนธรรม เช่น งานของผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2529, น.7) ระบุว่า วรรณกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของคติชาวบ้าน โดยผ่องพันธุ์ใช้ความหมายของคติชาวบ้านตามการนิยามของ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ที่ให้นิยามคติชาวบ้านว่า เป็นเรื่องราวของชาวบ้านที่เป็นของเก่าเล่าต่อกันมาและประเพณีสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ในรูปแบบคติความเชื่อ ประเพณี นิยาย นิทาน เพลง ภาษิต ปริศนา บทกวี ศิลปะ สถาปัตยกรรม ตลอดจนการเล่นของเด็กด้วยเหตุนี้เอง ผ่องพันธุ์ จึงเห็นว่า คติชาวบ้านและวัฒนธรรมมีความหมายใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมในความหมายของวิชามานุษยวิทยาหมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตทั้งมวลของแต่ละสังคม (สนิท สมักรการ อ้างใน ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2529) หรืองานของกัญญรัตน์ เวชชาสูตร (2541) ในคำนำนั้นได้ให้ความหมายของวรรณกรรมว่า วรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ทางศิลปะที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกนึกคิดจินตนาการของบุคคลในสังคม และสะท้อนข้อมูลทางวัฒนธรรมได้อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้เพราะผู้สร้างสรรค์มีกลวิธีอันแยบคายในการนำเสนอเนื้อหาให้ได้รับทั้งสาระและ



ความบันเทิงพร้อมกับประเพณีสติปัญญาด้วย จากนิยามของวรรณกรรมดังกล่าว จึงเห็นได้ชัดเจนว่า การศึกษาวรรณกรรมนั้นมิใช่ข้อจำกัดอยู่ที่การนิยามวรรณกรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของนิยามของวัฒนธรรม

แม้ว่าหน้าที่ของวรรณกรรมจะมีหลายด้านดังวิคิดที่กล่าวไว้ข้างต้น แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าภายใต้วิคิดแบบหลังสมัยใหม่¹ (Post-modern) ที่เริ่มมีบทบาทต่อวิคิดในปัจจุบัน วรรณกรรมเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากวิคิดชุดดังกล่าว ในที่นี้จึงเลือกวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมภายใต้วิคิดดังกล่าว อันจะเป็นการชี้ให้เห็นบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมต่อสังคมที่แตกต่างไปจากที่ปรากฏอยู่ทั่วไป โดยเลือกใช้วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะของกลุ่มชาติพันธุ์มืงกาเบา 3 เรื่องเป็นตัวอย่างการศึกษา

มืงกาเบา มีตำนานที่ยังคงปรากฏอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของคนปัจจุบัน 3 เรื่องได้แก่ตำนานควายชนะ ตำนานอเล็กซานเดอร์และลูกชายทั้ง 3 คน และตำนานกษัตริย์อาทิตย์วรมัน

1. ตำนานควายชนะ

จากเนื้อหา (Text) ของตำนาน เรื่องควายชนะเป็นเรื่องราวที่บอกกล่าวให้ทราบถึงที่มาของชื่อมืงกาเบา (Minangkabau) อันเป็นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ในงานที่ศึกษาเฉพาะเกี่ยวกับมืงกาเบาเกือบทุกชิ้นไม่สามารถระบุที่มาของตำนานนี้ได้อย่างชัดเจน ในการศึกษาของ Govindan Unny (1994, น.4)

¹ อีริชทอร์ บูมเบอ์ ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความคิดแบบหลังสมัยใหม่ (post modern) ในคำนำหนังสือเรื่อง โลก modern&post modern ว่าเป็นทั้งการวิพากษ์และปฏิเสธของปัญญาชนตะวันตกต่อโลกโมเดิร์น กล่าวอย่างง่าย ๆ ปัญญาชนตะวันตกเหล่านั้นมองว่าโปรแกรมการสร้างสังคมสมัยใหม่ที่ตะวันตกได้ดำเนินมาหลายทศวรรษไม่ได้พัฒนาซึ่ง “ความสุข” และ “การหลุดพ้น” หรือ “การมีชีวิตที่เป็นเหตุเป็นผล” อย่างที่กล่าวอ้างกัน พวกเขาจึงต้องการปลุกปล้ำสังคมของเขาให้ก้าวไปอีกขั้น เพื่อไปสู่สังคมโพสโมเดิร์นที่มนุษย์ปัจเจกจะมีเสรีภาวะ มีการหลุดพ้น มีการดำรงอยู่ในโลกที่มีความหมายไม่มีเสถียรภาพได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับคำว่าหลังสมัยใหม่ถูกใช้ครั้งแรกโดยนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสฌ็อง-ฟร็องซัว ไลโอตาร์ด (Jean-François Lyotard) ที่มาของคำว่าหลังสมัยใหม่ก็มาจากชื่อหนังสือของไลโอตาร์ดที่ตีพิมพ์ใน ค.ศ.1979 คือ “สภาวะหลังสมัยใหม่ : รายงานว่าด้วยความรู้ (La condition postmoderne : rapport sur le savoir) ซึ่งไลโอตาร์ดเรียกร้องให้มนุษย์ปฏิเสธเรื่องเล่าหลัก หรือทฤษฎีต่าง ๆ ที่อ้างความเป็นสากลของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นวิธีการหาความรู้พื้นฐานของปรัชญาซึ่งเริ่มต้นด้วยการขุดเจาะทฤษฎีทางปรัชญาต่าง ๆ ที่อ้างตนว่าสามารถอธิบายความจริงได้ ไลโอตาร์ดอธิบายถึงสิ่งเขาเรียกว่าหลังสมัยใหม่ไว้ว่า

“ข้าพเจ้านิยามหลังสมัยใหม่ในฐานะความไม่เชื่อถือนั่นเองในเรื่องเล่าหลัก ความไม่เชื่อถือนี้มิได้เป็นผลจากการพัฒนาการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ แต่ทว่าเป็นสิ่งที่คาดได้ว่าเกิดขึ้น ความล้าสมัยของการทำให้เรื่องเล่าหลักมีความชอบธรรม, เป็นที่ยอมรับ คือความล้มเหลวของหลักอภิปรัชญา และชนบของการศึกษาในมหาวิทยาลัย เรื่องเล่าอื่น ๆ ได้สูญเสียหน้าที่ของมันไปหมด... ..อะไรคือหลังสมัยใหม่?... ข้าพเจ้าไม่ได้รับรู้สักสิ่งเลยว่ามันก็เป็นส่วนหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่ หากสิ่งใดจะเป็นสิ่งใหม่ก็ต้องเริ่มต้นจากการเป็นสิ่งหลังสมัยใหม่ แนวคิดหลังสมัยใหม่ไม่สามารถถูกเข้าใจว่าเป็นจุดจบของแนวคิดสมัยใหม่ แต่คือจุดเริ่มต้น และจุดที่ยังเกิดขึ้นอยู่เสมอ... หลังสมัยใหม่จะทำให้สิ่งที่สภาวะสมัยใหม่ไม่นำเสนอที่มีที่ทางที่จะเสนอตัวเอง ” (Lyotard, Jean-François. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Geoff Bennington and Brian Massumi (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.pp. xxiv, pp.79 – 81.)



นั้นอธิบายตำนานดังกล่าวเพียงแค่ว่า มีนังกาเบามีความหมายว่าควายชนะ เนื่องจากคำว่ามีนัง (minang) แปลว่า ชนะ และ กาเบา (kabau) แปลว่า ควาย

Unny อ้างว่า ตามตำนานนั้นครั้งหนึ่งชาวสุมาตราตะวันตกได้ทำให้ผู้รุกรานชาวชวาล่าเขาถูกควายแต่โซคร้ายชาวชวาลาดทำถูกแม่ควายตัวนั้นขวิด การประลองจึงสิ้นสุดและสรุปผลได้ว่าชาวสุมาตราตะวันตกเป็นฝ่ายชนะ ซึ่งการชนะครั้งนั้นก็ส่งผลต่อวิถีคิดของคนสุมาตราตะวันตกมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ปรากฏออกมาจากลักษณะศิลปะและวัฒนธรรม เช่น ลักษณะหลังคาบ้านและหมวกของผู้หญิงที่เป็นรูปเขาควาย ในส่วนของ De Josselin de Jong (2012, p.100) นักวิชาการชาวดัตช์ก็อธิบายตำนานดังกล่าวแต่ให้รายละเอียดแตกต่างกันเล็กน้อย นั่นคือ De Jong เชื่อว่า การชนะครั้งนั้นเป็นที่มาของชื่อมีนังกาเบา (minangkabau) และการประลองในครั้งเป็นการต่อสู้กันระหว่างควายของฝ่ายสุมาตราและเสือของฝ่ายชวาซึ่งก็ปรากฏว่าในการต่อสู้ครั้งนั้นควายของฝ่ายสุมาตราเป็นฝ่ายชนะ

จากรายละเอียดดังกล่าว เรื่องราวทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องราวที่นักวิชาการแต่ละคนได้รับฟังมาจากการบอกเล่าของคนพื้นเมืองซึ่งไม่ปรากฏช่วงเวลาและหลักฐานการบันทึกที่แน่นอนแต่อย่างใด แต่แม้จะเป็นรายละเอียดจากการบอกเล่า ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ในตำนานทุกรูปแบบที่เล่าขานผ่านนักวิชาการดังกล่าวนั้นมีความคล้ายคลึงกันเพียงแต่จะแตกต่างกันไปตามรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ในทางเดียวกันในการศึกษาของนักวิชาการเหล่านั้นก็พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์การต่อสู้กันระหว่างเจ้าชายของชวากับกษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัยตลอดช่วงเวลาที่ศรีวิชัยตกเป็นของชาวจนกระทั่งศตวรรษที่ 14

2. ตำนานอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้ง 3 คน

ตำนานเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับต้นกำเนิดของกษัตริย์คนแรกของมีนังกาเบา De Josselin de Jong (2012, p.100) บรรยายตำนานดังกล่าวไว้ว่า ในอดีตนั้นลูกชายทั้ง 3 คนของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชได้เล่นเรือเพื่อพิชิตโลก ลูกชายทั้ง 3 คนนั้นได้แก่ Maharadjo Diradjo (มหาราชาดิราจา), Maharadjo Alif (มหาราชอาอิฟ) และ Maharadjo depang (มหาราชาดิปัง) ระหว่างการเดินทางนั้นทั้งสามคนต่างก็พากันแย่งมงกุฎเพื่อจะสืบทอดตำแหน่งกษัตริย์จนมงกุฎนั้นตกลงไปในทะเลใกล้กับเกาะ Ceylon (ศรีลังกา) ดังนั้น Tjate Bilang Pandai (จาเต้ ปันได) ช่างทองผู้เป็นกุนชื้อที่ติดตาม Diradjo ก็แนะนำให้ Diradjo ลงไปงมหามงกุฎจนพบ น้องชายทั้งสองคนจึงยกย่องเขาและยอมรับความเก่งกาจของเขา หลังจากนั้น ทั้งหมดจึงตกลงกันและแยกย้ายกันไปเป็นกษัตริย์ในดินแดนต่าง ๆ โดย Diradjo ขึ้นเป็นกษัตริย์ของมีนังกาเบา Maharadjo Alif ขึ้นเป็นสุลต่านของตูลูและ Maharadjo depang ขึ้นเป็นจักรพรรดิของญี่ปุ่นหรือจีน แต่ตามตำนานที่ถ่ายทอดโดยนักวิชาการชาวญี่ปุ่น (Kato Tsuyoshi, 1977) นั้น Maharadjo depang ขึ้นเป็นจักรพรรดิของญี่ปุ่นและ Diradjo ก็มาขึ้นเรือที่ภูเขาเมราปี (Mount Merapi) ใกล้กับบูกิตติงจี (Bukittinggi)



ตำนานเรื่องอเล็กซานเดอร์นี้ ในบางครั้งก็จะอ้างกษัตริย์ถึง 4 คน ซึ่งในส่วนนี้ De Josselin de Jong (2012: 100) วิเคราะห์ไว้ในงานเขียนของเขาว่า แนวเรื่องดังกล่าวเป็นการสร้างมีรากฐานมาจากวิธีคิดของอินเดียที่นับถือเทพ 4 องค์ คือ นรปติ (ผู้เป็นใหญ่ในหมู่คน), คชปติ (ผู้เป็นใหญ่เหนือช้าง), อัศวปติ (ผู้เป็นใหญ่เหนือม้า) และ ฉัตรปติ (ผู้เป็นใหญ่ในฉัตร)

3. ตำนานกษัตริย์อาทิตยวรมัน

ในส่วนของตำนานเรื่องนี้ ผู้ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับตำนานได้ละเอียดที่สุดก็คือ Bernard H.M. Vlekke (1959: 70) โดย Vlekke กล่าวถึงกษัตริย์คนแรกของมินังกาเบาว่าเป็นเจ้าชายของมลายูที่เติบโตในราชสำนักขวา เจ้าชายคนนี้มีชื่อว่า อาทิตยวรมัน และถูกส่งกลับไปเป็นกษัตริย์ของอาณาจักรมัชปาหิต เมื่อกลับไปอยู่บ้านเมืองของตนเอง เจ้าชายคนนี้ก็ปกครองตนเองอย่างเป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อขวาและขยายอำนาจของตนเองไปตามชายฝั่งและเทือกเขาต่าง ๆ ครอบคลุมไปยังพื้นที่ที่คนมินังกาเบาอาศัยอยู่ อาทิตยวรมันจึงกลายเป็นกษัตริย์คนแรกของมินังกาเบา

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลเอกสารชิ้นต้นดังที่ De Josselin de Jong ได้อ้างถึงนั้น ต้นกำเนิดของมินังกาเบาปรากฏหลักฐานอยู่ในโคลงของขวาในช่วงศตวรรษที่ 14 ชื่อว่า Nagarakrtagama (นกรากถากรรม) ในโคลงนั้น ปรากฏชื่อ minangkabwa ว่าเป็นเมืองหนึ่งของอาณาจักรมัชปาหิตที่ตกเมืองขึ้นหนึ่งของขวาและตามหลักฐานทางโบราณคดีก็พบว่า เป็นรัฐของชาวฮินดูที่เก่าแก่ที่สุดปรากฏขึ้นในช่วง 500 ปี ก่อนคริสตกาล ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 7 รัฐมลายูถูกโค่นล้มโดยอาณาจักรศรีวิชัยที่ต่อมา ปกครองอินโดนีเซียยาวนานถึง 5 ศตวรรษ จนกระทั่งถึงช่วงปลายศตวรรษที่ 13 รัฐมลายูก็กลับมามีอำนาจอีกครั้งภายใต้ชื่อ Dharmmasraya

ในปี ค.ศ. 1275 Dharmmasraya ถูกโค่นโดยกษัตริย์ขวา ชื่อว่า Krtanagara (คทานคร) และในปี ค.ศ.1343 ก็ปรากฏหลักฐานว่ามีเจ้าชายจากมลายูอยู่ในขวา หรือบางทีอาจจะเกิดที่ขวา จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1347 เจ้าชายคนนี้ก็กลับไปสุมาตราและขึ้นเป็นกษัตริย์ของมินังกาเบา ซึ่งเจ้าชายคนนี้ก็คือนายอาทิตยวรมันนั่นเอง

การวิเคราะห์ตำนานด้วยสายตาแบบนักประวัติศาสตร์หลังสมัยใหม่

จากตำนานทั้งสามเรื่อง เมื่อใช้กรอบการมองแบบหลังสมัยใหม่มองวรรณกรรม ทั้ง 3 เรื่องข้างต้น ก็จะเห็นว่าเนื้อหาในวรรณกรรมนั้นแม้จะสะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้งระหว่างชาวขวากับชาวสุมาตรา แต่ในอีกระดับหนึ่งก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าในขณะที่เรื่องกำลังให้ภาพความขัดแย้งดังกล่าว เช่น การแข่งขันล่าเขาควาย ตำนานก็มีบทบาทในการผลิตสร้างสำนึกหรือภาพบางอย่างร่วมด้วย นั่นคือในกรณีของเรื่อง ‘ควายชนะ’ นั้นจบลงด้วยการที่ฝ่ายสุมาตราเป็นผู้ชนะ และเรียกตัวเองว่ามีนังกาเบา อันมีความหมายตรงตัวว่าควายชนะ ฉะนั้นหากลองจินตนาการถึงเหตุการณ์ดังกล่าวว่าในขณะที่ผู้ชนะ



ประกาศ (address) ตัวเองว่าขณะตลอดเวลาไม่จบสิ้น และจะเป็นความจงใจหรือไม่ก็ตาม การใช้คำว่า ควายชนะ จึงทำให้คำนี้มีหน้าที่ประณามหมิ่นเหยียดผู้เป็นเจ้าของสื่อที่พ่ายแพ้ (ตามรายละเอียดของ De Josselin de Jong) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการตอกย้ำความพ่ายแพ้นี้จะมีน้ำหนักมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการประลองดังกล่าวเป็นการเติมพื้นที่มีมูลค่าทางสังคมสูง ดังนั้นในกรณีของการประลองดังกล่าวจะสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการประลองที่เติมพื้นที่เกียรติระหว่างคนขาวและคนสุมาตราอันถือว่ามีมูลค่าทางสังคมสูง

แม้ว่าตำนานดังกล่าวจะไม่สามารถระบุช่วงเวลา ต้นกำเนิดที่ชัดเจนได้ แต่ก็น่าจะเป็นไปได้ว่า หากตำนานนี้มีเค้ามูลความจริง การกลายเป็นตำนานที่บอกเล่ากันปากต่อปากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้นั้นย่อมแสดงถึงความสำคัญของการประลองนั้น นั่นหมายความว่า การประลองดังกล่าวไม่น่าจะเป็นเพียงแค่การประลองของชาวบ้านทั่ว ๆ ไปที่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันจนต้องตัดสินด้วยการประลอง แต่หากตำนานดังกล่าวไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ แต่ในทางหนึ่ง หากจะมองว่าตำนานที่ไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ นอกจากคำบอกเล่าดังกล่าว นั้น ก็อาจไม่ได้เป็นความจริง แต่เป็นเพียงเรื่องเล่าที่ถูกประดิษฐ์สร้างขึ้นมา สิ่งที่น่าขบคิดดังที่อาโนท์ กาญจนพันธุ์ (2543, น.26) พยายามกระตุ้นให้นักประวัติศาสตร์ทั่วไปคิดว่า เนื้อหาของตำนาน (content) ไม่อาจจะแยกออกจากลักษณะความคิดพื้นฐานของผู้เขียนตำนาน (form) นั้น ฉะนั้นก่อนที่จะดึงเนื้อหาของตำนานมาสร้างเป็นประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์จึงควรระลึกถึงคำถามที่ควรถาม รวมถึงเอกสารอันเป็นหลักฐานของเขายู่เสมอว่า ทำไมจึงมีผู้เขียนเอกสารนั้น และทำไมเขาจึงเขียนเช่นนั้น คำตอบที่ได้จะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารนั้น ทำให้ทราบความหมายที่แท้จริงของเนื้อหา ในแง่นี้เรื่องควายชนะดังกล่าวจึงควรถูกตั้งคำถามเช่นกันว่าใครเป็นผู้เล่าเรื่องนี้ และทำไมเขาจึงเล่าเช่นนั้น

De Josselin de Jong (2012, p.100) กล่าวไว้ในการศึกษาเรื่องดังกล่าวของเขาวว่า เรื่องควายชนะเป็นตำนานที่ถูกเล่าต่อ ๆ กันเพื่อบอกเล่าความเป็นมาว่าเหตุใดกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวจึงมีชื่อว่าควายชนะ (Minangkabau) ในปัจจุบันเรื่องดังกล่าวยังคงปรากฏอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเรื่องที่ได้รับคัดเลือกให้ตีพิมพ์เพื่อเป็นตำนานประจำท้องถิ่นโดย Hamka (ฮัมก้า) นักเขียนชาวมีนังกาเบา ในช่วงปี ค.ศ. 1970 (Hadler, 2003) แม้จะระบุผู้เล่าไม่ได้และในแง่การตีความนั้น การสามารถระบุตัวผู้ส่งสาร (sender) ได้นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์แต่โดยเนื้อหาของสาร (ตำนาน) ในที่นี้ก็มีความสำคัญไม่ใช่น้อยต่อคำถามที่ว่าเหตุใดผู้เล่าจึงเล่าเช่นนั้น

ดังที่ทราบแล้วว่าข้อจำกัดของการวิเคราะห์เรื่องควายชนะนี้อยู่ที่การไม่สามารถระบุตัวผู้ส่งสารผู้เล่าตำนานและช่วงเวลาชัดเจนได้ ซึ่งโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นหากไม่มีหลักฐานก็ไม่สามารถจะอ้างความน่าเชื่อถือใดได้ ฉะนั้นทางออกในการวิเคราะห์เรื่องดังกล่าวจึงควรอ้างอิงเหตุการณ์ที่น่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้ กรณีเรื่องควายชนะนี้พบว่าปรากฏตัวครั้งแรกต่อโลกภายนอกมีนังกาเบาในรูปแบบของหนังสือรวบรวมตำนานพื้นบ้านโดย Haman (ฮามัน) ในปี 1970



ซึ่งต่อมา หนังสือดังกล่าวถูกเขียนขึ้นอีกครั้งโดย Rusli Amran (รุสลี อัมรัน) นักชาตินิยมชาวปาตังกีเชื้อสายอาณานิคมประวัติศาสตร์สุมาตรา (Hadler, Jeffrey Alan, 2003) ในปี 1974 ดังนั้นข้อสังเกตแรกจากหลักฐานของการตีพิมพ์นี้เอง ที่สามารถตั้งคำถามแบบประวัติศาสตร์ได้ว่า เหตุใดเรื่องดังกล่าวจึงถูกเลือกมาตีพิมพ์

ในคำนำของหนังสือเรื่อง *Old Tales from the Pages of History* นั้น Amran ระบุว่าเป็นการรวบรวมเรื่องเล่าของคนสุมาตราเก็บไว้เพื่อไม่ให้สูญหายและเพื่อแสดงให้เห็นประวัติศาสตร์อันยาวนานของคนสุมาตรา นอกเหนือจากงานเล่มดังกล่าว Amran ยังมีผลงานอีกสี่เล่มที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ซึ่งทุก ๆ เล่มเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุมาตราตะวันตกและได้รับข้อมูลมาจากนักวิชาการชาวต่างชาติ งานของ Amran นั้น ได้รับคำวิจารณ์ว่าเป็นงานที่มุ่งเน้นเฉพาะการนำเสนอให้เห็นภาพของสุมาตราซึ่งขัดแย้งกับหลักชาตินิยมที่พยายามนำเสนอความเป็นอินโดนีเซียในกรอบของรัฐชาติ

การวิจารณ์ดังกล่าวจึงตีความได้อย่างง่ายดายว่า Amran ก็มีความรู้สึกชาตินิยมเช่นเดียวกัน เพียงแต่เป็นชาตินิยมในกรอบของชาติ/รัฐ/กลุ่มชาติพันธุ์/สังคมสุมาตรา ซึ่งย่อมาหมายความว่า ในบริบทที่สุมาตราถูกทำให้เป็นเพียงท้องถิ่นหนึ่งนั้น Amran คือนักเขียนที่มีความรู้สึกที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากเป็นอันดับแรก และในทางเดียวกันเรื่องเล่าเรื่องควายชนะก็เป็นกลไกหนึ่งที่ถูกใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนิยมในท้องถิ่นนั้น ๆ และไม่ว่าความเป็นจริงนั้นควายชนะจะถูกผลิตขึ้นมาเพื่ออะไรก็ตาม แต่ในช่วง 1970 ควายชนะก็ถูกนำมาเล่าต่อเพื่อสร้างความรู้สึกสำนึกต่อความเป็นสุมาตราที่ยิ่งใหญ่ในอดีตภายใต้สังคมที่คนชวากำลังเป็นใหญ่ในระดับชาติ (รัฐ)

และเช่นเดียวกันกับเรื่องควายชนะ เรื่องอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้งสามคนที่มีเนื้อหาลอกเล่าเรื่องราวที่มากษัตริย์คนแรกของมินังกาเบาที่ไม่ปรากฏนามผู้เล่าหรือช่วงเวลาที่เกิดขึ้น ในทางเดียวกันนั้นเรื่องดังกล่าวก็ถูกเล่ากันต่อ ๆ กันมาจนกระทั่งถูกนำไปรวบรวมไว้ดังเช่นเรื่องควายชนะ เรื่องราวในเรื่องอเล็กซานเดอร์ถูกถ่ายทอดเป็นตัวอักษรครั้งแรกโดย De Josselin de Jong นักวิชาการชาวดัตช์ที่นับว่าเป็นนักวิชาการรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาทำการศึกษาสังคมอินโดนีเซีย ในงานของ De Josselin de Jong นั้นกล่าวถึงเรื่องดังกล่าวไว้ตามที่ได้ถอดความไว้ในตอนต้นโดยปราศจากการตีความใด ๆ อย่างไรก็ตาม De Josselin de Jong ก็ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเพียงแค่การเป็นตำนานเช่นเดียวกับเรื่องควายชนะ

Unny (1994) ระบุถึงเรื่องดังกล่าวหลังจากการนำเสนอเรื่องนี้ไว้ในฐานะของตำนานที่มาของกษัตริย์คนแรกนี้ว่า เรื่องราวดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่คนมินังกาเบาต้องการจะลืมเรื่องราวต้นกำเนิดที่ต่ำต้อยของตนดังที่ปรากฏในเรื่องกษัตริย์อาทิตย์วรมันจึงถูกรื้อสร้างลวดลายที่สวยงามยิ่งใหญ่ขึ้นมา โดยการอ้างตัวเองว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากท่านชาน ซึ่งเป็นพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ในวิถีคิดของคนเอเชีย การที่เรื่องดังกล่าวถูกระบุว่าเป็นเพียงเรื่องโกหกที่ถูกสร้างขึ้นมาก็เพื่อคำจูน



(sustain) ตนเองในการมีต้นกำเนิดที่ต่ำต้อยนี้ ทำให้เกิดคำถามว่า ความต่ำต้อยดังกล่าวนี้คืออะไร และเหตุใดการเป็นเชื้อสายของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์จึงสามารถคำจูนความต่ำต้อยนั้น

ตามสมัยเริ่มประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ฮอลล์, ดี. จี. อี, 2549ก.) ระบุว่าในเอกสารทางจีนที่มีอยู่มากกว่าอินเดียมากนัก ชี้ให้เห็นว่าการค้าสมัยแรก ๆ ระหว่างอินเดียกับอินโดนีเซียนั้นเจริญรุ่งเรืองขึ้นที่สุมาตราาก่อนที่อื่น ที่เกาะนี้มีเมืองท่าหลายแห่งทางฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ และการบุกเบิกเส้นทางค้าขายโดยตรงกับเมืองจีนโดยข้ามทะเลจีนตอนใต้ในสมัยแรกเริ่มก็จะออกไปจากเมืองท่าเหล่านี้เช่นกัน ตามข้อมูลดังกล่าว วิวัฒนาการของเส้นทางคมนาคมทางทะเลสายตรงไปยังจีนในต้นคริสตศตวรรษที่ 5 ทำให้สุมาตรามีความสำคัญขึ้นเนื่องจากกลายเป็นเมืองท่าที่ค้าขายได้ทั้งกับฝั่งอินเดีย ลังกา และจีน ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเหล่านั้นอย่างละเอียดแต่ขอรวบยอดเรื่องราวดังกล่าวเพื่อชี้ให้เห็นความขัดแย้งระหว่างสุมาตรากับชาวไวว้า ทั้งสุมาตราและชาวไวว้าก็มีอาณาจักรที่รุ่งเรืองตามแต่ละยุคสมัยเช่นรัฐมลายูและศรีวิชัยของสุมาตรา และกลึงคะกับโฮลิงของชาวในกลางคริสตศตวรรษที่ 7 การรุกรานกันระหว่างอาณาจักรนั้นมิได้อยู่เสมอ อีกทั้งยังมีการคานอำนาจกันด้วยการที่ต่างฝ่ายต่างก็ส่งบรรณาการไปให้จีน จนกระทั่งปี ค.ศ.1365 ในงานเขียนของชาว ในหนังสือนครเกียรติคม อันเป็นหนังสือร้อยกรองของชาวไวว้ารวมสุมาตราไว้ในจักรวรรดิของพระเจ้าชะยัม วุรุกของชาว สมัยนั้นรัฐมลายูได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรมิงกาเบา ที่สถาปนาขึ้นโดยพระเจ้าอาทิตยวรมัน ซึ่งเป็นคนสุมาตราที่เติบโตในชาว ศรีวิชัยจึงไม่ใช่ศูนย์กลางกิจกรรมในมลายูอีกต่อไป

ตามประวัติศาสตร์ที่เป็นทางการ ตำแหน่งศัตรูถาวรของสุมาตราจึงตกอยู่ที่ชาว และในทางตรงกันข้ามชาวก็มีสุมาตราเป็นศัตรูถาวรแม้ว่าในปัจจุบันทั้งสองเกาะจะถูกนับรวมไว้เป็นหนึ่งรัฐชาติ แต่ลักษณะพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ที่มาจากพื้นฐานคนละพื้นฐาน คนละเกาะ ย่อมทำให้ลักษณะเหล่านั้นของทั้งสองเกาะแตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรม สำเนียงภาษา ความแตกต่างแม้จะมีเพียงเล็กน้อยแต่ก็มากพอที่จะทำหน้าที่สร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นภายใต้ความรู้สึกหลงใหลในชาติพันธุ์ของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์สนับสนุนความยิ่งใหญ่ของตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากความสำเร็จของศาสตร์ดังกล่าวในการนิยามตนเองว่าเป็นผู้ค้นหาความจริงในอดีตและไม่เพียงแต่พัฒนาการบนพื้นฐานคนละอย่างเท่านั้นที่ก่อให้เกิดความแตกแยก แต่การมองว่าการมีอยู่ของอำนาจในกรณีอำนาจรัฐปัจจุบันมีเพียงก่อนเดียวก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งของความแตกแยกและดำรงความแตกแยกระหว่างสุมาตราและชาว ดังนั้นทั้งสองจึงดำรงสถานภาพการเป็นทั้งมิตรแท้และศัตรูถาวรให้แก่กันและกัน

ความต่ำต้อยในต้นกำเนิดของตนเองของชาวมิงกาเบาในฐานะคนสุมาตราจึงเกี่ยวข้องกับภารกิจขัตรีย์คนแรกจากชาว การเป็นกษัตริย์คนสุมาตราแต่เติบโตในชาวจึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำความพ่ายแพ้ที่ถูกตีความว่าสุมาตราด้อยกว่าชาวในยุคหนึ่ง ฉะนั้นความจริงชุดดังกล่าวที่มีหลักฐาน



ประวัติศาสตร์ที่คนชาวเขียนเองมาสนับสนุนจึงสามารถบันทึกความภาคภูมิใจในต้นตระกูลของตนเองในฐานะคนสุมาตรา ของคนมีนังกาเบาได้มากพอสมควร การหลีกเลี่ยงความจริงโดยการปั้นเสริมเติมแต่งรากเหง้าใหม่ที่สวยงามกว่าเดิมจึงเกิดขึ้นโดยไม่คำนึงถึงว่าการปั้นเสริมเติมแต่งดังกล่าวแม้ว่าจะช่วยหลบหลีกจากความอับอายได้ในระดับหนึ่งแต่ในทางกลับกันก็มีนัยที่บ่งบอกว่าคนมีนังกาเบาได้ยอมรับว่าการมีกษัตริย์คนแรกเป็นคนที่ถูกส่งมาจากชาวเป็นความต่ำต้อยจริง ๆ นั่นคือ การค้าจนสถานะที่ถูกมองว่าต่ำต้อยโดยการแต่งเรื่องอื่น ๆ ที่ยกตัวเองให้อยิ่งใหญ่เท่าเทียมหรือเหนือกว่าขึ้นมา กลับเคลื่อนจึงเท่ากับเป็นการยอมรับคำพิพากษาว่าต่ำต้อยนั้น ฉะนั้นเรื่องอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้งสามจึงเป็นการสถาปนาความจริงด้วยตำนานในฐานะของวาทกรรมผ่านการสร้างความหนักแน่นให้ความจริงนั้นด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในแง่ของความสำคัญ ตำนานดังกล่าวก็ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตุรกีและจีนที่มีต่อสุมาตราในระดับหนึ่ง การกล่าวถึง/พาดพิงดังกล่าวทำให้ตีความได้ว่ามีความสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างตุรกีกับคนสุมาตรา และสุมาตรากับจีน ส่วนในระดับลึกลงไปแล้วนั้นก็สามารถเข้าใจวิธีคิดของคนสุมาตราที่มีต่อจีนและตุรกีได้ว่ามีรูปแบบใด ซึ่งโดยทั่วไปหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นส่วนใหญ่มักจะมาจากการบันทึกของคนจีนที่เดินทางมายังดินแดนแถบนี้ไม่ว่าจะเพื่อค้าขาย หรือจาริกแสวงบุญ การมาเยือนดังกล่าวในแง่วัฒนธรรมย่อมส่งผลให้เกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมขึ้น การมาเยือนแต่ละครั้งนั้นกินเวลายาวนานเป็นเดือนๆ ทั้งนี้เพราะหลายอย่างขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศจึงมีความเป็นไปได้ว่าเรื่องราวของท่านชานผู้ยิ่งใหญ่ที่จีนถือว่าเป็นบรรพบุรุษ (อเล็กซานเดอร์ในวิถีคิดของตะวันตก) จะถูกเผยแพร่ออกไปภายใต้ระยะเวลาที่ยาวนานดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันจากบันทึกของคนจีนเกี่ยวกับการส่งบรรณาการของอาณาจักรในสุมาตราในฐานะเมืองประเทศราชของจีนก็ทำให้เข้าใจได้ว่า คนสุมาตรามองเห็น/คิดต่อคนจีนในเชิงอำนาจสูง-ต่ำเพราะตนเองตกอยู่ใต้อำนาจของจักรพรรดิจีน การยอมเป็นประเทศราชที่ต้องส่งเครื่องบรรณาการตลอดมียให้เห็นการยอมรับของคนสุมาตราต่อความยิ่งใหญ่ของจีน ฉะนั้นจีนจึงต้องเป็นพี่น้องกับคนมีนังกาเบาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในทำนองเดียวกัน ตุรกีก็ต้องเป็นหนึ่งในพี่น้องของมีนังกาเบาโดยที่ตุรกีเองอาจจะไม่เคยรู้ตัวด้วยซ้ำว่ามีพี่น้องพ้องเดียวกันอยู่ในอินโดนีเซีย ในศตวรรษที่ 14 การเสื่อมอำนาจของวัฒนธรรมฮินดู - ชาวกีก็เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเข้ามาของอิสลามในอนุทวีปอินเดียและอิสลามก็เข้ามาในสุมาตราโดยตรงผ่านบรรดาพ่อค้าจากอินเดียใต้และโดยอ้อมจากอารเบียผ่านตุรกี (Unny, 1994) ที่เข้ามามีความสัมพันธ์กับอาเจะห์ ตุรกีมีบทบาทในสุมาตราอย่างต่อเนื่อง โดยบทบาทที่สำคัญในช่วงท้าย ๆ ก่อนที่ทั้งหมดจะตกเป็นอาณานิคมของดัชต์ก็คือการให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่สุลต่านอาเจะห์ในการต่อต้านอำนาจฮอลันดา ในช่วงก่อนการเปิดคลองสุเอซ (ฮอลล์, ดี. จี. อี, 2549.) และหากว่าด้วยเรื่องศาสนา ตุรกีจึงมีความ



ศักดิ์สิทธิ์ที่ยิ่งใหญ่พอจะทำให้คนมีนังกาเบาที่กลายเป็นมุสลิมยอมรับและเลือกให้เป็นหนึ่งในพี่น้องพ่อเดียวกัน

จากทั้งหมดข้างต้น จึงสามารถเชื่อได้ว่า ตำนานทั้งสามเรื่องนั้นมีหน้าที่ผลิตสร้างความคิดชุดใหม่ที่ปิดบังซ่อนเร้นความคิดชุดเก่าในขณะเดียวกันก็ดำรงความคิดชุดใหม่นั้นด้วยซึ่งแม้ในเรื่องของอาทิตยวรมันจะมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์รับรองจนมีสถานะภาพที่แตกต่างจากการเป็นวาทกรรมดังเช่นตำนานสองเรื่องแรก แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องดังกล่าวก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงสถานะภาพการเป็นตำนานที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ด้วยวาทกรรมว่าด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั่นเอง

ภาพสะท้อนของตำนานพัฒนาการของความคิดเรื่องชาติพันธุ์นิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตำนานโดยทั่วไปของคนพื้นเมืองในมีนังกาเบาไม่ค่อยจะมีความเชื่อมโยงกับการรับวัฒนธรรมอินเดียมา (ยกเว้นชาว) นั้นเป็นผลมาจากที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าอาณาจักรชวาครองความยิ่งใหญ่มากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา และแผ่ขยายออกไปมากถึงด้านตะวันตก ซึ่งเป็นที่ตั้งของมีนังกาเบา การสร้างประวัติศาสตร์หรือตำนานที่ทำให้ตัวเองอยู่เหนือชาวเป็นทางออกหนึ่งที่ทำให้การครอบงำอิทธิพลของชวาน้อยลงตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากชวานั้นรับเอาอิทธิพลของอินเดียไว้มาก เห็นได้จากตำนานเกี่ยวกับเมืองยอกยาร์การ์ตา ซึ่งก็คือชื่อเดียวกันกับอยุธยา ตำนานเกี่ยวกับกษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ ที่ปกครองโดยใช้การปกครองเช่นเดียวกันกับเขมรในยุคพระนคร จึงมีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสองราชวงศ์ของเขมรและมัชปาหิต

เห็นได้ว่า ความภาคภูมิใจของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเหนือกลุ่มอื่นก็นับเป็นอีกเหตุผลหนึ่งของการสร้างตำนานของมีนังกาเบา พบตำนานแบบนี้มีอยู่ในเขตอื่นในสุมาตรา เช่น คน Rejang ทางใต้ของสุมาตรา (King, 1992, น.16-17) จากการวิเคราะห์ว่าทกรรมตำนานที่สะท้อนภาพการอยู่เหนือชาติพันธุ์อื่น ๆ ในอินโดนีเซียเป็นประเด็นสำคัญที่งานชิ้นนี้ให้ความสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นข้อสรุปเกี่ยวกับตำนานอีกเรื่องหนึ่งของคนมีนังกาเบา คือ เรื่องควายชนะ ว่าเหตุที่วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับควายยังคงมีความสำคัญเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมีนังกาเบา เช่น รูปทรงบ้าน เครื่องแต่งตัว ชื่อของเผ่าพันธุ์ เป็นเพราะการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่มาจากเรื่องเล่าหรือตำนาน ในขณะที่พบว่าในปัจจุบันคนมีนังกาเบายังคงสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่นถึงแม้จะออกไปใช้ชีวิตนอกท้องถิ่นก็ตาม ความภูมิใจของชาวมินังกาเบาที่มีต่อชาติพันธุ์ของตนเองแสดงออกผ่านเรื่องต่าง ๆ เช่น ชาวมินังกาเบามักอ้างว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความโดดเด่นเหนือชาติพันธุ์อื่น ๆ เป็นคนค้าขายเก่งทำให้ไม่ตกเป็นอาณานิคมทางการค้ากับจีน ทั้งที่จริง ๆ แล้วคนจีนครองอำนาจทางการค้าในมีนังกาเบามาตั้งแต่สมัยอาณานิคมแล้ว คนมีนังกาเบาเป็นนักเขียนระดับชาติ มีตำแหน่งทางการเมืองสูงในสภาเป็นผู้นำทางศาสนาอิสลาม ซึ่งก็มีความต้องการที่จะสถาปนาวัฒนธรรมของพวกเขาให้เป็นความจริงระดับชาติ เมื่อพิจารณาในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงพบว่าการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์



ของชนเผ่าต่าง ๆ ยังคงเกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งในบริบททางวัฒนธรรมจากเรื่องเล่าและตำนาน และการดึงเอาบริบทดังกล่าวมาเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นไปด้วยปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านการเมือง ดังเช่น ในประเทศไทยเองการสร้างประวัติศาสตร์ชาติได้ถูกสถาปนาความจริงผ่านเรื่องเล่าหลัก ๆ (meta narrative) ว่าชนชาติไทยเป็นเชื้อชาติบริสุทธิ์ มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ทำให้คนไทยลืมนึกถึงความสัมพันธ์กับชนชาติอื่น ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมประเพณี การสร้างเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เพื่อคุณลักษณะนิสัยของคนกลุ่มอื่น ๆ เช่น ลาว เขมร พม่า ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ระหว่างชนเผ่าก็ยังคงมีสืบเนื่องมาจนทุกวันนี้ เช่นจากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่ากะเหรี่ยงที่กาญจนบุรี ก็จะมีกะเหรี่ยงที่สูงเช่นที่เชียงใหม่ ว่าเป็นกะเหรี่ยง เป็นกะเหรี่ยงไม่แท้ ดังนั้นเรื่องเล่าหรือตำนาน แม้ว่าจะมีการสร้างตำนานเพื่อแข่งขันอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐโบราณ มาสู่ยุคปัจจุบันการสร้างเรื่องเล่าขึ้นมาเพื่อสร้างอัตลักษณ์และอำนาจ ก็ยังคงมีอยู่ไม่แตกต่างกันไปเพียงแต่หน้าที่การรับใช้ของตำนานได้เปลี่ยนไปจากการรับใช้รัฐโบราณหรือชนเผ่ากลายมาเป็นรับใช้รัฐ ชาติ หรือชาตินิยมในปัจจุบัน

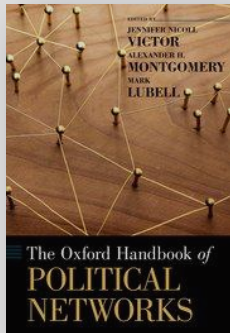
บรรณานุกรม

- กัญญรัตน์ เวชชาสูตร. (2541). *ศรีธนญชัยในอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2543). *สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2529). *มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2545). *ชนชาติไทยในนิทาน: แลลอดแวนคติน และวรรณกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). *ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิถีคิด : รวมบทความทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ฮอลล์, ดี. จี. อี. (2549ก). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม 1*. แปลโดย วรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย.



- ฮอลล์, ดี. จี. อี.. (2549ข). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม 2*. แปลโดย วรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย.
- Hadler, J. (2003). Rusli Amran and the Rewriting of Minangkabau History. *Kyoto Review of Southeast Asia*. Retrieved June 29, 2017, from <https://kyotoreview.org/issue-3-nations-and-stories/rusli-amran-and-the-rewriting-of-minangkabau-history>
- Josselin de Jong, P. E. de. (2012). *Minangkabau and Negri Sembilan: socio-political structure in Indonesia*. Springer Science & Business Media.
- _____. (ed.). (1988). *Unity in diversity: Indonesia as a field of anthropological study*. Dordrecht: Foris.
- Kato, T. (1977). *Social Change in a Centrifugal Society: the Minangkabau of West Sumatra*. Southeast Asia Program, Cornell University.
- Unny, Govindan. (1994). *Kinship Systems in Southeast Asia: A Study*. New Delhi: Vikas Publishing House.
- King, Victor T. (ed.). (1992). *The Rejang of Southern Sumatra*. Special Issue, Occasional Paper No. 19, Centre for South-East Asian Studies, University of Hull, p.16-17
- Vlekke, B. H. M. (1959). *Nusantara, A History of Indonesia*. Bruxelles: Les Editions A. Manteau, S.A.

วิจารณ์หนังสือ



Jennifer Nicoll Victor, Alexander H. Montgomery, and Mark Lubell (Editors). (2017). **The Oxford Handbook of Political Networks**. Oxford: Oxford University Press.
1,008 หน้า

ศุทธิกานต์ มีจั่น*

บ่อยครั้งที่เรามักได้ยินนักวิชาการหรือแม้แต่ผู้คนทั่วไปตั้งคำถามว่าทำไมประชาชนถึงออกไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และทำไมพวกเขาจึงตัดสินใจเลือกเช่นนั้น หรือข้อสงสัยที่ว่าเหตุใดประเทศต่างๆ จึงสามารถสร้างความร่วมมือหรือส่งเสริมให้เกิดสันติภาพได้ หรืออะไรเป็นยุทธศาสตร์ที่ทรงพลังในการยุติการใช้อาวุธและเครือข่ายการก่อการร้าย คำถามที่วนเวียนอยู่ในแวดวงวิชาการและในชีวิตประจำวันของเราเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวพันกับการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในลักษณะของ “เครือข่าย” ที่ถูกกล่าวถึงอย่างมากในแง่ของความสัมพันธ์ กลไกและเครื่องมือในการสร้างหรือเสริมพลังอำนาจทางการเมืองในมิติต่างๆ ที่ขับเคลื่อนสถาบันทางการเมือง การตัดสินใจทางนโยบายและกระบวนการทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ โดยโครงสร้างของเครือข่ายเหล่านี้ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของปรากฏการณ์ในสังคมการเมืองของโลกปัจจุบัน ทั้งยังได้กลายเป็นหนึ่งในประเด็นที่มีความสำคัญในการศึกษาการเมือง

หนังสือ “Oxford Handbook of Political Networks” ถือเป็นตำราเล่มสำคัญที่นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีและประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาเครือข่ายในมิติทางการเมือง โดยภาพรวมของเนื้อหาทั้ง 43 บทความที่บรรจุไว้ในหนังสือเล่มนี้ เป็นการนำเสนอผลจากการศึกษาที่มีความทันสมัยจากนักวิชาการชั้นนำที่วิพากษ์แง่มุมในการศึกษาเรื่องเครือข่ายทางการเมืองทั้งในเชิงของกรอบแนวคิด แนวทางการอธิบาย ตลอดจนข้อโต้แย้งต่างๆ ในมิติของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 7 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นการให้คำอธิบายเบื้องต้นเกี่ยวกับทฤษฎีเครือข่ายกับการศึกษาทางการเมือง เริ่มจากบทความที่กล่าวถึงการเกิดขึ้นของการศึกษาเครือข่ายทางการเมือง การเกิดขึ้นขององค์กรและรัฐ โครงสร้างอำนาจของเครือข่ายนโยบาย ตลอดจนทฤษฎีเครือข่ายกับการศึกษาในสาขาวิชารัฐศาสตร์ ในส่วนที่ 2 นั้นหนังสือเล่มนี้ได้

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. Email: suthikarnmeechan@gmail.com



นำเสนอถึงระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาเครือข่ายทางการเมือง อาทิ การใช้แนวคิดเชิงสัมพันธ์ การใช้เครื่องมือวัด และการเก็บข้อมูล การอนุมานทางสถิติในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อถกเถียงเชิงนโยบาย ในฐานะพลวัตของเครือข่าย รวมทั้งการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องเครือข่ายทางการเมืองในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เป็นต้น ส่วนที่ 3 ของหนังสือเล่มนี้ มุ่งไปที่การศึกษาเครือข่ายทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา โดยได้นำเสนอถึงการลงคะแนนเสียงและการมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายทางสังคมและทางเลือกในการลงคะแนน พรรคการเมืองและเครือข่ายในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การอธิบายถึงแนวทางการศึกษาเครือข่ายในการศึกษากลุ่มผลประโยชน์ ตลอดจนเครือข่ายนิติบัญญัติและตุลาการ

ทั้งนี้ เนื้อหาใน 4 ส่วนสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ เป็นการนำเสนอถึงการศึกษาศาสนาทางการเมืองผ่านแนวคิดของนักวิชาการจากหลากหลายสาขาวิชาและจากกรณีศึกษาต่างๆ กล่าวคือ ในส่วนที่ 4 กล่าวถึง เครือข่ายในนโยบายสาธารณะและรัฐประศาสนศาสตร์ โดยมุ่งความสนใจไปที่การศึกษาเครือข่ายการปกครองท้องถิ่น เครือข่ายและการเมืองในสหภาพยุโรป เครือข่ายในการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเครือข่ายนโยบายด้านสุขภาพ เป็นต้น ขณะที่ส่วนที่ 5 นำเสนอคำอธิบายในการศึกษาเครือข่ายในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยใช้กรณีศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายของขบวนการก่อการร้าย เครือข่ายองค์กรการค้าระหว่างประเทศ เครือข่ายการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมข้ามชาติ เครือข่ายรณรงค์ด้านประชาธิปไตย รวมทั้งเครือข่ายการค้าอาวุธ เป็นต้น โดยเนื้อหาในส่วนที่ 6 กล่าวถึง การนำแนวคิดเรื่องเครือข่ายเข้าไปใช้ในการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ สถาบันประชาธิปไตยและเครือข่ายทางการเมือง เครือข่ายเชิงสถาบันและนโยบายในยุโรป เครือข่ายทางสังคมในการเลือกตั้งจากกรณีศึกษาของประเทศบราซิล และเครือข่ายนโยบายภายใต้วาระการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศในเชิงเปรียบเทียบ นอกจากนี้ ในส่วนที่ 7 ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายของหนังสือ เป็นการนำเสนอบทสัมภาษณ์ภายใต้คำถามว่า “รัฐศาสตร์เรียนรู้อะไรจากสาขาวิชาอื่นๆ” โดยกล่าวถึงความเชื่อมโยงและการประยุกต์ใช้แนวการศึกษาและคำอธิบายจากสาขาวิชาอื่น ๆ อาทิ บริหารธุรกิจและการจัดการ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สถิติ และจิตวิทยา เป็นต้น

กล่าวได้ว่า สำหรับผู้ที่มีความสนใจในการแสวงหาคำอธิบายว่าเครือข่ายทำงานอย่างไรในปฏิบัติการทางการเมืองตั้งแต่ระดับความรู้เบื้องต้นจนถึงประเด็นการศึกษาที่มีความสลับซับซ้อน หนังสือเล่มนี้จะเป็นทั้งตำราที่เป็นประโยชน์และทรัพยากรที่ดีทั้งในทางทฤษฎี ระเบียบวิธีวิจัย รวมไปถึงประเด็นร่วมสมัยทางการเมืองที่ทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นว่าการศึกษาเครือข่ายทางการเมืองมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงอย่างไร รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงทิศทางในการศึกษารัฐศาสตร์ตลอดจนแนวทางการศึกษาวิจัยทั้งในปัจจุบันและอนาคตในโลกร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี



ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมตามรูปแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6

1. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาเป็นระบบนาม-ปี ให้ข้อมูลผู้แต่ง ปีพิมพ์ และเลขหน้าที่มีข้อความที่อ้างถึง

1. รูปแบบ (ผู้แต่ง, ปีพิมพ์, เลขหน้า) ตัวอย่าง

เสาวรักษ์ หงส์ไทย, 2561, น.85-99)

(Burtch, 2011, p.26)

2. กรณีมีการระบุชื่อผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ไม่ต้องใส่ไว้ในวงเล็บท้ายข้อความอีก รูปแบบ
ผู้แต่ง (ปีพิมพ์, เลขหน้า) ตัวอย่าง

วชิรวิทย์ อาริยะสิริโชติ (2561, น.43)

Moe & Pathranakul (2004, pp.124-128)

กรณีไม่ปรากฏเลขหน้าให้ลงแค่ผู้แต่งกับปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง

สุชาติ แสงทอง (2540)

3. กรณีมีการระบุปีพิมพ์และผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ให้ระบุเฉพาะเลขหน้าที่อ้างถึงในวงเล็บเท่านั้น รูปแบบ ปีพิมพ์ ผู้แต่ง (เลขหน้า) ตัวอย่าง

ในปี 2548 วีรศักดิ์ เครือเทพ เห็นว่า “การเกิดขึ้นของนวัตกรรมท้องถิ่นมีหลายรูปแบบโดยท้องถิ่นมีบทบาทต่างกันออกไป...” (น.198)

In 1997, According McGrew Anthony , “lines Guidelines of globalization can be summarized in the following characteristics”...

2. การเขียนบรรณานุกรมตามหลักเกณฑ์ APA

1. การอ้างอิงจากหนังสือหนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

เปรมใจ อารีจิตราฐาน. (2548). *ตำราชีวเคมี* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ขอนแก่น: ภาควิชาชีวเคมี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จินตนา บุญบงการ. (2556). *สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 9 ปรับปรุงเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.



Pant, K. M. (2004). *Science and technology: Textbook for Class VIII*. New Delhi, India: National Council of Educational Research and Training.

Jones, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

ผู้เขียนชาวไทย (เขียนชื่อเป็นภาษาอังกฤษ)

Chatchay Suvannit. (1998). *The integration of AIDS prevention and management into the Primary Health Care System*. Nonthaburi: Office of Primary Health Care.

Sodsri Thaithong. (1992). *Malaria parasites*. Bangkok: Research Division, Chulalongkorn University.

Sunait Chutintaranond, & Than Tun. (1995). *On both sides of the tenasserim range: History of Siamese Burmese relations*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

ผู้เขียนชาวต่างประเทศ (เขียนชื่อเป็นภาษาไทย)

ไวท์, ไมเคิล. (2547). *ฝรั่งเศสหลังตะวันตก*. กรุงเทพฯ: มติชน.

คราเมส, แมนเฟรด. (2555). *เรียนรู้จากพระเจ้าแผ่นดิน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: กรีนปัญญาญาณ.

ผู้เขียนที่มีอิสริยยศ

ทิพย์วดี ปราโมช ณ อยุธยา, คุณหญิง. (2553). *มารยาทยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2555). *ประชุมพระนิพนธ์สรรพความรู้*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

นริศรานุกิตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. (2552). *บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป.

Prachakij-karacak, Phraya. (1995). *Some languages of Siam translated by David Thomas and Sophana Srichampa*. Bangkok: Institute of Language and Culture for Rural Development. Mahidol University.

ผู้เขียนที่มีสมณศักดิ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2556). *ญาณสังวรเทศนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2553). *เรื่องเหนือสามัญวิสัย: อธิปาทิหารีย์-เทวดา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: คณะพระนวกะ รุ่น มิ.ย. 2550 วิสาขบูชา.



ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน มีเฉพาะชื่อผู้รวบรวมหรือชื่อบรรณาธิการ

1) กรณีหนังสือมีเฉพาะชื่อผู้รวบรวม หรือชื่อบรรณาธิการ ให้ระบุ (บ.ก.), (Ed.), (Eds.). ต่อท้ายชื่อ คั่นด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) เว้นวรรค 1 ระยะ

นิโลบล เนืองตัน (บ.ก.). (2542). *ชีวเคมี คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมจิต หนูเจริญกุล, และอรสา พันธักดิ์ (บ.ก.). (2555). *การปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง: บูรณาการสู่ การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง). นนทบุรี: สภาการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข.

อรุณวรรณ พงษ์พิพันธุ์, ดุสิต สดาวร, พนิดา ศรีสันต์, และหฤทัย กมลาภรณ์ (บ.ก.). (2554).

Optimizing practice in pediatric respiratory diseases. กรุงเทพฯ: ชมรมโรคระบบ หายใจและเวชบำบัดวิกฤตในเด็กแห่งประเทศไทย.

Smith, A. D. (Ed.). (1986). *Endourology principle and practice*. New York, NY: Thieme.

2) หนังสือที่ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนและชื่อบรรณาธิการ ให้ใส่ชื่อเรื่องของหนังสือแทนที่ชื่อผู้เขียน
อสังการแผ่นดินวัฒนธรรม. (2543). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ผู้เขียน 2 คน

หนังสือที่มีผู้เขียน 2 คน ให้ใส่ชื่อคนแรกก่อน คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) เว้นวรรคหนึ่ง ระยะตามด้วยเครื่องหมาย “&” (Ampersand) (หรือใช้ “และ” ในการเขียนเอกสารอ้างอิง/ บรรณานุกรมในภาษาไทย) และชื่อผู้เขียนคนที่ 2

กฤษฎา กฤษณะเศรษฐี, และรจนา นากาชิม่า. (2552). *ญี่ปุ่นสี่เขียว*. กรุงเทพฯ: แมวกวัก.

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, และอรุณศรี จิตต์แจ้ง. (2556). *พลังเครือข่ายในพื้นที่*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Smith, B., & Yamamoto, Y. (2001). *The Japanese bath*. Saltlake City, UT: Gibbs Smith.

Hisrich, R. D., & Al-Dabbagh, A. (2013). *Governpreneurship: Establishing a thriving entrepreneurial spirit in government*. Cheltenham, England: Edward Elgar.



ผู้เขียน 3-7 คน

ใส่ชื่อทุกคน คั่นแต่ละชื่อด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และใส่เครื่องหมาย “&” หรือ “และ” คั่นหน้าชื่อคนสุดท้าย (ไม่ใช่ว่า “...และคนอื่น ๆ”)

พชร สันทัด, สุรชาติ ฦ หนองคาย, สมาน งามสนิท, ฐนันต์ศักดิ์ บวรนนท์กุล, เชษฐรัชดา พรธนาธิกุล, กฤษฏี สถิตยพัฒนานนท์, และประยงค์ เต็มขวลา. (2557). *ศาสตร์และศิลป์การบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมคุณธรรม.

ศุภมิตร เมฆฉาย, พชรินทร์ ครุฑเมือง, อัญชลี วงษา, เทอดชัย เวียรศิลป์, โกมท อุ่นศรีสง, และเกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน. (2548). *การจำแนกเพศปลาบึกด้วยเครื่องหมายโมเลกุลดีเอ็นเอ*.

เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

James, E. A., Slater, T., & Bucknam, A. (2012). *Action research for business, nonprofit, & public administration: A tool for complex times*. Los Angeles, CA: SAGE.

Cates, A. R., Harris, D. L., Boswell, W., James, W. L., Yee, C., & Peters, A. V. (1991). *Trance and clay therapy*. Chicago, IL: Chicago University Press.

ผู้เขียน 8 คน หรือมากกว่า 8 คน

ผู้เขียนตั้งแต่แปดคนขึ้นไป ให้ใส่ชื่อผู้เขียนหกชื่อแรก ใส่เครื่องหมายจุลภาค เว้นหนึ่งระยะตามด้วยจุดสามจุดหลังจุดแต่ละจุดเว้นหนึ่งระยะ (three ellipses) (, . . .) แล้วใส่ชื่อผู้เขียนคนสุดท้าย(ไม่ใช่...และคนอื่น ๆ)

จิราภา เตังไตรรัตน์, นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), รัชนี นพเกต, รัตนา ศิริพานิช, วารุณี ภูวสรกุล, ศรีเรือน แก้วกังวาล, . . . อุบลวรรณ ภาวกันนท์. (2555). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Gilbert, D. G., McCleron, J. F., Rabinovich, N. E., Sugai, C., Plath, L. C., Asgaard, G., . . . Botros, N. (2004). Effects of quitting smoking on EEG activation and attention last for more than 31 days and are more severe with stress, dependence, DRD2 A1 allele, and depressive traits. *Nicotine and Tobacco Research*, 6, 249—267. doi:10.1080/14622200410001676305



2. การอ้างอิงจากหนังสือที่พิมพ์ในโอกาสพิเศษ

กฐินพระราชทาน 2543 สถาบันพระปกเกล้า: วัดสวางอารมณ์วรวิหาร อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัด

สุโขทัย. (2543). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

นิธิ นิมิตรบุญ. (2556). 100 ปี สมเด็จพระสังฆราชฯ. กรุงเทพฯ: แอดบุ๊ก.

พลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ. (2551). พระบรมรูปทรงม้า: 100 ปีพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระ

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: บ้านทึกสยาม.

3. การอ้างอิงจากหนังสือแปล

ฮอว์คิง, เอส ดับบลิว. (2552). ประวัติย่อของกาลเวลา ฉบับภาพประกอบ [The illustrated: A brief history of time] (พิมพ์ครั้งที่ 17) (ปิยบุตร บุรีคำ และอรธกฤต ฉัตรภูมิ, ผู้แปล).

กรุงเทพฯ: มติชน.

ออร์เรลล์, ดี. (2556). หัวใจเศรษฐศาสตร์ [Introducing economics] (ณัฐภรณ์ เลี่ยมจรัสกุล,

ผู้แปล). นครปฐม: มูลนิธิเด็ก.

4. การอ้างอิงจากบทความในวารสาร

สุทัศน์ ยกส้าน. (2553). ประวัติความสำคัญของเกลือต่อมนุษย์. สารคดี, 26(303), 129-132.

มาริส กาญจนะ, และเรืองเดช ศรีวรรณะ. (2548). การประเมินค่าประโยชน์ด้านการลดมลภาวะ

ทางกลิ่นของโรงควบคุมคุณภาพน้ำชองนนทบุรี. วารสารเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 12(1), 1-11.

จารึก หนูเนียม, วิยะดา คงเพชร, และไรนา รัตนพฤกษ์ขจร. (2548). การใช้กระบวนการกลุ่มในการ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ศูนย์สุขภาพชุมชน เครือข่าย

โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช. วารสารสุขภาพศึกษา, 28(101), 60-68.

5. การอ้างอิงจากบทความในหนังสือพิมพ์

ปิยวรรณ ผลเจริญ. (2553, 21 สิงหาคม). เรียนรู้นิคมจุล่งสิงคโปร์ต่อยอดแนวคิดอุตสาหกรรมเชิงนิเวศไทย.

มติชน, น.7.

6. การอ้างอิงจากบทความในสารานุกรม

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก,

น.12-16)

Schneiderman, N. (2000). Coronary Heart Disease. In *Encyclopedia of Psychology* (pp.305-311). London, England: Search Press.



7. การอ้างอิงจากวิทยานิพนธ์

- อุกฤษฏ์ ทรงชัยสงวน. (2543). *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการ โครงการพัฒนาสถานีตำรวจเพื่อประชาชนของสถานีตำรวจภูธรอำเภอ (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- กฤษฎาธาร จันทะโก. (2556). *การส่งเสริมและการอนุรักษ์ดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- Sirinoot Teanrungrroj. (2005). *The Development of an innovative integrated approach to ICT-Mediated Learning in Science*. (Doctoral dissertation). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- Adams, R. J. (1973). *Building a foundation for evaluation of instruction in higher Education and continuing education* (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://www.ohiolink.edu /etd/>

8. การอ้างอิงจากจุลสารและเอกสารไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (ม.ป.ป.). *ชีวิตที่ก้าวหน้า: หลักในการสร้างความก้าวหน้าแก่ชีวิต*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- Hua Hin-Chaam: *Idea map* [Pamphlet]. (2004). Bangkok: PSP.

9. การอ้างอิงจากแผ่นพับ

- จตุพล สรีสมบุญ. (ม.ป.ป.). *คำถามที่พบบ่อยเกี่ยวกับวัคซีนเอชพีวี* [แผ่นพับ]. (ม.ป.ท.).

10. การอ้างอิงจากบทสัมภาษณ์

- นงนารถ ชัยรัตน์. (2553, 10 กรกฎาคม). *ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง* [บทสัมภาษณ์].
- Smith, M. B. (1989, August 12). Interview by C. A. Kiesler [Tape recording]. President's Oral History Project, American Psychological Association. APA Archives, Washington, DC.
- Sparkman, C. F. (1973). *An oral history with Dr. Colley F. Sparkman/Interviewer: Orley B.Caudill*. Mississippi Oral History Program (Vol. 289), University of Southern Mississippi, Hattiesburg.



11. การอ้างอิงจากสื่อทัศนวัสดุ

ภูวนาท คุณพลิน. (2542). เจ้าไม่มีศาล ใน *แถมมีโกสต์ ซีรีส์* [ซีดี]. กรุงเทพฯ: บริษัทจี เอ็ม เอ็ม แกรมมี่.

อิทธิสุนทร วิชัยลักษณ์ (ผู้กำกับ). (2544). *โหมโรง* [ภาพยนตร์]. กรุงเทพฯ: สหมงคลฟิล์ม อินเตอร์ เนชั่นแนล.

Mactyre, L. (Reporter). (2002, January 23). *Scandal of the Century* [Television series episode]. In H. Cashore (Producer), *the fifth estate*. Toronto, Canada: Canadian

Broadcasting Corporation.

Van Nuys, D. (Producer). (2007, December 19). *Shrink rap radio* [Audio podcast].

Retrieved from <http://www.shrinkrapradio.com/>

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*. New York, NY: Fox Broadcasting.

12. การอ้างอิงจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว. (2557, 18 เมษายน). หน้าต่างความคิด: การศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์:

บทเรียนและบาดแผล. *กรุงเทพธุรกิจ*, น. 11. สืบค้นจาก

http://www.dpu.ac.th/laic/upload/content/file/article_instructor/article-2557/B232.pdf

O'Keefe, E. (n.d.). *Egoism & the crisis in Western values*. Retrieved from

<http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?itemID=135>

Freud, S. (1953). The method of interpreting dreams: An analysis of a specimen dream. In J. Strachey (Ed. & Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 4, pp. 96-121). Retrieved from <http://books.google.com/books> (Original work published 1900)

Graham, G. (2005). Behaviorism. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy* (Fall 2007 ed.). Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/behaviorism/>



รายการอ้างอิงจากเว็บเพจที่ไม่มีชื่อผู้แต่งและระบุวันที่สืบค้น

New child vaccine gets funding boost. (2001). Retrieved March 21, 2001, from http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp

13. การอ้างอิงจากสารสนเทศจากซีดีรอม

Realizing the Potential of Information Resources: Information, Technology, and Service. (1996). Boulder Boulder, CO:, CAUSE. [CD-ROM]. Abstract from: Silver Platter File:ERIC tem: ED392340

14. การอ้างอิงจากสารสนเทศจากวารสารอิเล็กทรอนิกส์

พนมพร สารสิทธิยศ. (2557). ท่องเที่ยวศาสนสถานลุ่มน้ำโขง. *สารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 2(2). สืบค้นจาก <http://journal.msu.ac.th/wp-content/uploads/2014/07/2-Tourist-Places-Religion-in-Mekong-Basin.pdf>

Sillick, T. J., & Schutte, N. S. (2006). Emotional intelligence and self-esteem mediate between perceived early parental love and adult happiness. *E-Journal of Applied Psychology*, 2(2), 38-48. Retrieved from <http://ojs.lib.swin.edu.au/index.php/ejap>

15. การอ้างอิงจากสารสนเทศจากฐานข้อมูลออนไลน์

วรลักษณ์ ทองใบ. (2552). *การใช้สารสนเทศการท่องเที่ยวของมณฑลเทศกในจังหวัดที่ประสบภัยพิบัติสึนามิ*. สืบค้นจาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/_Inf_Sci/Vorraluk_T.pdf

Kachoka, N., & Hoskims. R. (2009). Measuring the Quality of Service: a Case of Chancclor, University of Malaysia. *South Africa Journal of Library & Science*, 75(2), 170-178. Retrieved from <http://web.ebscohost.com/ehost>



ใบสมัครสมาชิก

วารสารการเมืองการปกครอง

วิทยาลัยการการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ขอสมัครสมาชิกวารสารปีที่.....ฉบับที่.....

ขอสมัครเป็นสมาชิกวารสารการเมืองการปกครองประเภท

- ☐ บุคคลทั่วไป
- ☐ หน่วยงาน ชื่อหน่วยงาน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อ.....

ที่อยู่เลขที่.....หมู่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์(มือถือ).....โทรศัพท์(หน่วยงาน).....

โทรสาร.....

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

สำหรับเจ้าหน้าที่กรอก

เลขที่ใบเสร็จ.....เล่มที่.....เลขที่สมาชิก.....

ลงชื่อ.....ผู้รับเงิน

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

พิมพ์ที่ หจก.อภิชาติการพิมพ์

50 ถ.ฝั่งเมืองปัญญา ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000

โทร. 043-721403, 091-0600611 อีเมลล์ : b0866410218@gmail.com